

Pásty Júlia

Boltok félhomálya

Előszó

Kedvenc utcámban sétáltam, meg-megálltam egy-egy szép kirakatnál. Szembejött velem egy régi barátnőm. Többszöri találkozásunk alkalmával elmesélte magyarországi munkavállalásának történetét. Kiemelte, ha az ember új helyre költözik, először az elesettek, a kiszorítottak barátkoznak vele, csak amikor az értékeit megismerik, akkor kezdenek a színvonalat értékelő emberek is közeledni hozzá.

A szerző

Boltok félhomálya

Európa közepén van egy különös ország. Mindenhol élnek irigy emberek, de ennyi talán sehol. A város, ahol Zöldike él, egy folyó partján épült, melyet két híd köt össze. A Tinta folyó jobb oldalán van a belváros. A sétálóutcán és környékén kisebb-nagyobb boltok kínálják sokféle áruikat. A korzón kívüli utcákban tiszta és télen fűtött villamosok közlekednek. A külvárosban ötvenéves villamosok csörtetnek iszonyú zajjal, ahol sem az ajtók, sem az ablakok nem záródnak jól, nyáron hűtetlenek, télen fűtetlenek. A megállóknak mintha szabadtéri csikk-kiállítás lenne, és üres, színes szatyrok versenyrepülése a szélben.

A városatyák próbálkoznak jó képet festeni a belvárosról, pedig a házfalak tövében vizelet nyoma és szaga terjeng, mert nincsenek nyilvános illemhelyek, és a férfiak itt-ott megjelölik jelenlétükkel a házak falait. A belvárosi utcákat gyakrabban takarítják, a házfalakat azonban soha nem mossák le. A külvárosi utcákat, tereket bizony csak évente néhányszor söprögetik. A tárolók mellett szemét halmozódik fel, ahol munkanélküliek, hajléktalanok keresgélnek valami használnivalót.

Ezen a településen sok okos ember él, de nincs mindenkinek lehetősége az elérhető élethez. Vannak ugyanis kivételezettek, mert nem a kiváló diploma és a tudás szükséges egy munkahelyhez, hanem a kiváló kapcsolat. A múzeumokban üldögélő teremőrök mindannyian valakinek a valakije, ha jelentkezik egy több nyelven beszélő és olvasási ismeretekkel is rendelkező ember, soha nem veszik fel dolgozni, ha nincs ismerőse. A múzeumba látogató turisták vagy a helyi lakosok csak részleges tájékoztatást kapnak a látnivalókról. A teremőrök csak ülnek, a betegségeikről és evési szokásaikról társalognak. Ez a helyzet a színházban is: nincs az a néni, aki megmondaná, mennyi egy előadás játékidéje, és hány felvonásos a darab, amit aznap játszanak. Arról nem is szólva, hogy meg sem tud mukkanni idegen nyelven.

A kórházak és az intézmények takarítónői óriási szatyrokkal indulnak hazafelé, benne joghurt, kenyér, tisztítószerek, toalettpapír és bármi, amit haza lehet vinni. Az ügyeletes nővérek vitaminokat árulnak munkaidőben. A benn fekvő betegek közül azt hívják először reggelente vérvételre, aki pénzt ad a nővérnek, aki nem, az lesz az utolsó. A nyolcágas kórteremben fekvő betegek végignézik szobatársaik infúzióbeadását, pisilését, hányását, mosdatását és haláltusáját. A kivételezettek mindig különálló szobát kapnak.

A körzeti orvosi rendelőkben a gyógyszerárusítók soron kívül mennek az orvoshoz, de munkaidő alatt fogadják magánrendelt betegeiket is, a biztosított betegek természetesen addig várakoznak.

Létezik egy központi nyilvántartó, ahol az emberek egészségügyi befizetéseikért cserébe kapnak egy kis papírt, melynek Hatósági Igazolvány a neve. Ezen az egyén családi és utóneve szerepel, születési ideje, a kiállítási dátum és a biztosítási azonosító jel, ami kilenc számból áll. Mivel fénykép nélküli, így sokan átadják hasonló korú, külföldi rokonaiknak. Az új betegeknek, csak a kártyatulajdonos anyjának a nevét kell tudni, és a lakhelyét. Kölcsönkártyával idegenek, határon túlról érkező betegek fekszenek a kórházba, akár műtétre, akár vizsgálatra. Személyük kiléte ismeretlen marad, hisz saját azonosítójuk nincs, és az orvos honnét tudná, hogy Kocsis Pista vagy Fiákeres Pista a betege. Így lehet egy embernek akár kétszer is kivenni a vakbelét, amit csak második alkalommal vesznek észre, ha újra megy vakbélműtétre, ami ritkaságnak számít, hogy a barátnak is az a betegsége. Ezrek élnek ezzel a lehetőséggel, ebben és a környező városokban. Így van egy embernek sok betegsége, hisz a barátja betegségét is az ő adataival tartják nyilván. A nyilvántartott betegségek a kártyatulajdonosnak csupán álbetegsé-

gei, így segíti egy második személy gyógyszerének beszerzését is. A szakorvos által regisztrált betegség igazolását az igazi kártyatulajdonos átadja a háziornak, és máris kap gyógyszert az ő nevére a barátja betegségére. Így vándorolnak hatalmas mennyiségű gyógyszerek külföldre, az itteni lakosok nevére. Nem is tudjuk, hány embernek van nyilvántartott álbetegsége, amire felveszi a gyógyszert határon túli ismerősének. A szakorvosi rendelőkben vagy a kórházakban újra az igazi beteg jelentkezik a kölcsönkapott kártyával. Ezekről az orvosok nem is tudnak.

Vannak azonban együttműködések orvos és betegek között, ilyen a nyugdíjaztatás. A leendő rokkantnyugdíjas, ha pénzes ember, olyan álbeteg, akinek hivatalos papírja van arról, hogy pl. augusztus 1-10-ig az idegosztályon feküdt. Nincs annyi ágy a kórházakban, mint ahány nyilvántartott beteg fekszik bent egyidejűleg. Kap egy zárójelentést, és mehet a bizottság elé. Különös, hogy ezek az emberek mindig akkor lesznek betegek, amikor a nyugdíjaztatást kéri. Partin vesz részt, a saját vagy barátja kertjében, miközben igazolása van arról, hogy fekszik az idegosztályon, egy súlyos betegségben. Emiatt kiskorúsítani is lehetne, de ő továbbra is saját vállalkozásának ügyvezető igazgatója. Vannak olyan rokkantnyugdíjasok, akik gyógyszert sem szednek. Az orvos komoly összegeket kap egy ilyen együttműködésért. Csak ki kell számolni, mennyi egy orvos, egy ügyvéd vagy egy vállalkozó bevallott, adózott jövedelme, és meg kell nézni, milyen házban lakik, milyen autója van, máris rájön az ember, mennyi különjövedelme lehet. A jogtalanul szerzett vagyonokat a gyerekeikre íratják, mert a kiskorúakat védi a törvény. Ebben a városban láthatatlan szálak kötik össze az embereket, orvosokat, betegeket, akinek van pénze, tudja, kihez kell fordulni, aki elintézi az ügyét.

Ebben a furcsa városban különös szokások vannak. A gazdagok kapnak tiszteletjegyet a színházi előadásokra, a szegények meg csak vágyakoznak. A város legnagyobb tere az üzletelések színtere. A munkanélküliek felveszik a járadékot, az ingyen ebédet is, és az ügyesek kereskednek cigarettával, bármivel. A kisebbséghez tartozó embereket a vállalkozó nem igényli munkára, emiatt árut csempésznek külföldről, és azt illegálisan forgalmazzák. Az illegális devizaváltás is meghatározó tevékenység ebben a belvárosi parkban.

A pártok saját embereiket helyezik a munkahelyekre, saját pályázataikon csak az ő embereik kapnak pénzt, a többi ember hiába pályázik. Az ösztöndíjakat gazdag és ismert emberek gyerekei kapják, akkor is, ha a másik pályázó szakmailag hozzáértőbb. Már lehet tudni, ha az almapárt gyereke vagy a rózsadombi sebész házaspár gyereke pályázik, csakis ő kapja meg a lehetőséget. Néha elvétve, ha több pénz van, és kevesebb az ismert ember gyereke, akkor másnak is jut. Ebből az következik, hogy általában a gyengébb szaktudású emberek jutnak a több pénzhez, a tanulási lehetőséghez. Saját lakásban ösztöndíjasként könnyebb tanulni, mint albérletben élni, nehéz munkával pénzt keresni és mellette éjszakánként tanulni.

Van egy ház, melynek a boltozatán egy felirat látható: IGAZSÁGNAK. A szegény még el is hiszi, hogy ott igazságot szolgáltatnak. Ha a jogász az almapárthoz tartozik, akkor az almapárt vezetői minden pert megnyernek, ha majd egyszer a körtepárt embere lesz a megfelelő helyen, akkor a körtepárt vezetői nyerik a pert.

A gazdagok már nem is járnak a hepehupás utakon, csak autóval közlekednek. Nem használják a tömegközlekedést, nem ismerik a szegényebb sorsú embereket és problémáikat, teljesen elzárkóznak tőlük. Vannak olyan gazdagok, akik a társasház kertjében termő gyümölcsöt sem fogyasztják, hanem csomagolva veszik azt. Az előkelő, újjazdag család csak diplomás lányt igényel a fiának. A választott hölgy vásárol egy diplomát, tudja, soha nem kérdezik meg tőle, kik voltak a tanárai és évfolyamtársai. Ebben a városban élnek olyan emberek, akiknek az is probléma, ha esik az eső. Kellene nekik egy üvegvárost építeni, hogy ne érje testüket eső, és

olyan szerkentyűkön utaznának, amelyik nem a házuk, hanem az íróasztaluk előtt teszi ki őket.

A szegény családokban csak egy utazási bérletet vásárolnak, és az használja, aki elmegy otthonról, mert az ellenőr az igazolványszámot ritkán nézi. Ezenkívül az ellenőrök egyenruhája már a megállóban felismerhető. Tehát az utasnak van ideje leszállni, vagy egy vonaljegyvet érvényesíteni. Amíg a szegény a -20 fokban gyalogosan közlekedik, vagy valamelyik fűtetlen járművön ácsorog reszkelve, addig meleg autókban száguldoznak a gazdagok. A szegény most is csak kenyeret és krumplit eszik, mint száz évvel ezelőtt, és szintetikus szörpöt iszik, és cukorból készült pálinkát fogyaszt. Egy esetleges katasztrófa esetén azonban, az emberiség túléléséhez a szegény emberek az alanyok, akik éheznek, gyalognak, áznak, fáznak.

Ebben a városban az országos fordítóiroda alkalmazottjai képesek egy mondatot áthelyezni a másik oldalra, hogy a kérelmező többet fizessen, ugyanis oldalanként számolják a fordítást. Megtörténik, hogy hamis bizonylatokat visznek fordítani, de utána már igaznak minősül, mert az alkalmazottak nem ellenőrzik az anyag eredetiségét. A fénymásolást is két oldalra másolják, ami elférne egy lapra, csak azért, hogy több legyen a haszon.

Idős nyugdíjas emberek ülnek a munkahelyeken, és nem adják át a helyüket a fiataloknak, emiatt nagy a munkanélküliség.

Az országban létezik biztosító, de az emberek egy része nem köt biztosítást az egyetlen ingatlanjára, inkább megissza az árát, aztán ha kár éri, siránkozik, és állami támogatást kér. Az egyén a társadalomra hárítja a felelősséget.

Sok idős ember él egyedül ebben a városban. Őket általában szegény munkanélküliek vagy jövevény emberek gondozzák. A lakásnélküliek odaköltöznek az eltartotthoz, amit csak lehet, ellopnak, a festményekeket is leszedik a falról, és eladják. Az ápolásért 50-60 ezer forintot kapnak havonta, valamint ételmet és lakást. Általában mindennap veszekednek, mert az időseknek rosszul esik, hogy a fiatalok sok húst esznek, az eltartóknak meg az fáj, hogy az idős gyümölcsöt is fogyaszt a saját pénzén. A beteg embereket senki nem védi, eltartóik kihasználják őket, éheztetik, vagy túltáplálják bőséges, zsíros étellel, pálinkával és borral itatják, így gyorsítják az idősek halálát. Megvonják a gyógyszereket, vagy vérnyomáscsökkentő helyett vitamint adagolnak. Előbb-utóbb agyvérzést kapnak, és felgyorsul az öröklés folyamata. Egy tehetetlen ember kiskorúsítható, és akkor már alá lehet íratni vele bármilyen szerződést. Így győzi le az erős a gyengét.

A városban és az országban is olyan nagy az áruk bősége, hogy a boltok reklámújságokkal özönlik a postaládákat, kínálgatva termékeiket. A hatás nem marad el, hisz hitelre is vásárolnak az emberek, belesodródva nagy adósságokba.

Az országban talán a szemüvegkeret-készítő a leggazdagabb, olyan sokat kér egy keretért, mintha aranyból készülne, mégis a szemüveg üvegei gyakran kiesnek. Különben divattá vált drága kereteket vásárolni. Ezeknek a vállalkozóknak saját helikoptereik vannak. Az újjazdag rövid időn belül óriási anyagi javakat halmoz fel, mert olcsó munkaerővel dolgoztat.

A nagyvállalkozók jó pénzért megkapják a beadott pályázatok árajánlatait, például a ház-mestertől a lépcsőházak mázolását, vagy egy tanártól az iskola felújítását. Rálátást kapnak a pályázati összegre, így van lehetőségük ajánlataikat egy-két százezerrel csökkenteni, és ők nyerik a pályázatot, a munkalehetőséget. A pályázat megvalósítására feketemunkásokat alkalmaznak külföldről. A megvesztegetés nem ismer határokat. A nagy nyereség hasonlít a kapitalizmusra, mert felhalmozásra épül. A tisztességtelen anyagi gyarapodást senki nem ellenőrzi. A hatóság szemet huny az adócsalásokra, nem ellenőrzi, hogy az alkalmazottak kapnak-e sza-

badságot. Azok a szakemberek, akik a házakba járnak dolgozni, soha nem adnak számlát. Ilyen a villanyszerelő, tévéjavító, kárpitos, masszírozó. A vállalkozók 200 százalékos haszonnal gazdálkodnak, az alkalmazottnak 5 százalékot adnak. A javak igazságtalan elosztása a jellemző.

A munkaerőpiacon a nők még mindig nem foglalják el a megfelelő helyüket, pedig munkájukra a társadalomnak, keresetükre a családoknak van szüksége.

Ezerkilencszázkilencvenkilencben Zöldike az ország fővárosába utazik. Különös számára, hogy az utasok a vonaton némán ülnek, senki egy szót sem szól a másikhoz, olvasnak, tanulnak, alszanak. Csak egy-egy mobiltelefon csörren, új idők új hangja. A déli szomszédban az emberek hangosan élnek, beszélgetnek, panaszkodnak utazásuk alkalmával. Mindig a két országot viszonyítja egymáshoz, mintha ez számára kötelező feladat lenne. Ő általában májusban utazik, mert a zöld színnek minden árnyalata olyankor látható a természetben. Ha tehetné, ugyanezt az utat szeptember végén megismételné, mert élmény a levélszínek változását tapasztalni, a sárgától a vörösen izzóig. Ahogy száguld a vonat, a vasúti sínek mentén pipacs-tenger hullámoz a szélben. Mire a fővárosba érkezik, alkonyodik, eltűnnek a színek, mintha a nap elvinné a vörös virágmezőt is.

Napkeltekor aranyhíd ível át a folyón, az utasok a parton várakoznak. Kilenc házaspár, egy anya és fia, tíz egyedülálló nő, az idegenvezető és két sofőr. Kényelmes busz viszi a zárandókokat a francia, gótikus templomokba és a normandiai partokra. Az időjárás ideálisnak mondható. Az országot elhagyva, Ausztrián és Németországon keresztül, egész napos utazás után, este érkeznek a Rajnához, a Rajna-hídon át Strasbourgba, a szálláshelyükre. Május végén, a Rajna völgyének egyik legvonzóbb városában, fél tízkor nyugszik le a nap. Így nappali fényben is megtekintik a város büszkeségét, a katedrális, melynek rózsaszínes árnyalata és a torony magassága lenyűgöző. Goethe joghallgatóként élt a városban, írt is erről a fenséges látványról, az óriási méretek szükségességéről egy novellát. Zöldike a folyóparton sétál, ahol a két ország és a két civilizáció találkozik. A kis kávézókban francia és német zene szól, vidámság tölti be az estét, és az utas már átvirrasztaná az éjszakát. A sofőr azonban szálláshelyükre viszi a megfáradt utasokat.

Hét óra alvás és a kontinentális reggeli elfogyasztása után elhagyják a várost. Az autót mellett színes téralakzatok: gömbök, négyzetek, körök, hengerek, kúpok, piramisok, kockák és napelemmel működő segély-mobiltelefonok láthatók. Zöldike csak százig számol, mire újra lát SOS-telefont az út mellett. A buszban francia szonókat hallgatnak. Az idegenvezető elmondja, hogy a franciák elvárják, hogy minden idelátogató ismerje a nyelvüket, de ők se németül, se angolul nem tanulnak meg. Franciaország 90%-a katolikus, hallják az idegenvezetőtől. A kakas valamikor a katolikus templomok tornyán ékeskedett, mint az éberség szimbóluma, de aztán elhagyták. Régi templomokon azonban még látni kakast és keresztet is. Hatvan-hetven km utazás után látnak olyan rózsaszínű köveket, mint amiből a strasbourgi katedrális épült. Egész napos utazásuk ideje alatt újra és újra gótikus templomok bukkannak fel váratlanul a távolban.

Azok az utasok, akik még nem látták Párizst, nyugtalanul várják a városba érkezést, hiszen egy képeslap, egy film nem adja vissza azt a hangulatot, amit az ember élőben átélhet. Zöldike is egészen felélénkül, felfokozódik életöröme, amikor este Franciaország fővárosába érkeznek, ahol az Eiffel-torony kivilágítva pompázik J 221 felirattal. Micsoda szépségek az éjszakában: a szökőkutak, a szobrok, a Diadalív, a Moulin Rouge forgó kerekei, a fények és homályok játéka! Szinte nappali fény borítja a várost. A kis emberek mire képesek, ha összefognak! – gondolja Zöldike. A Szajna, melyről már annyit hallott, most ott van előtte, egyik

hídon átsétál, a másikon vissza. Ezért is érdemes volt megszületni, gondolja. Az idegenvezető ismerteti, hogy a városban száz színház, négyszáz mozi, nyolcvanhét múzeum van, de egyet se néznek meg, mert későre jár az idő. Reggel folytatják útjukat. Búcsúznak a fővárostól, de csak kilenc napra, mert hazafelé újra eljönnek majd.

Az utazás harmadik napján, Párizstól egyórai utazás után, Reims városába érkeznek, mely mindössze 43 km-re van az ország fővárosától. A XII. században ez a vidék roppant bőségben élt. Messze földön híresek voltak vásárai, özönlöttek az emberek, és velük a pénz. Jutott belőle a templomok építésére, előbb a román stílusú istenháza a divat, aztán a XII. század végétől kezdve a minél magasabbra, szinte az égbe törő, csúcsíves székesegyházak kora jött el. A reimsi Notre-Dame megépítése két évszázadot igényelt. A tornyokat a XV. században emelték. Az épület legszebb és legnevezetesebb része a nyugati homlokzat. A három mély kapu szobordíszai közül leghíresebbek a főkapu szoborcsoportjai. A bal oldali kapubélésben, a reimsi angyal mosolyog titokzatosan. A katedrális belsejében rengeteg szobor van elhelyezve. Az építmény a szobrokkal együtt 1992 óta a világörökség része. A gótikus árkádsor és a színes üveglalakok elkápráztatják Zöldikét, hisz a valóságban még nem látta ezeket a csodákat. Úgy szívja be a látnivalókat, mint a levegőt.

A Szajna partján utaznak tovább. Zöldike utazáskor mindig visszagondol a régi üdülőhelyre, a tóra, a kertes házra, ahol két évtizedet élt. Már néhány éve elhagyta és egy választott városban telepedett le.

A második évezred utolsó évtizedének elején, a napilapban megjelenik egy hirdetés, hogy az egyik belvárosi boltban bolti eladót keresnek. Talán harminc jelentkező közül Zöldikét választja a tulajdonos. Külön szerencse számára, hisz a középkorú, tudással rendelkező hölgyeket kevésbé igénylik, emiatt kénytelenek előnyugdíjba menni. Ő egy másik országból pottyant ide, ahol ugyanez a folyó folydogál. Onnét ide és innét oda csak útlevéllel lehet utazni, mely a huszadik század maradványa. Egyes országokban már múzeumi tárgynak minősül.

Decemberi, téli szél sodorja a havat, a hópelyhek bepötytyözik az asszony kabátját, amikor a ruházati boltba igyekszik. Bronzvasárnap reggel megáll a barnára festett, deszkából készült ajtó előtt, mint mások a templom bejáratánál. Köszönettel fohászkodik, hogy van munkahelye, mert újabban fiatal, szakképzetlen lányokat alkalmaznak a kereskedelembe, akik csinosak, miniszoknyában diszelegnek, de azt sem tudják, hányfajta cérna létezik, pedig a kettőt meg lehetne tanulni: pamut és műanyag.

Megérkezik a kolléganő nagy kulcsomaggal, megfogja a rézkilincset, a kulcsot belehelyezi a nyílásba, és nyílik az ajtó. Mindig egy bejárat, egy ajtó jelenti a mindenséget: az otthon, a munkahelyet. A második rácsos ajtó lakattal van lezárva, a rácsok feketék és lapos anyagból készültek. Pipacs kikapcsolja a riasztót, mely négy számjegyből áll: 56, a forradalom évfordulója és a főnöknő születésének éve: 40. Már az ajtóban Zöldike megismer egy titkot. Ezek bepötyögtetése után három lépcsőn lemennek, és ott a harmadik keretbe zárt üvegajtó. Az előteret üveggel választja el a bolt belső terétől. Csak három ajtón kell belépni a két eladónak, mégis Zöldikének ez jelenti a bűvös hetediket. Három ajtón és három lépcsőn is be lehet lépni a titkok birodalmába.

A helyiség néhány évvel ezelőtt egy műhely volt, melyben Azúr dolgozott, mint vízvezeték-szerelő. Majd átadta a műszaki rajzoló feleségnek, aki egy ügyvédnővel közösen vállalkozott. Új bútorokat készíttettek, felújították a helyiségeket, és ketten megnyitották a boltot. A két nő ízlése ellentétes, emiatt nézeteltérés volt közöttük, és egy év múlva már képtelenek együtt dolgozni. Egyértelmű, hogy akié a bérleti jog, az használja a továbbiakban a helyiségeket. A

vállalkozó főügyész ismerőse komoly kapcsolatokkal rendelkezett, és segített abban, hogy a közösen ráfordított anyagi részt, kedvezményesen, részletfizetésre ő kapja meg. Egy idős néni ruházta át a jogot a jelenlegi tulajdonosra, eltartásért cserébe. Tőle kértek pénzt is árubeszerzésre. A szakadás után Pipacs, aki az ügyész szomszédasszonya volt, továbbra is a boltban maradt. Egy nyugdíjas asszony dolgozott még a boltban, de ő inkább elment takarítani gazdag emberekhez, mert azok többet fizetnek. Ekkor jelent meg a hirdetés, és jelentkezett Zöldike. A boltban sajnos nem volt kirakata, a közeli passzázsban bérelt egyet a tulajdonos. A helyiségnek csak két kis ablaka van, de oda nem lehet ruhákat elhelyezni. Az első, nagyobb rész a bolti tér, mely egy vakutcába torkollik, jobb oldalán egy kis konyha, előszoba és a toalett. Balról a főnöknő irodája és a raktár. Az első részben ajtó nélküli beépített szekrények. Jobb oldalon a férföltönyök és kabátok, alul pulóverek, ingek. A másik oldalon női kosztümök, férfiingek. Két állvány van a bolt közepén, ahol női szoknyák és blúzok csüngnek. Jobbról az asztalon pénztárgép, szorosan mellette üveglappal borított fiókos szekrény: benne női alsók; mellette egy polcon harisnyák és zoknik. A bolt másik részében női ruhák és nadrágok.

A két bolti eladó megszabadul a kabáttól, táskától, és felkészülnek a munkára.

Az előtérben egy óriási, vasból készült reklámtábla. A két nő küszködik a vastábla megemelésével, majd megdöntve felviszik a három lépcsőn, Pipacs háttal lépked kifelé. Az utcán felállítják, majd kitámasztják a keményfából készült ajtót, a rácsost is kitarják. Kiviszik a felöltöztetett próbababákat az utcára, az ajtó mellé, gondosan összeláncolják zöld műanyag láncsal, és egy-egy lakattal a rácsos ajtóhoz rögzítik. Az ajtó külső részére két-két ruhát aggatnak, nejlonnal leborítják, és gumival rögzítik, ami olyan szűk, hogy ketten fogják; ha öt centivel hosszabb lenne, akkor egy személy hátul be is tudná kapcsolni. Az előtérben álló négy próbababát is átöltöztetik. Az üvegfalon, láncokon pólók lógnak, azt is lecserélik, gondosan ügyelve a sorrendre, hogy az alsó sötét színű és kisméretű legyen. Porszívóznak, felmosás a boltot, letörlik a tükröket. Ha minden tiszta és ragyog, akkor tízkor kinyitják a boltot.

Nemsokára megérkezik a tulajdonos, aki kedvesen fogadja az új alkalmazottat. Csak megbízási szerződést írnak, melyet majd havonta újraírnak. Így nem kell a vállalkozónak fizetni se nyugdíjjárulékot, se egészségügyi biztosítást. Zöldike beleegyezik, hisz mit tehet? A vállalkozó kioktatja, hogy a forgalom 75 százalékaról hamis számlát kell adni, vagy semmit, csak megjelentetni a pénztárgépen az összeget, közben sokat beszélni a vevőhöz, hogy elfelejtse a blokkot. Távozása után kitörölni. Figyelmezteti Zöldikét, hogy óvatos legyen, hamis számlát csak akkor írjon, ha a vevő egyedül van a boltban, mert az ellenőrök párosan járnak. A főnöknő elmondja, hogy a titkokat nem szabad sehol elmondani, majd magára hagyja a két eladót.

Két próbafülke van a boltban, a vevő, ha próbálni akar, a dolgozónak ki kell nyitni az ajtót, és fölkapcsolni a villanyt. Távozása után eloltani a villanyt, megigazítani a szőnyeget, helyére tenni a széket, ha elmozdult a helyéről. Rend a lelke mindennek. Az állványokon egyetlen vállfa nem állhat másik irányba, a vásárlók, valami oknál fogva mindig fordítva teszik vissza. Ha valaki megpróbál akár tíz blúzt is, mindegyiket ki kell gombolni, mert csak úgy lehet a vevő kezébe adni. Távozásuk után mindegyiknek minden gombját vissza kell gombolni, és feltenni a vállfára. A vevőknek gyakran pont az utcán álló ruha tetszik, tulajdonképpen a régi árut azért is teszik ki, hogy gyorsabban elkeljen, mert a nőknek az első választás a jó. Pedig valójában becsapós, olyan, mint az első szerelem, ritkán tart sokáig.

Zord, téli köd borítja a várost, de a boltban meleg van, nem csak a dolgozók kedvéért, hanem a vásárlók miatt is, hisz hideg helyiségben nem szívesen próbálnak a hölgyek. Első nap bronzvasárnap van, nem sokan jönnek a boltba. A két kolléganő között csak rövid mondatok hangzanak el, semmi személyes dologról nem esik szó. Nem vette meg, pedig szép a ruha. Ma csak nézelődnek, még nem választanak, megnézik máshol is. Zöldike úgy gondolja, neki kell

alkalmazkodni, és arról az országról beszél, ahonnt jött. Azt is elmondja, hogy elvált, mert nem bírta elviselni a kiszolgáltatottságot. A kolléganőnek nincs kérdése, csak annyit válaszol, hogy az ő férje jó ember, csak néha iszik. Zöldikének kellemesen telt az idő. Tulajdonképpen csak ismerkedett az áruval, az árakkal, hisz vevő alig akadt, inkább csak felderítik az áru-készletet az emberek. Mégis alig várták mindketten a zárást, de nem panaszkodtak egymás-nak, ezt úgy érezni lehetett a sóhajokból és az óra mind gyakoribb nézegetéséből.

Az utasok Rouenba a szálláshelyükre érkeztek. Az idegenvezető tájékoztatta az utasokat, hogy a krónikák szerint a várost már 260-ban említik. 841-ben kifosztják a normannok. 876-ban Rollon csapatai lerohanják ezt a vidéket, a vezér megalkuszik III. Károllyal, és ő nevezi el Normandiának. A roueni Notre-Dame székesegyház a XIII. század első felében már majdnem készen állt, teljes befejezéséig mégis csak 1530-ban jutott el. Ez magyarázza, hogy a góti-kának szinte minden stílusjegye megtalálható rajta. A két oldalrész lenyűgöző homlokzatú. A középső rész díszítőelemei a nagy szoboralakok és a domborművek. A két, nem egyforma magas torony közül az egyikben egy óriás harang lakik, a másikban 58, kisebb harangból álló harangjáték. Amikor Zöldike szemben állt az óriási templommal, szinte vibrálni érezte a homlokzatot. A tornyok magasságának oly különös hatása van, hogy repülni vágyik föl, föl a felhők fölé. Az asszony körüljárta a katedrális, majd az épület belsejében csodálta az ívek, oszlopok, színes ablakok világát. A szentélyben, a régi sírok között Oroszlánszívű Richárd síremléke, amelyben az angol király szíve van elhelyezve. A roueni székesegyházról Monet harminc festményt alkotott. Azokat is jó lenne látni egyszer! – gondolta az asszony. Utoljára a szövetségesek légítámadásai pusztítottak a városban, azon a napon, amikor Zöldike született. A székesegyház megtekintése után Rouen legmozgalmasabb utcájában, az óratorony utcában sétáltak, ahol piros muskátlival díszített, erkélyes házak sorakoztak. A Nagy Óra tornyában, egy 1447-ben készült óraszerkezet működik, egyetlen mutatóval. Órák hosszát bolyongtak a város régi utcáin, ódon házai között, miközben a madárlátta zsömlemaradványokat csipegette Zöldike, mert a művészet gazdagsága nyújtotta hatás elől nem lehet bemenni egy kávézóba sem.

A második munkanapon Pipacs elmondta, hogy fodrásznőnek tanult, Szürke azonban meg-szöktette, és ezért félbehagyta a tanulást. Aztán szülői engedéllyel megesküdték, mert ő még kiskorú volt, csak tizenhét éves. A fehér ruhás esküvőt még ma is sajnálja, mert a házasság előtt elveszítette a szüzességét, és ott a faluban már tilos volt a fehér ruhás menyasszony. Zöl-dike elmondta, hogy ő fehér ruhában állt az oltár elé, nagy lakodalom volt, koszorúslányok, vőfély, menyasszonyi tánc, minden, ahogy az ottani népszokás szerint tartják.

Amikor vevő vagy nézelődő érkezik a boltba, abbahagyják a beszélgetést. Szabály, hogy a bolti eladók csak a leendő vevővel foglalkozzanak. Ha egyedül maradnak, ott folytatják a be-szélgetés fonalát, ahol abbahagyták. Gyakran az is megtörténik, hogy kibeszélik azt a sze-mélyt, aki bent volt a boltban. Fentről lefelé, először a haját, termetét, öltözetét, tisztaságát. Nagyon jól megnézik mindenkit, de ez fordítva is így van. A vevők is szemlélik az eladókat, mint egy kiállított tárgyat. Emiatt az eladótérben nem szabad enni, fészüklödni, vakarózni. Zöldike egész nap szorong, attól fél, hogy hibát követ el, hisz errefelé más szokások vannak, szeretne itt maradni, ehhez pedig bizonyítania kell. Egy kövér asszony jött a boltba körülnéz-ni, aki nem tudta a magyar nyelvet, de a németet és az angolt sem. A két kolléganő tanakodik is azon, hogy vajon milyen nyelven beszélhet. Orosz nem – mondja Pipacs, de szerb sem – mondja Zöldike. Egyelőre rejtély, hisz nem is román, de mintha valamilyen szláv nyelv lenne. Zöldike úgy gondolja, hogy ajánl neki egy szoknyát, olyat, ami méretben megfelel az asszony-nak. A nézelődő engedelmeskedik, megpróbálja, a tükör elé áll, mosolyog, és azt mondja,

szép. Zöldike is mosolyog és ismétli a szót, a nők varázsszavát: szép. Bámulnak mindketten a tükörbe, és mondogatják, szép, szép. Ezek után az asszony átöltözik, és előveszi a pénztárcáját. Amikor köszönés nélkül elhagyja a boltot, mindketten arról beszélnek, milyen jól tette, hogy vásárolt. Az új dolgozó a naptárban megnézi, hogy milyen napon lesz karácsony és újév. Csak nehogy vasárnap. Zöldike szeret dolgozni, tehát ő nem akar a társadalom terhén lenni, de napi kilenc órát munkával tölteni a huszadik század végén? Ő csak azért van a boltban, hogy havonta egyszer fizetést kapjon. Annyi minden mást is el tudna képzelni e helyett, de mit tehet? Fiatalkorában kereskedőnek tanult, most már nem lehet változtatni rajta. Lehetne ő tanár is, akkor nem kellene ennyit dolgoznia. A munkaidő végét várja, hogy felmelessen azon a három lépcsőn és kilépjen a zártságból, ki az utcára, mert Zöldikének az utca, a tér jelenti a szabadságot. Onnét bárhova mehet: vásárolni, sétálni a korzón, andalogni a folyóparton, hol már dudorászni is lehet. A belvárosban csak a hajléktalanok énekelnek az utcán.

A negyedik napon több mint 120 kilométert utaztak kanyargós utakon, a Szajna partján. Szinte minden fordulónál szebb tájak bontakoztak ki, a háttérben fenyvesek és tölgyerdők. Az erdő és a folyó közt állott Nyugat-Európa legnagyobb apátsági épülete, amelyet még 654-ben alapítottak. A normannok beözönlésekor félig elpusztult. A krónikák kimutatták, hogy 1040 és 1067 között épült az új, a Jumieges apátság. A francia forradalom idején elkergették a barátokat, a templom és az apátság egyes épületeit lebontották. A templomhajó és a bejárat nagy ív érintetlen maradt. Méretei meglepőek, és romjaiban is monumentális. Ezeket csodálták a zarándokok, velük együtt Zöldike is. Fekete madarak rémisztő, szellemidéző hangjai hallatszottak a csendben. Zöldike rátalált a sárga virágra, melynek szirma olyan, mint a nyári őszirózsa, a szára közepén ott a két levél, ahogy megálmodta. Amikor megérintette, valami el nem mondható, le nem írható érzés uralkodott el benne. A legelőkön is pompázik a sárga virág, mint otthon a búzamező, itt sárga virágmező. Fecamp az első nagyobb város a Le Havra vezető úton. A Benedek-rendi szerzeteseknek köszönheti igazi hírnevét: ők gyártják a híres likört, a Bénédictine-t. A város kikötőjéből a nagy halászhajók távoli utakra hajóznak, 500 kikötő felé van kijárat. Innét indultak Kanadát felfedezni. Zöldike ott látta meg először a La Manche csatornát, ahonnan komppal is megközelíthető a homályban látszó angliai part. A parton állva a távoli vizeken először a hajók vitorláit látszanak. Az óceán illata egész más, mint a tengereké, és a hullámok is nagyobbak, tekintélyesebbek. Egy órát csodálhatta az óceán áttetsző vizét. Ahogy ott állt és próbálta kivenni a hegyek körvonalait, lecsapott rá a vágy, hogy egyszer a nagy szigetre repüljön. Városi sétái alkalmával meglátogatta a Szentháromság-templomot, mely a XII. században épült, korai normandiai gótika stílusban. Belsejében a nagyméretű, fehér márvány reneszánsz oltárt bámulta Zöldike.

Míg utaztak, az asszony a babonás kolléganőre gondolt, aki szerint, ha reggel a boltba az első belépő férfi, akkor azon a napon jó forgalom lesz. Emiatt megtörténik, hogy nyitás előtt is beengedi a teremtés koronáját, mert szerencsét hoz. Reggelenként gyakran már az első vásárlónak sem tudnak visszaadni. Ez elég nagy probléma mindennap, mert a közeli borozóba kell menni, naponta ötször is, de ők sem adhatják oda az összes aprópénzüket. Aztán a közeli élelmiszerboltba és a bankba mennek pénzt váltani. Ez sok futkosást igényel, olyan is megtörténik, hogy a vevő elmegy, mire visszatérnek az apróval. A főnököt ez nem érdekli, nem is lehet ezzel háborgatni, az eladónak meg nincs annyi pénzüket, hogy a sajátjukat beadják, esetleg egy ezrest vagy kettőt tudnak visszaadni. Délután már összejön a váltópénz, és addigra folyamatos a visszaadás, de másnap minden kezdődik előlről, mert esténként Azúr elviszi a bevételt, szinte az utolsó fillérig.

Pipacs vállalkozó barátnője a közelben dolgozott, egy-két évvel ezelőtt még ő is ennek a boltnak a dolgozója volt. Bíbor lejött megnézni, milyen a forgalom, és ami fontos volt számára: megismerni az új kolléganőt. Zöldikének szokatlan, hogy ha a nők először találkoznak, bemutatkoznak, és már szervuszt mondanak egymásnak. Abban az országban, ahol ő élt, nem csak a kollégák, de a kolléganők is magázták egymást. Csörög a telefon, Azúrt keresik, mert ezen a telefonszámon ismerik. A két dolgozónak minden vízvezeték-szerelői munkát írásban kellett rögzíteni. Jöttek a vevők, nézelődők, gyakran megtörtént, hogy a távoli kirakatban levő ruha tetszett nekik, abból viszont mindig egy darab volt, a kimaradt, mert a főnöknő attól akart szabadulni. Hiába mondja a két bolti eladó, hogy a méret nem jó, a vevő akaratos, azt akarja megpróbálni, hátha mégis. Naponta néhányszor egy átjárón és lépcsőkön kellett szaladgálni a kirakathoz, vagy a vevő, vagy a főnök kérésére. Pipacs elmondta, hogy az előző munkahelye megszűnt, mert privatizálták, és az új tulajdonosnak kiválasztott saját emberei voltak. Ha megérkezett a tulajdonos, amit soha nem lehetett tudni előre, vége volt a csevegésnek, mert azonnal munkát talált számukra. Egy öltönynek meglazultak a gombjai, Zöldikének azokat kellett megerősíteni és átvasalni a főnöknő parancsára. Eper bement a konyhába, ott meglátta, hogy a mosogatószivacsot nem jó oldalra fordították, emiatt megdorgálta az alkalmazottakat. Közben jött egy vásárló, aki vagy a külső ajtón, vagy a babákon díszelgő ruhát kérte, még akkor is, ha a méret nem jó, de megpróbálta, és erről le sem lehetett beszélni, mert beleszeretett. Este hatkor, ha vevő volt a boltban, nem mondhatták, hogy zárnak. Megtörtént, hogy fél órát is nézelődött valaki, nyugodtan megpróbált valamit, vagy újabb ember jött be, akkor is fogadni kellett.

A decemberi napok munkával teltek, jöttek-mentek az emberek. A karácsonyt elnevezték a szeretet ünnepének, és mindenki kötelességnek érzi a vásárlást. Jönnek is a tanácstalan fiatalok, akik szeretnének vásárolni, de tulajdonképpen alig van pénzüik, ötletük meg egyáltalán nincs. Gyakran a két eladó is tanácstalan, hisz náluk kevés összegért nincs igazán árukészlet. Sálát, kesztyűt, sapkát, harisnyát tudnak kínálni, de nem küldenek senkit másik boltba, mert nekik ennek a boltnak a készletét kell eladni. Ha anyáról van szó, rábeszélnek a fiatalokat egy szép sál vásárlására, ami tulajdonképpen dízsál, és egy hölgynek lehet belőle kettő, de akár száz is. Felemelik a szétbontott sálát a fény felé, hogy szebb legyen, közben dicsérik. Kosztüm fölé dísznek, az anyukának bizonyosan tetszik, ilyen még nincs neki. A nők szeretik a dízsálakat. Addig beszélnek, míg a vevő előveszi a pénztárcáját. A határozatlan embereknek általában azt ajánlják, amit senki nem akart megvenni, vagyis az elfekvő árut.

Amikor egyedül maradnak, örülnek a sikerélménynek, de a tulajdonos is elvárja, hogy az áru egy bizonyos ütemben távozzon a boltból, a pénz szaporodjon. A főnöknő lakásfelújításra gyűjt, hisz tetőrészt akar beépíteni, és mindent ki akar cserélni a háromszintes házban, ajtókat, ablakokat, fürdőszobát, csempéket a falon, az összes bútort, radiátorokat, a lámpákat, még a villanykapcsolókat is. Eper napközben néhányszor telefonál, kérdezi, mennyi pénz van, ha elégedett, olyankor megkérdezi, hogy vannak a dolgozók. Különben mindennap engedélyt kell kérni arra, hogy a harminc méterre lévő élelmiszerboltba elmenjenek vásárolni. Erre főleg Pipacsnak van szüksége, hisz este hat után siet haza. Ha több helyre kell menni napközben, akkor azt úgy időzíti, hogy a főnöknő elmenetele után, amikor már tudják, hogy nem jön vissza, akkor megy ki a boltból. Megtörténik, hogy még vissza sem érkezett a vásárlásból, máris keresi Eper telefonon. Ha nincs a boltban, a kolléganőnek hazudni kell, sok a vevő, nem ér rá Pipacs. Ez azonban a legrosszabb hazugság, mert újra csörög a telefon, és a főnöknő máris kérdezi – mit vettek? Mit tehet Zöldike? Azt mondja, hogy még mindig itt vannak a vásárlók. Közben visszaérkezik Pipacs, és se vevő, se bevétel nincs. Újra ki kell találni valami hihető történetet. Csörög a telefon. Ki veszi fel? Egymásra hárítják, de gyorsan kell cselekedni, mert a főnöknő újra azt hiszi, hogy tele a bolt vevővel. Pipacs szalad, Zöldike hallgatózik.

Próbáltak Eper, itt voltak fél órát, elképzelheted, Zöldikével mennyit beszéltünk nekik, de azt mondták, még szétnéznek. Mit próbáltak? Tudod, azt a barna kosztümöt, és nagyon jól állt a hölgynek. Megkönnyebbül Pipacs, amikor leteszi a telefont. Ezután a két kolléganő a következő alkalmi hazugságot beszéli meg, mert tilos elhagyni a boltot reggel 9-18 óráig. Eper ezután napokig azt a barna kosztümöt kérdezi, vajon megvették-e?

Pipacs a rádióban slágerzenét hallgat. Amikor kimegy vagy elmegy valahova, Zöldike átkapcsolja, mert nem tudja a bővebb híreket, információkat. A hülye zene olyan, mint amikor a boldog emberhez ötpercenként bekopogtat a halál. A szép zene maga az örökkévalóság. Egy síró asszony telefonál, Zöldike veszi fel a telefont, de nem tudja, miről van szó. Pipacs elmondja, hogy Eper sok pénzt kért Ilonka nénitől, amit nem akar visszaadni.

Déli órában, ha nincs vevő vagy nézelődő, ha csak öt perc szünet van, leülnek, máris beszélgetnek életükről. Pipacs elmondja, hogy minden reggel hajnali ötkor kel, és főz a családnak. Semmi megtakarított pénze nincs, a lottóban bízik. Zöldikének nincs férje, de van pénze, persze nem sok, mert kevés a fizetése, de azt a keveset ő osztja be. Megérkezik Azúr, megnézni, mi a helyzet, keresték-e telefonon, mennyi a forgalom. Sokat ebédelt, mondja, és máris megy üríteni, majd leül, megpihen, és elmondja, mi jót evett, míg a dolgozóknak nincs ebédszünet. Később újra visszajön üríteni, erős bűzt hagy maga után, az alkalmazottak szellőztetnek utána, tisztítják a vécét. A vállalkozóknak sok a pénzük és rengeteget esznek, így van ez a többi boltban is.

Az utcai próbababákat behozzák, mert havazik, felváltva mennek utcát söpörni. A fehér járólapot, mely rózsaszínnel van fugázva, minden kimenő ember után fel kell törölni. Pipacs naponta többször is elmegy vásárolni, mert nem csak ennivaló kell a családnak, hanem mosópor, tisztítószer. Bejön egy férfi, ruhát szeretne vásárolni a feleségének, nem igényli a segítséget, kiválaszt egy kék ruhát, kéri az eladót, hogy néhány napra őrizze meg neki. Ekkor veszi észre Zöldike, hogy ez egy csodálatos portéka. Amikor visszajön a kolléganő, megpróbálja a ruhát, és olyan, mintha ráöntötték volna. Vajon mit tegyen? Neki nincs férje, ő senkitől nem kap karácsonyi ajándékot. Feltör benne a női irigység, ez a ruha nem lehet a feleségé, ez az övé lesz. Közben megjelenik egy asszony, valami kék ruhát keres, megtalálja és felveszi, boldogan mosolyog a tükör előtt. Szegény Zöldike haragját kellene látni, két fájdalom van, nincs társa, aki szereti, se új ruhája. Ezt nem lehet elviselni – gondolja. Az asszony közli az eladókkal, hogy majd a férje veszi meg a ruhát. Még szerencse, hogy a kolléganő is újra elmegy, Zöldike egyedül van, mert a bosszút csak magányosan lehet kitalálni. Már tudja is, félreteszi magának a ruhát, neki is lehet öröme, ez lesz az ő ajándéka saját magának karácsonyra. Este bejön a főnöknő, Zöldike elmondja, hogy szeretne egy ruhát venni, de most nincs pénze. Eper elővesz egy füzetet, beírja az áfa nélküli árát, és Zöldike már viheti is haza. Otthon már ő áll a tükör előtt, boldogan. A tulajdonos, a kezdeti időkben talán megfontolásból, nagyon jó volt az új alkalmazotthoz, hálás, és mondogatta is, milyen jól választott. Minden előrelátó vállalkozó ezt teszi ebben a különös városban. A munkanélküliből lett dolgozó mindent meg is tesz neki, hisz őt választotta, és ha nem engedelmeskedik, jöhet a következő, ezt ő nagyon jól tudja. A választásban tényleg igaza van, mert az új dolgozó ebédszünetet nem igényel, szabadnapot és túlórapénzt sem.

A normandiai autópályán haladtak tovább, ahol a Szajna-öböl fölött a Normandia-híd emelkedik ötven méter magasságban, mely több mint két kilométer hosszú. Ilyen óriási méretű hidat még eddig nem látott Zöldike. Honfleur-ba érkeztek, mely egy festői, ódon kikötőváros. Erik Satie zeneszerző született ebben a városban, és itt látható a Satie Múzeum. Megnézték a Szent Katalin-templomot, mely a XV. században fából épült, késő gótikus stílusban. Ikerhajós,

külön van a templom tornya. Amikor a zarándokok feltöltődtek a különleges látnivalóval, sétálni mentek. A tenger közelében áll a nemzetközi kulturális központ, mely a filmesek szállója. Ott volt a bemutatója Ryan közlegény megmentése című filmnek, melyet Steven Spielberg rendezett. Zöldike számára nagyon fontos ez a film, hiszen a partraszállás hiteles történetét dolgozza fel. A kikötő melletti parkban, egy fehér kőpadon üldögélve, nézegette a tenger hullámain, és egy szelet almatortát majszott. Később a homokos parton kagylót gyűjtögetett. Honfleur-t elhagyva, a legelőkön normandiai teheneket látni. Ők adják a Camembert sajt alapanyagát. Nyolcszáz van belőlük, és arról lehet megismerni őket, hogy a fehér teheneknek fekete monoklijuk van. A busz nyitott ablakán bodzaillat áramlik az utastérbe. Az út menti akác- és a korhadt fákon fagyöngyöt látni.

Az első hónapban, amikor Zöldike átköltözött a Tinta folyó melletti városba, ízek és illatok emléke tört fel benne egy régi világból, amelyhez valaha tartozott, nevezhetnénk elhagyott hazájának, ahol azonban mindig is idegen volt, hisz kisebbségben élt. Mivel nem ismert senkit a városban, úgy gondolta, talán újsághirdetés útján lehetne társat találni. Esténként pihenésképpen az újság ismerkedés rovatát böngészte. Tanyán élő özvegyember házias nőt keres, aki hozzá költözne. Ez nem érdekli az asszonyt, ő városban akar élni, és szabad idejében színházba menni, sétálni szeretne és nem állatokat etetni egy özvegyember tanyáján. Káros szenvedélytől mentes, 50 éves férfi megismerkedne gyermektelen, elvált nővel. Jelige: újesztendő. Zöldike válaszolt.

Rövid utazás után, Daueville-be érkeztek az utasok. Ott állt Zöldike a normandiai partnál, becsukott szemmel merengett, hallgatta a hullámok érkezését, csobogását, a gyönyör hangját, amikor a víz érintkezik a parttal. Valamikor Alexander Dumas is idejött, ha egyedül akart lenni. Ez ma már elképzelhetetlen, hisz az emberek birtokba vették az óceánok partjait is. Az utasnak Maupassant Flaubert verse jutott eszébe, a Holdsugár dala, hisz a költő Normandia szülőtte. „Ha kél anyám, s a hab dagad, én hallgatag bús-halavány tüzet vetek a partfalon.”

Ahogy közeledett a karácsonyi ünnep, mindig több nézelődő és vevő volt a boltban. A különös nyelven beszélő asszony is megjelent a lányával és kisfiú unokájával. A két nő fél órát időzött a boltban, a gyerek unatkozott, szaladgált, bement a próbafülkébe, a tükroket fogdosta. Távozásuk után törölni kellett a tükroket, hisz mindenhol ott voltak az ujjlenyomatai. Egy hölgy viszont talán nyolc fehér blúzt is megpróbált, az egyiket sikerült neki jól berúszosni, lerakta az asztalra, és sietve távozott. A két kolléganő egyenként megnézegette a blúzokat, vizsgagombolta és vállfázta. A beszenyezett darabot elvitte Zöldike a tisztítóba. Amikor visszaérkezett, Azúr már ott üldögélt, és elmondta, aznap melyik boltban voltak csempéket és ajtókat nézni. Egy egész téliszalámit vitt a családnak. A két kolléganő egymásra nézett, ők ilyenből egy szeletet sem vesznek, hisz ez a legdrágább, amit ebben a városban árulnak.

Egy hosszabb utazás után Lisieux városban szálltak ki a buszból az utasok. Az 1925-ben szentté avatott karmelita apáca kultusza élteti a várost. Kis Szent Teréz 1887-ben a pápához zarándokolt engedélyt kérni, hogy egy év múlva, 15 évesen elhagyhassa a szülői házat, és kolostorba vonulhasson. A Kis Szent Teréz bazilikába látogattak, majd a kerengő alatti kiállítást nézték meg, ahol látható az apáca szép, szőke, hosszú haja, amit levágtak apácaszentelése előtt. Az apácát fiatalon tüdőbaj vitte el, a krónikák szerint átszellemült volt az arca halála után. Azt ígérte, rózsasőt küld a Földre. Szent Teréz sírhelye fölött van egy szobor, ahova minden évben zarándokok tíz- és tízezrei jönnek. A krónika szerint egy orvosi műtét közben

megjelent Kis Szent Teréz, és az orvos abbahagyta a műtétet, a golyó magától megmozdult, és a katona életben maradt. Az első világháború idején a szabadságos katonák ezrei utaztak ide, hogy a csodatevő hírében állt apáca sírjánál kérjenek égi segítséget. Akkor verték a talizmánként használatos Teréz-érmecskéket. Most is ingyen adnak minden látogatónak. Zöldike is kapott egyet, melyet a táskájába rejtett, miközben anyjára emlékezett, aki mindig a Kis Szent Terézhez imádkozott, tőle várt segítséget. Néhány óra múlva, innét is utaztak tovább a zarándokok, mert még sok mindent szerettek volna megnézni a hosszú zarándokutazás alatt.

Már hat év múlt el azóta, hogy azon a napon, amikor Pipacs szabadnapos volt, Zöldike egész nap Eperrel dolgozott, aki eladott egy nehezen eladható blúzt, úgy megörült, hogy nem jól adott vissza. Aztán azon siránkozott egész nap, a vevő meg hallgat, ha több pénzt kap vissza. Délután a vállalkozó bement az irodába, telefonált, leveleket írt. A boltban sokan voltak, próbáltak is, vásároltak is. A főnöknő hosszú idő múlva egyszer csak kijött, szétnézett, és kérdezte, hol az a piros ruha? Zöldike csodálkozott, valóban hol van az a ruha, nem próbálta senki. Nemsokára kiderült a valóság, hogy ellopták. Különben nem lehet egy személyre bízni az árut, hisz nincs beláthatás az egész boltra. A két próbafülke mellett is állnak az állványok, az ajtók nyitása hangtalan, tehát csak kinyúl a vásárló, elvesz egy ruhát, akár kettőt is, vállfástól, és a fülkében van ideje magára venni, vagy a táskába csomagolni.

Nagyon bántotta Zöldikét, mert azt mondta a tulajdonos, hogy ilyen még nem volt, és az új dolgozó attól félt, hogy felmond neki. Eper ideges volt, de nem káromkodott és nem bántotta az alkalmazottat, inkább tanácsot kért. Zöldikének volt is egy hatásos javaslata: a vevőkkel kell megfizettetni az ellopott ruha árát, úgyhogy az elmaradt bevételt rá kell terhelni az öltönyökre, hisz ő nem akarja a fizetését ilyesmire költeni. Huszonnégy öltönyt számolt meg az asszony. Egy darab áru ha ezer forinttal drágább is, akkor is megveszik. Itt annyit kérnek mindenért a kereskedők, amennyit akarnak. A tulajdonosnak tetszett az ötlet, így be is árazták az öltönyöket. Ezután meg, ha többen vannak a boltban, majd ő is kijön a vásárlótérbe, és ketten ügyelnek a vevőkre – gondolta az alkalmazott. Az eladónak is csak két szeme van elől, és nincs a feje minden részén. Ha Eperrel dolgozik, nagyon kifárad, mert állandóan keres számára valami tennivalót: át kell rakni a nadrágokat egyik helyről a másikra, vagy vasalni. Még azon a napon Zöldikének sikerélménye volt, mert eladott egy férfi, fekete télikabátot, és ami külön öröm, piros pontszerzés a főnöknőnél, hogy számlát sem adott. Az ilyen cselekedetekért még pusztát is osztogat a vállalkozó. Hamis nyugtát mindig a bolti eladónak kell írni, parancsra. Kötelező. A vevőnek azt kell hazudni, hogy éppen nem jó a pénztárgép, már jelentették, de sajnos a szerelő még nem érkezett meg. Különben olyan alkalomra van pénztárgépet helyettesítő, hivatalos bizonylat, melyre adózni kell, de azt a vevők nem tudják. Zárás előtt Eper átszellemülten mosolyog, amikor a pénzt számolja, hisz imádja, szereti.

Az utazók Caenben időztek, ahol megtudták, hogy a város kedvenc helye volt Hódító Vilmosnak, Normandia hercegének, aki 1066-ban fegyverrel szerezte meg a trónt. Vilmos és felesége, Mathilde két apátságot alapított: a Férfiakét és a Nőkét. Vezekelni kívántak ezzel mind a ketten a bűnért, amelyet egybekelésükkel követtek el, hisz unokatestvérek voltak. A Szent István-apátságban Vilmos sírhelye. A Szent Péter-templomban Mathilde sírhelye. Természetesen mind a kettőt meglátogatták a zarándokok.

Azon a decemberi napon azt hitték, hogy nem jön be a főnöknő, lesz egy nyugalmas napjuk, és ha öt percig nem jön vevő, akkor legalább annyit ülhetnek. De Eper szigorú, máris talált gyűrődést a ruhákon, amit már rég ki kellett volna vasalni, hisz semmit nem csinálnak a

dolgozók, egész nap csak ülnek. A vállfák sem állnak jól. A széket el kellett rakni a raktárba, mert a vevő nekimegy (tehát nem szabad ülni). Pipacs mit sem törődik a sérelemmel, meghívja a főnököt és az ügyész házaspárt egy pezsgős vacsorára, abban a reményben, ha valami baj éri a családját, majd segítenek neki. A bírósági alkalmazott el is intézi, hogy a katona fiuk a közelben szolgáljon, a másik fiú, aki ittasan vezette a kölcsönkapott autót, visszakapja a jogosítványt. Zöldike számításból nem hív vendégeket. Két nő jött próbavásárlásra, és mindent rendben találtak. Zöldikének gyanús volt, hogy nem válogattak, csak úgy leemelték a pólót, próba nélkül, ami nem igazán jellemző a hölgyekre, ezért is nem adott hamis számlát. Különbösen ha egy-két alkalommal mindent rendben talál, akkor ritkábban mennek újra. Közben a postás is segítséget kért, valamilyen páratlan számot keresett a páros házszámú boltban. A ház előtt parkoló autók utcák felől érdeklődnek az üzletben. Ha egy ember bemegy a boltba, azt vásárlás nélkül nem szabad kiengedni, ha inget akar venni, és nem kap, akkor vegyen pulóvert, mert azt is érdemes. A vevőnek minden lehetőséget meg kell adni, hogy jól érezze magát és a pénzét, ha már bement, abban a kereskedésben költse el. Ezt teszi a két alkalmazott is. Elragadtatott hangon beszélnek a ruhákról, elmondják, hogy a legújabb divat szerint készültek, a divatbemutatón vásárolták, minden színből csak egy van. Az eladónak szinte mindent elhisznek, mint a papnak, ha a szószéken prédikál. Még soha egy eladó sem mondta, hogy a ruha nem szép, mert el kell adni, neki csak akkor lesz fizetése, dicsérni kell a vásárlónak még a haját is, hogy megvegye a ruhát. Általában a hölgyeknek senki nem mondja, hogy szépek, csinosak, csak míg udvarolnak nekik a férfiak, pedig ők később is igénylik, és szinte elolvadnak egy dicséret után. Ezen sokat kuncog a két kereskedő. Amikor azonban két nőt látnak egyszerre bejönni az alkalmazottak, máris félnek, hogy nem lesz vásárlás, mert ha a két barátnő közül csak az egyik vásárol, akkor általában a másik irigységből lebeszéli, arra hivatkozva, hogy nem áll jól neki a választott ruhadarab. Az események peregnek, az emberek vásárolnak, a dolgozók csomagolnak, pakolnak egész nap. Este Azúr beül a bolt egyik sarkában elhelyezett székre, és várja a bevételt, közben morog magában, ha nem vesznek meg valamit. Megtörténik, hogy a vendég távozása után kurvázza a hölgyet, aki próba után nem vásárolt. Mintha csak ez az egy bolt lenne ebben a városban, és mintha minden próbált ruhát, szoknyát kötelezően meg kellene vásárolni! Amikor Pipacs megcsinálja a zárást, Azúr a postára viszi az összes bevételt, és végre ők is készülhetnek haza.

Egy jóképű, ápolat külsejű, magas férfi várja Zöldikét este a megbeszélt helyen. Bemutatkoznak egymásnak, és elmennek meginni egy italt. A férfi igazolvánnyal igazolja magát, hogy ő szabó, nincs gyereke, soha nem is volt, a szüleinél lakik egy közeli településen. A hölgy elmondja, hogy egy ruházati boltban dolgozik. Arról a másik országról beszélnek, ahol Zöldike élt, hiszen a férfi is járt ott már többször.

Calvados másik leghíresebb városa Bayeux. Itt nem csak gótikus katedrálisokat csodálhattak, hanem történelmet is tanultak az utasok. A gyermektelen Edward angol király örököséül Normandia hercegét, unokatestvérét, Vilmost jelölte ki. Haroldot küldte hozzá követül, mire Vilmos hozzáadta lányát, Hedviget. Harold pedig a szent ereklyére megesküszik, hogy elismeri Vilmos jogát az angol trónra. Visszatérve hazájába, Edward halálakor, mégis a maga fejére téteti Anglia koronáját.

A bayeux-i Notre-Dame-székesegyházba látogattak, mely normann gótikus stílusban épült. Mellette, a könyvtár épületében látható Bayeux legféltettebb műkincse, amelyen a normann eposz, Mathilde királyné faliszőnyege. Valójában színes gyapjúfonalakkal lenvászonra készült, kézi hímzés, fél méter magas és mintegy 70 méter hosszú. Az ismeretlen hímzők Hódító Vilmos hadjáratának, a hastingi csatának képeit örökítették meg. Kortörténeti dokumentum, amely a középkorból fennmaradt hajózásról, a korabeli öltözködésről, és általában a

kilencszáz esztendővel ezelőtti szokásokról szól. Ötvennyolc különböző jelenet sorakozik egymás után a faliszőnyegen; stilizált fal különíti el a részeket, a képek fölött mitikus madarak. Szinte filmszerűen peregnek a képek, a felírások, szász helyesírással írt latin szöveggel. A történet Harold érkezésével kezdődik. Vilmos lányát bemutatják Haroldnak. Edward angol király koporsóját a templomba viszik. Harold elfoglalja a trónt. Homokvihár és, baljós égi jelként, üstökös fut át az égen a 32. képen. Hódító Vilmos 700 hajóból álló flottája átkel a La Manche csatornán. Normann lovasok rárontanak az angolokra, akik pajzsaik mögött védekeznek; Vilmos alól kilövik a lovat. Harold lett volna a király, de Vilmos koronáztatta meg magát. Harold csatát tervezett. Szemét kiüti egy nyíl; az éjszakában folytatódik a küzdelem. Csatajelenet, Harold halála és a végső győzelem az 58. képen. Vilmos a helyszínen temetteteti el az áldozatot, és tovább uralkodik. Felejthetetlen élményt nyújtott Zöldike számára a páratlan faliszőnyeg, a befogadó terem rejtett világításában, ahol csendben araszoltak a látogatók.

Reggel, nyitás után, Pipacs elmondta, hogy az este éppen előtte ment el a busz, és csak a következővel tudott hazamenni, ami fél óra várakozás volt. Amikor hazaért, a férje körülszimatolta a nyakát, a ruháját, és azzal vádolta, hogy valakivel találkozott, esetleg meg is csalta. Hiába mondta neki, hogy öt perccel később zárták be a boltot, és lemaradt a szokásos járatról. Zöldike viszont arról beszélt, hogy volt találkán. Fél óra múlva Eper telefonált, és kérdezte, van-e valami bevétel? Egy ruházati boltban több idő kell a vásárlásra, mint egy élelmiszerboltban. Különbözik a bolt haszna óriási, ezért mindent megtesz a két dolgozó, hisz Pipacs férje alkoholista, egyik fia tanul, a másik munkanélküli. A férj gyakran az összes fizetést elkölti, de az asszony nem mer elválni, mert azzal fenyegeti, hogy megöli. Ebben a különös országban meg is teheti, mert a panaszkodó feleségeket nem védi a törvény, a házastársak civakodásaiba nem avatkozik be a hatóság. Ha megölik az asszonyt, vagy megerőszakolják az apák a saját lányukat, akkor a törvény előtt felelnek, de megelőzés nincs. Minden férj, mivel fizikai fölényt élvez, annyit veri a feleségét, amennyit képes. Az alkoholista férj elszánt, hisz másik asszonyt úgysem találna, alig ötvenéves, és impotens. Ha a feleség öt percet késik, a férj megvádolja, kurvának nevezi, aki mindezt tűri, szinte mártír, de ezt nem mondja senkinek, talán csak Zöldikének, hisz össze vannak zárva kilenc órán keresztül, mert annyit dolgoznak naponta. A tettlegesség, a lelki terror, sajnos az otthonok egyharmadában jelen van. A családon belüli erőszak áldozatainak 95 százaléka nő. Tíz esetből talán ha egy válik nyilvánossá, mivel szűk családi problémának tekintik a lakás falain belüli erőszakoskodást. Jórészt az italozó életmód vezet addig, hogy a nőt bántja a férfi, talán azért, hogy így is mutassa, ki az úr a háznál. Pipacs már két éve dolgozik ebben a boltban, de még egyszer sem volt ebédelni, igaz, étkezési hozzájárulást sem kap, csak aláírhatja vele a vállalkozó. Ebben a városban sok a munkanélküli, és aki egyszer megélhetéshez jut, nagyon vigyáz rá. Jönnek a férfiak öltönyt vásárolni, a nők szoknyát, pulóvert, sálát, kalapot, próbálnak, de amikor egyedül maradnak, a kolléganő folytatja a történetet. Húsz éven keresztül küzdött a férjért, az apáért, aki mostanra már beteg lett, nincs barát, se szerető. Kudarcai miatt mindig őt hibáztatja. Múltkor is letérdeltette őt a fürdőszobában, miközben az ura a kád szélén ült, szegény már öklendezett is – de mit tehetett?

A két kolléganő azon a napon sem tétlenkedik, kiszolgálják a vevőket, vasalnak. A próbafülkében találnak egy gombot, megkeresik, vajon honnét eshetett le, mert a vevő még véletlenül sem szól. Mégis, ha jön Azúr, hibát talál, korholja az alkalmazottakat, mert a bejáratú ajtót nem támasztották ki. Nincs is alkalmuk védekezni, hisz ha napközben kissé változott az ajtó helyzete, az kizárólag a szél miatt volt. Különbözik mindennek az alkalmazott az oka. Ezt ők jól tudják. A próbáló nők elrontanak egy zipzárt, mert általában mindig kisebb szoknyát vagy nadrágot vesznek fel a méretüknél, ezzel is igazolva alakjukat. Ezt is a két bolti eladónak kell

megoldani, beírni egy füzetbe, felhívni a varrónőt, aki megjavítja. Zöldike arra gondolt, míg egy asszony ruhát próbált, vajon miért akar vásárolni, örömszerzés, esetleg esküvőre vagy színházba megy. Amikor a tulajdonos délután bejön, nagyon rossz kedvű, mert nincs forgalom, pedig van, csak neki több kellene. Már sírt is, hogy nincs pénze kifizetni az árut, néhány milliója van áruban, lassan forog a pénze. Zöldike arra gondol, ha ötven évig jó volt úgy az a ház, most miért kell olyan gyorsan mindent lecserélni? Lehetne az árut is fizetni, de nem tud mit tenni, a vállalkozó annyira siránkozik, mintha ő lenne a város szegénye, mintha ő dolgozna éhbérért, ebédszünet nélkül. Különben az egész napját azzal tölti, hogy boltokba jár, tíz helyen is megnézi a fali csempét, mire kiválasztja a megfelelőt. Mondta is, hogy egy év is kell, mire megvásárol mindent és szakembereket talál. Az alagsorba helyezik át a konyhát, ahova egy teraszt is kell emelni.

Folytatták az utazást Calvados megyében, ahol égtájakat mutató széljelzőket láttak a vitorla alakú házak tetején. Megtudták az idegenvezetőtől, hogy Normandia calvadosi részén a termelő arra összpontosítja erőfeszítéseit, ami a helyi adottságnak a legjobban megfelel. A Calvados üzemben tettek látogatást, ahol Zöldike a többi utassal együtt az agresszív, kétéves Calvadosból ivott néhány kortyot, a tizenöt évesből többet kortyolgatott, mert az gyengébb. Amikor a calvadosi emberek Calvados istnák evés közben, azt az időt „normann luk”-nak nevezik. A Calvados és almabor desztillálóban tett látogatásuk után Zöldike narancs-gránátalma koktélt ivott egy üvegbe zárt, fedett kertben. Élvezte a helyzetet, úgy, mint az utazás minden percét is. Ahogy haladtak a normandiai partokon, minden városban megálltak, és megnézték a templomokat. Néha elidőztek egy-egy kávézónál is, ahol a vécében zene szólt, folyékony szappan és papírtörölköző volt, ami ott természetes.

Zöldike másodszor is találkozott a jóképű férfival. Meg is kérdezte, hogy ezt az öltönyt is ő készítette?

– Nem szoktam mostanában varrni, mert nem érdemes.

A hódítónak van egy ajánlata, hogy utazzanak el ők ketten Floridába. Szerinte Zöldikének van pénze, arra érdemes költeni, mert ott sokkal többet lehet keresni. Mutat egy levelet, amit az ott élő rokonától kapott. Neki nincs pénze, mert öreg szüleit tartja el, de ha megérkeznek Amerikába, ott kapnak segítséget, különben sem hagyják el egymást. Zöldike bizonytalan, ezért nem is ad választ, hisz meg kell még ezt gondolni.

A kis magyar csoport Arromanches halászfaluba érkezett. A nagy napok évfordulóin sokszáz-ezren fordulnak meg az egykori kikötőben. A múzeum az óceán partján van. A bejárat felett a felirat: 6 Jun 1944 D Day. Zöldike számára már ennek a dátumnak a látványa is megható. Meglátogatta a múzeumot, hogy még több tárgyi ismeret birtokában legyen. 1944. június 6-ra virradóra a normandiai partokra ejtőernyősök és légi úton szállított gyalogosok értek földet. Az a feladatuk, hogy az expedíciós hadsereget, amely hajók százain útban van a normandiai partok felé, a két szárnyán fedezzék. Hajnalodik, amikor 3000 repülőgép kezdi bombázni a partokon a németek állásait, és 30 hadihajó ágyúit kezdi löni az „Európa-Festung” bunkereit. A szövetségesek tíz hadosztályt vetnek be: három hadosztály katonáit légi úton hozzák, hét hadosztály embereit és hadianyagát 4 ezer hajó szállítja Normandia partjaihoz. A „D-Day hadművelet” nagy technikai meglepetése az, hogy az angolok és amerikaiak előre gyártott, mesterséges kikötőket építettek ki első hídfőállásaik előtt, hajókat süllyesztettek el, hullámtörőknek. Az első nap végén három hídfő egyesült, és 130 kilométeres front alakult ki. Az elkövetkező napokban hat környékbeli várost bombáztak szét a szövetséges repülőgépek. Június

közepén 15 hadosztályt tudtak felsorakoztatni a partok közelében. A hónap végén 22 hitlerista hadosztály csatlakozott az errefelé állomásozottakhoz. Augusztus elején az amerikai páncélos hadosztályok áttörték a németek állásait. Bretagne-ban a francia ellenállók hátba támadták a németeket. A VII. német hadsereg nem adta meg magát, nem húzódtak vissza a Szajna irányába. Erre Montgomery, a szövetséges szárazföldi erők parancsnoka elhatározta, hogy körbekeríti a németeket. Augusztus 22-ig tartottak a gyilkos csaták: 100 ezer német katonát és hadifoglyot veszített Hitler, öt hadosztály felszerelése maradott. Tournai város helyőrségének kapitulációjával ért véget a normandiai csata. Arromanches napjait a partraszállás idején fényképeken, makettekben, térképeken nézheti a látogató, és filmet is vetítenek. Robert Capa fényképezett a normandiai partraszálláson, de csak tíz felvétele maradt meg. Spielberg felhasználta azokat, amikor a Ryan közlegény megmentése című filmet készítette. Zöldike a teremőrt kérte meg, hogy őt lefotózza ezen a számára fontos helyen, hisz születésnapja is volt. Zöldike megállt a normandiai parton, hullottak a könnyei, miközben hallgatta a hullámok játékát a parton. A bunkerek környékét benőtte a fű és a futó növény, de ott áll a tank ágyúcsőve a part felé irányítva, ahol a katonák védték magukat és verték vissza a támadókat. Szinte csoda, hogy maradt ember élve. A harsogó zöld fű beborította az ötvenöt évvel ezelőtt vértől áztatott földet. Zöldike megtalálta a lila virágot, miközben arra gondolt, lehet, hogy katona volt előző életében, és ott halt meg?

A karácsonyi ünnepek előtt nagyon sok munka volt a boltban, a két kolléganőnek már beszélgetni sem volt ideje. Csak a vevőkkel foglalkoztak. Kitalálták, hogy ha a ruhára vagy a kosztümre sálat tesznek, azt is megveszik a hölgyek. Nagy lelkesedéssel, szorgalommal gyűjtötték a pénzt a vállalkozónak. Napközben egyszer bejött egy csapat ember, talán hatan is voltak. Ketten nadrágot próbáltak a két fülkében, a többiek nézelődtek, aztán mintha tapsra vártak volna, egyszerre mindegyik felkapott valamilyen ruhát, inget, nadrágot, és kimentek a lopott áruval a boltból. A kolléganő kiszaladt utánuk, de az eltulajdonított árut már tovább adták, őt viszont megütötték. Nem érdemes szembeszállni velük, hisz erős fiatalemberek. Úgy beszéltek meg, hogy ezt az esetet nem is közlik a főnöknővel, hisz annyi a nadrág, hogy a hiányt észre sem veszi, és kizárólag csakis őket hibáztatná. Pipacs férje bejött a boltba pénzt kérni az asszonytól, és arról beszélt, hogy vége az életének, ő már öreg. Amikor eltávozott az üzletből, a kolléganő titokban leste, vajon hova megy, és nemsokára eltűnt a közeli borozóban. Később a bolt előtt imbolygott. Pipacs idegességében a száját rágta, hisz olyan kevés pénzük van, és az ura még azt is italra költi, de nem igazán mer vele szembeszállni, a kérését elutasítani. Csalán valamikor sofőr volt, utazott egyik országból a másikba. Szerette a nőket, mindig volt barátnője, ha az egyiket elriasztotta a felesége, jött helyette másik. Azokban a napokban százezer forint fölé emelkedett a napi bevétel. Eper nagyon boldog volt, személyesen jött a pénzért. Zöldikének kétheti munka után előleget adott, miközben közölte vele, örül, hogy őt választotta.

Az éjszakai pihenés után Mont Saint Michel felé haladtak. Esett az eső, a sűrű ködben húsz méter volt a látótávolság. Zöldike mondta az utasoknak, hogy mire odaérnek, nem esik tovább, mert ahova ő megy, ott mindig fény és világosság van. Így is történt. Az utazás talán legérdekesebb látványa a Szent Mihály-hegyen a Mont Saint Michel-apátság, melyet 966-ban alapítottak. Az óceán beugró öblében van a kúp alakú sziget, a 78 méter magas sziklatömb. Amikor az utas messziről megpillantja, hirtelen az az érzése, mintha piramis emelkedne ki a tengerből. Ahogy közelednek, kibontakoznak az apátság falai, tornyai. Az arkangyal szárnyas szobra repülni látszik a 152 méter magasságban. Aljában parányi falu, alig 100 lakossal és egyetlen utcával. Bencés papok lakják a világhírű hegyet. Az apály mélypontja reggel 4:20-

kor volt. Olyankor az elszánt zarándokok száraz lábbal bukdácsolnak a visszahúzódó tenger helyén, a kavicsok között. Délután 5-kor az ár-apály különbség 13 méter, és nagyon gyors a víz áramlása. Zöldike és utastársai az 1875 óta a gát tetején végighaladó, 1800 méter hosszú úton közelítették meg az apátságot. Az erődítménynek beillő kapun jutottak be az épületbe. Igen meredek a lépcső, úgy is hívják: a szakadék lépcsője. A végén újabb grádicsos visz fel a templom teraszára, ahol csodálatos a panoráma. A templom hajója és oldalhajója román kori, a szentély a késő gótika stílusában épült meg. Megvannak még az első apátság maradványai is: néhány román stílusú terem, melyeket a XI. meg a XII. században élt kőművesek félig belevájták a sziklába. A XIII. században épült apátság gótikus: ez az, amit „Csodának” (Merveille) neveznek. A háromemeletes épületkolosszus legalján az apátság gazdasági irodája, feljebb a vendégterem és az óriási lovagterem, amely négy hajóra oszlik, azután a prefektórium és legfelül a kolostor. A kolostor rész négy galériáját 227 vörösgránitból faragott szobor díszíti. Az alsó szint a test, a második az értelem, a harmadik a szellem. Testnek a kenyér jár, szellemnek a könyv, léleknek az imádság. Az egyik oltáron Zöldike gyertyát gyújtott apja emlékének. A templom kerengője lenyűgöző, az oszlopok érintése megható. Egy ablak külső párkányán egy madár fehér csontjai porladoznak. Mont Sant Michel a világörökség része. A zarándokhely időutazás a múltba, a templom megtekintése lebilincselő élményt nyújt, boldog, aki ide jöhet, így érezte ezt Zöldike is. Szemben a templommal van egy gránithegy, a régészek ott mamutmaradványt találtak. Napnyugta után távolodtak az autóúton, miközben gyönyörködtek a látványban, hiszen Mont Sant Michel sziluettje olyan, mint egy mesebeli vár.

Karácsony előtt egy héttel Zöldike és a tulajdonos Pestre autóztak, hogy együtt válasszanak árut. Késő volt már azonban, minden igényes árut eladtak a ruhakészítők. A vállalkozó nem tudja, hogy a kereskedelemben időben kell bevásárolni. A férfitulóverek is elfogytak, pedig az asszonyok szívesen vásárolnának fiaiknak, férjeiknek, apjuknak is karácsonyi ajándékként. Eper ideges, de amit mások otthagytak, azt megvásárolta, és közben elmondta, hogy első férje ügyvéd volt, a rövid házasságból egy fia született, aki Amerikában él. A második férjével, Azúrral egy közös fiuk van és három unokájuk. Kora délután érkeztek vissza a boltba. Zöldike hiába kelt hajnalban, ott kell maradnia este hat óráig. A főnöknő hazament a férjével, a két alkalmazott árazta az árut, és helyre rakták.

Ha a sirályok hangja hallatszik, közel az óceán. Gránitsziklákon emelkedő városfalak között húzódik meg Saint Malo, a híres hajósok és hírhedt kalózok városa. Az utasok az óceán partjáról csodálták a félsziget legmagasabb pontján, a XVIII. század közepén épült citadellát. A második világháború idején a németek félelmetes, korszerű erődítménnyé építették ki. Az épület olyan 100-150 méterre lehet a parttól. Már alkonyodott, amikor két fiatal ijesztően hadonászni kezdett a vár közelében. A parton várakozók nem igazán értették a helyzetet, csak amikor a szerelmesek megindultak ruhástól, kézen fogva, a vízen keresztül, a part felé. A dagály ugyanis bekerítette az épületet és a kertjét, mint csáp ölelte körül a házat, és pillanatok alatt szigetté változtatta a félszigetet. A világméreteken is jelentős szintkülönbség 15 méter, és a holdjárással függ össze az apály. Zöldike és még sokan álltak a parton, és nézték a fiatalok merészségét. Nemsokára azonban a lány rosszul lett, a fiú karjába vette, és indult a part felé, ott, ahol összeértek a két irányból érkező hullámok. A nézelődők már látták a partról, hogy a fiú ereje fogytán. Ekkor egy fiatalember a veszély láttán gyorsan megszabadult a ruháitól, megindult a habok között, ügyelve az útra, ahol összeölelkeznek a hullámok. A fáradt embertől elvette a gyenge, alélt testet. A hullámok mind magasabban vertek össze a fejük felett, annyira, hogy időnként nem látták őket a parton állók. Majd újra feltűntek a habok között. Félelmetesen permeteztek a hullámok. Mindenki könnyezett a parton a félelemtől, az

együttérzéstől. Már csak húsz méterre voltak a szárazföldtől, amikor még egy bátor férfi letvetközött, beszaladt a vízbe, és kezébe vette a lányt, mint a maratoni futás előtt, úgy várták az együtt érzők a sikeres célba érkezést. Hosszú percek ezek mindenkinek, és akkor a fiú partra lépett a lánnyal, letette a homokra, aki szemmel láthatóan észhez tért a kábulatból. Egy fekete bőrű lány levette a kabátját, és odaadta a fehér bőrű, reszkető lánynak. A La Manche csatorna partján alkony utáni hideg szél lengedezett. Az életmentő hősöket a szemlélődők megtapsolták. Félelmetes lett volna ott maradni éjszakára a sziklák tetején, gondolta Zöldike. Közben lejárt a szabadidő, és gyülekeztek az utasok a buszhoz. Búcsúztak az óceántól. Szálláshelyükre indultak, miközben élményeiket mesélték azoknak az útitársaknak, akik nem látták az eseményt.

Sok munkával telt az év utolsó hónapja. Karácsonykor ünnepeltek, a dolgozók virslit kaptak vacsorára és egy tusfürdőt ajándékba. Legboldogabb a vállalkozó volt. Énekelt is jókedvében, kazettáról szólt a zene, táncolt, hisz ilyen sok bevétele még nem volt. Meggazdagodni olcsó munkaerővel, adócsalással és hamis számlákkal lehet. Becsületesen nem lehet gyorsan gyarapítani a tőkét, a vagyont. Hazafelé andalogva Zöldike csodálta, ahogy a háztetőkről és a fákról felkavarodott a hó, hosszan kerengélve hullongott vissza az útra.

Az ünnepek alatt Zöldike felkereste azt a házat, ahol János lakik, mely egy közeli település utolsó utcájának utolsó háza. Zöldike fázott, reszketett, de nem csengetett be a házba, csak ólálkodott, de mivel nem látott senkit, hazament.

Még a Breton-völgyben folytatták az utazást, csak rövid időre álltak meg Dinan városban, ahol a partok buja zöldjében gyönyörködtek. A sárgásszürke, homokos part és a sziklák vörös gránitja felejthetetlen, ugyanúgy, mint a templomok varázsa. A napsütés és zápor félóránként változott.

Zöldike az otthonában találkozott Jánossal. A férfi különösen viselkedett, nyitogatta a nő szekrényét, enni kért. Még mindig nem mondta, mivel tölti az idejét. Csak arról beszélt, hogy Floridát látni és meghalni, mert az olyan szép, hogy az ember nem bánja, ha meg is hal utána.

Ne félj kijönni velem, ott nem hagyjuk el egymást – ne félj! Én téged az életem árán is megvédelek. Mégis eszébe jutott az asszonynak, hogy ebben az országban sok a házasságszédelgő. Míg a hódító próbálta őt meggyőzni, ő továbbra is gondolkodott a férfi életén, hisz még semmit nem vett az életében. Egy kicsit félt tőle.

A partról letérve 10 kilométerre Cancale-ban meglátogattak egy osztrigatelepet, és néhány merészebb utas megkóstolta a nyers osztrigát. Zöldike is elfogyasztott hármát, a kagylóját megőrizte. Onnét a nagy belső-Bretagne felé utaztak. Hosszú utazás után Chartres városba érkeztek. A chartres-i Notre-Dame egy kisebb magaslat szélén emelkedik, apszisa a völgyre néz. A katedrális a gótika legtisztább formája. A homlokzat hármaskapuzata 1145 és 1170 között készült el. A jobb oldali timpanon Jézus földre szállását, a bal oldali a mennybemenetelét, a központi timpanon örök dicsőségét jelképezi. A világhírű katedrálisnak imponálóan nagyok a méretei: belsejének hossza 130 méter, szélessége 64 méter, magassága 37,50 méter. A déli harangtorony magassága 103 méter, az északi harangtorony magassága 112 m. A bejáratnál a labirintus jelképezi azt az utat, amely a földről Isten felé vezet. Gyönyörű üvegablakai vannak, különösen a csillogó kék, de a három rózsablak is feltűnő. A katedrális belsejében szentélykörfal van, amelyet mintegy 200 szobor ékesít.

A templom megtekintése után Zöldike fáradtan lefeküdt a buszban, nem szólt a sofőrnek, amikor az utasok kiszálltak egy kis sétára. A buszvezetők az utasok kurva anyját emlegették, mert minden csupa morzsa, mint a disznóólban, szerintük az utazók észre se vették a takarítást. Amikor az asszonyt meglátták, elhallgattak.

A két ünnep között nyugisabban teltek a napok, hisz kevés volt a vásárló, általában csak a karácsonyi ajándékok cseréjét bonyolították le. Pipacs elmondta, hogy az ura korán reggel, míg ők alszanak, felkel és le-föl sétál, csapkodja az ajtókat, hogy a család se tudjon aludni. Pipacs megelégtelte ezt a viselkedést, felkelt és rászólt a férjére, hogy legyen csendben. Ő azonban kiabált, hogy ez az ő háza, ahol azt csinál, amit akar, és megütötte az asszonyt. Részéről még az sem volt elég, hanem azzal fenyegette a feleségét, hogy megöli. Ő kénytelen volt egy hálóingben elszaladni otthonról az anyósához, akivel egy utcában laknak. Az egyik fiú, amikor ezt hallotta, felkelt és megütötte az apját, a másik fiú szedte szét a két verekedő embert, mert talán meg is ölték volna egymást. Most hallgatási időszak van otthon. Napközben a kolléganő gyógyszert ment kiváltani, talán az megengedhető kifogás a főnöknőnek, csend volt azonban, nem hívta őket, így alibinek máskor fel lehet használni. Bíbor is meglátogatta őket, hozott nekik egy-egy rétest, és beszélgettek ruhákról, vevőkről. A két kolléganő mindig együtt megy hazafelé, a sétálóutcán keresztül. Pipacs rettegett, vajon mi lesz otthon. Zöldike viszont élvezte ezt az országot, a szabadságot, a függetlenséget.

A trianoni szerződés évfordulóján 1999-ben érkeztek vissza Párizsba. Miután szállásukat elfoglalták, pihentek. A vezetők csak reggeli után vitték az utasokat a Notre-Dame közelébe. Ötvenméteres sor várakozott a katedrális előtt. Az idegenvezető elmondta, hogy a forradalom napjaiban a nép leverte homlokzatáról Judea királyainak szobraikat, mert a francia királyok szobrainak hitték. A székesegyház élelmiszerraktár lett. Napóleon adta vissza rendeltetésének 1802-ben, hogy két évvel később itt koronáztathassa magát császárrá. A katedrális tornyai 69 méter magasak, egyetlen hajója 130 méter hosszú. A szentélyt, az apszist és a templom hajóját 29 oldalkápolna övezi. A számítások szerint 9 ezer ember fér be, ha a karzatokra 1500 embert helyeznek el. Az épület a gótika remekműve. A középső bejáratot a Végítélet kapujának nevezik, mert szoboralakjai az angyalok kísérte üdvözlőket és a pokolra taszítottakat ábrázolják. Kétoldalt a szüzek, középen egy Krisztus-figura. A tizenkét apostol szobra alatt pedig, az erények és a bűnök jelképei vonják magukra a figyelmet. A kereszthajóban a szentély előtti Madonna-szobor, a „párizsi Miasszonyunk”, a XIV. századból való. Híresek a katedrális színpompás ablakai, főleg a három, nagy rózsza alakú, színes üvegablak, melynek fényjátéka szinte belehasít a középkori hangulatot idéző félhomályba. Zöldikének az ismeretlen katedrális után érzett vágya, hogy egyszer megláthassa, megérintse, beteljesedett. Megérintette a szentélyek faragott szegélyét is.

Párizsban fontos látnivaló a Panthéon, az Invalidusok kupolája, a Concorde tér, azon túl a Diadalív, a Városháza. Az operatérén 43 méteres oszlop emelkedik a magasba. Az 1875-ben épült operaház mennyezetét Chagall-kép díszíti. Zöldike sajnálatára a Louvre zárva volt, mert sztrájkoltak az alkalmazottak, ugyanúgy a Rodin-múzeum is, csak a kertben látott egy szobrot. A divat városa jutott eszébe Zöldikének, és valóban ámulni valók a kirakatok. A boltokban úgy köszöntek a dolgozók, hogy jó napot, asszonyom. Az utcán palacsintát sütöttek, és nyolc-tíz fajta ízzel tálalták. Aztán a Szajna partján sétált, ahol festők, rajzoló, karikaturisták alkottak. A rakparton a kereskedők sátraiban sok mindent lehet kapni, emlékeket Párizsról. Zöldike, kezében egy bagett kenyérrel, élvezte a párizsi sétát. Kikapcsolódott, hisz nem kellett az otthoni, bolti szerepeit vállalni, más kultúrát látott, új ízeket kóstolgatott, és ismeretlen illatokat szimatolt. Amikor elhagyták a várost, Zöldike arra gondolt, hogy ide még vissza kell jönnie.

Az asszony napjai nehezen múltak a visszatérés után. Délelőttönként Íriszsel dolgozott, aki nyíltan elmondta, hogy ő ingyen is dolgozna, sőt fizetne, hogy dolgozhasson, mert otthon a férje órákig nem szól hozzá egy szót sem. Míg Írisz mindig a boltba vágyik, addig Zöldike, vele ellentétben az utcára szeretne kimenni. Olyan szép ez a város, az utcák, a házak, a terek, a szökőkutak, a múzeumok, a templomok. Sok rendezvény is van a városban: színházi előadások, hangversenyek, irodalmi műsorok és kiállítások. A könyvtárakban napilapok, folyóiratok, videofilmek. A különböző klubokban ismerkedni, beszélgetni lehet. A termálfürdőkben is lehet szórakozni. Kimeríthetetlen a bőség, ami jóval nagyobb élményt ad, mint egy boltban ruhákat árulni. A kolléganőnek van egy 15 éves lánya, akinek már egy éve van kapcsolata egy 24 éves férfival, örül, hogy megtalálta a társát. Ő is annyi idős volt, amikor egy táncmulatságon megismerkedett a férjével, aztán elment a lakásukra, és elmondta, hogy őt az apja elkergette, mert hírbe hozták. Ott is maradt.

– Szerelem nincs a földön! – mondogatja. A 18 éves fia még nem volt nővel, ő tanítgatja, már háromszor behelyezte péniszét a hüvelyébe, ha megtanulja, mehet a lányokhoz. Dicsekszik, hogy a férjének orvos és ügyvéd barátai vannak, akik Zöldike szerint nem is barátok, hiszen csak enni és inni járnak hozzájuk. Egy barátnője van és a rokonság, akivel tartja a kapcsolatot. Az elmúlt napokban gyümölcsöt vitt Epernek, és megnézte a felújított lakást. Az egész négyszintes ház kívülről szigetelve van. A bejárati ajtó tölgyfából készült. A fürdőszobában van egy márványsarok, mosdóval, ami 250 ezer forint volt. Aztán látott drapériás függönyt és fehér tépőzárasat, ami 100 ezer forint volt. Az egyik szobában nagy képernyős Grundig televízió, de a másik szobában is van készülék. Látott egy vízdíjszámlát 12 ezer forintról. Szerinte tízmilliót költöttek a házra. A két hét alatt, míg Zöldike távol volt, csak annyi változás történt a boltban, hogy ezután hetente tiszta szőnyeget hoznak, a piszkosat elviszik. Egy szőnyegcseréért 1800 forintot kell fizetni. Azúrnak nem szabad elárulni, hogy mennyi a szőnyegtisztítás. Írisz azt mesélte, hogy egy ember megiszik egy láda sört naponta, és se hasa nincs, se nem kell pisilnie. Aztán elmondta, hogy ő nem szokott férfitársaságba menni, mert ott férfitémáról beszélnek. Szerinte csak asszonyi és férfitéma van, közös téma nincs. Hozta a hírt, hogy visszajön Eper fia Amerikából. Akkor neki is kell lakást venni, gondolta Zöldike, és nem lesz fizetésemelés. Ő mesélte volna az utazási élményeit, de a kolléganőt nem érdekelt, hiszen ő soha nem hagyja el a várost. Tulajdonképpen itt is csak a boltokat ismeri.

Eper meghozta az árut Pestről, elmondta, minek mennyi legyen az ára, aztán hazament élvezni az otthonát. Mindjárt az első délután rázúdult Zöldikére Kleopátra panasza, mert ő csak 150 forintos órabért kap, és szaladgálnia kell a másik boltba is. Ő fáradt, és nem így lett megbeszélve, hogy neki szombaton is kell dolgozni. Otthon veszekedik a férje, hogy soha nincs otthon. Dehogynem, hisz kettőre jön dolgozni, de otthon is maradhat, van 27 ezer forint nyugdíja, egy lakása és egy háza. Szüntelenül mondogatja, hogy fáj a feje, szédül és nagyon beteg. Adja át a helyet annak, akinek jobban kell a pénz, hisz az ura rengeteget keres. Ebben a boltban egy személy is elég lenne! Nem tudja Zöldike, kire gondolt, ki lenne az az egy személy? Kleopátra azt mondta, nekik már nem kellenek új barátok. Zöldike ezt célzásnak értette. Mesélte, hogy Szabó nőgyógyász a kórházban, néhány évvel ezelőtt, minden asszonynak küretet vagy műtétet ajánlott, és elvégezte, mert építkezett, és kellett neki a hálapénz. Különböző betege sem halt meg. A szenvedés, a munkakiesés, a kiszolgáltatottság felbecsülhetetlen. Dicsekszik, hogy a veje gyorsan hajtott, de sógora elintézte, hogy ne vegyék el a jogosítványt. Margaréta jött le a másik boltból, és panaszkodott, hogy rosszul van. Kleopátra nem akarta leváltani, mert nem hisz neki, ha ugyanis Eper bent van, mindig jól érzi magát, úgy ugrál körülötte, mint egy bakkecske. Kiderült, hogy Margaréta egy évig munkanélküli volt. Különböző neki is azt mondta Eper, legyen forgalom, mert nem kap fizetést. A könyvelő is

bejött nyafogni, hogy a piac közelében nem lehet megállni autóval. Mondta neki Zöldike, hogy trolival kell közlekedni, nagyon közel áll meg a piachoz. Már gyalogolni se tudnak a jólétben. Mindenki mondja a maga problémáját, de senki nem törődik a másikkal. Estefelé megjött a vállalkozó, mindenki ájuldozott, hogy Eper milyen szép ruhát vásárolt magának, ami csak egy barna-fehér kockás ruha volt kerek kivágással, rövid ujjal, derék körül elvágva, az alja ráncolva. Margaréta magához tette a ruhát, odaállt a tükörhöz és jajgatott: jaj de szép! Eper vett egy ernyőt vadkacsákkal díszítve. Mondták neki a dolgozói, hogy nyissa ki, és tegye a feje fölé. Eper mosolyogva megtette. Dicsérték, hogy nagyon jól áll az arcához ez a különleges ernyő. Nem csak a színházban vannak színészek – gondolta Zöldike.

Egyik napon Zöldike szabadnapos volt. Még az utazás hatása alatt volt, fotókat csináltatott, fotóalbumot vásárolt, nézegette a prospektusokat. Délután a Kortárs Galériába ment, ahol Gross Arnold volt a vendég. „Nem baj, ha valami szép” – ez volt az est mottója, ahol a művész grafikái voltak láthatók. Akkoriban sok különös élménye volt.

Másnap a két kolléganő elmondta, hogy egész nap nem adtak el semmit.

Kell ez Epernek? Pedig ott volt az ügyes dolgozója! – gondolta Zöldike. Eper porszívózott, de rosszul érezte magát és megszédült. Nagyon jó, legalább észrevette, hogy milyen vacak a porszívó. Néha be is kell menni a boltba! Amióta Zöldike ebben az üzletben dolgozik, a főnökkasszony még nem takarított. A vállalkozó menyé a másik boltban 9-től 12-ig dolgozik, de már 11:30-kor lejött magának ruhát válogatni, elvitt kettőt, aztán hazament. Írisz szerint még egy gyereket akar szülni. Akkor még több pénz kell nekik. A kislány már 12 éves, aztán neki is lakás kell. Hány lakásért kell még az alkalmazottaknak dolgozni?

Panni néni volt a boltban, elmondta, hogy erőszakkal kiköltöztették a lakásból, mert a lánya csak előleget adott. Négy éve pörösködnek. Már tavaly eladták árverésen a lakást, ő is megvette volna 800 ezer forintért, de nem is szóltak neki. Az új tulajdonos már bírósági felszólítást küldött a kiköltözésre, még valamikor az év elején, de ők maradtak. Most megjelentek az emberek, vitték a bútorokat, a többi holmit zsákokba dobálták, és elköltöztették egy albérletbe, amelyért havi 38 ezret kell fizetnie.

Augusztus 11-én, a napfogyatkozás napján Zöldike kiment az emlékparkba. Már féltizenkettő-kor feltette a szemüveget és nézte a Napot. Akkor még kerek volt, aztán a jobb oldalán kezdett fokozatosan fogyni. Egy óra múlva már keskeny kifli volt, mint az újhoid. Akkor kezdett esni az eső, és a Napot eltakarta a felhő. Negyed óra múlva eltűntek a felhők, kezdett sötétedni. Különös hangulat, egy fecske cikázott ide-oda, egy veréb ült az ágon. Sámánok jöttek fáklyákkal, máglyát gyújtottak és a tóra engedték. Lovasok érkeztek, lányok táncoltak, és 12:53-kor eljött a nagy pillanat: fekete lyuk tátongott az ég közepén, körbe keretezve az aranszínű Nappal. Balról a Vénusz. Különös látvány, égi csoda, sötét volt, de nem éjszakai sötétség, mert árnyékok lebegtek a szélcsendben. Az emberek kiabálása, lovasok dobbanása tette hangossá a némaságot. Kiváltságosak vagyunk, hogy láthattuk ezt az égi jelenséget, a misztikus félhomályt, gondolta Zöldike.

Másnap azt mondta Margaréta, hogy a napfogyatkozás elvette tőle az energiát. Eddig is fáradt volt, hogy ne kelljen dolgozni. Írisz szerint túl nagy volt a buzgalom, semmi nem történt, csak olyan volt, mint amikor jön a felhő, és besötétedik. Eper is az esemény miatt szédült. Máskor is szédül, mert magas a vérnyomása, és sokat dohányzik. Egy ilyen különös égi jelenség, és

nekik csak ennyit jelent. Végre csökkent néhány fokot a hőmérséklet, már csak 29 fok volt, és Zöldike reménykedett, hogy nemsokára vége lesz a nyárnak.

Zöldike egyik nap rosszul lett, hányingere volt, ami csak fokozódott, már a gyomra is fáj. Remegett, az ujjában szúrást érzett, elhagyta az ereje, hófehér lett. Írisz egy bűdös szót sem szólt, nem hívott orvost, nem hívta be Eper. Zöldike egy órán keresztül ült és szenvedett.

– Ilyenkor szokott az ember agyvérzést kapni – mondta Írisz.

Jó vigasz volt ez a kolléganőnek. Este émelygett Zöldike, karikákat látott, 163/112 volt a vérnyomása, iszonyúan megijedt, de nem ment az ügyeletre. Gondolta, a pihenés megoldja a panaszokat.

Másnap egész nap dolgozott, akkor meg hasmenése volt. Az asszonyok meg voltak zavarodva, hogy ünnep következik, és még el kell költeni a pénzt új ruhára. Minden ócska, elfekvő árut megvettek. A szép ruhákat Eper felvitette a másik boltba. Estére kevés portéka maradt, tíz rövid ujjú blúz, három nadrág, négy szoknya, hat ujjatlan nyári ruha, egy rövid és egy hosszú. A kiüresedett bolt olyan volt, mintha használt ruhákat árultak volna, semmi összhang, silány és egyhangú az árukészlet. A nemzeti ünnepen Zöldike pihent, olvasott és aludt.

Talán a kimerültség okozta a rosszulletet – gondolta.

Az ünnepek után Eper a csipeszes vállfákat kereste.

– Már én is kerestem – mondta Zöldike.

– Te voltál itt egész nyáron – mondta.

Az igaz, hogy egész nyáron dolgoztam, de a vállfát ki lehet vinni szerdán is, amikor szabadnapos vagyok. Ebben a boltban, mindig mindennek én vagyok az oka! – gondolta az áttelepült asszony. Néhány nap múlva Írisz közölte a kolléganővel, hogy Eper nem tudott a vállfák miatt aludni, mert lelkiismeret-furdalása volt, hogy a dolgozókat bántotta, pedig ő adta vissza Zolinak, a kosztümök forgalmazójának.

Szeptember elején, két év után, Eper ötezer forinttal több fizetést adott Zöldikének.

– Zöldike, ne kelljen többet mondani, hogy ajtót és ablakokat mossál!

– Tudjátok, hogy ötmillió forint áll áruban. Áruljatok ám!

Minek vett száz kosztümöt? – gondolta az alkalmazott. – Azt hitte, két hét alatt eladjuk? Akkor a boltban egy 40-42-es méretű kosztüm sem volt hosszabb szoknyával, viszont az idősebb korosztály azt vásárolta, nekik már nem kellett rövid szoknya. Ki tehet róla, hogy nem olyan árut hoz, amit keresnek. Zöldike beszélt a készítővel, aki azt mondta, készít hosszabbat is, de az drágább lesz. Az legalább eladható. A főnök azonban nem akart rendelni, mert hárommillióért autót akarnak venni, és arra gyűjti a pénzt.

Másnap csak azért jött be a vállalkozó, hogy felköszöntsék névnapján. Írisz vásárolta a virágot, mert neki van ismerőse, és akkor szebb a csokor, mint akinek nincs ismerőse. Szerintük csak így működik az élet. Eper és Margaréta egymás derekát átfogva vonultak a konyhába, mint a szerelmesek. Margaréta nagyon szerette a főnököt, már a munkaideje is rövidebb volt, mint Zöldikéé.

Az egyik árazó nem működött. Azt mondta Eper, hogy neki mindig bent kellene lennie, mert az alkalmazottak mindent tönkretesznek.

Ez rám vonatkozik, gondolta Zöldike – pedig biz Isten, hogy nem rontottam el, ha akarnám, akkor sem tudnám elrontani. Különb, semmi sem tart örökké, de Eper csak mondta, mondta, hogy az háromezer forint. Zöldike mérges volt, és kárpótlásul három harisnyanadrágot vitt haza titokban. Mimóza arról beszélt, hogy száraz időre kell neki cipő, és bokáig érő, és egy magasabb szárú is. Vett magának egy olyan fekete cipőt, amilyen még nem volt neki. Zöldike nem érti, miért kell annyi lábbeli, neki azért van ideje olvasni és színházba menni, mert ő évente csak egy pár lábbelit vásárol. Mimóza irritálja a környezetét a gazdagságával. Ő is, mint a többi négyórás kolléganők, szabad idejükből vásárolni mennek, aztán meg panaszkodnak, hogy fáradtak.

Pipacs jött a boltba, Zöldike mutatta neki, hogy sehol sem ilyen drágák a blúzok, mint ebben a boltban: 7690 Ft az eladási ára. Van piros blúz, fehér tolldíszítéssel, de vannak oroszlánál díszítettek is. Kinek kell ilyen áru? Még nem is próbálták. Egyik kosztümhöz sem illik. Színes, egyszínű blúzokat keresnek, de az nincs. Így nem lehet nagy forgalmat bonyolítani.

– Tele a város 4-6 ezer forintos gyönyörű blúzzal – mondta az asszony.

– Majd karácsonyra megveszik – mondta Pipacs. Elmondta, hogy Eper rosszul volt a hétvégén, mentőt hívtak hozzá. Általában, ha Zöldikét bántja, márpedig csak őt szokta bántani, akkor utána megbetegszik.

Zöldike gyorsan fáradt, alig bírta már a kilencórás munkát, nehezen ment föl a lépcsőn. Esténként olyan bágyadt volt akkoriban, hogy a könyvet, amit olvasott, azt is nehezen tartotta. A háta fájt, a szíve szúrt, csonttritkulása volt, és magasabb a cukorszintje a normálistól. Elment a háziorvosához, aki elküldte néhány vizsgálatra és laboratóriumba. Amikor megkapta az eredményeket, benyújtotta a kérelmet a rokkantnyugdíjhoz. Úgy gondolta, dolgozott már harminc évet; ha megkapná a nyugdíjat, akkor csak négy órát dolgozna. Amikor újra rosszul volt, nitroglicerint fűjt a nyelve alá. Megtudta, hogy a nyelvtövön fut egy ér, ez a vena lingualis, s az értágító hatású nitroglicerint ezen a meghitt helyen könnyedén feloldódik és átszivárogozik az érfalon. Néhány hosszú, alig kivárható másodperc múltán már a szívében, a koszorúérben van, ahol megtágítja a meszesedéstől és a vérsírtól összeszűkülő járatot. És akkor kering a vér, a vérnyomás csökken, a pulzus esik, az oxigén eljut a szív izomzatába, a rettegéstől megfeszült test ellazul.

Írisz új cipőben jött dolgozni, mert ő sem maradhat el a vásárlással. Az új lábbeli szorította a lábát, és nem tudott gyalogolni benne. Mindig fájt a lába az újabb cipőkben. Egy vagyont költött kényelmetlen cipőkre, mert megtetszett neki a kirakatban. Már hatvan pár cipője volt. Zöldikének két pár, de kényelmes mind a kettő. Írisz egész délután csak beszélgetett a nézelődőkkel. Addig Zöldike három kosztümet eladott, 61 000 Ft volt a bevétel. A másik boltban csak 30 000 Ft. Folyamatosan csökkent a forgalom, és mégis Margarétát dicsőítette a főnöke. Zöldike még jobban harcolt, hogy ebben a boltban több legyen a bevétel, neki kellett bizonyítani, mert ő az áttelepült. Délután egy hölgy azt mondta, hogy szeret ide jönni vásárolni, mert Zöldike olyan intelligens. Néhány nappal azelőtt nadrágot vásárolt, és arra a napra elkészült a hosszabbítása. Az asszony kiválasztott egy kardigánt, Zöldike adott neki egy pólót is, hogy azzal próbálja. A végén mind a kettőt megvette.

Kardiológushoz ment Zöldike, aki megkérdezte, milyen gyógyszert szed, bírja-e a terhelést, tud-e lépcsőn felmenni.

– Nehezen megyek föl a lépcsőn, és nem szaladok a villamos után – mondta az asszony.

Az asszisztensnő megcsinálta az EKG-t. Amikor az orvos megnézte a leletet, azt mondta, terheléses vizsgálatra is kell menni! A nővér a megbeszélte időben valami készüléket tett a beteg hasára, majd elektródákat is, aztán a szőnyegen egy korlátra kapaszkodva kellett lépkednie. A beállított első gyorsaság után kérdezte az orvos, hogy mit érez.

– Fáj a fejem és szédülök – válaszolta a beteg.

– Így szokott lenni – mondta az asszisztensnő.

Zöldike lihegett gyaloglás közben és szédült. Amikor megtántorodott, leállították a gépet, és a nyelve alá fűjták a glicerint, kétszer is. Már nem kapcsolták be a harmadik fokozatot sem.

– Tudott-e arról, hogy beteg a szíve? – kérdezte az orvos.

Zöldike még válaszolni sem tudott, amikor közölte vele a kardiológus, hogy szívinfarktus előtti állapotban van. A szív fala meg van keményedve a sokévi magas vérnyomástól.

– Be kell feküdni a kórházba szívkatéterezésre. Vállalja?

– Igen – mondta az asszony.

Zöldike leszedte magáról a rá ragasztott kerek valamiket, és megtörölközött.

– Meg is mosakodhat – mondta az orvos, miközben telefonált, majd elment. Amikor negyed-óra múlva visszajött, közölte, hogy november 22-én be kell feküdni katéterezésre, és aztán egy napon belül beépítik a pészmékert. 40% esély van a gyógyszeres kezelésre, és 60% a műtetre. Ez a lesújtó hír nagyon hirtelen érte az asszonyt.

Másnap vér- és vizeletvizsgálatra ment Zöldike. Utána nyitotta ki a boltot, majd az utca követ mosta, árazta a kabátokat, és nem mondott senkinek semmit.

Írisz a fenti boltban dolgozott, amikor lejött, Mimózát kérdezte, hogy evett-e már almát?

– Nem, mert Zöldike nem hámozott.

– Te, Zöldike, miért nem hámoztál? – kérdezte Írisz.

Mimózát kényeztetni kell, mert a férje doktor, és akkor már almát sem tud pucolni, mert otthon is csak akkor eszik, ha a férje hámoz neki. Egy férfi jött a boltba pulóvereket nézni, és rászólt a kolléganőre, hogy maga ötven-hatvan éves. Minek dogozik? A kolléganő azt hitte, nem látszik rajta a 60 év, mert annyira csinosítja magát. A miniszterelnök felesége nem jár annyit fodrászhoz, mint ő, de az anyját nincs ideje meglátogatni. A vevőket is bírálja, akinek nincs rendben a haja. Amikor az egyetlen zsömlét ette Zöldike, Mimóza akkor ismertette lánya aranyerét. Különb, mint az ellenőr, még a kolléganő táskájába is belenyúl.

Eper meghozta az árut. Hatvan kosztümöt áraztak. Mimóza cipelte a másik boltba. Eper telefonon kérdezte Zöldikét, hogy melyik méretből hányat hozott Zoli, mert Margaréta nem kapott minden méretet. Mindig Zöldikének kell elosztani, de még soha nem volt elégedett a főnökasszony.

Az a hülye, nem tőlem kéri, aki itt vagyok, hanem Epret hívja, aki otthon van.

– Azonnal akarom tudni! – mondta Eper.

Az alkalmazott megnézte és kiderült, hogy mérethiányos az áru.

Délután még kabátok is érkeztek. Margaréta lejött szétnézni a boltba, és üresen akart felmenni. Zöldike szólt neki, hogy be vannak árazva a rövid kabátok, eloszthatja. Akkor megfogott néhány darabot, és szó nélkül távozott.

Az asszony a szabadnapon az orvosi bizottság előtt volt, de majd újra hívják, katéterezés után. Felkereste a körzeti orvost is, aki azt mondta, hogy a szív egyik részén gyenge a vérrellátás terheléskor. Ez még nem azt jelenti, hogy nyugalmi állapotban is. Kíméletes, stressz és fizikai terhelés nélküli életmódot javasolt.

Ezt Epernek kellene mondani, de őt úgyse érdekli! – gondolta.

Amikor közeledett a kivizsgálás napja, Zöldike elmondta a két kolléganőnek.

Írisz azt mondta, hogy nem mindenki jut a klinikára.

Nehogy már emiatt irigykedjenek! – gondolta az asszony. Megtörténhet, hogy még ő is mehet egy katéterezésre.

Kleopátra délután jött dolgozni, és panaszkodott egy órán keresztül, hogy fáj a feje, és nem volt ideje enni. Betegesen mindig csak vásárol, és abban fárad ki. Elmondta, hogy bemegy egy hétre a kórházba, lesz igazolása, és tovább kapja a betegnyugdíjat. Ijesztgette Zöldikét.

– Majd kapsz a gerincbe injekciót!

A veje orvos, azért ő még nem tudhatja a vizsgálatok részleteit – gondolta a kolléganő.

– Melyik orvosnál voltál?

– Dr. Varga Antalnál.

– Az nem is magyar!

Annyira ijesztgették Zöldikét, hogy sírva fakadt félelmében. Micsoda emberek élnek ebben az országban! Úgy érezte Zöldike, hogy végleg el kell menni máshova dolgozni, olyan helyre, ahol egyedül van, kolléganő nélkül.

Ezerkilencszázkilencvenkilenc november végén, egy hétfői napon, Zöldike bement a klinikára. Az osztályon jelentkezett, ahol egy nővér megadta a szobaszámot. A 211-ben csak egy beteg volt. A három üres ágy közül Zöldike az ablaknál levőt választotta. Egy vakolatlan házra volt a kilátás, de távolabb látszott a görögkeleti, ortodox templom zöld színű tornya, és rajta az óra, mely a pontos időt mutatta. Az ablakon kívül két üres fecskéfészek árválgodott. Az ágyon egy betegtájékoztató hevert, melynek költsége a Soros Alapítvány támogatásával jött létre. Magasság-, súlymérés következett, és egy kötelezettség, hogy mindennap egy edénybe kell gyűjteni a vizeletet. Jött a takarítónő, aki az ágyak alatt nem takarított, nem érdekelte a tisztaság, de sokszor letörölte a lámpákat, illetve hozzáért, és kereste a kapcsolatot a betegekkel. Kérdezte, maradt-e valami ennivaló, kell-e vásárolni? Mindenképpen segíteni akart, amit csak tudott, gyűjtögetett, hisz kevés a fizetése.

A prof. azt mondta a viziten, hogy ő javasolja a szívkatéterezést.

Dr. Varga kijelentette, azért van itt a beteg.

– Milyen betegségek voltak a családban? – kérdezte.

– Nálunk még fiatalon, betegségben senki nem halt meg, csak én vagyok beteg – mondta Zöldike. – 80-90 évesen haltak meg az elődök.

– A magas életkor még nincs kizárva – mondta a professzor.

– Gyalog vagy lifttel jött fel a második emeletre?

– Lifttel – válaszolta a beteg.

– Dohányzott?

– Nem dohányoztam, és nem ittam alkoholt soha az életemben – mondta az asszony.

Krumplileves volt az ebéd, tészta nélkül, a spenótfőzelékben valami íztelen darált hús, de az is lehet, hogy szója. Zöldike pihenés után sétált a folyóson, ahonnét a Fogadalmi templom két tornya látszott. A folyót nézte az ablakon keresztül, a havas tájat, hisz egész nap havazott. Úgy érezte, megindulhat a visszaszámlálás, lehet, többet már nem is utazhat, ezután már csak nyugisan élhet.

– Melyik a hipertóniás beteg? – kérdezte a nővér.

Zöldike jelentkezett. A nővér megmérte a vérnyomását, ami 175/115-re emelkedett, még több volt, mint délelőtt.

– Ideges vagyok, és nagyon melegem van – mondta az asszony.

– Az ágy mellett van a csengő – tájékoztatta a nővér –, ha éjjel valami baj van, csengessen, mert mi azért vagyunk itt.

Megkapta az esti gyógyszereket. A beteg olvasott volna, de a szobatársa állandóan beszélt, hogy ő alacsony, a fiai meg magasak. A temetőben az apja egyedül fekszik. A szomszéd özvegyasszony jóban van egy özvegyemberrel, mert szereti a férfiakat.

– Miért? A férjes asszonyok nem szeretik a férfiakat? Általában a nők szeretik a férfiakat!

A szomszédasszonyának minden ujján gyűrű van. Neki csak 12 ezer forintja van. Elromlott a gáztűzhelye. Ő jövőre nem tart csirkét, a disznót majd a jövő hónapban levágják, fél a mosogatástól, mert gyorsan elfárad. Két hete valaki rosszul lett itt az osztályon és meghalt.

– Nem sok kell a halálhoz – mondta Zöldike.

Aztán elaludtak, de Zöldike már hajnali négykor ébren volt. Kinézett az ablakon, fehér éjszaka volt a hóborított utcákon. Hányingere volt a félelemtől, amikor a rá váró vizsgálatokra gondolt. – Megszunnyadt, amikor lázmérésre ébresztették. Megkapta a napi gyógyszereit, egy kis, zöld dobozban, elkülönítve jelzésekkel: reggel, délben és este. A nővér vért vett, a betegnek fáj a szúrás, és minden fáj akkor egyszerre: a betegség, a régi ház, minden fájdalom rázúdult, ami érte az addigi életében. Köpenyt vett fel Zöldike, és elment az udvari boltba gyümölcsöt keresni.

– Mindig azt keresnek, ami nincs – mondta a boltos.

– Ha lenne, én akkor is azt kérnék – mondta a beteg. Micsoda szervezetlenség, hogy az egyetlen boltban, ami a klinikák területén van, nem árulnak gyümölcsöt!

Amikor visszaérkezett az osztályra, hallotta, hogy a szemben lévő kórteremben fekszik egy férfi, akit nemrégén katétereztek. Zöldike arra sétált, de nem kérdezett tőle semmit. Különböző a férfibeteg, mint a nőbeteg. Az orvossal is találkozott, aki azt mondta, hogy ne ebédeljen, mert nyelőcső ultrahangos vizsgálatra kell mennie.

A szabadidőt olvasással töltötte. Szilágyi Ákos A vágy titoktalan tárgya című könyvét olvasta. A beteg társa csak ült, és minden marhaságot mondott, ami eszébe jutott.

– Tegnap nem volt székletem.

Mi közöm hozzá? – gondolta. – Akkor szóljon, ha segíteni kell!

Később hoztak egy 62 éves beteget, akit tizenkét évvel azelőtt műtöttek. Egy vizsgálat közben rosszul lett, az éjjel küzdött az életéért. Elmondta, hogy még szeretne élni, mert a férjét kell ápolni; különben a gyerekeket terhelné, és ők nem tudnák élni a saját életüket.

Egy nővér is szólt Zöldikének, hogy nem szabad ebédelni. Az orvos a beteget a vizsgálóterembe hívta, aki ott elmondta, hogy nagyon szédül.

– Nem jók a gyógyszerek, majd beállítják, mondta az orvos.

A nővér vérnyomást mért.

– Magasak az értékek – mondta.

– Hipertóniás – közölte az orvos.

A beteg letette a papucsot, derékig vetkőzött, és egy asztalra feküdt.

Telerakták drótokkal, a nővér befűjt a torkába, aminek kellemetlen volt az íze. Elmondta, hogy tíz percig tart a vizsgálat. Egy orvos leült a számítógép elé.

Zöldike mondta, hogy nem tud nyelni, úgy érzi, csomó van a torkában.

A nővér nem szólt semmit, de a beteg jobb kezébe injekciót adott.

– Mi ez?

– Nyugtató!

Odajött az orvos, aki addig csak hallgatott, különben mindenki csendben volt. Valami gumi-cső volt a kezében, és azt mondta a betegnek, hogy nyissa ki a száját.

Zöldike ránézett az órára: 11:45 volt. Másra nem emlékezett. Ezek szerint aludt, mert különben tudná, mi történt. Csak arra emlékezett, hogy a nővér felszólította, keljen fel, de akkor már nem voltak rajta a drótok. Öltözött és a nővér visszavezette az ágyához.

– Fél óra szünet után lehet ebédelni! Korábban ne, mert félremehet a falat.

Zöldike egy órát is várt a sajtos tészta evésével, mert minden perc élet, még itt a kórházban is.

Este szólt a nővér, hogy másnap káliumterhelés, kapszulákat kell nyelni, és közben EKG-vizsgálat itt a kórteremben, mert a készülék hordozható. A vérnyomása 130/115 volt. Később közölte a beteggel, hogy másnap katéterezés, és még nem tudja, reggel lesz-e terhelés. Emiatt a reggeli elfogyasztása is bizonytalan, majd holnap kell megbeszélni. Hátborzongató félelem fogta el Zöldikét. Talán túléltem – gondolta, miközben fáj a nyelöcsöve. A folyosó végéről az ételhordó kocsik iszonyú zörgése hallatszott, mert a kórházban minden félelmetes. Vacsora után a folyosóra ment, ahol sok férfibeteg nézte a tévét. Zöldike volt a legfiatalabb nő, egy rövid ujjú, fehér pólóban sétált, ami alatt semmi nem volt – gondolta, hadd nézzék. Különben egyetlen férfit nem látott nővel beszélni, de nem is köszöntek neki. Ez kórház és nem magánosok klubja, de a nő a kórházban is nő, és az marad haláláig.

Éjszaka szakaszosan aludt, és eszébe jutott a boltban töltött második év. Amikor az esztendő első munkanapján leltároztak, sorban minden árut beírtak, de nem volt egyeztetés az előző évi leltárral, és az azóta beérkezett, majd eladott áruval sem. Zöldike akkor is ezen gondolkodott, mert ő ezt nem tenné, még ha egyedül dolgozna, akkor sem. A tulajdonosnak csak az a fontos, hogy egy hivatalos leltárt készítsen. Ugyanis a valós árukészlet nem egyezik az álkészlettel, mert csak az álkészletből eladott árut vallja be az adóhivatalnál, a könyvelővel egyeztetve. Ezért a könyvelő az ő imádott istene, benne bízik, neki adja a számlákat, ami egyharmada a valós, eladott árunak. Az összes vásárolt árurol sincs számlája, hisz a ruhakészítők sem vallanak be mindent az adóhivatalnak, már onnét is két számla jön be, egy hivatalos, és egy álszámla. A könyvelő és a tulajdonos egy nótát fűjnek, nincs forgalom. Szegény Epernek az alkalmazottakat is fizetni kell. Az együttérzés miatt a könyvelő, amikor havonta egyszer bejön

személyesen a boltba, kap ajándékba egy ruhát, vagy kosztümöt, amit választ. Bezzeg a bolti eladó, aki mindennap kilenc órát dolgozik, aki nélkül nem működne a bolt, aki nélkül nem ehetnének drága szalámit, és nem cserélhetnének ki mindent a házban, ő nem kap soha semmit; pedig ha a bolti eladó minden vevőnek hivatalos számlát adna, akkor a vállalkozó nem tudna meggazdagodni. A boltban havonta annyi beütés van a kasszában, mint a kiadás, amit el lehet számolni, vagyis leírni az adóból. Ilyenek a bolt bérleti díja, benzinvásárlás, autót út használati díj. Ezt rendszeresen kiszámolják, és a hónap utolsó hetében szól a főnöknő, hogy elsejéig mennyi értéket szabad beütni. Néhány éve már veszteséget mutat a vállalkozás, de azt mondta a könyvelő, hogy ebben az évben úgy állítják be, hogy minimális legyen a nyereség. Nem lehet örökké veszteséges, mert akkor az adóhivatal felfigyel a vállalkozásra, és megtörténhet egy ellenőrzés. Nem volt bevétel-kiadás számolva, csak ami hivatalos számlára lett eladva. A hamis számlára vásárolt és eladott áru nincs jegyezve, így tulajdonképpen Epernek nincs is tudomása arról sem, hány ruha és póló van a boltban. Nagy öröm volt ez a felfedezés Zöldikének.

Leltár után a szőnyegeteket súrolta a két kolléganő, majd a fehér járólapokat. Ott térdeltek kefével a kezükben étlen-szomjan. Egy takarítónőt kellett volna hívni, de ebben a városban a kereskedők végzik a nagytakarítást is. Zöldikének eszébe jutott az a másik ország, ahol élt, ott volt takarítónő, volt idő kávé inni, persze dolgoztak, de nem noszogatták őket állandóan.

Bíbor jött boldog új évet kívánni egy pezsgővel. Zöldike nem szokott inni, de néhány korty ital neki is jólesett, addig is lehetett pihenni és beszélgetni, nemcsak szomorkodni, mint Pipacssal, és jajgatni, mint Eperrel.

A második-harmadik munkanapon a tulajdonos ismerősei hozták vissza a megvásárolt ruhákat, hogy másoknak újra eladják, mert ők kétszer ugyanabba a ruhába nem öltözhetnek. Ezek befolyásos emberek, akik bármiben kisegítik egymást. Egy nőgyógyász vagy egy sebész feleségének, de egy ügyésznek sem lehet nemet mondani. A tulajdonos is egyszer veszi fel a ruhát, majd a tisztítóba küldi az alkalmazottakkal, és ezeket a darabokat minél gyorsabban kötelező eladni.

Akkoriban kezdődött a bőrruházat javításának átvétele is. A két dolgozónak még többet kellett dolgozni, hisz ott sorakoztak a javítást hozó emberek, közben a vevők is jöttek. A javítás bevételének 20%-át Eper kapta, a dolgozók a munkát, és a munka örömét, az élvezetet, hogy dolgozhatnak. Zöldike azonnal hibát követett el, mert a bőrruházat átvételét három példányban kellett kitölteni, és nem a második példányt adta a vevőnek, hanem az elsőt, ezért kapott is jócskán korholást. Ha Eper elégedetlen volt a forgalommal, akkor is haragudott a két dolgozóra, mintha ők lennének a forgalom szabályozói. Borzasztó volt olyankor az állapot, állandóan vállfákat kellett cserélni, méreteket ráírni, ezt ide, azt oda rakni, bevinni valamit a raktárba, másikat kihozni. Zöldike már emlegette néhányszor, hogy szomjas és éhes, de Eper nem szólt, hogy az alkalmazott bekapna legalább néhány falatot. Délután háromig nem volt megállás, öt percet sem lehetett ülni. Ő viszont evett, ivott, a raktárban üldögélt, telefonált. Mindig a hónap ötödik napján volt a fizetés. Néhány nappal előtte Eper már elkezdte a jajgatást. Jaj Istenem, jönnek a fizetések. A havi bér kifizetését azonban a tulajdonos rendszerint elhalasztotta, arra hivatkozva, hogy nincs pénze. Tulajdonképpen a munkavállaló néhány nap alatt megkeresi a fizetését, és csak egy hónap múlva kapja kézhez, a kamat a vállalkozóé. Zöldikének 10 forinttal nem adott többet, pedig úgy volt, hogy 2%-ot kap a forgalom után – lehet, Pipacs kapott is? Azúr ott mászkált idegességében minden este, és várta, mikor lesz kész a zárás, Zöldike arra gondolt, vajon milyen lehet a szexuális életük. Szerinte Azúr nagyon gyorsan csinálja, hipp-hopp, máris túl van rajta. Eper meg ha boldog volna, nem cigarettázna annyit. Különben nem is csoda, hogy az ügyvéd férj elvált tőle, valóban nem való egy előkelő

társaságba. Neki jó egy lakatos, akinek feketék a körmei, bizonyosan soha nem fogja meg Epernek a micsodáját. Ha kétnapos ünnep van, akkor se tiszta a keze és a körme, valószínűleg csak kapkodva mossa meg, és nem áztatja, nem kefélgeti, kapkod, mint a szexszel. Ha valami oknál fogva köszönti az alkalmazottakat, akkor is gyors puszt ad, alig érinti az arcot.

Januártól szabadnapot kaptak a dolgozók, olyankor Eper dolgozott helyettük, de különben is bejött mindennap, néha kétszer is. Általában hétfőn volt a bevásárlás napja, olyankor éberen kellett figyelni, mikor áll meg az autó a bolt előtt, mert a tulajdonos elvárta, hogy az alkalmazott, amikor ő kilép az autóból, máris üdvözlje. Aztán Eper és Azúr végére mentek, a dolgozók meg cipelték az árut. Azonnal kezdődött az árazás, vállfázás, és helyükre kerültek az újonnan hozott áruk. Ha estefelé készültek el a bepakolással, akkor a tulajdonos elvitte a pénzt, és már Azúr sem jött vissza a napi bevételért.

Zöldike egyik este újra találkozott Jánossal. Ismét a munkára terelődött a beszélgetés. Az ember rokkantnyugdíjas, de nem egészen egyértelmű, hol is volt a munkahelye.

Aztán hirtelen kipattant egy kérdés Zöldike szájából. – Te nem voltál börtönben? – Mert minden rendes ember volt – gondolok a politikusokra.

– Igen – jött a gyors válasz: – tizenöt évet.

– Mit csináltál? – kérdezte. Miközben gyilkosság villant fel Zöldike fejében, mert különben miért ülnek ennyi időt. A férfi igazolta magát, hogy egyszer véletlenül átment a zöldhatáron, azért volt két évet fogságban. Később bevallotta, hogy valutázott is, de nem sokat, csak éppen rosszkor, rossz helyen. Azonkívül volt barátnője feljelentette őt, hogy elvette a pénzét, de ő soha senkijét. Zöldike beleborzadt a hírbe. Ezért nincs felesége ennek az embernek? Most már csak megszabadulni kell tőle – gondolta. A kapcsolatokat először meg kell szerezni, aztán megtartani, és gyakran megszabadulni a személytől.

Az esztendő első heteiben csökkent a forgalom a decemberihez viszonyítva. Kevesebb volt a vásárló és a nézelődő ember is. Pipacs kitárta élete nehézségeit Zöldikének. Az ura számtalanszor elitta már a fizetést. Későbbiekben még adósságokat is felhalmozott, melyeket Pipacs fizetett, gyakran az anyjától is kért pénzt. Szürke sofőr volt és gyakran ült ittasan a volánhoz. Felmondtak neki, munkanélküli lett. Sokat éheztek már az életben. Mostanában is szerényen élnek. Sertéskörömből paprikást, óriási csontokból levest főz ebédre, káposztát, burgonyát és rizst esznek. Reggeli, vacsora csakis kenyér margarinnal. Valamikor volt autójuk, az anyjától kapott pénzből vették, de idővel azt is eladták. Ilyen korban, ötvenévesen már sehova nem veszik fel dolgozni az embert, különben mindenki tudta, hogy képtelen is a volánhoz ülni éberen, hisz már reggel ivással kezdi a napot. Emiatt a fiúk gyakran összeverekednek az apjukkal.

Január közepén Pipacs névnapját tartották a boltban zárás után, hisz ő a kedvenc alkalmazott. Szürke is hivatalos volt az ünnepre, és jöttek Eper barátai, akik egy gyümölcstortával lepték meg az ünnepeltet. Kis késéssel Bíbor is megérkezett a barátjával. Pipacsnak ajándékot vásároltak: kelesztő tálat, gyúródeszkát, nyújtófát. Zöldike könyvet ajánlott, de a kolléganőnek nem szabad olvasni, neki a családot kell szolgálni, ahhoz meg konyhai eszközök kellenek. Újra zene szólt, tánc, evés, ivás.

Tél volt, hófúvások, reggelenként jégpáncél borította a járdát. Azúr felverte a jeget, olyankor teát kellett neki főzni, és dicsérni, hogy milyen ügyes. Ha napközben egy fokot mutattak a hőmérők, azonnal ablakot kellett törölni a dolgozóknak. Megérkeztek az új báli ruhák, a gazdag emberek feleségei jöttek vásárolni. A bálak sorozata következett: orvos-, jogász-, majd

farsangi bál, és más alkalmak a szórakozásra. Ebben a városban vannak olyan asszonyok, akik nem dolgoznak, csak költik a pénzt, hetente vásárolnak új ruhát, mert ugyanabban a társaságban mindig más és más ruhát kell felvenni. A gazdag hölgy hétfőn ruhát vásárol, kedden cipőt, szerdán a kutyáját viszi a kozmetikushoz, csütörtökön fürdőbe megy, pénteken fodrászhoz, kozmetikushoz, és szombaton szórakozni. A férj ügyel a vállalkozásra, és fiatal, karcsú, szőke szeretőjével szórakozik. Hétvégén felesége karján vonul a bálba vagy a színházba. A vállalkozó két családot is eltart a bevételből. A fiatal, szegény nők gyakran idősödő urak szeretői lesznek. Legtöbb pénze a lakásépítő vállalkozónak van, hisz a legolcsóbb anyagból készülnek a drága lakások. Az új tulajdonos aztán tovább szépítgeti, redőnnyel, új kilincsekkel, gyakran még ajtókat is cserél. Egy lakás felépítésén milliókat lehet keresni, hisz külföldi, feketén dolgozó embereket alkalmaznak az építkezésen. A szomszédos országokból érkeznek a villanyszerelők, a szobafestők, mázolók. Ezek a vállalkozók nem a munkásaik után fizetik a nyugdíjjárulékot, hanem a saját feleségeiknek, mindazért, hogy megengedik a félrelépést. Tizenöt év után, rokkantnyugdíjat vásárolnak az asszonynak, mert pénzért ebben az országban minden kapható: érettségi, egyetemi diploma, új és elkobzott jogosítvány.

Jancsi gyakran megvárta Zöldikét a bolt előtt, és továbbra is azt kérte, utazzanak Floridába. Arra hivatkozott, hogy Zöldike úgysem ebben a városban született. Ő azonban hajthatatlan, és azt mondta, hogy nincs ideje találkozni sem, hisz a tulajdonos kérésére a postára megy leveleket feladni.

Pipacs orvoshoz ment, és Zöldike egész nap a főnöknővel dolgozott. Eper három hónapi próbaidőre vette fel őt, ami lassan le is jár, és hozott újabb szerződést. Ígérte, ha nagyobb forgalom lesz, bejelenti teljes munkaidőre.

Akkor talán maradhat állandóra – gondolta Zöldike.

Eper elmondta, hogy az apja megzavarodott a háborúban, mire hazaért, az anyja már férjhez ment, de otthagyták a régi férjet is, ő volt a küldönc, sorban állt a boltokban. Neki soha nem volt testvére. Többet nem is mondott az életéről, ideges volt, hogy nincs nagy forgalom. Zöldikét vasalni küldte a raktárba, de a vasalt ruhán talált egy gyűrődést, és szóvá tette, hogy nem jól vasalta ki. Az új alkalmazott hallgatagon újrasalta. Később azt is elmondta, hogy még főiskolás volt a fia, amikor teherbe ejtett egy lányt, aki hozzájuk költözött. Ebben a városban nem csak diplomaszerzés miatt iratkoznak a lányok az egyetemre, hanem férjfogásra is. Ha egy fiatal elmegy a diszkóba, nem tudja, kivel ismerkedik meg, de az egyetemen leinformálhatók a hallgatók. Ha megfelel egy fiú, a lány nem szedi tovább a fogamzásgátló tablettát. A menyé megalapozta jövőjét, hisz négygyermekes, szegény, falusi családból származik, ez az egyedüli lehetősége a jó élethez. Vállalkozó menyének nem is olyan rossz lenni, első unoka, mindenki elájul a boldogságtól. Eper megköszönte Zöldikének, hogy eltűrte a hülyeségeit.

A napi bevételt nem jegyezték fel sehova, voltak hivatalos és hamis számlák, de megtörtént, hogy semmi igazolást nem kapott a vevő, csak az árut kapta cserébe a pénzéért. Zöldike ezt a rendszert, vagy inkább rendszertelenséget, gyorsan átlátta. Ő egyharmaddal kevesebb fizetést kapott, mint a kolléganő, aki ebben a városban született. A bevételt óránként be kellett vinni a raktárban elhelyezett dobozba. Estig ki tudta, hány pólót, ruhát vagy kabátot adtak el. Pipacs sem számolta, a főnöknő sem, és azt sem, hogy mennyi az alkalmanként bevitt pénz, a lényeg, hogy ne legyen a kasszában. Alkalomadtán nyugodtan el lehetett venni egy ezrest, ha az ember 100%-os biztonságban volt. Kárpótlásul a ki nem fizetett jutalomért, de nem kapott utazási, étkezési hozzájárulást sem a dolgozó.

Néhány nap múlva sok árut kaptak, egész nap áraztak, vállfáztak, vasaltak, de ha jött a vevő, azt is kiszolgálták. Nem volt megállás, a tulajdonos hajtotta őket, igaz, ostor nélkül, mert bizonyosan abból a ruhából vásárolnának a vevők, ami még nem áll a polcon, az viszont kár lenne, kár viszont nem érheti a vállalkozót. Pipacs ezer helyett milliót ütött a gépbe. Jegyzőkönyvet kellett írni, hogy ne mutakozzon a nagy összeg bevételnek. A kolléganő ideges volt, mert nincs pénze, a férje elitta, és nem tudta fizetni a számlákat. A fiúk is csak néha dolgoztak. Ő különben lottózik, és csak abban a szerencsében bízik. Zöldike meg a munkában. Sajnos nem volt találata, pedig négy szám pont a kihúzott szám mellett volt. Erről beszélt egész nap, mindenkinek elmondta, még az ismeretlen vevőnek is.

Egy hónap múlt el úgy, hogy János nem háborgatta Zöldikét. Hirdette azonban magát az újságban, hogy feleséget keres, akivel Floridába menne. Hogy én milyen hiszékeny vagyok – gondolta Zöldike, mert azt hittem, hogy szeret ez az ember. Ő is adott be hirdetést, hisz ez csak véletlen volt, egy a százezerből, hogy ilyen múlttal rendelkező emberrel találkozott. Még nem mondott le arról, hogy társat találjon magának. Pipacs is arra biztatta a kolléganőjét, hogy ne maradjon egyedül, mert ki ad neki egy pohár vizet, ha beteg lesz. Együtt fogalmazták meg az újabb szöveget. 49 éves nő művelt úriember társaságát keresi 52 éves korig. Téli séták a folyóparton jeligére az Alföldi Róna szerkesztőségébe.

Eper hozta a báli ruhákat, ha végre eladtak egy fajtából kettőt, a főnöknő máris hozott tizet, és azt is el kellett adni. Különben, ha a hölgyek bármit vásároltak, Zöldike mindig ajánlott nekik harisnyanadrágot, vettek is, mert hiszen fogyóeszköz, olyan rossz a minősége, hogy gyakran egyszeri használat közben leszalad a szem. A két eladó mindenkinek ugyanazt mondta, a boltban csak két ruha van egy fajtából, a városban csak mi áruljuk, mert a készítő egy városba csak egy boltnak szállít, de amint egyet eladtak, máris kihoztak egy újabbat a raktárból. A hölgyek mindig hisznek az eladónak. Olyankor is, ha tükör előtt állnak, és a bolti eladó dicséri az alakjukat. Zöldike este találkozóra ment, távolról azonban megleste a várakozót, nem tetszett neki, és már oda sem ment hozzá.

Reggel Zöldike pénzt ment váltani a közeli borozóba, és Szürke ott ült a kocsmá füstjében, de ő már oda sem pillantott, nem akarta látni, így nem kellett elmondani a kolléganőjének. Az egyik orvosnő megjött a bál után, karján a báli ruhával. Kérte vissza a pénzét, mert a bálba késve érkezett, és már hat nő volt ugyanolyan öltözetben, neki meg azt mondták, hogy csak kettő van belőle. Hisztizett, hogy haza kellett mennie, átöltözni egy régi ruhába. Csak nem gondolják, hogy ő is olyan nagystélyiben lesz, mint az altatóorvos felesége, aki nem is orvos, csak érettségije van! A két bolti eladó erre már válaszolni sem tudott, hisz nekik kötelező a hazugság. Mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy eladják az árut.

Egyik hétvégén, vagyis szombaton, zárás után, Zöldike kiválasztott egy szép ruhát, Pipacs beleegyezésével hazavitte, hisz ő is bálba készült, és nem volt báli ruhája. A mulatság jól sikerült, Zöldike csinos volt, boldogan ringott a szép ruhában, amiből valóban csak egy volt. Hétfőn visszavitte. Eper árut vásárolt azon a napon, és délután kettő előtt úgysem érkezik meg. Pipacs egy filmet nézett a hétvégén, azt mesélte szakaszosan egész nap, majd folytatta a férje agresszivitásának elmondását. Zöldike meg a szórakozásról fecseget, hisz sikere volt az egyedi ruhában, a szombati bálban, dicsérték a ruháját, ő meg egy kicsit sem érezte magát szegény alkalmazottnak. Beszélgetésüket csak a telefon csörgése zavarta meg, Azúrt gyakran keresték telefonon, mert a vízvezetékek elavultak ebben a városban, és gyakran van szükség a szerelőre. Az idegen nyelven beszélő asszony újra megjelent a boltban, és két péksüteményt tett az asztalra. Kiválasztott egy ruhát, nincs is neki más, csak amit itt vásárolt. Bíbor hozott egy pezsgőt a két bolti eladónak, Zöldike kortyolt belőle, de a két barátnő iszogatott néhány

pohárral. Zöldikét bízták meg azzal, hogy értesítse őket, ha jön Eper vagy a férje. Ha nem tud szólni, akkor köhögjön, és ők tudják, hogy veszély van. Olyankor Bíbor vécére ment, Pipacs meg törölgette a száját, éppen vizet ívott, és nagy ívben került Azúrt. Délután megnézték az újságot, amit Eper ott felejtett. A rendőrség keresett egy Jánost, aki „Floridába utazunk” jelszóval, nőktől elcsalt nagyobb összegeket. A két kolléganő összenézett, és nem is tudtak mit mondani a hírre. A régi hódítót elnevezték Floridásnak. Hatkor zárni kellene, de jött két barátnő szoknyákat próbálni. A dolgozók csak fél hétkor tudták elhagyni a boltot, mert a hölgyek megfélemedtek a hazamenetelről a vásárlás hevében. Pipacs viszont nem mondta, hogy már be kellene zárni.

Hóolvadás után, minden reggel utcát söpörtek a dolgozók, majd vízzel súrolták a járdát a galambpiszoktól. Aztán egész nap attól féltek, hogy a galamb újra elszórja, mert ha bejön a főnök, majd megszidja őket, és azzal vádolja, hogy reggel nem mosták fel. A rácsos ajtót törölgették nedves ronggyal, ami általában Azúr régi szakadt alsója. A hatalmas ajtó kis négyzetekből áll össze, azokon meg letelepszik a por. Pipacs elmondta, hogy fáj a keze, meg volt dagadva, majd később borogatja, mert a férje megragadta. Ugyanis az este, hazatérése után, a férje izgatottan hadonászott szitkozódások közepette. Bűdös kurvának nevezte, és azt mondta, hogy a bolt hatkor zár. Pipacs hiába mondta, hogy voltak a boltban. Szürke nem engedte befejezni a mondatot, ő nem tudott mozdulni, mert beszorította a sarokba. Iszonyú indulatokkal tombolt, pillantása örültnek tűnt, amikor azt kiabálta: – Vacsorát, asszony! Pipacs engedelmeskedett, vacsorát készített, közben szerette volna elmondani, hogy egy hölgy szoknyákat próbált, de nem lehetett, hisz azzal vádolta, hogy bizonyosan megcsalta, azért ment haza később. Zöldike együtt érez az asszonnyal, de mindig azt mondja, hogy nem kötelező azzal az emberrel élni. Pipacs, ha ideges, kihálványodik a szája, így történt ez akkor is, azon a reggelen. Később Ilonka néni telefonált, sírt, hogy Eper és férje elvették a pénzét, és nem segítenek rajta, pedig ő beteg. Egy ideig vitték az ebédet, mintha rendes emberek lennének, de aztán felszámolták az ebéd árát, és nekik maradt a kölcsönkért pénz. A néni már védekezni sem tud, hiszen otthagyták egyedül combnyaktöréssel. Mit tehetett Zöldike, ő nem tudta a helyzetet, a nénit sem látta még, csak annyit tudott, amit a kolléganője ismertetett vele. Ő nem ítélezhet, és nem is segíthet, persze sajnálta az idős, magányos beteget. Így múlt el a nap, kevés vevővel. Pipacs reszketett, fizikai fájdalmat okozott neki a rémület, hogy haza kellett mennie. Elment a térre, várta a buszt, félt a férjétől, mert ha nem megy neki a szex, akkor is őt kínozza, megköti a kezét, és a sörösüveget dugja fel. Zöldike mondta, hogy nem kell ilyet megengedni, költözzön az anyjához, de Pipacs azt mondta, hogy ez lehetetlen, mert gyilkossággal fenyegeti őt. Mert impotens férfit nem lehet elhagyni, hisz ölni képes. Nincs öröme az életben, az alkohol csak rövid időre felejteti el vele a valós életet.

Zöldike Jancsától kapott levelet, letartóztatták, de ez csak véletlen, írta, csak néhány napig marad bent. „Tudod, aki egyszer volt ilyen helyen, újra előveszik, de én semmit nem csináltam. Drágám, nemsokára találkozunk, és megvalósítjuk közös álmunkat: Floridát. Ha kiszabadulok, veled szeretnék élni.” Zöldike nem tudott szóhoz jutni, közös álom az nem volt, és nem is lesz. Ő különben már rég szakított azzal az emberrel, és nem is válaszolt a levélre. Zöldike azon az éjszakán nem tudott aludni. Időnként fölgyújtotta a fehér lámpát, megnézte az időt: fél három, három, már negyed négy – újra leoltotta, újra kezdte rémképei színezgetését. Apját látta a kórházi ágyon, Jánost a börtönben. Amikor a házakban elalszanak a fények, lehúzzák a redőnyöket, megkezdődik a szerelem, vagy a kínzás. Azt sem tudjuk, mi történik a sötétbe borult éjszakában Pipaccsal.

Másnap havazott. Nyitás után fél óra múlva érkezett Eper, és kétségbe volt esve, hogy még mindig semmi forgalom, neki nincs pénze még reggelire sem. Az alkalmazottak azonban tudják, mennyi a napi forgalom, azt is, hogy a férj esténként az összes pénzt a betétkönyvbe

teszi, hogy kamatozzon. Aztán bement a raktárba telefonálni, és várta, hogy a vevők vásároljanak. Eper idegbajos volt, a próbababákat kellett öltöztetni, és amikor kész volt, nem tetszett neki, újra cserélni, csak nehogy álljon a bolti eladó, esetleg egyen munkaidő alatt. Eper egész nap panaszkodott. Zöldike eddig vigasztalta, de most úgy gondolta, hogy ő is siránkozik, vegye már észre, hogy neki rosszabb a helyzete. Több részletben akarta az előzi havi bért fizetni, ekkor Zöldike elmondta, hogy neki sincs pénze, hisz neki még mindig kevesebb a havi fizetése, mint a kolléganőé. Az eredmény megvolt, hisz megkapta a teljes bért egy összegben. A vállalkozó azonban továbbra is hamis számlák kitöltésére erőszakolta az alkalmazottat. A boltokban, hamis kft. részére fiktív adószámmal mindig lehet számlát venni, még bélyegzőt is lehet készíttetni, hisz nem kérnek igazolást, de az ilyen munkákat sosem a vállalkozó rendezi, hisz ott a dolgozó. A nyugták kétpéldányosak, az elsőt a vevőnek kell adni, ha lehet, sokat beszélni hozzá, hogy elfelejtse elvinni. A másolatát az irodába, egy dobozba kell rejteni. Egy közeli boltban a bolti eladó nem bírta a hamis számlákat adni, elhagyta a munkahelyét, és elment takarítani.

Havonta egyszer, reggel hétre kellett menni, nagytakarítást végezni. A bútorok, vagyis a szekrények, még véletlenül sem értek a mennyezetig, hanem volt harminccentis porfogó. Minden bútort, polcot át kellett törölgetni, és a konyhában a fali csempéket, majd a járólapokat tisztára súrolni. Igyekezni kellett, hogy tízig minden ragyogjon a tulajdonos kedve szerint. Utána nyitni, és este hatig dolgozni, sok pénzt gyűjteni a vállalkozónak. Mivel a tulajdonos tudta Pipacs családi problémáit, tisztában volt azzal, hogy bármit kér tőle, azt úgyis teljesíti, hisz csak ő dolgozik rendszeresen a családban. Akit otthon bántalmaz a férje, az a munkahelyén is kiszolgáltatott, így van ez nála is. Zöldike viszont egyedül él, neki is fontos a munkahely, a megélhetés. Ezek a jó munkaerők, akik hallgatnak és dolgoznak.

Hétfői napon hozták az emberek a legtöbb javítást, ezt is a dolgozóknak kellett átvenni, beírni egy füzetbe. Jöttek a vevők is a boltba, közben Pipacs mesélte a régi és új történeteket az erőszakról, amit a férje elkövetett ellené. Zöldike nem írta rá a papírra a kabátszakadás hosszát, újra nagy bünt követett el. Amikor bejött a tulajdonos, azonnal észrevette, hisz a hibákat kereste, különben sírt, hogy nincs pénze. Pipacs elment a kirakatba lecserélni a ruhákat, Zöldike meg a vevőket várta, hogy gyorsan eladjon valamit. Bármerre nézett, tükörben látta magát, pedig nem szereti saját magát nézni, neki ez fájdalom, büntetés, a kerek fejét nézni, alacsony termetét, rövid derekát. Kiszolgáltatottnak érezte magát a sok tükörtől. Megjött az imádott könyvelő, Eper nagyon dicsérgette, pedig gyér a haja, görbe a lába, de tőle függ a gazdagsága és a titka. Újra választhatott magának a boltból, amit akart, hisz nélküle nem lehetne meggazdagodni. Később visszajött Pipacs, és már hárman jajgattak – „Jaj Istenem, nincs forgalom”. Egy ember jött a pénzéért, aki a tükröket szerelte fel, mert Eper nem fizette ki neki a munkadíjat. A tulajdonos bement az irodába, és a dolgozóra bízta a kimagyarázkodást. Nem tetszett ez a helyzet Zöldikének, de úgy gondolta, ha ez egy olyan ország, olyan város, ahol lopni és hazudni kell, megpróbálja ő is. Amikor déli órában nem jöttek a vevők, Pipacs vásárolni ment, Eper nagyokat nyögött a vécén, Zöldike leguggolt a pénztár mögé, és a bugyijába rejtett egy csipkés alsót, aztán elment a vécére és felvette. Ki veszi észre, ha egy hiányzik? Közben Bíbor is megérkezett, Zöldike panaszkodott, hogy csak négy órára van bejelentve, milyen lesz a nyugdíja. Ő azonban dicsérte a dolgozót, hogy milyen ügyes, neki nincs ilyen jó alkalmazottja. Meg is kérdezte Zöldikét, hogy odaállna-e Eper elé, hogy elmegy tőle. Ha sikerül, akkor nyit még egy boltot, és mindkettőjükre igényt tart. Lángost is hozott, Túró Rudit, szalonnát, májast. Zöldike nem tudta mire vélni, hogy ilyen sokat költ rájuk. Hazafelé véletlenül Jancsival találkozott, aki továbbra is találkára hívta őt. Zöldike közölte

vele, hogy megismerkedett egy özvegyemberrel, akinek van lakása és elveszi feleségül. Persze, ez csak vízió.

Jancsi viszont azt mondta, hogy kap kárpótlást.

– Nagyon jó – mondta neki Zöldike. – Legalább megvalósul az álmod, elmész Floridába!

Tavaszkodott, amikor a kolléganő meghívta Zöldikét vendégségbe. A kertben egy feketefenyő-fa állt mozdulatlanul, alatta egy rozsdásodó tűzhely. Az udvaron, a fal mentén mindenféle lomok, kerékpárülés, almásláda, törött virágcserep, szétszerelt bicikli, lyukas lavór, rongy-kupacok a csorba edények tetején, és a biciklikerekre hajítva. A lakásban üres szekrényeket látott a kolléganő, amikor egy terítőt vett elő a háziasszony. Zöldike eddig is tudta, hogy nincs váltás ágynemű, ha Pipacs kimossa, annak meg kell száradnia estig. A székeken nincsenek párnák, mintha nem is otthona lenne ez a családnak, hisz nincs melegség, terítő nélküli, rideg bútorok vannak a lakásban. Az előszobában, de máshol sincs szőnyeg. Sehol egy cserep virág. Ebben a házban itálra költik a pénzt. Úgy tíz ember volt a megérkezettek között. Szürke halat főzött egy nagy bográcsban. Gyakran puszilta az asszonyt, mintha szeretné. A férfiak pálinkát ittak, de volt dinnyelikőr is a nőknek. Evés után sört ittak a vendégek, míg ki nem dőltek. Később a házigazda ruhástól lefeküdt az ágyra, az asszony mosogatott, Zöldike segített neki, mert sajnálta, néha viszont elítéli, mert ennyire már nem kell mártírkodni az életben. Fölzaklatta az asszonyt ez a ház és a benne lakó emberek. Mire képes a kényszer? Míg ment hazafelé a csendes utcán, azon töprengett, vajon mindegyikben látszatszaládok élnek? A társadalom megosztott szegények és gazdagok között, hisz a dolgozók az általuk megkeresett jövedelem alig néhány százalékát kapják. A vállalkozók úgy kihasználják az alkalmazottakat, mint valamikor a rabszolgákat, csak nincsenek bilincsbe verve. Ahol alkoholista él a családban, ott viszont még éheznek is. Vajon miért kell ilyen vacsorákat rendezni? Ennyi embert meghívni. Pipacs dolgozik, saját keresettel rendelkezik, és mégis kiszolgáltató az erőszakoskodó férfinak, mert a férj nem dolgozik. Őt kellene elkülöníteni, de hogyan?

Zöldike március elején egyik reggel volt a laborban, még munkaidő előtt. Délután csak átment az eredményért a közeli rendelőbe, Pipacs beleegyezésével. Eper azonban akkor érkezett váratlanul, amikor Zöldike távol volt, és szóvá tette, hogy az ő engedélye nélkül sehova nem mehet. A figyelmeztetés nem tartott sokáig, mert a rádió jelentette, hogy bombariadó van a helyi tévében. Azúr érkezése is áthidalta a problémát, mert virágot hozott a nőknek. Pipacs valahonnét italt varázsolt, és megkínálta őt.

Zárás után Zöldike elment beszélgetni Bíborhoz, hisz ő hét óráig tart nyitva. Egy Kosztolányi-kötetet vitt olvasásra az új ismerősnek. Az Akarsz-e játszani? című verset ajánlotta neki. Ő eddig nem olvasott verseket, majd ezután fog, mert annyira megtetszett neki az ajánlott költemény.

A hónap végén kevés volt a forgalom az üzletben. Nyitás után Eper érkezett, és elküldte Zöldikét az üzletekbe körülnézni. Az asszony bánatosan jött vissza, mert olyan árukészletet látott máshol, amivel ők nem vehetik fel a versenyt. Annyit mondott a tulajdonosnak, hogy a régi dolgokat ki kell árusítani, és új áruval feltölteni a boltot. Ideges volt a főnöknő, és a két alkalmazottal rengeteget dolgoztatott. Ez az ő élvezete. Szinte az egész bolt árukészletét átrakták.

– Mondhattok akármit! Nekem az az áru tetszik, ami a boltban van!

Hát akkor gyönyörködjön benne! – gondolta a két alkalmazott. Úgyse veszi meg senki! Haragudott rájuk, mintha ők okoznák a kevés forgalmat, ami nem is annyira kevés, persze lehetne több is. Zöldikének olyan sokat kellett vasalni, hogy a vérnyomása felment, egészen bevörösödött. A főnöknek a vasaltatás a mániája, és míg az alkalmazott ezt a tevékenységet

végzi, ő kimegy az utcára, a bolt elé dohányozni. Neki lehetnek élvezetei! Később egy hölgy beesett a lépcsőn, úgy hasra vágta magát, mintha le akarna valamit teperni. Szemmagasságban látható nagy betűkkel: Vigyázat, lépcső! De az emberek általában nem olvassák el, amit eléjük tesznek. Az asszonyt leültették, vizet adtak neki, amikor jobban érezte magát, hazaindult, és már nem érdekelte az áru, ami a boltban volt.

Egy bőrvitát Zöldike nem íratott alá, azért is hisztizett Eper. Úgy döntöttek Pipacssal, ha Bíbornak sikerül az új bolt megnyitása, elmennek mindketten ebből a boltból. A kolléganő jobban viselte a megpróbáltatásokat, de neki is néha elege volt. Hisz csak akkor jók az alkalmazottak, ha napi 100 ezer Ft bevétel van. Időnként elmaradnak a beígért szabadnapok is, mert Eper nem szeret helyettesíteni, egész nap dolgozni.

Amikor megjött az első tavaszi nap, az emberek nyüzsögtek, járkáltak, nézelődtek a boltokban. Pipacs szabadnapos volt, amikor elloptak egy különleges, nehéz selyemből készült ruhát; de mit csináljon Zöldike, ha be kellett mennie a javításokért a raktárba, azt sem hozta ki a tulajdonos. Tervezte, hogy kér fizetésemelést, de olyan ideges volt Eper, hogy erről szó sem lehetett. Izgalmában nagyokat nyelt, nincs ádámcsutkája, mégis úgy tűnik, mintha volna. Zöldike eladott három nadrágot, egy inget és egy blúzt. Az egyik nadrág hosszú volt, megbeszélte a vevővel, hogy holnapra lerövidíti a szabó, ezért is vette meg. Eper örült a pénznek, de mégis azt mondta, hogy kevés ez a forgalom. Zöldike azt mondta, hogy neki meg ez a fizetés kevés, és csoda történt: adott négyezer forinttal többet! Úgy megörült Zöldike, hogy megpusztilta a főnöknőt, pedig nem szokása.

Az egyik napon Bíbor egy kéréssel fordult Zöldikéhez, pénzre lenne szüksége, mert megy műtetre, és előtte kell árut vásárolnia. Zöldike természetesen kisegítette, és adott neki, hisz azt mondta, egy hónap múlva visszaadja.

Április végén, húsvét után Eper főtt sonkával kínálta Zöldikét, és azt mondta, hogy belebetegedne, ha elmenne máshova dolgozni. Nem akarja őt elveszíteni. Ez jó hír volt az alkalmazottnak is, hisz az állandó munkahely biztonságot jelent.

A munka ünnepe után új kolléganőt alkalmazott a tulajdonos, hogy megvalósítsák felváltva az utcai árusítást. Attól kezdve minden reggel a vasból készült reklámtáblán kívül asztalt, polcokat és árukat cipeltek az utcára. A bejáratú ajtó is tele aggatták eladni való ruhákkal, pólókkal. Délelőttönként, amikor még nem sütötte a nap az utca nyugati oldalát, elviselhető volt a kinti árusítás, de déltől kibíratatlan volt a forró betonúton állni a hőségben. Lilácska férje másfél éve visszament Erdélybe, de úgy tűnt, újra visszajön hozzájuk. Párkapcsolatban élt, amikor az országhatáron dolgozott egy pénzváltóban, és megismerkedett egy teherautó sofőrjével. Nagy szerelem, terhesség, különben azt hitte, nem is lehet gyereke. Akkor itt hagyott mindent, és elment idegenbe, de hazajött a lányát megszülni, aki most tizenkét éves. Már első nap sokat beszélgettek. Az új kolléganő elmondta, hogy az anyjának van egy szomszédasszonya, akire nagyon haragszik, mert nem dolgozik, nem kapál, hanem örököl. Az asszony ugyanis minden temetésre eljár a faluban. Sajnálja az özvegyet, majd rövidesen meglátogatja, visz neki egy kis húsleveset. Mi kell egy bánatos özvegynek, hisz a faluban nincsenek kifőzdék, a férfiak meg nem tudnak még egy levest sem főzni. Addig kedveskedik, míg az özvegy ráíratja a házát. A férjének italt vásárol, míg az alszik részegen, ő megcsalja az özvegygel. Zöldike anyjának is nagy bánata van, ugyanis a szemben levő szomszédasszonynak van köntöse. A férj vásárolja reggel a kenyeret. Őrzi a feleségét, aki a pénzt keresi és kíméli, hogy rá is legyen ideje. Ha ugyanis egy férfi megjelenik a faluban, Teri néni megtudja valahonnét, és meghívja hozzá, hisz az idegennek is kell nő. Mindig sok pénzük volt. Mondta is, hogy „Etus néni, maga akármennyit dolgozhat, akkor se lesz annyi pénze, mint nekem”. Zöldike anyja ugyanúgy gyűlölte szomszédasszonyát, mint Lilácska anyja, akik távol éltek

egymástól, soha nem is ismerték egymást, de közös volt a sorsuk, és lám a lányaik találkoznak egy boltban, és együtt viszik az óriási vastáblát. Zöldike kedves volt a vevőkhöz, hamis nyugtát adott, ablakot mosott, az új kolléganő csak megsimogatta a főnök kezét, mondta, hogy szép az arca, és hogy szereti. Ez feljogosította arra, hogy ez által mindent elhiggyen neki. Eddig Pipacs állt az első helyen, vagyis továbbra is, de most már Lilácska is kedvenc dolgozó lett. Így az áttelepült még jobban ki volt szolgáltatva. Különben is a kisebbségi lét olyan magatartási rongálást végzett rajta, hogy gyakran elbátortalanodott. Az itteni magyar mindig igyekezett kitalálni valamit, amivel hízelgett a főnöknek, szinte mindent arra alapozott. Zöldike soha nem volt hízelgős, még gyerekkorában sem. Mindig úgy érezte, hogy az egy kis hamisság.

Nemsokára az ország fővárosába, divatbemutatóra mentek egy vasárnapi napon, a főnök és a beosztottjai. Eper ruhája, mint a mező, fehér alapon pipacs, búzavirág. Nem is őt nézték a tulajdonosnak. A szakmai megbeszéléseket, rendeléseket is a két dolgozó javaslatára tette, hisz ő soha előtte nem dolgozott a kereskedelembe. Akkor is, mint általában, hitelre vásárolt, és csak akkor fizette ki, ha kapott bírósági felszólítást. Ezt azonban a készítők előre nem tudhatták, és adtak hitelt, mert ők is kerestek új partnereket. A piacon keleti pólókat vett, amit kétszeres áron árultak a boltban, csak címkét cseréltek, hisz azt is lehet pénzért venni. Az anyag összetétele olyan volt, amit a legtöbb vevő keresett. A vásárlók azt mondták, hogy hasonló pólók vannak a piacon is, de ők inkább egy belvárosi boltban vásárolnak, hisz az biztonságos. Gyakran Zöldikének lelkiismeret-furdalása volt, de mit tehetett, ő csak alkalmazott.

Már május közepén borzasztó meleg volt a napon. Zöldike fején szalmakalap volt, de úgyis alig tudta elviselni a hőséget. Óránként váltották egymást az utcán, persze az új kolléganő általában késve jött ki. Mindig arra hivatkozott, hogy vevő volt a boltban. Az utcai próbababák műanyag, zöld színű láncsal kötődtek egymáshoz, és lakattal záródtak a rácsos ajtóhoz. Eper megérkezésekor már dorgálta az alkalmazottakat, szerinte rendetlenek, mert mindig rosszul kapcsolták össze a ruhákat, a lánc vagy bő, vagy szűk. Megtörtént, hogy naponta tízszer is át kellett öltöztetni ezeket a babákat, mert a vevő azt akarta próbálni. Az új kolléganő, ha csak lehetett, minden munkából kivonta magát, szöszmötölt, hogy ne kelljen vinni az asztalt, a javításokat sem akarta átvenni, inkább a vállalkozót dicsérgette. Akkoriban megtörtént, hogy naponta háromszor is esett az eső. Ők annyiszor pakoltak ki-be, mindezt rohanva. Télen se volt könnyű állandóan a járólapokat mosni, de most talán még nehezebb lett a helyzet. Közben a bolt sem volt üres, ott álltak a vásárlók, a nézelődők, gyakran a tolvajok is.

Május végén Bíbor üzlethelyiséget keresett. Azt ajánlotta Pipacsnak és Zöldikének, hogy hárman legyenek tulajdonosok, közös kiadás, közös nyereség. De úgy gondolta, hogy ő lesz a beszerző, mert neki van autója, ezenkívül csak akkor dolgozna, ha ők ketten szabadnaposok. Zöldike ezen eltöprengett, mert neki öt napot kellene dolgoznia, míg Bíbor csak heti két napot, és egyet töltene vásárlással. Jó volna megegyezni, mert saját boltban könnyebb az élet, és jó lenne Eper rohamaitól is megszabadulni. Még egy oka volt Zöldikének a választásra, mert Bíbor hallgatott a kölcsönkapott pénz visszaadásáról, mellőzte is Zöldikét akkoriban, inkább Pipacsot hívogatta telefonon, hazavitte munka után.

Júniusban Eper és Pipacs kipakoltak a vásárra, az utcai árusítás helyett. A tulajdonos kevés árut hozott, úgyhogy nagy bevételre nem számíthatott, mert nem volt igazi választék. Megtörtént, hogy egy-egy ruhát eladtak volna a vevőnek, csak éppen a jó méret a másik helyen volt. Este hat után még nagy szatyrokkal vitték az árut a vásárra, mert ott hosszabb volt a nyitva tartás. Káosz volt, és még csak reménykedni sem lehetett akár néhány napos szabadságban, de szabadnapot sem kaptak. Rendületlenül dolgoztak heteken keresztül. A hónap végén, a vásár bezárása után visszapakolták a maradék árut. Korán reggel újra nagytakarítás

volt a boltban, Zöldike a csempéket mosta, Pipacs a vécét, az új kolléganő meg egy órán keresztül mosta az edényszárítót. Tíz évvel fiatalabb, mint a másik két dolgozó, de nem akar nehéz munkát végezni. Folytatódott az utcai árusítás, akkor is, amikor 38 és 40 fok volt árnyékban. A tulajdonost le sem lehetett erről beszélni, hisz azért fizette őket, hogy dolgozzanak. Senki nem védi a munkást. Valamikor 33 fok volt a legmelegebb, de melegszik a Föld. Talán ez az évszázad legmelegebb nyara – gondolta Zöldike. A forró napon már húsz perc után úgy érzi az ember, hogy nem bírja tovább, mert a beton sugározza kifelé a hőt. Ilyen kánikulában az emberek még a kutyájukat sem engedik ki. A munkavállaló akár el is pusztulhat a forróság miatt. Manapság már a földművesek sem dolgoznak déli órában. Megtörtént, hogy két órán keresztül senki meg se állt vásárolni a hőség miatt. Szerinte a bolt hírnevét is rontotta, hisz olyan, mint a piac. Egy igazi hölgy boltban szeret vásárolni. Különben neki is szégyen kint álldogálni. Bent a boltban jó hűvös volt, de Zöldike csak vágyakozhatott. Megtörtént, hogy sírdogált az utcán egymagában, és egész napos esőt várt, de nem akart esni heteken keresztül, pedig kérte az Istent, a sorsot, amit csak kérni lehetett. Zöldikének az ősei jutottak az eszébe, akik a búzát aratták, és szenvedtek a tűző napon. Ő városban él, kereskedőnek tanult, mégis kint áll a betonon, és szenved a melegtől. Megolvadtak a műanyag szatyrok, a pólók színe kifakult, de a tulajdonos ezzel nem foglalkozott. Zöldike alig bírta ki este hat óráig, vánszorgott a villamosig, ott meg ülőhely se volt, végig állta hazáig a tizenkét megállót.

Júliusban a városból elmentek az egyetemisták, a lakosok egy része nyaralt, turista nem volt. Kevés volt a forgalom, hisz a nyári ruhákat már rég megvették a hölgyek. Ilyenkor le kell értékelni a szezonjellegű árut, hogy legyen pénz őszre új árura, és nem kell halmozni évről évre, de a vállalkozónak, mintha a fogát húznák, annyira fáj neki a leértékelés gondolata is. – Megmondtam, hogy áruljatok! Ez volt az üdvözlése a tulajdonosnak, és semmi nem érdekelt, se meleg, se szabadnap, se szabadság. A pénz utáni sóvárgás mindennapos volt akkoriban is. Zöldike mérgében a kevés pénzért, az ígért, de elmaradt százalékért, ami a forgalom után járt volna, gyűjtött magának bugyikat, melltartót, harisnyákat, sálakat, trikókat. Mindig csak egyet rejtett a bugyiba, közel az ágyékához, hogy ne domborodjon ki. Azt sem mindennap, csak akkor, ha például egyedül volt, a főnöknő telefonált, a fürkében villanyt kellett oltani, helyére rakni a széket, megigazítani a szőnyeget. Este a pici zsákmánnyal boldogan ment haza, hisz kiengesztelődött.

Pipacs döntött, nem megy Bíborhoz dolgozni. Zöldike is gondolkodott, hisz még nem kapta vissza a pénzét. Időnként kapott egy kisebb összeget. Szívesen ment volna Zöldike egy másik boltba, hisz az jobb, mint az utcán árulni, de nem látszott biztos jövőnek, még bizonytalanabb volt, mint az itteni helyzet. Váratlanul az is kiderült, hogy Pipacs hitelt vett fel a barátnőjének, aki nem törleszti rendszeresen. Éppen erről beszéltek, amikor megjött Eper, és közölte, hogy tőle is kért pénzt a volt dolgozója, de ő nem adott neki. Akkor vált nyilvánvalóvá az egész történet, hogy Bíbor mindenkitől pénzt kért, és mindenkinek azt mondta, hogy ne mondja el a másoknak. Vajon mire kell neki annyi pénz, hisz a bolt működik, cserélődik az áru. Talán így akar meggazdagodni? Nem veszi észre, hogy közben elveszíti a barátait. Nem értették a helyzetet. Eper egy olajfoltos ruhát talált, Zöldike krétaport szórt rá, majd finom papírt terített rá, és vasalóval melengette, miközben az olaj felszívódott a papírra. Ilyenkor természetesen nagyon boldog volt a főnöknő.

Végre egyik nap zuhogott az eső, és nem kellett az utcára pakolni. Bíbor barátja jött a boltba, felháborodottan mesélte, hogy tőle is sok pénzt kért a barátnője. Eper és férje új kocsit vásároltak, annyiért, mint egy kétszobás panellakás. A három dolgozó csak dolgozott, és még szabadságot sem kapott. Megjött egy házaspár, akikkel áldomást ittak az irodában. Távozásuk után nekik kellett a poharakat elmosni, Zöldike megszagolta őket, a kicsiben pálinka lehetett,

a nagyobb poharakban meg narancsos üdítő. Aztán meg is találta a 0,75 decis, üres flakont. Mindannyian szörnyülködtek, hogy ők egy pohár üdítőt sem kaptak. Zöldike időnként elvett egy ezrest, természetesen olyankor, amikor előre tudta, hogy nincs vészhelyzet. Már nem érdekelte, valamit valamiért, hiszen még mindig négyórás munkaidőre volt bejelentve. A szegény ember kénytelen lopni, ha nem adnak neki, mert neki is élni kell. Zöldike A puszták népét olvasta. Illyés Gyula azt írta, hogy ha a szegény embernek elpusztult a malaca, kicserélte a gazdag élő disznójára, amikor ott úgylis sok volt, neki meg csak az az egy. A létért való küzdelem során elkövetett bűn nem minősül bűnnek. Ezt így gondolta Zöldike is. Színházba ment, a kis pénzből megvonta a jegy, élvezte a jó hangversenyt, és szünetben elfogyasztott egy szelet süteményt a siker öröme.

Reggelenként az új kolléganő nem akarta kivinni a táblát, mert fájt a sarka, de Zöldike azt mondta, neki meg a háta fáj, tehát osztózni kell a teherben. Amikor Eper megérkezett, azonnal azt kérdezte, hogy mennyi a forgalom, ideges volt, mert neki nincs pénze. A hibákat kereste. Az összeláncolt próbababák nem voltak úgy összeláncolva, ahogy ő elképzelte.

– Nem tudtok gondolkozni!

Különben ezt csak Zöldikére értette, de többes számban mondta.

Szeptember közepén is, mint mindig, kilencre mentek dolgozni. A dolgozók az előtérben vették észre, hogy a bejáratnál hiányzott egy blézer. Eper nem akarta elhinni, hogy előző este lophatták el, hiába mondták neki, hogy reggel egyszerre jöttek be a kolléganők, és már nem volt ott a ruhadarab. A munkaadó nagyon haragos volt a dolgozókra, de ők nem tehettek róla, hisz az előtérben esténként félhomály volt. A dolgozók meg órá haragudtak, mert a múlt havi fizetésüket sem kapták meg. Sürgette őket, hogy minél gyorsabban pakoljanak ki az utcára. Feszült volt a hangulat, mert a vállalkozót csak a pénz és a gazdagság érdekelte, nem beszélt az alkalmazottakkal. Ilyenkor elsodródott szomorúságba az egész nap. Abban a hónapban nem is volt várható nagy forgalom, mert az emberek nagy része a gyerekeknek vásárolt, hiszen iskolába indultak. Zöldikét állandóan az foglalkoztatta, hova menjen dolgozni, mert hűvösek voltak a reggelek az utcán, hideg volt a fal mellett álldogálni. A fizetést is csak részletekben kapta, amióta megvették az autót, még rosszabbra változott a dolgozók helyzete, amikor még ötödikén is csak előleget kaptak, pedig már egy hónapot ledolgoztak. Senki nem védi a dolgozókat, szabadságot sem kaptak még abban az évben. Zöldike bátorságot gyűjtött, kért ötezer forintot, és megkapta az egész augusztusi fizetését, közben a vállalkozó nagyokat nyelt.

Szeptember végén újabb felmelegedés volt, felélénkült a vásárlás. Október 1-jén még 31° volt, ez ösztönözte az embereket a vásárlásra, mert 104 ezer forint volt a forgalom. Lehetne mindennap ennyi, ha olyan volna az áru. Epernek megjött a jó kedve, először nevetett, mióta Zöldike itt dolgozik, miközben elmesélt egy régebbi történetet. Egy ruhát nehezen vettek meg, éveken itt állt, sokan próbálták, és mit ad Isten, másnap visszahozták, azóta ő használja.

Néhány nap múlva nagyon fúj a szél, és bepakolták az utcáról az árut meg az asztalt.

Déli órában egy kicsit leültek, amikor a főnöknő megérkezett, és azonnal rájuk szólt: – Nem ülünk!

Eper érzés nélküli ember, nincs benne empátia, mintha a dolgozó nem is ember lenne. Zöldikének az jutott eszébe, vajon vannak-e otthon növényei, és azok kapnak-e vizet. Eper bírálta Zöldikét, hogy nem egészen egyértelmű a szöveg, amit a javítás átvételekor írt. Ilyet az új kolléganőnek sosem mondott, soha nem szólt rá, ha megérkezett, azt mondta neki: „Drágám!”

Hirtelen lehűlés következett be, egyik este már kilenc fok volt. A hónap végén már olyan hideg volt a levegő, hogy Zöldike reszketett, amikor árulta Eper áruját, hiszen az utcán ki van

szolgáltatva az időjárásnak. Aggódott, mert ő télen nem akar az utcán állni, ő nem piaci kofa, neki van kereskedői végzettsége. Az asszony sírt kilátástalan életén, amikor meglepetésként jött a hír, hogy Eper végre felfüggesztette az utcai árusítást. Az öröm nem tartott sokáig, mert újabb félelem költözött a dolgozók lelkébe. Zöldike is tudta, hogy a tulajdonos három embert nem fog fizetni, amikor kettő is elvégzi a munkát. Kell ennyi ember, hogy mindenki tudjon ebédelni, szabadságra menni, hogy az áru kipakolása ne késő délutánra legyen kész, és ne kelljen még a vizelési ingert is visszatartani, mert ott állnak az emberek, hozzák a bőrruházatot. A vevőkkel is foglalkozni kell, kezébe adni a választott árut, megdicsérni, ott állni vele a tükörnél, különben nem igazán vásárolnak. Azt mindketten tudták, hogy Pipacsot nem küldi el a főnöknő. Zöldike félt, mert az új kolléganő nagyon hízelgett Epernek. Nem is tudta, mit csinálna, ha máról holnapra felmondana neki.

Éjszaka a bolt utcai ablakának felső részét valaki kitörte, belépett az ablakon, az egyik állványt megszabadította a kosztümöktől. Zöldike javasolta, hogy az ovális ablakra is kell rácsot tenni, de a főnök elhárította ezt a javaslatot, mert nem ő találta ki. Eper ideges volt, szaladgált a rendőrségre, a biztosítóhoz. Zöldikét is megrázta az esemény, összeadáskor egy ezressel kevesebbet számolt a vevőnek. Tulajdonképpen hamis számlát írt, és olyankor izgatottabb, mert nem tudja, mi lesz, ha ellenőrzik egyszer, és büntetést kap. Vajon kifizeti-e helyette a vállalkozó, akinek a parancsát kénytelen teljesíteni? Lehet, azon a napon rossz hatással voltak rá a csillagok is, mert egy vásárló kifizette az árut, és ott hagyta, jóval később jött érte. Egy másik asszony a szemüvegét kereste, de sehol nem találták. Később Zöldike a harisnyákat rakosgatta össze szép sorba, mert a vevők mindig megnézik, és csak visszahajítják, és ott megtalálta. Amikor visszajött a hölgy, megkapta a talált tárgyat. A kereskedelemben eltöltött hosszú idő alatt tapasztalta, hogy sok mindent elhagynak a boltban az emberek. Leggyakrabban esernyőt, kesztyűt és a kifizetett árut. Az italt és a cigarettát nem felejtik el a vásárlók. Zöldike nem érezte jól magát a boltban, hiszen mindig történt valami kellemetlen esemény. Eper nem tudta elviselni, ha telefonon hívták, mondta is, hogy „Rövid ideig beszélj!”. Irigy volt, mert őt soha nem hívta senki, esetleg akinek tartozott. Lilácskát is nehéz elviselni, mert őt is csak a pénz érdekli, időnként még az anyját is gyűlöli, akkor is ideges, ha nevetnek a fiatalok. Morog, ha esik az eső.

Hát az is baj – gondolta Zöldike –, pedig de jó olyankor a levegő!

Pipacs mesélte, hogy a reggeli tea után jön a székelési inger, majd az ürítés. Így vannak a boltban. Zöldike csak az értelmes, tiszta vevőket várta, és az estét, hogy kilépjen ebből a nyomasztó világból.

Novemberben úgy jöttek az emberek a boltba, mintha múzeum lenne, azok meg üresek. Az asszonyok nézelődés közben megfogták az árut. Vajon egy év alatt hányan, hányszor érnek hozzá. Akkoriban sok vevő volt, nagy forgalom, de ha nem volt meg a százezer, azt mondta Eper: „Megmondtam, hogy százezer kell naponta!”

Bíbor szolt, hogy a bolt bérleti díját előre kellett három hónapra fizetni, és hogy szarban hagyták őt a barátnői. Zöldike mondta neki, hogy jobban jár az alkalmazottakkal, mert azoknak csak fizetést kell adni, és nem kell osztozni a hasznon. Ő azonban feldühödött, és azt mondta, majd beszélünk még. Már mindannyian tudták felhalmozott, nagy adósságát, és tartottak tőle. Egyik nap, hajnali fél négykor már Zöldikénél volt Eper és a férje. Aztán sok árut bepakoltak az autóba, mert a főnöknőnek nem tetszett az áru, és vissza kellett vinni. Még sötét volt, amikor Pestre érkeztek, a Keleti pályaudvar kivilágítva tündökölt. Aztán a Millenniumi emlékműnél haladtak, ködös reggel volt, a hét vezér pompázott a misztikus térben. Zöldike arra gondolt, hogy ezért is érdemes volt megszületni. Többször átmentek a Margit hídon, mert nem volt egy tervezett útirány. A régi árut nagy nehezen vették csak vissza. Eper arra hivat-

kozott, hogy úgysem tudja kifizetni, és jobb a visszáru, mint a tartozás. Eper, amikor belépett egy nagykereskedésbe, nem úgy viselkedett, mint egy kereskedő, igaz, nem is az. Az egyik helyen voltak jó bőrmellények, de nem volt ideje megnézni, mert Azúr türelmetlen volt az autóban, pedig abból sokat eladhattak volna. Különben azért vitték Zöldikét, hogy segítsen a vásárlásban, aztán mégsem hallgatták meg. A szilveszteri ruhák már elfogytak. Akkor mit árulunk karácsony után? – gondolta Zöldike. Valamennyi árut azonban csak sikerült vásárolni, és megszabadultak a régitől. Az autóúton délben hazafelé megálltak egy félreeső helyen, és az autó csomagtartójából töpörtyűt ettek, a termoszból egy pohár teát ittak. Háromkor már otthon voltak, mert az volt a lényeg, gyorsan visszaérni, pedig a vásárlásra időt kell szánni. Ilyen kevés áruért nem érdemes Pestre utazni, igaz a benzinpénzt és az autóút-használatot is leírták az adóból. Egy vállalkozásból nem szabad korán kivenni a pénzt autóra, vagyis az árukészlet rovására. Este hatig dolgozott Zöldike, hisz minél gyorsabban be kellett árazni az új árut, kirakni a próbababákra, már azt hitte, összeesik, miközben a szokásos rémképek peregettek a fejében, vajon kinek mond fel Eper. Az utóbbi időben gyakran volt magas a vérnyomása, akkor is 170/120 volt, nem is csoda, nincs szabadság, a főnök elégedetlen, mindenki panaszkodik. Eper és a kolléganők mindig arról beszéltek, amihez nem értettek, és azt csinálták, amihez nincs megbízatásuk. X személytől elvonnák a vagyonát. Nemhogy azzal törődnének, hogy eladható, jó áru legyen a boltban, az ő butaságuk miatt kevés a forgalom.

Decemberben megjött az igazi tél, nagy havazással, de Zöldike ezt senkinek nem mondhatta el, mert a forgalom soha nem olyan jó, mint amit a vállalkozó szeretne, és ezért kötelező szomorkodni az alkalmazottaknak is; különben nem igazán szabad másról beszélni, ha ott a tulajdonos, csak az árueledásról. Eper magasztalta a saját árukészletét. Olyanokat mondott a vevőnek, hogy „Isten bizony, nagyon jól áll”! Zöldikének kellemetlen hallgatni, mert a vevőnek is teher a sok dicséret. A tulajdonos továbbra is elhárította a számlakiírást, azzal magyarázta, hogy sokan vannak a boltban. Az alkalmazottnak viszont kötelező a forgalom 60-70%-át álszámlára írni. Közben természetesen a telefont is neki kell felvenni, és a főnök helyett elnézést kérni, ha valakinek tartozik. A vállalkozónak csak a pénzgyűjtés a fontos, hisz csak így tud meggazdagodni. Az izgalomtól Zöldikének megfájdult a gyomra, nem tétlenkedett azonban, egy trikót rejtett a bugyijába, aztán a végében magára vette, és örült a sikernek. „Segíts magadon, az Isten is megsegít.”

Pipacsnak műtétre kellett mennie, de ő januárra szeretne volna halasztani, mert a kereskedelemben akkor van a legkevesebb munka. Kérte a kolléganőket, hogy ne mondják el Epernek.

Szilveszter napján pezsgővel ünnepelték az elkövetkező új esztendőt. Eper azt tanácsolta az alkalmazottaknak, hogy éjfélkor, ha megszólal a Himnusz, a pénzüket, a folyószámlát, a pénztárcát tegyék a padlóra és ugráljanak rajta, akkor jövőre sok pénzük lesz. Ő ezt tette az előző évben, és lám, bejött neki.

Azúr hazavitte a dolgozókat, először Pipacsot át a hídon. Zöldike jól érezte magát, boldog volt, hogy ebben a szép városban autózhat az esti fényben.

Reggel az orvos közölte a beteggel, hogy lesz katéterezés, de ne féljen. Zöldike tudta, hogy nagyon veszélyes, és undorító ez az egész beavatkozás. Amikor átolvasta a tájékoztatót, azonnal megfájdult a gyomra.

Kedves Betegünk!

Mivel a katéterezés nem veszélytelen eljárás, feleslegesen nem végezzük el, ezért kérjük, csak abban az esetben járuljon hozzá, ha az eredményből következő gyógyító eljárásba (esetleges szívműtétbe is) beleegyezik. A szívkatéterezés egy speciális röntgenberendezéssel ellátott mű-

tőben történik. Altatás nem szükséges hozzá, helyi érzéstelenítést alkalmazunk, és ha Ön kéri, megfelelő gyógyszerekkel segítjük oldani esetleges szorongását. A beavatkozás során fontos, hogy nyugodtan viselkedjék, és kövesse az orvos utasításait, aki pl. mély belélegezésre szólítja fel a katéter megfelelő elhelyezése, illetve a jó röntgenkép-minőség érdekében. A beavatkozás során lehetnek panaszai, furcsa érzései (pl. melegség, bőrviszketés, izzadás stb.), ezeket valamint esetleges fájdalmait kérdezés nélkül is haladéktalanul tudassa a katéterezést végző orvossal.

A szívkatéterezés lehetséges veszélyei: kontrasztanyag-túlérzékenység; ér- illetve szívsérülés; véralvadék képződése, elsodródása (ún. embólia); a katéter törése, beszakadása; koszorúér-görcs, -elzáródás okozta szívinfarktus; vérömleny képződése a combhajlatban; változó súlyossági fokú szívritmuszavar.

A fenti szövödmények közül az életveszélyes mértékűek rendkívül ritkák (minden 500-1000 katéterezésből egy-egy alkalom), és ha fel is lépnek, azok gyors elhárítása érdekében mindent megteszünk.

A katéterezés előtti tudnivalók: ha ön véralvadásgátlót szed, a megelőző napon azt nem szabad bevennie. Előző este – ha szükségesnek érzi – altatót, nyugtatót kérhet kezelőorvosától; ha egyéb utasítást nem kap, a vizsgálat napján egy pohár folyadékkal beveheti reggeli gyógyszereit. Ne reggelizzen, de reggel zuhanyozzon le, ezután mindkét lágyékhajlatot meg fogják borotválni. Kérjük, ékszereit, karóráját, kivehető műfogsorát ne hozza magával a laboratóriumba. Rúzszt, körömlakkot, szemfestéket stb. ne használjon a vizsgálat napján. A vizsgálatra a szívsebészeti osztályon működő szívkatéteres laboratóriumban kerül sor; ha Ön gyógyszer iránti túlérzékenységről tud, azt közölje a vizsgálatot végző orvossal.

A katéterezéssel kapcsolatos tudnivalók:

A laboratóriumban le kell vetkőznie. A vizsgálóasztalon mindkét lágyékhajlatot lemossuk fertőtlenítőoldattal, majd EKG-elektrodákat helyezünk a testére. Helyi érzéstelenítőt adunk a combtőbe, ettől kezdve fájdalmat nem érezhet. Kis metszésen át felvezetjük a katétert, és lemérjük az érrendszer és a szív üregeinek nyomását, ha szükséges, vérmintákat veszünk az oxigéntartalom meghatározása céljából. Ezután röntgen-kontrasztanyagot adunk a koszorúerekbe, szükség esetén a szív, érrendszer egyéb helyeire is, hogy mozgófilmre felvéve rögzítsük a látható eltéréseket. A kontrasztanyagok időnként a testben szétáramló melegséget okozhatnak, ez az érzés természetes velejárója a vizsgálatnak, néhány másodperc múlva megszűnik. Egyéb kellemetlenséget nem szabad éreznie, ha mellkasi fájdalom, fulladás-érzés, egyéb kellemetlenség lépne fel, kérjük, haladéktalanul jelezze az orvosnak! A vizsgálat után egy betegszállító kocsira fektetjük át, majd eltávolítjuk a katéterező hüvelyt az érből, és a lágyékhajlatot 10-15 percen át erőteljesen nyomjuk a vérzés megakadályozása érdekében. Ezalatt Ön nyugodtan fekdjön, ne mozogjon! A vérzéscsillapítás után nyomókötést helyezünk a lágyékra, és ezt 12-24 óra múlva vesszük le.

A katéterezés utáni tudnivalók. Amíg a nyomókötést le nem vesszük, nem szabad felülnie, és a katéterezés oldalán lábát térdben felhúznia; ha a vizsgálat utáni két napon köhögnie, tüsszenenie kell, kezét erőteljesen nyomja lágyékhajlatára! Felüléskor kezével vagy az ágyra szerelt kapaszkodóval segítsen, ne erőltesse hasizmait! A vizsgálat utáni két napon lépcsőn ne járjon, használjon liftet! A vizsgálat után két napon belül a vizsgáló orvos felkeresi Önt esetleges szövödmények tisztázása céljából, ha bármilyen panasza van (láz, mellkasi, lágyéktáji fájdalom, duzzanat, lábfájás), kérjük, közölje ezt vele.

A szöveg alapos elolvasása után, hazamenésre gondolt a beteg asszony, de ha elszökik, az egyenlő az öngyilkossággal.

Vajon mitől is félek? Ha maradok, talán meghosszabbítják az életemet, és tovább szenvedek a boltban. Nem is tudom, miért ragaszkodunk annyira a szar életünkhöz. Mi fontos annyira, amiért vállaljuk a sok szenvedést? Délután fél egykor már éhes és szomjas volt, hisz három órája várta, hogy mikor viszik katéterezésre. Elmélkedése közben hoztak egy 71 éves súlyos beteget a négyes ágyra. Beleremegett abba a helyzetfelismerésbe, hogy egyik ember vérét adják a másiknak. Iszonyú volt látni a beteg tehetetlenségét. Zöldike bárhova nézett, mindenhol súlyos betegeket látott. Attól félt, hogy esetleg őt is műteni kell, és a tehetetlenek sorsára jut. Azt sem tudta elviselni, hogy más szenved. Az együttérzéstől fájt a gyomra. Minden zajra reszketett, mert azt hitte, érte jönnek, és lehet hogy vége mindennek. Kiment a folyosóra, de sehol sem találta a helyét. A kórtermek ajtóit nyitva voltak, és mindegyikben súlyos betegek feküdtek, némelyik olyan fehér és mozdulatlan volt, mintha nem is élne már. Egy csendes helyet kívánt, de az a kórházban nincs. Itt szenvedés van. Aki egészségesen bejön, az is megbetegszik. Napközben két beteget is látott, akiket a katéterezésről hoztak vissza. Amikor újra a folyosón sétált, szóltak neki, hogy ne arra menjen, mert meghalt valaki, és még nem vitték el. Zöldikének hányingere volt, azt hitte, kihányja a belső szerveit. Miért kellett erre a borzalmas világra születni? A szobába se volt kedve visszamenni, hisz ott nyögött az asszony. Legszívesebben hazament volna, és inkább otthon halna meg infarktusban. Látta, hogy az ápoló viszi a lepedőt a szennyesbe, tudta, hogy az a halotté volt, mert ilyenkor senki nem megy haza, délután nem cserélnék lepedőt. Az idő múlt, szomjas volt Zöldike, kiszáradt, kifehéredett a szája, mert nem volt szabad se enni, se inni, már csak ezt is nehezen viselte. Mimóza felhívta, azt mondta, hogy szorít neki. Délután négy körül váratlanul bejött az orvos szólani, hogy elmarad a mára tervezett beavatkozás.

– Az jó – mondta az asszony –, ha nem volt olyan rossz az ultrahang, akkor talán el is maradhatna a katéterezés.

– Azt meg kell csinálni! – mondta a professzor, aki nem értette, miért fél a beteg.

Bizonyosan ő is félne, lehet hogy jobban, mint a beteg. Zöldike a vécépapírt ejtette bele a vécébe, ami használhatatlanná vált, mert teleszívta magát pisivel. Volt még néhány papír zsebkendő és szalvéta, azt használta. Aztán meg a tusfürdőt hagyta el. Ilyen állapotban volt, a félelemtől nem tudott a dolgokra figyelni. Fanni betegtársa is el volt keseredve, Zöldike vigasztalta. Mondta neki, hogy valami szépre gondoljon. Akkor elmondta, hogy volt egy barátja, akivel tíz évig tartott a titkos kapcsolata. Ő attól az embertől kapott szeretetet és nem a férjétől. Hét éve nem látta, amióta vidékre költöztek, akkor nem volt telefonjuk. Okos ember volt, adott neki könyvet, hogy olvasson. Sok mindenre megtanította.

Amikor pihenni tértek, eloltották a villanyt. Zöldikének eszébe jutott a boltban töltött harmadik év. Azon a napon a leltár és a nagytakarítás egész nap tartott, reggel héttől este hatig, még kávé sem ittak. Eper örülhetett, hogy aznap egyik alkalmazottat sem hívták telefonon. Akkor valami csoda folytán mégis jókedve volt Zöldikének, talán csak áljókedv, hogy ha már ott kell lennie, ne hergelje fel magát. Takarítás közben vicceket mesélt, nevettek a kolléganővel. Eper nem tudta elviselni, és figyelmeztette.

– Majd nem lesz jókedved, ha nem tudod fizetni a kölcsönt!

De hülye – gondolta Zöldike –, jó, hogy nem sírok előre. Majd kesergek, ha bajban leszek. Már az is baj, ha valaki jókedvű? Pedig Zöldike nehezen élt, és ezt megemlítette a főnök-

asszonynak is. A vállalkozó szép húsfalatokat hozott ebédre saját magának, este rántott karajt dobott ki a szemetesbe, mert nem tudta megenni. Zöldike úgy gondolta, hazafelé vásárol egy szál kolbászt, tejfölt, és ő is jóllakik, nem csak üres kiflit eszeget egész nap. Úgy érezte, mintha két napot dolgozott volna, és pihenés közben értékelést csinált az egész napról. Eper viszont a fülébe ültette a bogarat, talán arra gondolt, hogy őt küldi el, azért mondta neki, hogy majd nem nevet, ha nem tudja törleszteni a hitelt.

Másnap Zöldikének fájt a keze a súrolástól, és elvett a bevételből egy ezrest, ami az ő jogos tulajdona, csak a tulajdonos nem adja neki. Pipacs még mindig egy harmaddal több fizetést kapott, ugyanazért a munkáért. Lilácskával is fájlalták ezt a megkülönböztetést. Szerintük áruló. Néha az az érzése Zöldikének, hogy Lilácska is Júdás, de akkor neki is megemelné a fizetését. Hazafelé vett egy neszkavét, egy kiló narancsot, egy kivit és egy csomag datolyát. Kárpótlásul egy kis örömet szerzett magának. Míg a finomságokat fogyasztotta, gondolatában megjelent a munkahelye és a főnöknő ideges rángatózása. Mennyi pénzt gyűjtött ő már a vállalkozónak a sok munkájával? Kiszámíthatatlan. Különben még mindig fél munkaidőre volt bejelentve.

Újév után mérethiányos áru maradt, nadrág, szoknya, blúz, kosztüm. Zöldike mondta is a főnöknőnek, hogy legyen nadrág, de abból ötven darab, és a kosztümeikhez, szoknyákhoz mindig legyenek hozzáillő blúzok. Az nem lehet, hogy vannak blúzok és szoknyák, melyeket együtt nem lehet használni. Nagyobb forgalom így nem várható. Azt is el kellene dönten, mondta Zöldike, hogy női vagy férfiáru legyen a boltban. Aztán megcélozni egy korosztályt, és akkor nagy választékot nyújtani. Egy kisboltban nem szabad minden korosztálynak árulni, mert akkor nem lehet választékot adni. Pl. nincs zakó vagy öltöny, de van férfialsó és -pulóver. Egy hölgyet vagy egy urat teljesen fel kell öltöztetni, szoknya, blúz, blézer, harisnya, bugyi és atléta is, akkor sokkal jobban megy az üzlet. Az ünnepek után maradt öt-hat ruha fiatal korosztálynak, néhány régimódi, nagyméretű ruha. Senki nem tudott választani, se a fiatal, se a középmelet, se a molett. Egy nagyon bűdös asszony volt ruhát próbálni. Szellemileg elmaradottnak tűnt. Fél órát szellőztettek utána, a ruhát tisztítóba kellett vinni. Zöldikének megfájdult a feje és a gyomra az undorító bűztől. Még mindig történik ilyen a huszadik század végén. Azonban öröm érte a dolgozókat, mert a főnökasszony egy könnyebb reklámtáblát vásárolt.

Egyik nap Eper nagyon leszidott mindenkit.

– Többet ne pletykázzatok! – mondta.

Én nagyon szeretem Ilonát (mert segít neki), és mindhármukat, de több pénzt nem tudok adni. Nagyon mérges volt, tulajdonképpen a dolgozók nem is tudták, hogy miért bántotta őket. Zöldike elsírta magát, de senki nem vette észre, csak arra figyeltek fel, hogy Lilácska sír. Nyugtatót vett be, de aztán lassan forgott a nyelve, ahogy beszélt a vevőkkel, feje megfájdult, szédült, gyenge volt, csak az óráját nézte és az estét várta. Szörnyű délután volt. Eper feszültséget szított köztük, nem tudtak egymással beszélni sem. Amikor Zöldike hitelt vett fel, a főnökasszony aláírta a kezességet, így megalapozta a le nem írt szerződést az aláírástól, a szolgágról. Tudta, ezután majd a dolgozó őt szolgálja.

Másnap Pipacs szabadnapos volt. Eper próbálta elfeledtetni az előző napot, mosolygott, mert sok bevétel volt, mert ő csak arra tud mosolyogni, de a két kolléganő nem felejtett. Arra gondoltak, hogy Pipacs árulkodhatott, hisz ők gyakran beszéltek arról, hogy több fizetést kap, mint ők ketten. Délután borsószem nagyságú jégeső esett. Mivel hat után zártak, és Eper talán megbánta az előző napi viselkedését, az új autóval hazavitték mindkettőjüket.

Azonban továbbra is feszült volt a hangulat a kolléganők között. A szombati pár száz forint bevételt nem Zöldikének kellett hírül adni, hanem Pipacs bizalmaskodott a főnöknővel telefonon keresztül.

Eper férfi ballonkabátokat vásárolt, mert megtetszett neki, pedig nőit kerestek. Háromezer forintért vásárolta darabját a fehér blúzoknak, máshol 1200-ért árulják.

Zöldike mondta a kolléganőnek, hogy olcsóbb autót kellett volna venni, és több árut hozni.

– Azúrnak nem volt kedve a régi kocsit vezetni – mondta Pipacs.

Tehát, nyalakodik a kolléganő, ez már egyértelmű. Zöldike meg nem bírta ki a hallgatást, csak utána jutott eszébe, hogy majd ezt is beárulja. Ha jobb volna az áru, több forgalom lenne, és Zöldike is több fizetést kapna. A kolléganőnek kevés a szókincse, persze tessék, mit tetszik kérni, ezt tudja. Az utcák nevét nem ismeri, pedig naponta csak egyet megjegyezne, nem érezné magát kellemetlenül, mert a bolti eladóktól gyakran megkérdezik a turisták. Ha folyamatosan kellett beszélni, akkor itt-ott arra, nem tudta meghatározni azt sem, hogy pl. a második polcon kézmagasságban. Ha Eper beszélt, akkor ő ismételt. „Nem jönnek a vevők”. Nem jönnek a vevők. Beszédkészségét fejleszthetné, de ő nem olvas. Jöttek a számlák, azokról a ruhákról, melyeket egy hónapos hitelre vásárolt a vállalkozó. Több mint kétmillió forint volt áruban, mert a tulajdonos eladhatatlan portékát vásárolt. Nagyon sok volt a sötét öltöny, ami ott porosodik majd őszi, hisz be sem jönnek a férfiak. Így nem lesz fizetésemelés, és már kevés a havi húszezer forint. Ezek szerint valakit nemsokára elküld – gondolta Zöldike.

Egy hölgy megállt a bolt közepén, és azt mondta: más társaság. Tehát a vevők is észreveszik, hogy itt szebb áru volt két évvel ezelőtt. A vállalkozónak rossz az ízlése, és az árakhoz sem ért. Eper nagyon ideges volt, mert sokallta a három dolgozót, és talán nehéz volt a döntés. Aztán egy napon mégis bejelentette, hogy Lilácskának felmond. Zöldike nagyon meglepődött, hisz a kolléganőt jobban szerette. Annak azonban örült, hogy ő marad, persze sajnálta a kolléganőt, aki haragos lett, és azt mondta Zöldikének, hogy eljöttetek abból a másik országból, és elvettétek tőlünk a munkát. Zöldike azt válaszolta, ha te is tudnál a magyar nyelven kívül más nyelven beszélni, és lenne kereskedelmi végzettséged, bizonyosan te maradtál volna. Lilácska ezen valószínűleg elgondolkodott, mert másnap bocsánatot kért a kolléganőtől.

A következő napokban pánikhangulat volt a boltban. Lilácska szerint egy hónap múlva kiárusítás, és bezárják a boltot, vagy bálásruhabolt lesz.

– Majd mostok és vasaltok! – mondta.

Lilácska szabadságot kapott, és már nem jött vissza dolgozni. Így múltak a napok, kevés áru, gyenge forgalom, mert a bolt bevétele autótörlesztésre ment. Az egyik ruhakészítőnél fél éve tartozott a vállalkozó, már megkapta az utolsó felszólítást, utána átadják a bíróságra.

Zöldikét a hét első napján kellemes meglepetés érte. Eper bejelentette teljes munkaidőre, igaz csak minimálbérre, ami kevesebb, mint a fizetése. Ennek öröme Zöldike választott magának egy ruhát, de a vállalkozó elfelejtette beírni az adós könyvbe, ő meg hallgatott, tulajdonképpen neki nem is kellett látni azt a bizonyos könyvet. Zöldike örült az életnek, a munkahelynek, és hogy ebben a városban élhet. Kisétált a folyóhoz, nézte a havas tájat, és a folyót, ahol jég-torlaszok emelkedtek a magasba.

Nemsokára nagyon megbetegedett Zöldike, tüszögött, folyt az orra, a könnyei hullottak. Eper látta, hogy kínlódik, de csak azt mondogatta:

– „Mondtam, hogy nem lehet betegnek lenni!”

Könnyű neki – gondolta Zöldike, ő vitaminokat vásárol, és mindenféle ételt megvehet, hisz van pénze. Így dolgozott, mert nem küldte haza őt a vállalkozó. A rozsdás gombostűkkel is bajlódott, mert a szoknya felhajtásánál nyomot hagytak. Mivel Eper nem akart gombostűt vásárolni, Zöldike kénytelen volt mindig egyet-kettőt eldobni. Mondogatta is, hogy fogynak a tűk. A ruhajavító minden darabot visszahozott, mert babonás volt, és a vissza nem adott tű veszekedést okoz. Pipacs a szemetesből is kivette, hiába mondta neki a kolléganő, hogy nézze meg a nyomokat a világos szoknyákon vagy a fehér blúzon.

Egy fiatal nő két ruhát vitt a fülkébe próbálni. Zöldike egyszer csak látta ám, hogy a vásárló kinyúlt, és leakasztott két szoknyát az állványról. Akkor a szemébe nézett, és megakadályozta a lopást. Haragosan, köszönés nélkül távozott. Nagy a munkanélküliség az országban. Vannak emberek, akik soha sehol nem kapnak lehetőséget a munkára, ők ráérnek és próbálkoznak pénzhez jutni valamilyen formában. Sok küzdelem van egy ruházati boltban.

Idegessé vált a főnökszony, mert újra terhes a menyé, és neki kell őket eltartani. Zöldikének sem tetszett a helyzet, hisz sokat dolgozott kevés fizetésért. A dolgozóknak így esélyük sincs jobb anyagi feltételekre, mert a fiataloknak kell nagyobb lakás, új bútor, aztán majd külön autó.

Egy nap a tulajdonos és férje Egerbe utaztak, az alkalmazottak nagy öröme. A két kolléganő felváltva mentek az ügyeiket intézni, hisz tudták, hogy egész napuk szabad. Különben nehéz Pipaccsal együtt lenni, mert semmi öröm nincs az életében, semmi szórakozás, csak a szolgátság, mindig szomorú, időnként pénzt is kér a kolléganőjétől. Elmondta, hogy volt lehetősége boltnyitásra, kölcsönre, most ő is vállalkozó lenne.

– Nem baj – mondta egyszer csak –, mert akkor téged nem ismertelek volna meg.

Bíbor alkalmazottja hozta a hírt, hogy a tulajdonos bezárta a másik boltot is, és elutazott valahova, most ő újra munkanélküli.

Egy forgalmazó jött a boltba, és kosztümvásárlást ajánlott, kedvező feltételekkel. Zöldike tárgyalta vele, mert a fiatalember eleinte azt hitte, hogy ő a tulajdonos. A vállalkozó se volt ellene a lehetőségnek, és jó feltételekkel rendelték gyönyörű, változatos színű, divatos szabású kosztümöket. Az év divatszíne is ott volt. Zöldike mondta neki, hogy ebben a városban más-hova ne vigyen árut, hanem szétszórva az országban terítse. Minden helységben csak egy helyen kell árulni!

Amikor meghozták a kosztümöket, Zöldike még jobban igyekezett, mint addig. Ha valamelyik blézernak hosszú volt az ujja, hazavitte rövidíteni, Eper megfizette neki, de a vevő ingyen kapta a javítást. A vevők lelkesedtek, mert ilyen szolgáltatás nem volt a többi boltokban. Eper el volt bájolva, de több fizetést nem adott a dolgozónak, azt azonban felajánlotta, ha valamikor pénzre van szüksége Zöldikének, akár vasárnaponként is mehet hozzá a lakására is. Amióta Lilácska elment, valahogy felértékelődött Zöldike helyzete. A frissítés után kimagaslóan emelkedett a forgalom, ha a hölgyek egy picit rövidebbre kérték a szoknyát, Zöldike megjavította. Naponta rendszeresen 100 ezer Ft forgalom volt, ebből fele tiszta haszon. Nagy részét már eladták, mire az árut fizetni kellett; a fiatal készítőnek is szüksége volt jó partnerekre. Zöldike ilyenkor még jobban rádöbbsent arra, hogy ő kereste meg a bevétel nagy részét, és egész nap dolgozott kevés pénzért. Amikor egyedül maradt a boltban, eladott egy inget, és elvette az árát.

Zöldike újra megismerkedett egy férfival, aki olyan szegény volt 57 éves korában, hogy csak egy villany nélküli tanyája volt, albérletben élt, munkanélküli, se autója, se jogosítványa. Ilyenek a független emberek ebben a városban. Különben rengeteg hülyeséget mesélt bizonyításképpen, hogy miért nincs lakása, munkahelye. Azonban azt bizonygatta, hogy lesz jogsija,

és akkor elviszi a nőt autózni, vesz mobilt, számítógépet. Az asszony megkönnyebbült, amikor végre elbúcsúztak, akkor már az is kiderült, hogy kegyelemből él valakinél, ahol nappal főznek abban a helyiségben, ahol ő éjjel alszik. Zöldike félt az ilyen embertől.

A júniusi hónapban egymillió forgalom volt. Eper mégis végigjajgatta a hónapot, pedig ennek fele tiszta haszon volt. Zöldike vásárolt egy centimétert 101 forintért a tulajdonos pénzén, mert addig azt használták, amit Pipacs hozott otthonról. Az viszont nem 1-ről indult, mert hiányzott az első 10 centi. A főnökasszony az új centit alaposan megnézte, hogy jó-e, mert szerinte gyorsan tönkremennek. Ennyire fukar a vállalkozó, pedig abból a tíz centi hiányból nagyobb baj is történhet. Egyszer csak 14 centivel lesz rövidebb a szoknya, és nem négyvel. Abban az időben a rövid ujjú kosztümöket árulták, ez is nagyon jól bevált, mert minden valamit is magára adó hölgy megvásárolta. Divatot hirdettek ezekkel a ruhadarabokkal. A készítő szín- és méretrendelést is fogadott. Egyik nap elromlott egy automatakapcsoló. A szerelő 500 forintot kért a cseréért. A tulajdonos haragos volt, hogy a dolgozók elrontották. Zöldikét vasalással büntette. Szegény, a havi 500 ezer forint haszonból csak ki tudja fizetni – gondolta Zöldike, és azon törte a fejét, hogy újabb, kis összeget szerezzen magának.

Júliusban egy nagyon meleg napon, a hűvös boltban, Eper és Zöldike ültek – beszélgettek. Ilyen se volt még. A vállalkozó boldogan mesélt régebbi utazási élményeiről. Ő is volt Velenében, sétált a Szent Márk téren. Csodálta a Doge-palotát – gondolázott.

Zöldike elmondta, hogy tanulja a megyéket, igyekszik megismerni ezt az országot.

Kiderült, hogy a főnökasszony nem tudta, hány van, pedig itt született.

– Azt hiszem, 19 – mondta a kolléganő.

Másnap nem vettek meg egy ruhát, amit Zöldike rövidített, mert az összevarrásnál a pöttyök elhelyezése nem tetszett a vevőnek. A hölgy a javítást ki akarta fizetni, de Eper nem fogadta el. Zöldikének a saját pénzéből kellett visszaadni a 200 forintot.

– Nem is nyúltam hozzá az oldalán, ez szabáshiba – mondta Zöldike.

– Ne vitatkozz velem!

A vállalkozó vett egy újságot, olvasott, rejtvényt fejtett, nem beszélt egész nap az alkalmazottal. Mit tehet ilyenkor Zöldike? Gondolkodik az újabb lehetőségen.

Augusztus végén, egy vasárnap a Divat-napokra mentek a bolt dolgozói Eperrel és a férjével. Már hajnali fél hatkor Zöldikénél voltak. Útközben egyszer megálltak, ittak tejszínes kávé, később szendvicset kaptak. A kiállításon gyönyörű ruhákat láttak, a hazai legjobb készítőik mind ott voltak. Válogattak a szép ruhák között, üzletet kötöttek. Néhány divatbemutatót is megnéztek a nap folyamán. Zöldike élvezte a helyzetet, hogy ott van a fővárosban. Hazafelé egy tanyacsárdában rántott csirkét ebédeltek.

Amikor elkészültek a rendelések, Eper elment a fővárosba. Pipacs és Zöldike megbeszélték, hogy csak egyikük jön be kilencre takarítani, és a másik csak nyitásra érkezik. Erről a főnököt nem értesítették, végre a kolléganő is rádöbbsent arra, hogy mindkettőjüknek jól jön egy kis szabadidő, mert aki egész nap dolgozik, annak a fél óra is sokat jelent.

A kosztümök és az új ruhák hódították a nőket. Mivel jól mentek, felárazták mindegyiket két ezerrel többre. Annyiért árulták, amennyiért a tulajdonos akarta, kapzsi volt, minden áron meg akart gazdagodni. Szeptemberben is 83-102 ezer Ft forgalom volt naponta. A két dolgozó mindig többet dolgozott, hetente jött az új áru. Eper összevissza keverte a pénzt, bevitte, kihozta, számolta, a hamis számlára kapott pénzt mindig különthette, ha ellenőrzés lesz, nehogy lebukjon. Ez az átláthatatlan helyzet Zöldikének jó lehetőséget teremtett. Abban az évben

Zöldike még csak egy nap szabadságot kapott, pedig már szeptember vége volt, és nagyon fáradt volt. Azt mondta Eper, hogy neki saját magára kell vigyáznia. Ő nem dolgozhat egy hetet, vagy akár két napot is az alkalmazottak helyett, új embert meg nem alkalmaz helyettesítésre. Liláskát akkor is elküldhette volna, ha a két dolgozó kihasználta a szabadságot. Minél többen vagyunk a földön, annál jobban csökken az emberi érték, ha valaki megbetegszik, jön helyette ötven másik munkára vágó ember.

Éjszaka kirabolták a kirakatot. Eper a rendőrségre járt – harapdálta a száját – dohányzott. Októberben, a közeli nagyáruházban bérelt 15 négyzetmétert, és megnyitotta az új boltot. Pipaccsal ketten várták a vevőket. Zöldike kulcsot kapott a régi üzlethez, a riasztót is ő kapcsolta be. Egyszerre még bonyolultabb lett az élete, még több munka, mert a nagyáruház emeletére is kellett cipelni a ruhákat. Eper ideges volt. Beszéd közben nem nézett az alkalmazottak szemébe. Két nyugdíjas asszony jött dolgozni 4-4 órára. A vállalkozó csak megbízási szerződést írt a két nyugdíjasnak. Tehát nem fizetett utánuk járulékot. Eper szanalomból vette fel Bíbor anyját. Akkor tudta meg Zöldike, hogy a régi barátnő és fia eltűntek, az anyja sem tudta, hol vannak, mert nagy adósságot halmoztak fel. A kétszintes házukat a bíróság eladta, Panni nénit a férjével egy lakásba költöztette. A lakás nincs fizetve, állandó rettegésben élnek. A néni csak tízre jött dolgozni, fárasztó volt vele lenni, mert semmi nem érdekelt, szinte minden Zöldike dolga lett. Egyedül kellett takarítania, szemetet kivinni, a porszívózsákot üríteni, felmosni. A néni csak annyit mondott a vevőknek, hogy tessék, aztán a többi már Zöldike dolga volt. Állt a radiátor közelében, és melegedett. Amikor a néni hazament délután kettőkor, Nefelejcs jött dolgozni, aki izgága és ideges volt. Csak a gazdagságról és a pénzről beszélt. Még életében nem volt szerelmes, pedig már 65 éves. Szegény, szerencsétlen mindenben rosszat látott, pedig ő volt a rosszakaró. Menyének ő ajánlott nőgyógyászt, akit megfizetett, hogy valamit feltegyen vizsgálat közben, és ne maradjon terhes a fiatalasszony. A fiának meg azt mondogatta, hogy a feleségének még gyereke sem lehet. El is váltak azóta. Az asszonyka férjhez ment, van gyereke, a fia viszont nála lakik, boldogtalan, mert nagyon szerette a feleségét. Talán már impotens, mert barátnője sincs. Most meg az a terve, elmegy a volt menyéhez, és megmondja a mostani férjének, hogy a gyerek lehet, hogy nem is az övé, hanem a fiáé. Ezzel tölti az idejét. Ilyen gonosz nővel kellett dolgoznia Zöldikének. Az új kolléganő már első nap gyakran eltávozott a boltból, leemelt az állványokról egy-két ruhát, és vitte Eperhez a másik boltba. Megtörtént, hogy fél órára is egyedül hagyta a kolléganőt. Amikor ketten maradtak, a lányára panaszkodott, hogy kihasználja őt.

Zöldike csak a 44. szombatot kérte, mondta is a főnökasszonynak, hogy ebben az évben ez az első szombat lenne, amikor nem jönne dolgozni. Epernek nem tetszett, nagyokat nyelt, de azt mondta, jó. A dolgozó csak szabadnapot és szabadságot ne kérjen, ne legyen beteg, és az se lenne baj, ha jótékonyságból dolgozna, hisz a tulajdonosnak sok pénzre van szüksége.

November közepén Pipacs műtétre ment, már nem lehetett tovább halasztani. Kivették a méhét, ami nem is csoda. Szürke a borozóba járt, néha bejött panaszkodni a boltba, haragos volt, hogy az asszony nincs otthon, nem főz neki. Zöldike meglátogatta néhányszor a kolléganőt a kórházban, gesztenyepürét, süteményt vitt neki. A beteg nem saját magával volt elfoglalva, hanem az urával, a fiaival.

Zöldike, azokban a napokban, Eper barátnőjének írt ki készpénzfizetési számlát, hogy kapjon ruhapénzt. Ebben az országban már annak se örülnek, ha van lehetőségük vásárlásra, ők pénzre szeretnék váltani. Eper kérésére ezt mindig meg is tette, minden blokkot, amit nem vittek el a vevők, összegyűjtött, hogy az ismerősöknek vásárlás nélkül adjon számlát. Így történt ez akkor is. Amikor Zöldike egy forduló ruhát vitt az emeletre, Azúr lekiabálta kint az utcán, hogy a kolléganő ne hallja. Zöldike védekezett, és azt mondta, hogy a főnök nő parancsára

teszi már két éve. Szegény Panni néni azt sem tudta, mi történt, amikor a kolléganő sírva érkezett vissza. Sírdogált is szakaszosan egész nap. Azúr később visszajött, elmondta, hogy volt személyesen Ilonánál, őt is lekiabálta, aztán leült, és egyenként megnézte a füzet összes lapját. Arra nem gondolt, hogy a bíróságon dolgozó asszony mennyit segített nekik, és különben is barátok. Persze ez szabálytalan, de ki tudta ezt bebizonyítani, őket semmi kár nem érte, akkor mit kell hisztizni. Zöldike annyi mindent nem értett ebben a boltban, ebben a városban.

Eper azt mondta az alkalmazottnak, hogy ne írjon ki több számlát senkinek.

– Előre kell megbeszélni – mondta a dolgozó. – Nem érzem magam bűnösnek, hisz te mondtad, hogy így kell csinálni, nekem eszembe sem jutott volna ilyesmi.

– Azúr megbánta a viselkedését. Most legalább megismered, milyen a férjem!

Ez már az ő élete – gondolta Zöldike. – Mi közöm nekem ahhoz, hogy milyen az ő férje? Mihelyt alkalma volt a dolgozónak, ruhát keresgélt. Talált egy szép bordó bársonyt, ráírta, hogy javítás, és hazavitte. Ennyit megérdemlek – gondolta Zöldike, úgy sincs színházi ruhám. Pipacs telefonon elmondta, hogy Szürke a hazajövele napján is a kocsmában iszogatott. Nagyon gyenge volt, a férje nem adott neki egy pohár vizet sem, pedig egy betegnek attól jóval több mindenre van szüksége. Zöldike két nadrág papírját összecserélte a nagy forgalomban. Ebből nagy bonyodalom támadt. Délelőtt elvitték az egyik nadrágot, délután jöttek a másikért. Az első vitte el a szebbet, finomabbat. A cím és név alapján telefonszámot talált Zöldike. Háromszor kérte az embert, hogy hozza be a nadrágot. Végül is megfelelő helyre kerültek a javítások. A továbbiakban az áru egyharmadát úgy adták el, amit Zöldike otthon éjszaka megjavított.

Eper továbbra is fent dolgozott egyedül a másik boltban, mert Pipacs betegszabadságon volt. A fönti boltban volt a szebb áru, mert ott jobban szerettek vásárolni az emberek. Bementek a nagyáruházba, körbesétáltak, felmentek a mozgólépcsőn, ott mindenki balra fordult, megláttak egy ruhát, máris megvették, több helyre nem is mentek. Az első gondolatra hivatkoztak. Nefelejcs délután először felment az emeleti boltba, onnét elhozott néhány szép ruhát. Rövidesen Eper telefonált, hogy vigye vissza, mert meg akarják venni. Amikor nyugalom volt, sokat mesélt az életéről, azt is elmondta, hogy falazott a saját lányának, amikor elutazott a szeretőjével, mert a férjének korai magömlése van, és nem tudja kielégíteni a feleségét. Olyankor vállalta a két unokát is. Időnként Zöldike is leváltotta a főnökasszonyt, ha cigizni akart, akkor egyik nyugdíjasra bízta a boltot, aki éppen ott volt. Tízszer is kellett naponta felmenni személyenként, mert Eper nagyon ráért, és mindig kigondolt valamit. Gyakran az kellett neki, ami a próbabakákon volt. Türelmetlen volt, néha kétszer is hívta őket.

– Mit csináltok? Hozzatok már!

Akkoriban a vállalkozó kémekeket fogadott fel, akik látogatták a boltot, próbáltak, közben figyelték az eladókat, miről beszélnek, kibeszélik-e a főnököt, kedvesek-e a vevőkhöz, mosolyognak-e. Amikor Zöldike megtudta, dühében írt egy papírt blúzjavításról. Kitalált egy nevet, utcát. Molnár Józsefné. Nyíl u. 10. Blúz öt centivel legyen rövidebb. Fizetés utólag. Váll h. 95. 12. 14. Este elvitte saját magának az áljavítást. Különben elővigyázatos volt, gondolt az ellenőrzésre, de minden szabályos volt, és mégis szabálytalan. Később egyszer visszavitte a papírt, betűzte a füzetbe, és már volt szép blúza, hisz ruhapénzt úgysem kapott. Eper fel sem tudta fogni, hogy ilyet lehet csinálni. Óriási volt a kísértés a boltban, hisz annyi szép áru volt, és a fizetéséből erre nem tellett.

A december nagy hajrával múlt el, hisz minden szombaton és vasárnap is dolgoztak. Abban a hónapban több mint kétmillió forgalom volt a két boltban, ebből 50-60 százalék a haszon. Zöldike kapott 24 ezer fizetést, de egy-két nap szabadságot sem kapott abban az évben.

Másnap Zöldike úgy gondolta, hazamegy a klinikáról, mert szeretné megvárni az újévet, ezt közölte is az orvossal.

– Asszonyom, ha hazamegy, nem biztos, hogy megéri a 2000-es évet, hiszen infarktus előtti állapotban van.

A betegnek eszébe jutott, hogy azt írta a tájékoztatóban, hogy minden 500-1000. betegnél vannak problémák. Félelmetes, de mégis aláírom – gondolta Zöldike. A dobozban elkészített gyógyszereket bevette. Lezuhanyozott. A nővér hozta a tejet és közölte, hogy készüljön az izotópvizsgálatra.

Zöldike mondta, hogy nem szereti a tejet, nem bírja meginni.

– A vizsgálathoz elengedhetetlen – mondta a nővér. – Készüljön, mert nyolcra ott kell lenni!

Az már nem megy, gondolta Zöldike, mert tíz perc gyalog az út, az új klinikáig. Lifttel lement a másodikról, aztán ki az udvarra, ahol olyan jó volt a levegő, 0 fok körüli hőmérséklet. Újra arra gondolt, hogy jó volna hazamenni, és majd a jövő héten visszajön, most ilyen állapotban nem tudná elviselni a beavatkozást, hisz katéterezés közben adódhat olyan helyzet, amikor azonnali műtétet kell elvégezni. Most még elvagyok, gondolta, de műtét után teljes a kiszolgáltatottság.

Az új klinika épülete előtt, lépcsők helyett emelkedők vannak a bejáratához. Fotocellás ajtó nyílt előtte, ezért szereti Zöldike a 20. század végét. Soha nem tudta volna kitalálni az életben, hogy lesz olyan világ, amikor ajtót sem kell nyitni. A portás útbaigazította a betegeket. Zöldike az alagsorba ment, ahol Monet reprodukciója: a Tavirózsák, díszítette a falat. A váróteremben fotelszerű ülőalkalmatosságokon pihentek a várakozó betegek, és tisztább volt, mint a belgyógyászatban. Folyamatosan három ember vette át a beutalókat, és számítógépen jelezték egymásnak a beteg érkezését. Neki a jobb oldali folyosóra kellett menni. Az orvos egy betegkísérő férfit osztott ki, Zöldike szerint is jogosan, mert ő üldögélt, a beteg meg állt.

– Ne foglalja el az ülőhelyet, mert ezek a betegek terhelés alatt állnak!

Azonnal kiment a férfi.

Zöldikét nemsokára szólították. A rendelőben az orvos felszólította az asszonyt, hogy a táskáját vigye ki a váróterembe, pedig benne volt a pénztárcája, és oda küldte, ahol a többi beteg várakozott. A pici táska nem fért el a nagy teremben. Kérdőre vonta Zöldikét, hol volt ilyen sokáig, hisz fél nyolcra volt az időpontja.

– Nekem tíz perccel nyolc előtt szóltak, akkor kaptam a tejet, át kellett öltözni, és ide jönni, ami ugye óra.

– Siessen, mert még ma katéterezés!

A tájékoztatóban azt írta, hogy huszonnégy órán keresztül sugárzás éri a szervezetet, ami nem nagyobb, mint egy röntgensugár. Aláírással beleegyezését kellett adni a vizsgálathoz. Bal karjába injekciót kapott, abban volt az izotóp. A szuri után kiment a váróba, és undorodva iszogatta a magával hozott tejet, hányingere volt tőle. Talán húsz perc alatt itta meg a fél litert, próbálta magát fegyelmezni, hogy nyugi, lesz ettől még borzasztóbb is, de a tej szagát sem tudta elviselni. Nem vitt szemüveget és olvasnivalót, míg várakozott. Egy asszony, aki hallotta, hogy katéterezésre megy, mondta, hogy ő volt a II. számú klinikán katéterezésen, és elégették a szívét. Dr. Cs. professzor azért van az osztályon, hogy az emberek szívét elégesse. Ő építette be a pészmékert, másoknak ez tíz percig tart, neki viszont 4 órát tartott a műtét. Sintérek.

Az asszonynak valami sérelme csak van, gondolta Zöldike, és legszívesebben hazament volna. Míg ült a váróban, úgy érezte, hogy a veséit bizsergeti az izotóp, akkor ott is van valami probléma – gondolta. Fél tízkor behívta az orvos.

– Feküdjön az asztalra, és tegye a feje fölé a bal kezét!

Zöldike, a feje alá tette, mert úgy értette.

– Mondtam, hogy a feje fölé, ez meg alatta van! – szólt mérgesen.

Az asszony, ha nagyon fél, akkor szokott tévedni, fordítva csinálni a dolgokat.

Figyelmeztette az orvos, hogy nyugodtan feküdjön, és bekapcsolta a készüléket.

Míg hanyatt feküdt az ágyon, a feje fölött mozogtak a műszerek, arra gondolt, mi történne, ha most földrengés lenne. Zöldike sajnálta, hogy nem látja a képernyőt. Nem tudta, mennyi ideig feküdt, 10-20 percet talán. Amikor felkelt, mondta az orvosnak, hogy fájdalommentesen adta az injekciót, mert ahonnét jött, ott vastag tűket használnak, csak úgy ömlött a vére vérvételkor. Ez volt az első mosolya másfél óra alatt a szigorú orvosnak, ezt is úgy provokálta ki Zöldike. Örömet szerzett neki a dicséretével, ami igaz is volt.

– Siessen, mert várják katéterezésre!

Nem sietek – gondolta Zöldike. – Jó, hogy nem szaladok betegen, különben is szólok, hogy halasszák el újév utánra. Amikor visszaért, találkozott a folyosón a professzorral, aki mondta, hogy nemsokára hívják. Közben hasmenést kapott a tejtől. A nővértől kért gyógyszert, mert hascsikarása volt, és kért egy nyugtatót is.

– Maga volt a hibás! Nem mondta, hogy nem bírja a tejet.

– Mondtam, hogy nem szeretem.

– Az nem azt jelenti, hogy a szervezete nem bírja, mert adtam volna tej helyett csokoládét.

Már az izotópvizsgálaton megtudta az asszony, hogy fél liter tej, vagy 5 deka csoki. Zöldike a csokit ette volna, még ha saját költségén is, de a nővér tejet kap ingyen, a csokit meg elteszi magának. Lehet, hogy az orvos tudomására jutott, azért magyarázkodott. A beteg ki volt szolgáltatta. Se enni, se inni nem volt szabad, és nem tudott mit kezdeni az idejével. Mindig jobban erősödött benne az elhatározás, hogy nem megy katéterezésre. Meghozták a csábító rántott szeletet, csak nézegette többször is. Mit csináljak? Ha eszem, akkor nem lehet katéterezést csinálni, de mégse nyúlt hozzá. Ki-be sétált Zöldike, néha olvasott. Már a szobatársainak is elmondta, hogy valószínűleg nem vállalja. Azonban természetes, hogy az ember szeretné meghosszabbítani a létezését, bármilyen szánalmas, erre gondolt az asszony. Nagyon félt a fájdalomtól, a kiszolgáltatottságtól, a szenvedéstől. Az elképzelt látványtól hányingere volt. Csak jók legyenek hozzám, és vigyázzanak rám, gondolta. Félt, hogy elvérzik, hogy beavatkozás közben köhögni vagy pisilni kell majd.

Délután fél háromkor beszólt egy nővér, hogy a betegszállító mindjárt megérkezik.

– Dr. Varga Antalt kérem, akarok vele beszélni.

Honnét jött elő, nem tudni, de gyorsan ott volt, korábban, mint a betegszállító. Leült a beteg mellé.

– Nem vállalom – hazamegyek –, majd a jövő héten, vagy újév után.

– Én jövő héten nem vagyok itt.

– Hasmenésem van.

– Ugyan mitől? Nem is evett! Kapott gyógyszert, meg nyugtatót is. Magát csak így lehet gyógyítani, és el kell mennie a beavatkozásra!

Akkor az asszony kiment még egyszer pisilni. Mire visszaért, már várta a fiatalember, kezében a zöld színű borotva.

– Tolja le a nadrágot! Gondolja, hogy azon keresztül le tudom borotválni?

A beteg letolta a bugyiját.

Az ápoló leborotválta az ágyékban a szőrt.

Azt mondták a szobatársak, hogy jóképű férfi volt, mert a nők betegen is nők. Nem volt más megoldás, Zöldike kullogott utána, aztán felmászott a betegszállító ágyra, a hasára tette a kartont, és megindultak. Végig csörgött a kocsi a folyosókon, utána be a liftbe. Aztán végig az udvaron, a kátyús úton. Szemben szállítottak valakit, csak azt nézte az asszony, hogy élő vagy halott, akivel találkoztak. Ott vitték az udvaron a halottakat is, csak az ő fejük le volt takarva. Ez élő volt és nézett. Nem kellemes fehér lepedővel letakarva utazni, mert nem lehet tudni, van-e visszaút. Szép idő volt, sütött a nap a havas tájon. A kis boltot is elhagyták, utána újra be egy liftbe. A szállító sietett, a beteg kapaszkodott, keskeny volt a lift, majdnem az ujjá beleakadt, mert a kocsi szélét fogta görcsösen, amin feküdt. Attól félt, hogy leesik, még jó, hogy nem lett baleset. Aztán egy folyosón haladtak, melynek végén egyszer csak ott hagyta a szállító a beteget.

– Majd szólítják!

Ott pihent egy ideig a beteg, ki tudja meddig. Hosszúnak tűnt a várakozás. Mi lesz, ha köhögni kell? Ilyesmi jutott eszébe. Aztán nagy sokára betolták egy terembe, ahol nagyon hideg volt. Végül is nem írta alá azt a papírt, hogy a saját felelősségére elvégzik a beavatkozást, azonban nem is kérték tőle.

– Dr. U. Imre vagyok – mondta az orvos. – Hogy hívják?

– B. Zöldike.

– Vetközzön le! Oda tegye a ruháját! – és rámutatott egy székre. – Aztán feküdjön fel az asztalra! A beavatkozás alatt a kezeit a feje alá kell tenni.

Ma mindent kétszer kell mondani, mert olyan ideges vagyok. Azt sem tudom, melyik a jobb és a bal lábam. Ezt gyakran eltévesztem, gondolta Zöldike, olyankor próbálok a régi tornaórákon való menetelésre gondolni, bal, jobb, és így emlékezetembe jön. A beteg az ágyra feküdt, egy kis készülékre, kezére, lábára elektródákat helyeztek. Ezen keresztül nézik majd a szívritmust, így őrzik az életét. Betakarták egy lepedővel, csak a feje és az ágyéka maradt fedetlen.

– Allergiás-e a jódra?

– Nem tudok róla, hogy érzékeny lennék.

Akkor jódos vízzel megmosták.

– Kissé tegye szét a lábát! Adok egy érzéstelenítőt, és aztán bevezetem a katétert.

Amikor az orvos az ágyékához nyúlt, ő már nyögött. Az orvos a beteg jobb lábánál állt, és szúrta. Zöldike gyenge kis valamit érzett, mégis halkán nyögöcsélt. Aztán felkészült arra, hogy nem zavarja, nem idegesíti az orvost, mert akkor nem sikerülhet a beavatkozás. Valószínűleg, az orvos felvágta az eret, mert érezte a combján a meleg vérének. Különben meg ott volt egy nővér, akinek a kezében véres vatta, vagy papír volt. Zöldike többet nem nézett se nővérrre, se

orvosra, csak a képernyőt nézte, ami bal oldalon, optimális magasságban volt elhelyezve. Hárman voltak a műtőben, nem beszéltek egymással, csak az orvos és a beteg.

– Hatolok felfelé. Szóljon, hogy mikor mit érez.

– Egy kis alhasi meleget érzek – mondta Zöldike.

A monitoron látszott a duzzadt főéren behatoló folyadék, ami szétáramlott jobbra-balra a hajszálerekbe. Az óra 15:00:19 másodpercet mutatott, amikor kezdték a beavatkozást. A vérnyomást és a szívverést folyamatosan jelezte a készülék. Az asszony azt figyelte. Továbbra is folyt a vére.

– Mit érez?

– Újra meleget érzek.

Akkor nyomták be a festékanyagot az erekbe. Lassan elmúlt a melegség. A beteg továbbra is nézte a monitort, az előbbihez hasonlóan főér és mellékerek látszottak.

– Még csak egyszer lesz ilyen melegség – mondta az orvos.

Zöldike nem érezte a cső haladását az ereiben, pedig jó lett volna érezni, persze nem fájdalmasan. Akkor harmadszorra is érezte a meleg folyadék befecskendezést.

– Vége, húsz percig tartott – szólt az orvos. – Két koszorúérben volt szűkület. Megtörtént a tágítás, de kíméletes életmódot kell folytatnia, mert ez átmeneti állapot. Most átcsúszik a betegszállítóra, majd kivesszük a katétert.

Arrább tolták. Az orvos kihúzta a beteg ereiből a drapp színű, 45-50 centis, véres műanyag csövet, a végén volt fél centiméter kör alakú valami. Zöldike csak a csövet látta, az orvos arcát nem. Akkor egy homorú műanyagot az ágyékára tett, aminek egy 30-40 centis függőleges tartója végén egy kar volt. Sokáig nyomta, közben folyt a vére, azt törölgette egy nővér. Utána szalagot tekert a comb és az ágyék köré, közben mindig kicsit emelgették a fenekét. Továbbra is ott feküdt a betegszállítón az ajtó mellett, megfigyelésen. Közben jöttek be néhányan, csomagokat hoztak dobozokban, és elkezdtek pakolni. A polc alatt magasan egy vízszintes cső, abba akasztották a létrát. Milyen jó ötlet, ilyen eszükbe nem jutna az embereknek, így biztonságos a létrán való állás. Az orvos gyakran nézegette, hogy vérzik-e még? Közben az emberek csak pakoltak.

– Csak rám ne essen valami! – szólt a beteg.

Valaki megfogta a pólót, ráhúzta a beteg fejére, aztán kicsit megemelték a hátát, hogy a kezét beledugja. Várták a vérzés megszűnését. Nemsokára letakarták, a ruháit rátették a hasára, kitolták a folyosóra, bezárták az ajtót és elmentek. A beteg meg ott feküdt egyedül, és arra gondolt, hogy mit csinál, ha elfelejtenek jönni érte, mert nem várták meg a betegszállítót. Az egy dolog, hogy szóltak neki, de ha nem ér ide, mert beszélget, vagy lába törik. Azért azt meg kellett volna várni!

Egyszer csak megjelent az a fiatalember, aki előző nap a halott lepedőjét vitte a szennyesbe. Amikor kiérték az udvarra, a beteghordó, aki egyben hullaszállító is, megigazította a takarót a beteg lábánál, hogy ne fújjon be a hideg; akkor viszont a válla volt kissé takaratlan. Közben nagyon lehűlt a levegő, az arcát is hűsítette a téli szél, de élt. Ugyanazon a kátyús úton, amerre jöttek, arra is mentek vissza. A klinika udvarában csörgött a kocsí, döcögött a rossz úton, mintha halottat szállítana, azt már nem kell kímélni, azzal lehet gyorsan haladni, de a fiatal ember egyformán bánik élővel, holtal. Valami jajgatást adott a beteg a döccenéseknél, de a

szállítónak semmit nem jelentett, oda se figyelt, nem is gondolkodott ezen. Fél öt körül visszaértek, a beteg átcúszott az ágyára, ahol tiszta ágynemű volt.

– Sokáig volt – mondták a szobatársak.

Tea várta az éjjeliszekrényen. Egy nővér megnézte, hogy vérzik-e még, a jobb lábát kikötötte az ágy végéhez. Csengőt kapott a keze közelébe, melynek beteghívó a neve, ha szükség van valamire, hívni kell a nővért.

– Éhes-e? – kérdezte.

Zöldike nem akart enni, mert félt a hascsikarástól. Alacsonyan volt a feje, melyet nem volt szabad emelni, de nem mert feljebb kúszni, meg nem is lehetett, hisz ki volt kötve a lába. Csak a kezét mozgathatta, és a bal lábát. A szobatársai felváltva szívoszálon adták a teát, néha a nyakába is csorgott, de az egyetlen jó akkor az ízetlen ital volt, mert nagyon ki volt száradva. Senki nem jött megnézni egész délután.

Amikor a vacsorát hozták, újra kérdezték, éhes-e?

Nagyon éhes volt, de egy falatot nem mert enni, mert félt a hasmenéstől. Közben próbálta egy-két centit elmozdítani a hátát, mert mindig jobban fájt, de úgy gondolta, hogy nincs köze a katéterezéshez. A bal lábát időnként mozgatta, illetve csak az ujjait, és a kezét, a fejét csak fordította. Nem is nagyon gondolkozott, csak a teát várta. Két óra alatt fogyasztotta el a kötelező 1,5 litert. Ágytálat hoztak. Szerencsére azonnal tudott pisilni, nem sugárban, csak csöpögésben. Sokáig nem vitték ki, már törte a fenekét, beletörődött, mert úgy gondolta, a csengőt ilyen esetben nem használhatja. Később lázat mértek, vizet kért, bevette az esti gyógyszereket. Csak annak örült, hogy túl van a beavatkozáson, nem vérzik. Ha nem volt szövődmény, akkor talán már nem is lesz. Alvás előtt újra ágytálat kért.

Azt mondta a nővér, hogy majd éjfélkor jön, és segíti a beteget jobbra fordulni.

Zöldike bevette az altatót, és csak arra gondolt, nehogy álmában mozduljon, mert az életveszélyes lehet. Aludt, ébredt, sajgott a háta, néhány centit csúszott ide-oda, várta a tizenkét órát, hogy oldalra fordítsa a nővér. Milyen sokáig van éjfél – gondolta.

Hajnali négykor megjelent a nővér, azt mondta, volt ő itt, csak aludt a beteg, és azért nem szólt. Az lehet, de Zöldike nem hitte el, mert négyük közül senki nem vette észre, hogy valaki ajtót nyitott. Végre megkönnyebbült, és remélte, majd szűnik a hátfájása. Később hányingere volt, feje fájt, zsibbadást érzett a kéz és a lábujjaiban. Hirtelen nagyon rosszul lett. Szóltak a betegtársai az orvosnak.

Bejött egy szőke nővér, hozta az EKG-készüléket és a vérnyomásmérőt.

– Jók a mutatók – mondta.

Azonban a zsibbadás fokozódott, az ujjai végétől haladt befelé, már a csuklónál volt, és a lábán is elérte a bokáját. A hányinger, fejfájás fokozódott, megsemmisülés érzése volt.

Nagy sokára bejött az orvos. Talán aludt, akkor ébresztették. Bágyadtan meghallgatta a beteg szívét.

– Nem tudom, mitől van a rosszullét, talán az epe, hogy nem evett. Üljön föl!

– Ki vagyok kötve! – szólt panaszosan, akit már akkor a légszomj kínozott.

Az orvos benézett a beteg torkába, és szó nélkül elment. Egy nővér gyógyszert hozott. A beteg bevette a kapott orvosságot. Az orvos, a nővér egyedül hagyta. Ekkor a csúcson volt a rosszullét. A zsibbadás már majdnem a combjánál volt, a kezén a csuklón is túl, meredtek voltak az ujjai.

A 75 éves beteg felkelt, az élettelen kezet felemelte, és elkezdte a beteg ujjait hajlítani, mozgatni.

Zöldike inni kért, mert továbbra is erős légszomjat érzett. A betegtárs megitta, és masszírozta az ujjait.

– Az arca kezd pirosodni! Már nem hófehér – Fanni szólt lelkesen.

Ekkor lassan kezdett múlni a rosszullét, a beteg visszakapta a végtagjait. Bejött a nővér, azt mondta, hogy balra is lehet fordulni. Lehet, hogy káliumhiány okozta a rosszullétet. Fájt a hasa a szoros kötés miatt. Később az orvos elkezdte vágni a kötet, de az olló életlen volt, hozott egy másikat, és ettől is megszabadult a beteg.

– Nem csak felülni, de felkelni is szabad, és kell is! Csak a kezeire támaszkodjon felkeléskor. A tágitás után 4-5 évig nem lesz infarktus. Kimondottan a magas vérnyomástól vannak a szívproblémák. Változik a gyógyszer adagolása, a fajtája, a mennyisége is. Az asszony említette, hogy enyhe alhasi fájdalmai vannak, de arra nem kapott választ.

– Le sem mosták! – jegyezte meg az egyik betegtárs.

– Most már mindegy, a nővér úgyse mossa le a hajlatokat.

A beteg felült, és nekidőlt a párnának. Volt néhány zsemle, azt eszegette, mert iszonyúan éhes volt. Ivott néhány korty vizet, és készült a felálláshoz, de annyira szédült, hogy karikákat látott. A nővér azt mondta, csak üljön, aztán ha lesz ereje, először itt bent sétáljon, utána hagyja csak el a szobát.

Arra járt egy férfi, és megkérdezte:

– Túl van rajta?

Bizonyosan látta, hogy elvitték a műtőbe. Meghozták az ebédet, a leves nagyon jólesett, a rizst is megette. Ennyi koplalás után nem lehetett sokat enni, de az evés is külön felemelő érzés volt. Azon a délutánon kítették a folyosóra, és egy nő jött a helyére, aki nem volt friss katéterezéssel.

A taxi pillanatok alatt megérkezett. Az asszony szép havas tájon, a folyóparton utazott hazafelé. A második emeletre lassan, lépésről lépésre haladt felfelé, nagyon fázott, pedig nem volt hideg a lakás november végén. Lezuhanyozott, megszabadult a jód, a vér és az izzadság bűzétől. Egy számítógéppel ajándékozta meg magát még elmenetele előtt, ez jó kikapcsolódás volt számára.

Eper hivatalosan, szűkszavúan telefonált, nem is kívánt jobbulást a betegnek.

– Mikor jössz dolgozni? – kérdezte idegesen.

– Még gyenge vagyok, mert sok vért vesztettem, de nem kell pészmeke.

Zöldikének nem jutott eszébe kérdezni, hogy milyen a forgalom. Bizonyosan haragszik, hogy ilyenkor november végén beteg az alkalmazott. Pipacs is telefonált, volt a kórházban. Mindig elmegy bárhova telefonálás nélkül, aztán panaszkodik, hogy nincs szerencséje. Azt hitte talán, hogy örökké bent leszek?

Zöldike a telefonkönyvben kikereste Zarka Éberhard telefonszámát. Felhívta Fannit és mondta neki, hogy hívja fel, közösen még szebb feleleveníteni a régi emlékeket.

– Hálás vagyok neked, Zöldike, de most nincs nálam toll.

Akkor úgy gondolta Zöldike, hogy előbb felhívja Zarkát, és elmondja neki, hogy Fanni milyen szépeket mondott róla, ott bent a klinikán.

A feleség vette fel a kagylót, és Zöldike mondta, kit keres.

– Honnét ismeri?

– Nyolc-tíz éve nem láttam, de most osztálytalálkozó lesz, és azért hívtam.

– Már öt éve elment – mondta az asszony.

– Mitől halt meg?

– Szívinfarktus. Tíz perc alatt meghalt. Nem megy már többet osztálytalálkozóra.

– Sajnálom.

Fannit hívta, nála volt a toll, örült, hogy megvan a telefonszám. Akkor elmondta Zöldike, hogy ő már beszélt a feleségével, de Éberhard elment.

– Elment?

– Igen, öt éve, tíz perc alatt.

Amikor utoljára látta a férfit, a feleségét várta haza a kórházból.

Az 1996-os leltározás más volt, mint az előzőek. Eper figyelmesebb volt, mert kedvence otthon pihente a műtét következményeit, és egy kicsit féltette Zöldikét is. Malachússal kínálta az alkalmazottakat. Azúr pezsgőt hozott. Kora délután elkészültek, és mehettek haza. A január újabb meglepetéssel folytatódott. Zöldike fizetésemelést kapott, így több mint két év után kiegyenlítődt a két dolgozó fizetése. Az év első munkanapján egy vállalkozó volt a boltban. Zöldike úgy emlékszik vissza, mintha tegnap történt volna. Arról beszéltek, hogy a beteg dolgozót meneszteni kell, úgyis egy évben 52 napot nem dolgozik. Zöldike véletlenül hallotta, de elgondolkozott a hallottakon akkor, és most a katéterezés után is. Ezek szerint ez a vállalkozó szabadságot is ad a munkavállalónak, de ha beteg, kegyetlenül elküldi. Arról, hogy mennyi hasznot hoz nekik egy-egy dolgozó, arról említést sem tettek. Tehát egymást biztatják, hogy kell az alkalmazottat kihasználni. Ebben az országban a munkaadók és a munkavállalók harcban vannak egymással. Ki kell őket használni még jobban, gondolta Zöldike. Ők meg olyan buták, hogy úgysem veszik észre. Különben nagyon félnek, hogy a dolgozó ellop valamit, ellenőrzik, csak nem eléggé, meg a fondorlatokat nem tudják. Azért sem, mert azt hiszik, hogy a dolgozók csak buták lehetnek, mert az okos ember: vállalkozó. Ehhez viszont lehetőség, alkalom és tőke kell.

Esténként Azúr lekapcsolta a fűtést. Reggelenként 3° volt a boltban. Zöldike azonnal 25 fokra kapcsolta, de hosszú idő kellett ahhoz, hogy bemelegedjen. A két bolti eladó kávéfőzt, de gyakran kihűlt, mire el tudták fogyasztani, hisz jöttek a nézelődők. Gyakran megtörtént, hogy Eper már reggel tízkor szólt, hogy Panni néni menjen fel a másik boltba leváltani őt. Olyankor lejött az irodába, Zöldike meg egyedül volt a bolti térben. Rengeteg ember jött akkoriban vásárolni, ugyanis Eper kínai pizsamákat vett a piacon, a varrónővel kicseréltette a címkéket, és a vevők, mintha megbolondultak volna, jöttek vásárolni, mert ez nem kínai és mégis olcsó, persze azért ő bőségesen rátette a saját hasznát. Hozták a javításokat is. Általában ünnepek után több volt, hisz olyankor jobban ráérnek az asszonyok otthon pakolászni, összegyűjteni a

javítanivalót. Legtöbbször délután három óra volt, mire kiürült a bolt, és Zöldike bemehetett a konyhába egy kis ételt elfogyasztani. Napközben meleg volt a boltban, de Azúr szóvá tette, hogy nagy a gázfogyasztás. Zöldike arra hivatkozott, hogy hidegben nem próbálnak a hölgyek, és akkor vásárlás nélkül hagyják el a boltot. Pipacs eleinte, hogy megerősödjön, csak négy órát dolgozott a fenti boltban. Zöldike továbbra is délelőttönként a 74 éves nénivel dolgozott, aki minden festményt, könyvet, dísz tárgyat, porcelánt elvitt eladni a régiségboltokba, mert az ügyvédre költötte a pénzét. Már egy éve semmit nem tudott a lányáról. Mindennap elsírta magát. Eper náthás lett, a férje köhögött, de csak jöttek, mentek. Zöldike félt, hogy őt is megfertőzik, mert annyi kultúrájuk nincs, hogy befogják a szájukat, ha köhögnek. Jobban tennék, ha hazamennének, hisz attól még mindkét bolt működik. Néhány nap múlva Zöldike is megbetegedett. 38 fokos lázzal egész nap dolgozott, mert a vállalkozónál dolgozni kell. Fájt a feje, gyenge volt, gyötörte a köhögés is.

Eper mondta, hogy nagyon piros, de nem küldte haza.

Zöldikének este 160/110 volt a vérnyomása.

Május elején, az egyik szombaton, csak egy inget és kettő db harisnyanadrágot adtak el. A főnökasszony a hét első munkanapján idegbajosán jött be, mert nagyon bántotta a szombati forgalom. A néni, hogy elkerülje a helyzetet, azonnal felment a másik boltba. Zöldikének félelmében úgy dobogott a szíve, majd kiugrott a helyéről. Ki tehet róla, hogy a fia négy gyereket kell eltartania, nagy ház, új bútor, sok minden kell a nagycsaládnak. Eper már akkor is ideges volt, amikor a menyé terhes volt, de amióta megvan a gyerek, még jobban, hisz emelkedtek a költségek, és mindent neki kellett megoldani. Az asszony szülei örültek, hogy megszabadultak a lányuktól, hisz van még otthon sok éhes száj.

Amikor a menyé arrafelé sétáltatta a kisbabát, Zöldikének ki kellett menni az utcára. Elmondani, kire hasonlít a kicsi, de Eperre mindenféleképpen. Zöldikének eddig nem kellett a főnök unokáját dicsérni, de akkor kénytelen volt, mert elvárták tőle. Nefelejcs Epernek a haját, a ruháját is dicsérgette. Ez színészkedés, álarc, ami mögött jellemtelen emberek vannak. Megbotránkoztató, mert a szavak mögött nincs valóság, csak hízélgés. Sajnos az emberek el is hiszik, amit a szemükbe mondanak. Abban a másik országban, ahonnan Zöldike jött, őszintébbek az emberek.

Ha Eper elégedetlen volt a forgalommal, az összes árut át kellett rakni egyik helyről a másikra. Az összehajtott bermudákat vállfázni kellett. Zöldike legszívesebben mindent otthagyt volna. Miért kell neki más életét élnie. Délután egyszerre bejött nyolc-tíz ember, mindannyian lopni akartak. Akkor három vevő volt a boltban, Zöldike kérte őket, hogy ne menjenek ki. Az eladók félelmükben, tehetetlenségükben nem tudtak mit csinálni, hisz a betolakodók szétszéledtek a boltban. A farmerok ott heverték a polcon összehajtván a bolt belső részében. Az egyik kérdezett valamit, addig a másik kivitt a boltból egy farmernadrágot. Zöldike kiszaladt utána, aki ott állt a szomszéd ház kapujában, de a nadrág már nem volt nála. Ez ilyen láncrendszer, gyorsan átadják egymásnak az árut, és eltűnnek. Az egyik vevő azt mondta, levettek egy ruhát is. A kolléganő is kiszaladt utánuk, jött is nemsokára, hozta vissza a ruhát, de mellbe vágta. A dolgozók nem is tudták, mi mindent lophattak el, mert nem lehetett annyiféle nézni, ahányan voltak a tolvajok. Később Nefelejcs hisztizett, hogy neki valamelyik nap elveszett az igazolványa, és ki kell adnia 1300 forintot, még sírt is, pedig több a nyugdíja, mint Zöldike fizetése. Az ilyen nehéz napok után már csak a bolt zárását várta Zöldike. Vágyott kimenni az utcára, hisz szűk a belső tér, a tükrök fogsága is elviselhetetlen.

Míg Eper a fővárosban volt áruért, csak két pólót adtak el a dolgozók. Visszaérkezése után nagyon mérges volt, hogy nincs forgalom.

Zöldike mondta, hogy ebből a régi készletből nem lehet árulni, alig van új áru, azt is felviszik a másik boltba. Később azzal vádolta Zöldikét, hogy rákiabált, pedig nem, Zöldike ilyen nem tesz, csak ideges volt ő is, mert fájt neki, hogy őt hibáztatták a kevés forgalom miatt. Aztán azért szidta, hogy nem volt Domestos.

– Ha valami elfogy, akkor vegyetek!

A másik boltban elszakadt a varrásnál egy férfiúszó.

– Megmondtam, ne tegyetek fel nagy méretet!

Zöldike a lenti boltban dolgozott, de már ezért is őt hibáztatta. Kárpótlásul elvett egy varrás-pénzt, amikor nem volt ott a tulajdonos. Ennyi! Gyakran szeretne elmenni ebből a boltból, a sajátjában lenni, hisz sokat bántotta akkoriban mindenért, és egyre nehezebben viselte. A néninek megfájdult a gyomra, libabőrös volt, de nem akart hazamenni, attól félt, hogy aztán nem lesz rá szükség. Minden dolgozó ettől retteg. Zöldike sajnálta, pedig nehéz vele dolgozni, mert húzza a szomorúságba a másik embert is. Különböztetve azt mondta, hogy a lánya úgy kezdte, mint Zöldike, hogy kéregette a pénzt, és a hitel halmozódott.

– Nem egészen – mondta neki a kolléganő –, hisz én csak a banknak tartozom, és havonta törlesztem a hitelt. Én nem kértem idegenektől, mint Bíbor, a lánya, aki miatt egy háromgyerekes család utcára került.

Néha nem tudta elviselni a nénit, mert amikor melege volt, emelgette a szoknyáját, és iszonyú eres, csúnya lábai voltak. Egész nap a másik ember nyakán nézni a ráncokat, a haját, a mozgását, a foga színét. Azonban a boltban nem csak őt kellett nézni, hanem saját magát is, hisz bármerre ment, tükrökbe ütközött. Mennyire más a vízparton állni, a növényeket szemlélni, vagy a halakat. A parkokban a virágokat, vagy egy múzeumban a tárgyakat, mert nem olyan kétségbeesettek, mint az emberek.

A néni azt magyarázta a kolléganőnek, hogy menjen férjhez.

Zöldike összevitázott vele.

– Azt akarod, hogy nekem is annyi bajom legyen, mint neked és Pipacsnak? Te dolgozol egész nap, a férjed otthon rádiót hallgat, és dohányzik. Nekem ilyen férj nem kell. Ne akarjatok ti nekem rosszat, ilyen volt már nekem is.

Eper kétszer is telefonált. – Áruljatok ám, mert nincs forgalom!

Ilyen közel két bolt egyforma árukészlettel nem működhet, általában aki itt megnézte az árut, az is a másik boltban vette meg. Eper iszonyúan viselkedett, gögös volt, ideges és hisztis, megbolondította a pénz, semmit nem látott azon kívül. Zöldikének is megfájdult a gyomra Eper hisztizéseitől. A vállalkozó azért is ideges volt, mert gondolta, hogy az adóhivatalban tudják, hogy csalnak. Emiatt örök félelemben élt. Zöldikének volt egy ötlete, hogy ezután elvesz annyi pénzt, hogy a néninek és neki mindennap legyen jó reggelije. Majd sajtót esznek és szalámit az üres kifli helyett.

Amióta Pipacs egész napos volt, délelőtt az új boltban fogadta a vevőket, délután viszont lejött a régi boltba, és Nefelejcs dolgozott délután a másik boltban. Továbbra is nagyon fárasztó volt a panasza. Zöldike meghallgatta őt, de már egyáltalán nem érdekelte, hisz ugyanazt mondta évek óta. Délelőtt a néni problémája, délután a Pipacs panasza, aki még mindig nem akart változtatni a helyzetén.

– Így akarod leélni az életed? – kérdezte a kolléganő.

– Kibírhatatlan a férjem, de nem mehetek el, mert felrobbantja a házat. Ha elmennék anyámhoz lakni, akkor sok lenne az útiköltség.

– Neked többbe kerül a férjed, mint egy utazási bérlet!

Zöldike arra vágyott, hogy egyszer egy olyan boltban dolgozzon, ahol egyedül van, és csak a vevőkkel foglalkozzon. Abban a másik országban volt kivel nevetni, de itt már nevetni sincs kivel, nem azért, mert olyan jó az élete, de mégis jó volna tréfálgozni, vagy valami okos dolgokról beszélni.

A párás, meleg nyarat Zöldike nehezen viselte, szédült, gyenge volt, azt hitte, meghal, amikor a hangja lehalkult. Sok probléma volt egész nap a boltban. A külső ajtóra rakták a ruhákat, ha jött az eső, le kellett takarni, és gumival erősíteni. Egy kislány fagyalttal lépett be a boltba, majd leejtette. Egy jósnő kérte, engedjék meg neki a jóslást, mert ebből a bevételből tartja el a gyerekeit. Zöldikének azt mondta, hogy fiatalabb férfival él majd együtt.

Szombatonként volt a legkevesebb a forgalom, megtörtént, hogy csak egy szoknyát és két harisnyát adtak el. Eper olyankor rossz kedvű volt, mert elfelejtette, hogy öt nap alatt 250 ezer forint bevétel volt, és ebből fele tiszta haszon. 2200 forintért vette a ruhákat, és 4980-ért árulták. Pipacsnak újabb problémái adódtak, valahol a hüvely elején nőtt egy vadhús, és benne gennyzacskó, szenvedett a görcsöktől. Amikor kiszúrták, jött a váladék. Ezt ismertette mindennap. Zöldike meg undorodott, mert gyakran evés közben mondta a részleteket. Majd folytatta, hogy az apja ráíratja a fél házát, de ő erről nem is tudott, az öccse e miatt haragszik rá. Következett anyjának a hóbortjai és az italos férje.

Zöldike elmondta, hogy vasárnap volt a múzeumban, és mesélte a látottakat, vagyis elmondta volna, de Pipacs félbeszakította, mert eszébe jutott, hogy a férje lehányta a kerítést. Pipacs elmondta a panaszait, utána úgy csinálta, hogy a kolléganővel ne is kelljen beszélni. Őt nem érdekelte a másik ember, de azt elvárta, hogy őt meghallgassák. Bement a raktárba pakolni, és még akkor se jött ki, amikor Zöldikét telefonon hívták. Érzéketlen emberek élnek ebben a városban.

Szeptember elején egy óra hosszat a pulóvereket kefélték, törölgették a polcokat, éppen le akartak ülni, amikor Eper jött idegesen. Megszidta őket, hogy a külső ajtó rögzítőjét nem nyomták le a betonra. Úgy bánt a dolgozókkal, mintha gyerekek lennének. Egyszer még megzavarodik, mint az apja a háborúban. Most már azt is tudják, hogy kell állni egy nyitott ajtónak. Nem szabad vízszintbe kitárni, vagyis párhuzamosan a fallal, de a falig sem tolhatták.

A fürdőruhákat vegyék le a vállfákról! A kék és zöld kosztümöket hozzátok le a másik boltból! Az összehajtott pulóvereket vállfára tegyék!

A szerencsétlen emberek a legjobb munkaerők. Panni néni még csak nem is iszik, hogy pisilni se kelljen. Amikor Eper hazament, Nefelejcs folyamatosan telefonált, hogy a néni menjen fel, mert neki el kell menni vásárolni. Négy órát fizettek neki, és az idő alatt akarta minden ügyét elintézni. Amikor lejött telefonálni, Zöldike elmondta, hogy Eper négy órát panaszkodott, hogy nincs pénze.

– Ne is haragudj – mondta Nefelejcs. – Eper kereskedő, és sok pénze van áruban.

– A tavalyi évben 8,5 millió tiszta haszon volt.

– Epernek nehéz – mondogatta továbbra is, és nem adott Zöldikének igazat.

– Ő a jólétért küzd, én meg a létért – mondta a kolléganő. – Nektek nincs lakáshitel, akkor nekem csak nehezebb.

Akkor értette meg Zöldike, miért nem barátkoznak abból a másik országból jött emberek az itteniekkel, mert önzők, csak a saját bajuk a probléma. Ritkaság, hogy beszélt a problémáiról, de soha nem kellene, hisz úgy gondolták, minek jött ide. Hat után olyan jó volt kilépni az utcára, letenni a terhet, amit egész nap cipelt, nem csak a kezében, hanem a szívében is.

Szeptember közepén Eper és Pipacs a nyári ruhákat csomagolták a raktárban, Zöldike a boltban átvette a javításokat, foglalkozott a vevőkkel. Eper idegeskedett, mert több bevétel kellene, ugyanis saját részére is akar autót venni. Ennek soha nem lesz vége. Aztán majd lakás mind a négy gyereknek.

Azt mondták ők ketten, hogy nem jó a város, mert zajos.

Legalább tudom, hogy minek a zaját hallom, de a csend hangja iszonyúan félelmetes egy faluban, ahol egy süni mozgása is hangos, gondolta Zöldike. Esténként, ha Azúr bejött a pénzért, csak Pipaccsal beszélgetett: csirkenevelésről, krumpliszedésről, szüretéről. Zöldike azzal tudta elviselhetővé tenni az időt, hogy gondolkodott a jövőn és felidézte a múltját, mert a jelen nyomasztó volt.

Egyik reggel már hétkor ébresztette Zöldikét a főnökasszony, hogy majd jön egy csaj a napilaptól, és fizesse ki a hirdetést, ami 66 ezer forint. Több mint két dolgozó havi fizetése. Erre nem sajnálja a pénzt. Ebben az országban a dolgozó a legolcsóbb. Kényszerhelyzetben volt Zöldike. Ahonnét ő jött, ott még állami kézben voltak a boltok, és ott a főnök nem olyan szigorú, mint egy vállalkozó. Abban a másik országban hét órát dolgoztak, de volt kávészünet, és nem bántották őket állandóan, de jött a háború, és Zöldike elköltözött.

Minden hónap első napján Zöldike új szerződést írt alkalmi helyettesítésre a két nyugdíjasnak. Így csak azt a kis órábért fizette a vállalkozó. Eper panaszkodott, hogy nem bírja ezeket a napokat, mert jönnek a fizetések, meg a bolt bérleti díját is kell fizetni. Ő szegény, ilyen olcsó munkásokkal dolgoztat. Olyan szánalmas volt a főnökasszony, amikor Zöldikének megadta a fizetést, ami 28 ezer forint volt. Úgy tűnt, azt szeretne volna, ha a dolgozó visszaadja. Azonban Eper majdnem három év után mondta először, hogy ő nem ért a kereskedelemhez, és mindig fél, hogy eladhatatlan árut hoz.

A hétfői nap is korholással kezdődött. Eper mindenkit megszidott, mert nagy volt a telefonszámla. Nekik egy vasárnapjuk ment arra, míg megnézték, ki hova telefonált. Nefelejcs gyakran lejött ebbe a boltba telefonálni, közben elvitt egy ruhát, és úgy tűnt, mintha csak Zöldike beszélne telefonon. A szegény néninek is mit kellett alázkodnia idős korában a lánya és az unokája miatt, akkor még itt volt a bolti alázkodás is. Tizenöt nadrág érkezett egy csomagban, azt vasalta Zöldike. Azúr meghozta a javításokat, de nem beszélt Zöldikével, Eper is csak hivatalosan. Aztán ők ketten veszekedtek a bolt előtt zárás után, Zöldike gyorsan eltűnt, ő már nem hallgatja.

Novemberben beindult a nagy forgalom, mert sikerült aránylag olcsón beszerezni a kabátokat. Eper azt mondta, hogy csak 40% a haszon a kabátokon. Ezt idegennek mondhatta, de aki látta a számlát a beszerzésről, annak hiába. Egy vevőnek azt mondta, hogy sajnos ilyen bevétel mellett nem mehetnek újévvárásra. Eper jajistenezett, hogy ő megőrül, ha nem lesz 120 ezer forint bevétel naponta. Úgy nézett a dolgozókra, mint a gyilkosokra, mintha ők lennének az oka a kevesebb forgalomnak, mint amennyire ő gondolt.

Decemberben minden vasárnap dolgoztak. Karácsony előtt egy vevő azt szeretne volna, ha Zöldike a karácsonyi ünnepek alatt őrizné, ápolná a kutyájukat, mert másképpen nem tudnak elutazni. Az asszony elutasította, azt hiszik, szegény áttelepültek nincs senkije, de még pénze se, adunk neki munkát karácsonyra. Jött a meglepetés, Zöldikének 300 márkát adott karácsonyi ajándéknak a vállalkozó.

Szilveszter napján, ahogy Zöldike elkezdte enni a kiflit, a kolléganő mesélte, hogy a férje éjjel kettőkor öklendezett, hányt, a fiúk a párnát a fejükre tették, hogy ne hallják. Négykor Szürke újra rókázott, aztán elaludt, ő ötkor kelt és felébresztette a férjét, hogy összevágja a kocsonyánakvalót. Pipacs kiabált, hogy ha nem fogja összedarabolni a húst, akkor majd ő darabolja a férjét. Nevetett, mint egy győztes, hogy az ura mégis megtette a kérését.

Később azt mondta, valami szúrást érez, nő a pöcse.

Bírd ki, az csak addig fáj, mint a fog, míg ki nem bújik, aztán már jó lesz. Növeszd jó nagyra, bunkósra, meglátod, milyen jó férfinak lenni.

Annyira nevettek, hogy a hasukat fogták.

Zöldike Thomas Mann A varázshegy című könyvét olvasta. Hans Castorp meglátogatta a svájci tüdőszanatóriumban unokabátyját. A három hétre tervezett látogatás azonban megváltozott, mert kiderült, hogy ő is magában hordja a betegség csíráit. Az asszony viszont hazajött, és a klinikán töltött néhány nap után jó volt otthon lenni. A szakorvos úgy engedte el a beteget, hogy semmi utasítást nem adott az életmódjához, és Zöldike nem kapta meg a zárójelentést sem, pedig szüksége volt, hogy csatolja a nyugdíjkérelemhez. A háziorvosát hívta, aki azt mondta, néhány napot pihenjen, kímélje magát, ne emeljen egy kilónál többet, ne idegeskedjen, a mellkast ne hajlítsa, guggoljon, ha feltöröl valamit. Megijedt, mert hajolva mosta a haját. Zöldike pihent, de gondolatai a boltban jártak. Nemsokára megindul a decemberi hajrá, ő összehúzódva, bátortalanul lépkedett, szédült, nagyon gyenge volt, pedig a beavatkozás óta reszketett az evésért. Még fáj a jobb lába, és valamiért nem hajlott teljesen a térd. A metszés körüli 10-12 centis megkékült rész emlékeztette a beavatkozásra. Mivel hiába várta a zárójelentést, felhívta a szakorvost, aki azt mondta, majd a lányok megírják.

Talán az a baj, hogy nem adtam hálapénzt az orvosnak? Vajon miből? – amikor kevés a fizetésem, és lakáshitelt fizetek.

Zöldike felülvizsgálatra jelentkezett, ahol egy órát várakozott. A háziorvos elmondta a főorvosnak, hogy a beteg kapott egy ideiglenes diagnózist, pozitív terhelés és nincs szűkület. Zöldike mondta, hogy beszélt az orvossal telefonon, és a héten elküldik a zárójelentést. Meghosszabbították a betegállományt. Fárasztó volt az út hazafelé, még a kabát is nehéz volt, amit viselt.

Otthon az ablakpárkányra könyökölt, kint esett az eső, a platánfák levelei remegtek. Pilinszky János verssorai jutottak eszébe. „A semmi és üresség késdobáló hány és hány pokla leskel itt reám?” Mégis élek – gondolta.

Két hét után, miután kijött a beteg a klinikáról, megkapta a zárójelentést. Nem valami biztatót írt az orvos, mintha enyhítette volna a betegséget, és kihagyta a gyógyszereket, amit az ideiglenesre kiírt. Amikor a háziorvos nyugodtan elolvasta a zárójelentést, azt nyilatkozta, hogy tulajdonképpen Zöldike nem is beteg.

– Akkor három nap múlva mehet dolgozni!

– Táppénzen kell maradni, addig, míg nem megyek az orvosi bizottság elé, mert kértem a leszázalékolást. Már nem tudok kilenc órát nagy tempóban dolgozni, ebédszünet nélkül, az árut vinni a lépcsőn az egyik boltból a másikba. A zárójelentésen is azt írta, fizikai kímélet, és tilos a hajolás. Zöldike kérdezte a háziorvost, hogy kaphat-e rokkantsági nyugdíjat?

– Az személyre szóló. Akkor maradjon néhány napig még táppénzen, addig meglesz a válasz is a bizottságtól, de menjen a szakorvoshoz, és hozzon pontos magyarázatot arról, hogy kell értelmezni a fizikai kíméletet.

Pedig ezt csak egyféleképpen lehet – gondolta az asszony.

Zöldike kénytelen volt újra felkeresni a szakorvost a klinikán, igazolást kérni, magyarázatot a kíméletes életmód fogalmára.

– Nem szabad ásni, kapálni, nehéz tárgyakat húzogatni, cipelni! – közölte az orvos.

Útközben szúrt a Zöldike szíve, meg is állt néhányszor. – Mit tesznek a szegény emberrel!

Az igazolást elvitte a háziorvoshoz.

Volt az orvosi bizottság előtt is, ahol semmit nem közöltek a beteggel, csak átvették a zárójelentést és az újabb véleményt. Ha azt írja, hogy fizikai kímélet, akkor meg kell kapni a nyugdíjat, mert a kereskedelemben nincs fizikai kímélet, gondolta az asszony. Hogy is lesz? Hány százalékot kapok? Jó volna csak négy órát dolgozni. Eper elfogadja-e majd az új helyzetet, ez foglalkoztatta Zöldikét.

Amikor Zöldike bement a boltba, Eper szépen beszélt vele.

– Kicsim, csak gyógyuljál meg! Nincs nagy forgalom, győzzük a munkát, a fönti boltban kevés a vevő.

Zöldike hanyagságot tapasztalt: nem söprögették az utcát, a ruhák nem voltak becsomagolva a raktárban, a polcokon rendetlenség. Eddig is mindig a szájuk járt, hogy ők milyen ügyesek. Az az igazság, hogy gazdagok, és valószínűleg Eper azért nem meri őket figyelmeztetni. Mennyi sérelem érte őt ebben a boltban, ha lett volna más munkahelye, már rég elment volna.

Eper panaszkodott, hogy kezd leépülni, már nem tud egész nap dolgozni, felejt is.

Zöldike színházba ment, minden lépcsőkanyarban megállt, aggódott, hogy mi lesz vele, mert színház nélkül nehéz lenne az élete.

A napok múltak, az orvosi bizottságtól csak nem jött a válasz. Akkor az asszony úgy gondolta, van még szabadsága, elmegy fél napokat dolgozni, mert félti a munkahelyét. Ezt az ötletet elmondta Epernek, hogy négy órát dolgozna, így kihasználná a szabadságot is.

– Csak ne legyél rosszul! – mert akkor mit csinálunk veled?

Zöldike ígérete, nem lesz rosszul.

Eper azt mondta, hogy ő délelőtt jönne dolgozni, és Zöldike délután.

Ez ajándék, így is szerette volna az asszony. A háziorvos nagy örömeire megszüntette a táppénzes állapotot.

Első nap a munkahelyén Mimóza nagyon rendes volt, kérdezte is, hogy mi könnyebb: porszívózni vagy a boltot feltörölni. A vizet is elkészítette, és kihozta a bolti térbe, hogy ne emeljen a kolléganő. Amikor a takarítással elkészültek, Eper telefonált a másik boltból, hogy Zöldike menjen leváltani, aprópénzt is készített, hogy tudjon visszaadni a vevőnek. Sikerélménye volt, mert tizenöt perc alatt eladott egy kosztümöt és egy garbót, addig nem is volt bevétel. A régi boltban szinte állandóan voltak vevők, de Zöldike nem kapkodott, nyugodtan dolgozott. Később az összes dolgozó megérkezett, a már elkészítet tortán meggyújtották a hatvan gyertyát. Mimóza, az ünnepelt, gyorsan elfűjta, aztán felvágták és megkóstolták. Zöldike mondta, hogy meghozta a szerencsét, hiszen előző nap semmi bevételük nem volt, aznap meg 70 ezer Ft. Bizonyítani akarta, hogy ő jó kereskedő. Margaréta továbbra is úgy mosolygott a vállalkozóra,

mint egy szerelmes. Zöldike még nőre így soha nem nézett. Azonban egy szóval sem kérdezte Zöldikét, hogy érzi magát, pedig nem semmi ez a beavatkozás. Az ünnepség után ketten maradtak Írisszel. Azonnal magyarázkodással kezdte, hogy nem tudta a telefonszámot, és azért nem hívta fel a beteget. Minden kolléganő tudta – hazudhatott volna mást is, gondolta a kolléganő. A második mondata az volt, hogy Margaréta mindig kószál, egyedül hagyja őt. A harmadik, hogy beteg a férje, magas a cukorszintje. A továbbiakban arról beszélt, hogy mennyi kiadása van Epernek egy dolgozóra, de mennyi hasznot hoz egy dolgozó, arról nem is volt szó. Írisz nagyon jól ismeri K. Máriát, akinél volt Zöldike a bizottság előtt. Egyszerre nyomasztó lett minden, és bánta, hogy jelentkezett munkára. Mi baja volt otthon? Fáradtan ment haza a négyórai munka után, de nem remegett, nem volt rosszul. Zöldike a nyugdíj-biztosítót hívta, közölték, hogy sokáig vártak a zárójelentésre.

Aranyvasárnap Zöldike megkapta a 13. havi fizetést. Eper megköszönte az egész évi munkát. Mimózának rossz kedve volt, mert újév után nem jön dolgozni Margaréta miatt. Nem tudta tovább elszenvedni a viselkedését, mert úgy jött be a boltba, hogy Eperkém, és másnak nem is köszönt. Mimóza sokkal értékesebb ember, de a kolléganő dicséri magát, és mindenkit tipor maga mellett. Eszébe jutott Zöldikének, hogy Eper mennyire szerette Mimózát, de amióta megjött Margaréta, minden megváltozott. Panni néni volt a boltban, elmondta, hogy volt tárgyalás, és attól fél, hogy a lányát újra börtönbe viszik. Takarít a kórházban, havi ötvenezer forintot fizet vissza egy károsultnak, akitől a lánya pénzt kért. Még hat hónap, és lejár a tartozás. Bíbor pincelakásban él, se a szobának, se a konyhának nincs ablaka, csak az erkélyről kap fényt. Valamikor Szentendrén emeletes házuk volt, autóval száguldozott. Ő sem érti, mire tudott a lánya annyi pénzt elkölteni, hisz egy ház értékét és még sok adósságot halmozott fel.

December 22-én, már délután fél ötkor, fent volt a telihold az égen, és reggel 8 óráig volt látható. Zöldike csodálta a fényes csodát, mely évente egyszer történik meg. 133 évig nem volt ilyen közel a földhöz, ezért sokkal fényesebb volt, mert közelebb volt 25 000 kilométerrel.

– Valószínűleg te már nem dolgozhatsz egész napot – mondta Eper. – Mondták a kolléganők, hogy szívbetegséggel leszázalékolják a beteget. Nekem valakit fel kell venni állandóra. Te maradsz négy órában ebben a boltban, és olyan feltételekkel, mint a többiek. – Panaszkodott, hogy magas a vérnyomása, de nincs ideje orvoshoz menni és gyógyszert íratni. Elmondta, hogy új autót akarnak venni, mert ez már hatéves.

Zöldike hiába várta az orvosi bizottság válaszát.

Szilveszter napján színházban volt, aztán a barátnőjével sétáltak, az utca csillogott az éjszakában. Egy szabadtéri színpadon fiatalok táncoltak, jó hangulatban. Zöldike is átvette a zene ritmusát. Mindenfelé fiatalok sétáltak, fejükön maszkok. A fiúk a lányokat emelték a magasba, érezni lehetett, hogy valami különös történik. Mindenki örült az életnek, Zöldike is, hogy megérhette az ezredváltást, hogy ebben a városban és országban élhet. Még 80 másodperc, jelezte a kivetítő, és amikor tíz alá érkezett, az emberek elkezdtek visszaszámolni, 5, 4, 3, 2, 1, és itt az újév 2000. Mindenki üvöltött vagy dudált, ki mit tudott. Az emberek kezében pezsgő, jó hangulat uralkodott. Zöldike is üvöltött volna, de fájt a torka. Csillag-szórók világítottak az éjszakában. Amikor megszólalt a Himnusz, mindenki énekelt. Bevillant egy pillanatra a régi otthona, a hideg, a nyomor, a kisebbségi lét. Jó itt lenni, itt mindenki magyarul beszél. Zöldike szeret részt venni a történesekben, szereti a tömeget, a sok-sok különböző embert. A tűzijáték felejthetlenné tette az éjszakát.

Az ünnep után Zöldike dolgozni ment, a villamoson szúrt a szíve, olyankor a halálra gondolt. Nem könnyű naponta szembesülni a halálfélelemmel, hisz még annyira akart élni. A fönti boltban leltároztak, amikor elkészültek, Zöldike ott maradt, árazta a kabátokat, várta a vevőket. Eper csak 25 ezer fizetést adott a decemberi hónapra.

– Majd kapsz még táppénzt!

Azonban a könyvelő még nem adta le az igazolást a táppénzről, úgyhogy arra még várhat. Eper a raktárban volt egész délután, Zöldike a boltban. Este, amikor pakolta be a ruhákat, az ajtó bejáratánál az egyik lánc elvágva, és egy fekete kosztüm hiányzott. Ha állandóan oda nézett volna, akkor is ellopta volna, aki felkészült rá, de neki a vevőkkel kellett foglalkozni. Azonban maga az a tény, hogy ott volt egy tolvaj, és kint sötét az utca. Ő lát engem, én viszont őt nem, ez félelmetes. A másik ruhát behozta, a lakatot a fiókba tette, az üres láncot betette a szekrénybe, és nem szólt semmit. Úgy gondolta, hogy őt ne szidja Eper. Munka után postára ment számlákat fizetni és Epernek leveleket feladni.

Egyik délután Írisz elmondta, hogy Eper a Margarétát szereti legjobban. Ezt eddig is tudta mindenki. A kolléganő nem vállalta, hogy miatta ment el Mimóza, hanem azt mondta, hogy azért, mert Zöldikének jobban kell a pénz.

Hülye ez az asszony. Mit kever engem is bele? Különböző munka szempontból semmi közöm Mimózához, nem ugyanazt a munkát végzem – gondolta Zöldike.

Írisz elmondta, hogy újabb két évre hosszabbították neki a rokkantságát, pedig semmi betegsége nincs, gyógyszert sem szed. A férje elment a főorvos asszonyhoz, akinél Zöldike is volt, és megkapta a nyugdíjat, Zöldike meg hiába vár.

A Városháza dísztermébe ment a polgármester beszámolóját hallgatni, ahol körbeadták a rakpartra tervezett épületek makettjét, valamint a Mars- és a Szent István téri rendezési tervet. Ha ezzel elkészülnek, majd készül a harmadik híd, és díszburkolatot kap a sétálóutca. Az asszony örült a város fejlesztésének.

Zöldike felhívta a nyugdíjintézet központi számát, aztán kapott egy másik számot, ahol érdeklődhetett. Már vonalban volt, és mégis várt tíz percet. Utána szóltak, hogy tizenöt perc múlva hívja őket vissza. A másodszori hívás után közölték, hogy nincs beiktatva a nyugdíj-kérelem. Az asszony tájékoztatta őket, hogy újév előtti beszélgetéskor azt mondták, hogy be van iktatva, és a zárójelentés késése miatt egy kicsit elhúzódik. Az első munkatárs kijelentette, hogy két-három hét múlva várható. Azonban átadta a telefont egy másik ügyintézőnek, aki azt mondta, hívja őket hétfőn. Aztán felhívta az orvosi bizottságot. Közölték vele, hogy fél óra múlva hívja vissza a főorvost, aki tájékoztatta, hogy 50% rokkantságát kapott, ami nem nyugdíj. Hát ez már örület, hogy létezhet, hogy aki beteg, nem kapja meg a nyugdíjat. Írisznek semmi betegsége, és 67%-ot kap. Azért, mert a férje autót vizsgáztat? Felhívta a nyugdíj-biztosítást, hogy mennyi az 50 százalékos járadék. 12 900 Ft, közölték, de kérhet átmeneti járadékot, ami 75%-a a nyugdíjnak. Akkor Zöldike már végképp semmit nem tudott, csak azt, hogy költi a pénzét telefonra.

Zöldike továbbra is csak délutánonként dolgozott. Úgy érezte, ki akarják onnét szorítani, mert Eper szabadnapra küldte. A főnöknő úgy döntött, hogy ezután a két boltnak más lesz az áru-készlete, és csak akkor kell felvinni az árut az emeletre, ha sokáig nem adják el. Ez különben nem rossz megoldás – gondolta Zöldike. Jóval több a forgalom a lenti boltban, akkor is hatvanezer forint volt. Margarétánál semmi, mégis azt mondta neki: ne idegeskedj, drágám! Zöldikének ilyet soha nem mondott, de Pipacsnak és Nefejejsnek sem.

Azokban a napokban Kleopátra jajgatással kezdte a munkaidőt, kimerült volt, mert a piacon járt sárga tojást venni. Elmondta, hogy három évre hosszabbították a nyugdíját, és nem is beteg, gyógyszer sem szed.

Zöldikének viszont azt mondta: nem is voltál táppénzen, és nyugdíjba akarsz menni?

Én 55 éves vagyok, és nem 45 éves, mint te – gondolta Zöldike.

Késve, lihegve érkezett Írisz is, délután egykor, mert vásárolni volt. Szegények hogy is bírják ki azt a sok vásárlást, gondolta Zöldike.

Írisz közölte a sógornőjével, hogy megvan az ő nyugdíja is, a férje sonkát vitt az orvosnak.

Azt hitték, hogy a kolléganő nem hallotta, miről beszélnek a konyhában. Írisz egész délután sétált le-föl, ha kellett, ha nem. Margarétát sajnálta, hogy este 7-ig dolgozik, de 11:30-kor jön. Zöldike délelőtt kilencre jött, és este hatig dolgozott, még a múlt évben is, hat éven keresztül. Mondta, hogy ő nem hagyja el a férjét, mert neki jólétet biztosít, és az ő ura híres ember, mert focizott. Attól még nem híres, csak ő azt hiszi, úgy beszél, mintha valami tudós lenne. Mit bánja Zöldike, hogy elhagyja, vagy sem. Neki az fáj, hogy nem kap nyugdíjat, csak járadékot. Eper estefelé bejött a boltba, mondta Írisznek, hogy egy jó eladó kellene, mert két hónapja senki nem felel ezért a boltért.

Január közepén a vállalkozó értesítette Zöldikét, hogy vége a szabadságnak, és hétfőtől menjen táppénzre, addig, míg nem kapja meg a nyugdíjat, hogy mi lesz azután, arról nem szólt semmit. Az asszony nem értette, hogy miért akar most olyan hirtelen megszabadulni tőle?

Fél, hogy rosszul leszek? – mert a kolléganők elijesztették. Nehéz délutánja volt, megpróbálta magát nyugtatni, hogy ha kell, talál másik munkát. Nem tudta, kinek az ötlete volt, hogy őt táppénzre küldjék, de feltételezhető, hogy Kleopátráé, hisz ő volt ellenne az első perctől, amikor az üzletbe lépett, és ő ajánlott ügyes eladót, aki senkit nem enged ki vásárlás nélkül a boltból. Kíváncsi volt, hogy a kulcsot másnap le kell-e adnia.

Kleopátra kérdőre vonta a kolléganőt. – Miért nem mész érdeklődni a nyugdíjat? Én már mennék. Én fizettem az orvosnak – de ki nem fizet? Mi megbeszéltük a férjemmel, hogy erre áldozunk. Beszéltem a vejemmel, aki azt mondta, hogy Dr. V. nálad csinálta először a katéterezést.

– Nem is ő végezte a beavatkozást – mondta Zöldike. – Ezt meg ki találta ki? Ez örület, ezek nem normálisak. Az a baja, hogy V. is a másik országból települt át. Ilyen embereket alkalmaz Eper, és hisz nekik. Írisz is azt mondta, hogy nem is veszítettem sok vért, merthogy te mondtad neki. Honnét tudjátok ti, hogy én mennyi vért veszítettem? Fel sem hívtatok a kórházban. Itt valaki nagyon keveri a szart, ilyen máskor nem volt – mondta Zöldike.

Így múlt a munkaidő. Különben, ha egy lány orvosi egyetemre felvételizik, de képtelen haladni, azonban elveszi egy orvostanhallgató, akkor gyorsan terhes lesz, aztán meg nem bír magával a család, hogy az ő lányuk kihez ment feleségül. Kleopátra lánya is azt tette, nem is lett orvos, csak érettségije van. Kimentek külföldre, ott neveli a két gyereket, nem ismeri a nyelvet, a férje megy rendelni, meg barátok közé, az asszony otthon háziasszony. Ettől tartalmasabb életek is vannak. Mindenkit lekezel, mert úrgazdag; csak azért jön dolgozni, hogy ne legyen egyedül otthon. Ezek nem tudnak mással foglalkozni, csak a pletyka, ezek nem tudják az idejüket lekötöni. Azt hiszem, Íriszsel is bármit beszéltem, azt mind visszamondta, de úgy, hogy még adott is hozzá. Multkor azt is letagadta, amit előzőleg Margarétáról panaszkodott.

Eper felhívta Zöldikét, és mondta, hogy adja oda a kolléganőnek a kulcsot. – Ha megkapod a papírt, akkor majd megbeszéljük a továbbiakat. Kapcsolódjál ki!

Erre volt kíváncsi. Ez nagyon gyanús. Jó volna munkahelyet találni, de mindig nehezebb az életkor miatt. Itt hagyni az egészet, hogy ne ő mondjon fel – gondolta az asszony. – Egyszerűen elküldött, hisz nem biztos, hogy mehetek táppénzre. Különben utánaszámolt Zöldike, még volt szabadsága. Nagyon felzaklatták. – Gyorsan ki kell valamit találni, mert ez a mai idegesség nem való a beteg szívemnek – gondolta.

Zöldike Rachmaninov: Harangok, és Brahms műveit hallgatta a színházban. Nagyon színvonalas, élvezhető előadás volt. Sokszor eszébe jutott az aznapi beszélgetés a boltban, a kolléganők szemtelensége, mert aki gazdag, azt hiszi, mindenhol van hatalma. Szünetben megivott egy almalét. A hangverseny szertartásához tartozik a büfébe menni, mert ott olyan színházi hangzavar van.

A fővárosi nyugdíjbiztosítóban Beatrixot hívta Zöldike, kérdezte, vajon mi van a beadvánnyal. Ez alkalommal már Juliannánál voltak az iratok, aki azt mondta, nem szabad telefonon felvilágosítást adni. Azt tanácsolta, érdeklődjön abban a városban, ahol él. Elege lett Zöldikének, hiszen a két kolléganő jóval később kérelmezte, és már megkapták a határozatot. Már annyit megtudhat az ember, hogy kapott nyugdíjat vagy sem, micsoda titkolózás. Az asszony személyesen ment a nyugdíjbiztosítóba. A hüllye ügyintéző azt mondta, hogy az ügy nem is volt náluk. Erre adott egy igénylőlapot a rokkantsági nyugdíjhoz. – Ezen már régen túl vagyunk, én a határozatot várom. Itt a papír a hivatkozási számokkal, azt írja rajta, hogy itt lehet érdeklődni. – Arra hivatkozott az ügyintéző, hogy ők azonnal a fővárosba küldték.

– Indulásom előtt beszéltem a fővárosi nyugdíjbiztosítóval, és azt mondták, hogy itt kérdezzem, kapok-e nyugdíjat vagy csak járadékot. Ezért jöttem ide személyesen.

Nemsokára kiderült, hogy ebben az országban csak az itt ledolgozott évekre adnak nyugdíjat, amit a másik országban dolgozott az asszony, azt ott kell rendezni.

– Én elismertettem a szolgálati éveimet.

– Ez így van – mondta az ügyintéző –, de a másik országnak beleegyezését kell adnia a nyugdíjhoz. – Mondjon fel!

– Addig miből éljek? Borzalmasak, hogy tudnak így viselkedni?

Zöldike kétségbeesve indult hazafelé az utcán. Eddig azt mondták, hogy összevonják a külföldi és az itteni szolgálati éveket, erről már van egy bizonylata is. Most másképpen tájékoztatták. Nagyon hideg szél fújt, annyira fázott Zöldike, amennyire akkoriban nem szokott. Úgy döntött, hogy újra felhívja a fővárosi biztosítót, hogy a végére járjon ennek az ügynek. Elsőre foglalt volt a megadott telefonszám, másodszorra sikerült a kapcsolat. Ismételte az ügyintéző, hogy neki nem szabad telefonon tájékoztatást adni.

– Ebben a városban, ahol élek, voltam személyesen, ott sem adtak információt, akkor mit csináljak? Nekem kellemetlen, de már két hónapja voltam a bizottság előtt, és nincs válasz.

– Majd küldjük!

Zöldike pihenés után bement a boltba. Már ott volt egy új, kövér nő helyette. Egy ruházati boltban, ahol nem molett ruhákat árulnak, nem jól mutat egy túlsúlyos bolti eladó. Kleopátra és az új kolléganője nagyon jól érezték magukat, nevetgéltek, beszélgettek. Ők magyarok, nem idegenek, mint én. Szerintük én szerb vagyok, vagy jugó, vagy nem magyar.

– Van-e varrásjavítás? – kérdezte Zöldike.

– Nincs egy darab sem!

A kolléganő odaadta az előző heti bérét, de nem szólt hozzá. Zöldike elment Pipacshoz beszélgetni, aki panaszkodott, hogy aznap 1200 forint volt a bevétel. Nincs pénze árut venni. Úgy látszik, senkinek nem kell az edény és a dísz tárgy, amit árul a boltjában. Ott ülnek az emberek a bárban, süteményre, italra van pénzük, de ilyesmit nem vesznek.

Zöldike felkereste a háziorvost, aki azt mondta, hogy ő már nem teheti táppénzre, el kell menni a kardiológiára.

– Mi a panasz?

– Fulladtam, nitroglicerint fújtam a nyelvem alá. Meglátta a főnököm, és azt mondta, menjek betegállományba, mert ő fél, hogy rosszul leszek.

Szomorú volt Zöldike, olyan bizonytalan volt a sorsa.

A kardiológiai osztályon és a rendelőben hiába kereste dr. Vargát, nem találta.

Egy nővér azt mondta, ha megtalálja, neki is szóljon.

Aztán a folyosón egy olyan helyre ült, ahonnét a legtöbb irányba nézhetett. Volt nála egy könyv, de csak a fejét nyújtogatta ide-oda, hol látja az orvost. A közelben egy asszony sírt, azt mondták a nővérek, pszichés beteg. Akinek baja van manapság, már nem is sírhat, mert azt is betegségnek nevezik. Zöldike bögött volna sírás helyett, mert annyira fáj a helyzete. Kiszolgáltattott az irodákban, a munkahelyén, a rendelőkben. Egy óra múlva megunt a várakozást, megkérte a portást, hogy csipogjon az orvosnak, mert neki nincs mobilja. A portás mondta az orvosnak, hogy Zöldike keresi. Dr. V. elnézést kért, hogy el kellett mennie. Holnap 8-10-ig bent lesz a rendelőben.

Az asszony másnap felkereste a szakorvost, egy borítékot adott át neki, benne volt ötezer forint. Egyből elfogadta.

Zöldike elmondta, hogy a vállalkozó hatévi munka után nem engedi dolgozni. Betegállományba küldi.

– Menjen a magas földszintre, ott hivatkozzon rám, és majd megírják a nővérek az ajánlást.

Az ajánlással a körzeti orvoshoz ment az asszony, aki a szakorvos javaslatára egy hétre kiírta táppénzre.

Zöldike talált egy hirdetést az újságban, jelentkezett a munkahelyre. Kérdezték, hány kilót tud felemelni, mert a könyvesboltban árubeszerzésre és kipakolásra keresnek dolgozót. – Sajnos húsz kilót nem tudok folyamatosan emelni. Csak néhány csomagot bírna ki a szívem. A terheléstől óvni kell. – Akkor nincs magára szükség! Nagyon sajnáljuk.

Néhány nap múlva újra felhívta a fővárosi nyugdíjbiztosítót.

Még egy dokumentumot kell lefordítani! Még két hét várakozás.

Ez nagyon lassan készül. Mit vacakolnak ennyit? Vajon mit kell még fordítani? Mit csináltak eddig?

Amikor egy hét múlva a körzeti orvosnál jelentkezett Zöldike, az orvos azonnal kérdezte, van-e már határozat a nyugdíjról.

Mit mondhatott Zöldike? A valóságot, hogy sajnos még mindig nem kapott választ. Nem tetszett az orvosnak, hogy őt táppénzen kell tartania. – Most mit csináljak? – gondolta az asszony. – Eper nem akarja, hogy dolgozzam, míg nincs meg a határozat, az orvos meg nem akar táppénzen tartani. Valahogy meg kell oldani ezt a köztes helyzetet.

Eper hívta, hogy eladtak két kosztümöt, meg tudja-e javítani másnapra? Zöldike azonnal bement a boltba. Rosszul érzete magát, amikor átadta az igazolásokat a táppénzről, fogta a javításokat, és már jött is. Annyit mondott, hogy talán a héten megkapja a nyugdíjközpontból a határozatot, de úgyse hisznek neki. Mi baja lenne Epernek, ha négy órát dolgoznék a boltban?

Miután csak nem kapott választ, Zöldike személyesen utazott a fővárosi nyugdíjbiztosítóba. Az ügyintéző közölte vele, hogy csak 50% rokkantságit adtak, és neki semmi nem jár, még szociális segély sem, mert ebben az országban csak hat évet dolgozott. Állítólag azért nem kapta meg a nyugdíjat, mert irodában még dolgozhat. Ez igaz, ha adnak hozzá irodát is, mert 56 éves korban már nem vesznek fel egy kereskedőt irodába dolgozni. Az ügy azért áll, mert a jugók nem ismerték el az inaséveket. Azt ajánlották az asszonynak, maradjon táppénzen. Zöldike fél órát ült a folyosón, és gondolkodott, de akkor se tudta hirtelen, hogy is tovább, hiszen számtalan munkahelyre jelentkezett, megkérdezték, hány éves, és már nincs is szükség rá. A betegállomány is olyan bizonytalan. Valamiből csak kell élni.

Amikor Zöldike bevitte a megjavított kosztümöket a boltba, Rózsa az utcát söpörte. Már nem kellett vízzel lesúrolni a galambpiszkot. Ő fél tízre megy dolgozni, és nem kilencre, mint ahogy Zöldike dolgozott hat évig. Bizonyosan azért, mert ő nem áttelepült. A fönti boltban volt sürgős ruharövidítés, de nem hívták fel Zöldikét, pedig tudták, hogy megcsinálta volna, inkább elküldték a vevőt. Ennyit nem képesek megtenni értem, és a főnökért sem.

– Van három kabát, azt elviheted!

– Jársz sétálni? – kérdezte Kleopátra. – Menjél levegőre! – Megfogta Zöldike kezét, és azt mondta: – Vigyázz magadra!

Színészkedik a kolléganő, közben őmiatta kell távozni a boltból. Zöldike a nagykabátokat cipelte haza rövidítésre. Nem igaz, hogy kínlódott. A kolléganők jóval fiatalabbak, jó nyugdíjuk van, egészségesek és dolgoznak. Zöldike az utcán találkozott egy vevővel, aki azt mondta, hogy a „vén tyúk” mondta neki, hogy milyen súlyos beteg.

– Nem is vagyok beteg.

Másnap Eper hivatalosan telefonált.

– Zöldike, mikor tudsz bejönni? Van sok aláírni való papír, holnap 2-6-ig bent leszek.

Amikor visszavitte a kabátokat, Eper három aláírást kért a fizetésátvételről. Volt egy új munkaszerződés, mert a kötelező minimálbér emelkedett január egytől. – Azt akarom még mondani, hogy nem kell több négyórás. Azért szólok időben, hogy találhass magadnak másik munkahelyet.

– Varrás van?

– Nincsen!

– Eddig mindig volt – mondta Zöldike. – Nem elég baj, hogy táppénzen vagyok, nem akarsz foglalkoztatni, még varrást sem kapok.

– Majd másképp megoldom. Azt foglalkoztatok, akit akarok.

Igen, a gazdag, egészséges rokkant nyugdíjasokat – gondolta. – Egyszerre se varrás, se munkahely. Ezért simogatta meg Kleopátra a kezem, mert behozta a barátnőjét dolgozni.

– Azért nem tudlak foglalkoztatni, hogy a sarokban ülj! Amikor mondtam, hogy mosd le az ajtót, akkor se csináltad!

Ezért mentek a kolléganők mindig a főnöknőhöz beszélgetni, bizonyosan ők találták ki ezeket. Az ajtókat, az ablakokat rajtam kívül soha senki nem mosta le. Úgy látszik, a 6,5 év alatt semmit nem csináltam. – Zöldike nehezen jött ki a boltból, mert erre így nem számított. Panni nénihez ment panaszkodni, hisz neki is felmondott, pedig ő meg is alázkodott, simogatta Eper kezét, és kérte könyörögve, hogy ne küldje el.

– Az a különbség, hogy neked van nyugdíjad! – mondta Zöldike.

Azt mondta a néni, hogy majd gondolkodik, mit lehet csinálni.

Az orvoshoz ment az asszony, aki azonnal kérdezte, hogy hozta-e a határozatot a nyugdíjról. Őszintén elmondta, hogy ő bizony még mindig nem kapta meg, pedig már személyesen is volt a fővárosban.

– Ne bonyolítsa a kettőnk sorsát! Nem tarthatom tovább táppénzen.

– Az ügyintézők azt mondták, hogy lehetek egy évig is táppénzen. A főnököm nem enged dolgozni. Hiába keresek másik munkahelyet, nem találok. Akkor most mit csináljak? Ötvenhat éves vagyok. – Zöldike sírva fakadt, először a sok megaláztatás óta.

– A vállalkozó sem fogja eltérni, hogy fizet maga után, és nem dolgozik!

Zöldike tovább sírt, az orvos akkor se mondott semmi biztatót, azt sem, hogy üljön le, a vérnyomását nem mérte meg, amióta kijött a klinikáról. Sírva jött ki a rendelőből.

Este Pipacsot hívta, hogy megkapta az elbocsátó szép üzenetet, csak nem írásban. Mimózával is közölte, hogy most már együtt a banda, mi hárman nem vagyunk ott.

Zöldike másnap a Rákóczi téren az 1-es számot kereste. Körbejárta a teret, a szél fűjt, de ő hiába kereste a számot, oda jutott, ahonnet indult. Aztán a portást kérdezte, hogy hol az a bizonyos szám. Amikor az ember a papírra nézett, akkor derült ki, hogy a Rákóczi utcába kell mennie és nem a térre. A portás megmutatta a térképen, hol az azonos nevű utca. Villamossal utazott Zöldike, de a megállótól még sokat kellett gyalogolnia. A családsegítő ház portása közölte, hogy a jogász késik, sokat kell várni, de megengedte az ottmaradást. Azt hitte Zöldike, hogy majd sorakoznak az emberek a tanácsokért, de nem így történt. Közben a portásnak elmondta a problémát, mert ő nem titkolta, hogy fel akar mondani a főnök.

– Újgazdag? Van mivel zsarolni?

A jogász azt mondta, csak a pszichiáter tudja a beteget három hónapig táppénzen tartani. Ha a főnöknő fel akar mondani, akkor csak úgy kell beleegyezni, hogy kapjon munkanélkülit és végkielégítést, de ha Zöldike erről nem tud, ő nem mondta. Az 50%-os rokkantsági támogatás minden magyar állampolgárnak jár, csak nem a nyugdíjközpont fizeti, hanem az önkormányzat.

– Ha van probléma, máskor is jöjjön el! Sok sikert kívánok!

Még volt egy kabátjavítás, de úgy döntött Zöldike, hogy nem varrja meg. Akkor háborúzzunk. Idegeskedjen egy kicsit Eper is, ha már nekem annyi bajt okozott. Délután hívta is, hogy a kabát reggel kilencre kellene.

– Nagyon beteg vagyok, nem tudom bevinni.

– Akkor miért nem szóltál?

– Nincs pénzem telefonra.

– Készen van?

– Nincs!

– Azúr a kórházban van, leesett a létráról, nem tud elmenni.

Eddig, ha valakinek felmondott, mindig volt beteg a családban, úgy látszik, van Isten. Később újra visszahívta, és azt mondta, jön Anikó, elviszi és megcsinálja a javítást. Zöldike elmondta a varrónőnek, hogy mi a helyzet. Ő is nagyon el volt keseredve, de ha Eper azt mondaná neki, hogy nyalja ki a seggét, azt is megtenné, mert ott a két gyerek, akiknek enni kell adni, és neki ezért mindent el kell tűrni. Biciklivel hozni, vinni a javításokat, azért, hogy éhen ne pusztuljanak, mert a családi pótlékból nem tudnak megélni.

Zöldike sírt, mert elképzelése sem volt, hogyan tovább. – Kapok-e táppénzt, vagy munkát? Itt vagyok 56 évesen ilyen bizonytalanságban. – Egy ismerőse mondta Zöldikének, feküdjön be a pszichiátriára. Aztán kiskorúsítsanak, és semmihez nem lesz jogom, még a saját lakásomhoz sem? Ilyet már nem tesz az ember. Másik ismerőse azt mondta, hogy menjen takarítani. Örülnének az emberek, hogy Zöldike eljött ebbe az országba, és lám nincs munkája, takarít, talán nincs is kereskedői végzettsége. Akkor eszébe jutott Zöldikének, hogy egy orvos vevője valamikor azt mondta, ha segítségre szorul, hozzá bármikor mehet. Teodóra csodálkozott, amikor elmondta az asszony, hogy mit tett vele Eper hatévi munka után. Pihenésre írt egy javaslatot.

– Ezzel menjen a háziorvoshoz!

A kétségbeesett asszony az igazolással a körzeti orvoshoz ment, és közölte, hogy még nem kapott határozatot. Kért gyógyszert.

– Egy hét múlva újra kell jelentkezni!

Nem baj, gondolta Zöldike, csak valami státusa legyen. Az orvosi rendelőben vette észre, hogy nincs meg a személyi igazolványa, tb-kártyája és az utazási bérlete. Ideges lett az asszony, már teljesen begolyózott a sok problémától. Gyorsan lehet igazi pszichiáter beteget csinálni. Meg kell szüntetni a munkahelyét, a bevételt egyharmadára kell csökkenteni, és máris megzavarodik az ember, hisz nem tud megélni. Zöldike gondolkodott, hol is volt előző nap, és hol kérték tőle ezeket az igazolványokat. Nincs más megoldás, akkor mindenhova elmegy. Először a pszichiátriára ment, hiszen ott kérték tőle az igazolásokat, máshol esetleg csak kiránthatta, amit nem szokott. Gyalogolt szegény asszony, mert bérlete sem volt, ha jön az ellenőr, akkor még ott is büntetés vár rá. Sokáig várakozott a rendelő ajtaja előtt, mikor végre kinyílt. Bent egy beteg, egy orvos és két nővér álltak sorfalat, elővigyázatosságból. Azonnal az asszony elé álltak, és kérdezték, hogy merészkedett bejönni. Akkor megszólalt, hogy talán tegnap itt maradtak az okmányok. Megenyhültek, és tájékoztatták, hogy keresték már az orvosnál, de nem volt ott.

Zöldike szorongva ment a boltba, vitte az orvosi igazolást, de Eper mosolygott. Zöldike kérte az ernityöt.

Erre azt mondta: – A ruháidat is szedd össze!

Valaki kioktatta, hogy normálisan viselkedjen? Kleopátra nem szólt hozzá. Egy vevő azt mondta, a Püspökségre mehetnél dolgozni, ha van ismerősöd. Mindenhova mehetnék, ha van ismerősöm, anélkül meg sehova.

Zöldike a körzeti orvosnál hetente jelentkezett. Havonta egyszer kiírta a táppénzpapírt és a gyógyszereket, de semmi más nem érdekelte. Soha egy szót nem szólt a beteghez.

Hogy is volt 1997-ben? Továbbra is, mint 1993 óta, amikor először lépett Zöldike a boltba, Pipacs volt a főszereplő, aki állandóan a férjéről beszélt, mert nem voltak olvasási élményei, hisz utoljára elemista korában olvasott esetleg, mert nincs is több iskolája. Szerinte csak egyfajta élet van, és aki ettől eltér, az nem normális. Azzal az emberrel kell élni, akivel összekeverült, ha iszákos, akkor is. Csirkét kell nevelni, és disznót vágni. Egy film szereplőiről beszélt, és azokat sajnálta, hisz valóságos személyeknek képzelte őket. Arra nem is gondolt, hogy esetleg már unja a kolléganő. Különben nem tudta Zöldike, miért kell egy férjtől állandóan túrni, hiszen ez már a második évezred vége, és nem a középkor. Amikor Zöldike mondta, hogy magas a vérnyomása, azt válaszolta: az nem igaz, hogy az orvos nem tudja beállítani.

– Bizonyosan nem szeded a gyógyszert!

– Lehet, az esetek többségében beállítható –, mondta Zöldike.

Ha az ember felkel reggel, nem tudja, mi minden vár rá egész nap. Zöldike, amikor a bolthoz érkezett, Azúr már az ajtóban állt, és azt mondta, hogy menjen fel Pipacshoz, ugyanis újra betörték a boltba, és várja a helyszínelőket, addig nem lehet nyitni. Le volt döbbenve a dolgozó, amikor látta a betört ablaküveget. Az ajtókon rács, lakat, három ajtó bezárva, riasztó, aztán itt hagynak egy ablakot rács nélkül, ahol be lehet sétálni. Ilyen hülyék. Ez olyan, mint aki mindennap szexel, nem védekezik, aztán panaszkodik, hogy terhes. Zöldike múltkor is mondta, hogy az ablakra rácsot tegyenek, de az a baj, hogy ez nem Pipacs ötlete. Nehogy már egy idetelepültnak legyen igaza. Zöldike a másik boltban várta a nyitást, egész rövid idő alatt eladott egy kabátot, be sem ütötte a kasszába. Amikor a helyszínelés megtörtént, Zöldike takarított. Nagy erővel üthették be az üveget, mert öt-hat méterre az ablaktól is voltak üvegdarabok. Ez alkalommal hosszabb ideig volt bent a behatoló, mert az ajtó kilincsét is feszegette, de nem jutott a riasztóhoz. Mivel nem tudta kikapcsolni, valószínűleg, nem mert tovább bent tartózkodni, ezért semmit nem vitt el. Még azon a napon rács került az ovális ablakra, akkor már volt a vállalkozónak ideje és pénze. Zöldike azon a januári napon egész nap Panni nénivel dolgozott. Iszonyú egész nap egy emberrel összezárva lenni és nincs miről beszélni, amikor nem jönnek a vásárlók. Valamikor eladta a fővárosi lakását, és vettek kétszintes házat, hogy együtt éljen a család, azt adta el a bíróság. Aztán a lánya beköltöztette egy lakásba, ami nincs kifizetve. Néha kutyás emberek jönnek ijesztgetni őket, hogy hagyják el a lakást. Ő fizeti az a hitelt is, amit a lánya felvett Pipacsnak. Talán emiatt is védi a kolléganőt, mert mondogatta, hogy szegény milyen sokat dolgozik. Asszonyi sors a sok munka. A néni szakaszosan sírt, egész nap szomorú volt, hisz semmi jó nem történt vele.

Amióta két boltja van a tulajdonosnak, Pipacs még jobban sajnálta a vállalkozót, mert szegénynek mennyi a kiadása. Mintha ott bevétel nem is lenne. Kicserélték a bolti telefont, amiért 1200 forintot kell majd fizetni.

– Ez nem sok egy üzletnek – mondta Zöldike. – Egy kosztümön 5500 forint a haszon –, mondta Zöldike. Erre elhallgatott a kolléganő. Különben be is lehet zárni az egyik boltot, és telefont sem kell cserélni, hisz jó volt a másik. Ez a készülék többet tud, de hiába, amikor a tulajdonos úgyse ért hozzá, ő csak tárcsázni tud. Nem jó bolti eladónak lenni, mert a szabad öt-tíz percben sem lehet olvasni, csak a másik panaszát hallgatni. Zöldike azt mondta, hogy Eper inkább egy olyan asszonyt alkalmazna, akinek kis gyerekei vannak, és egyedül küzd az életért, mint egy nyugdíjast. Azonban a kolléganő megvédte.

– Nefelejcs nem szeret otthon lenni!

Zöldike bármit mondott, úgyse hallgattak rá, ha panaszkodott, azt mondták, hogy ő hozta saját magát ilyen helyzetbe. Zöldike hozott igazi gyümölcsteát, de a kolléganő szerint az nem jó, de a műtea jó.

– Nem mennek a csíkos pólók – mondta Zöldike.

– Mennek! – mondta Pipacs. A fönti boltban, vagyis az egész áruházban bombariadó volt. A cipőosztályon, egy cipőbe rejtett papíron szólt a hír. Három órát tartott a tűzszerészek munkája, de nem találtak bombát. Eper sírt, hogy nem lesz forgalom, és azt mondta, hogy Zöldike a nénit öellene uszítja. Szerencsére nem volt vevő a boltban, Zöldike azonnal odahívta a nénit, hogy tisztázzák.

– Zöldike inkább vigasztal, dehogy uszít.

Erre Eper: – Azt hittem, azt hittem.

Közben jött Azúr, de szerencsére nem szólt bele. Attól félt a dolgozó, hogy Eper felmond neki, mert panaszkodott, hogy emelkedett a bérleti díj, meg minden. Úgy mondta, mint a vízfolyás. Már többször észrevette Zöldike, hogy az emberek többet akarnak elérni a beszédükkel, mint a tetteikkel. Később Pipacsról beszélt, hogy tízéves volt, amikor az apja ráírta a házat, emiatt az öccse haragszik rá.

Minden testvérnek fáj, ha kizárják a vagyonból. Különben, te csak akkor tudod az igazságot, ha mindkét felet meghallgatod. Volt olyan ember, akit két-három évig sajnáltam, és amikor meghallgattam a másik felet, megváltozott a véleményem.

Zöldike két nap szabadságot kért, de a főnöknő azt mondta, hogy nem lehet, mert hétfőn megy áruért, kedden kozmetikushoz viszi a kutyát.

A vállalkozók körében divat lett a kutyatartás. Este hatkor elkapcsolták a villanyt, csak az éjszakai világítás maradt, de jöttek befelé a nők. Mivel ott volt Azúr, semmit nem tehettek, szívélyesen fogadták a nézelődőket, mert ez a kötelessége a dolgozónak. Hazafelé Zöldike sírt, megfájdult a feje. Szabadság, elismerés, jutalom nem jár a dolgozónak, csak a munka és a hallgatás. Valamit ki kellene találni – gondolta –, hogy ne legyen ennyire kiszolgáltatott.

Néhány nap múlva Eper árut hozott. 7500 forintért vette a kosztümöket, és 13 000 Ft volt az eladási ára, de volt olyan is, amit 6600-ért vásárolt, és 12 999-ért árulták. Egy blúzt 1100 forintért vett, és 2290-ért árulták. Benne az anyag, a munka, és a készítő alig kap érte valamit. Igaz, még gazdag varrónő nem volt a világon, csak gazdag kereskedő. Szerencsétlen emberek mit kuporgatnak, hogy ballagásra, esküvőre vegyenek egy kosztümöt, mert a szegényeknek is kell legalább egy kosztüm és egy fehér blúz. Télen egy lány csupa aprópénzből rakta össze a kabát árát. Ki tudja, mennyit dolgozott érte a nyáron. A vállalkozó meg pillanatok alatt sokat keres. Soha nem szűnik meg a szegénység ebben az országban.

Este Somogyi Győző festőművész volt a vendég egy klubban. Külön szerencse, hogy hatkor kezdődtek az ilyen műsorok, és Zöldike a belvárosban dolgozott, egy kicsit késve érkezett, de mégis elmehetett. A művész elmondta, hogy felszentelt pap volt, csak kilépett egy nő miatt. Azóta elváltak, és az első felesége Svájcba ment férjhez, elvitte a fiát, aki csak nyaranta látogatta meg őt. Olyankor a gyerek szobájába magyar hősök festményeit akasztotta a falra, hogy a fia magyar embereket lásson. Megvan az eredmény, a 23 éves fiatalember visszajött hozzá, és egy faluban élnek. A művésznek van négy lova, akik az ihletet adják neki, ezeket ő eteti, ápolja, így tartja fizikai erejét, és közben alkot napi négy-öt órát. Tudatosan éli az életét. Van 25 éves új felesége. Valószínűleg a társa is hasonló gondolkodású, különben nem ment volna Pestről falura. Csak a közös gondolkodású emberek képesek ilyen elhatározásra. Tíz évvel ezelőtt kezdte a száz magyar hős arcképét festeni a honfoglalás évfordulójára. Szerinte

hősök és áldozatok vannak. Akkor kik a gyilkosok? – gondolta Zöldike. Az sem tetszett az asszonynak, hogy a városban élő embereket butának tartotta, mert csak ő az okos, aki falun él állatok között. Úgy tüntette fel a városiakat, hogy tehetetlenek az életre. Mindenki éljen ott, ahol akar, falu sem lenne, ha minden ember hirtelen oda költözne. Ami tetszett az asszonynak, hogy a nőket maga fölé emelte, szinte szentekké magasztalta. Úgy jellemezte őket, hogy a férfiaknak öt érzékszervük van, a nőknek hat. Minden férfi a nők által boldog, általuk éli át a gyönyört.

Egyik nap Pipacs lejött a fönti boltból, és elkezdte tologatni az állványokat. Látszik, hogy otthon nem veszik semmibe. Azt viszont tudta, hogy mikor jön Eper, mert bement vasalni, úgyhogy amikor megjött a főnökasszony, kedvencét a vasalódeszka mellett találta. Ha Eper valamiről beszélt, akkor ő csak ismételte, mert nem volt saját véleménye. A vállalkozó azt mondta, hogy beiratkozott boltvezetői tanfolyamra, mert ha olyat vesz fel, akinek nincs végzettsége, legalább neki legyen. Ha ti máshova mentek, ott nem dolgozhattok, mert újév óta csak ruházati végzettségű dolgozhat ruházaton. Ezek szerint van valami titkos terve, ami a dolgozók ellen irányul, mert ilyesmit nem szokott mondani.

Nőnapra csak Pipacs és Nefelejcs, a másik bolt két dolgozója kapott virágot Azúrtól. Eper vonattal volt a fővárosban, onnét cipelte a nagy csomagot. Zöldike soha nem értette, amikor van pénze, miért nem vesz több árut? Múlt héten nyolc pólót hozott, és ezen a napon harmincat. Autóval hozhatna többet is. Igaz, ha már szadista, miért ne lehetne mazochista is. Így vásárolgatott minden héten, aztán május közepén végre elment autóval, és rengeteg árut hozott. Egész délután áraztak, hordták a másik boltba, kiszolgálták a vevőket. Mindennap nagyobb volt a forgalom, rengeteg pénze van és lesz a tulajdonosnak. A dolgozóknak mindennap többet kellett dolgozni. Állandóan szólt a telefon, szaladtak az irodába felvenni, mert a másik boltból jött a hívás. Kérdezték, van-e ilyen méret, van-e olyan szín, ha van, vigyék fel. Zűrzavar. Zöldike gyakran nem tudott mindegyik vevővel foglalkozni, mert egyedül maradt. A néni vitte fel az árut, nem vigyázott a ruhákra, gyakran súrolták a földet. Különben a fönti boltban mindent el lehetett adni, hisz a vidékiek, a külföldiek csak azt az áruházat ismerték, és ott vásároltak.

Zöldike egyik reggel, szépen felöltözve, a bolt elé érkezett, talán Eper nem is köszönt neki.

– Piszkos az ajtó, mosd le!

Fél órát mosta Eper boltjának az ajtaját, szidta is magában. Később elmondta Epernek, hogy ő egyedül, kilenctől tíz óráig képtelen az utcát lemosni a galambpiszoktól, az ablakokat mindennap letörölni, a boltot kitakarítani. Hetente kétszer, de néha háromszor is hozza Anikó a varrást, azt is át kell venni, beárazni, és a bőrösök javítását is. Eper még mindig haragudott a telefonálás miatt. Nem akarta felfogni, hogy a fenti boltból jöttek le a dolgozók telefonálni. Pipacs is az utóbbi időben naponta kétszer hívta az anyját. Zöldike nem tudta bebizonyítani az igazát, mert a főnök szerint csak ő és a néni használták a telefont. Azon a napon egy csomagban huszonegy gyűrött blúz érkezett, mindegyiket ki kellett vasalni alaposan. A főnöknő átnézte egyenként, amikor visszajött ebédre, talált is benne hibát, azokat újravasaltatta. Kegyetlen volt a nénihez is, mert azzal vádolta, hogy a körmével kihúzza a ruhák szálát, amikor felviszi a másik boltba. Amikor ketten maradtak, egymásnak panaszkodtak, főleg Zöldike, mert neki az fájt, hogy meg sem kérdezte, hogy van, csak támadt és parancsolt.

Egyik reggel orvoshoz ment Zöldike. Minden rizikótényező megvolt a szívinfarktushoz. A halálra gondolt, félt, hogy olyankor lepi meg, amikor ő élni akar, pl. egy jó könyvet olvas, és nem érhet a végére, tervez egy utazást, és nem tud elmenni. Esetleg éjszaka, amikor másnapra fontos teendője lenne. Talán jobb lenne, ha ezt ő döntené el, akkor, amikor ő akarja. Bevesz

néhány gyógyszert, és tudja, fél óra múlva elalszik, akkor még van harminc perce, hallgat egy jó zenét, vagy még utoljára eszik egy kolbászt vagy banánt. Az igazi halál nem ad időt az ilyesmire. A bankban rosszul volt, teljesen leizzadt, még a haja is. Utólag már nem tudta, hogy valóban rosszul lett, vagy félelem a rosszullettől. Aznap mindentől félt, de főleg attól, mi lesz, ha Eper felmond egy napon, ennyi küzdelem után.

Panni néni vette észre, hogy nincs az előtérben a reklámtábla. Úgy látszik, este nem vitték be, de az is lehet, hogy hamarabb ellopták, és azért nem vitték be, mert nem látták. Ebből újra probléma lesz, mindketten reszkettek a félelemtől. Aztán a szomszéd borozóból szóltak, hogy náluk van, mert az este ott volt a bolt előtt, és ők vitték be. Megkönnyebbültek, mert újra cipelhették volna a régi, nehéz táblát. Ilyen nagy szigorban már nem lehet tévedés nélkül dolgozni. Azon a napon Panni néni férje annyit mondott a feleségének, hogy vigyen ernyőt, meg vegyen fel melegebb ruhát. Amikor esni kezdett az eső, és lehűlt a levegő, a néni istenítette az urát, pedig csak rádiót kellene hallgatni, hisz pontos előrejelzések vannak már. Déli órában egy kicsit üldögéltek. A néni ruhája nem hosszú, ha leült, kivillant a térde, és időnként emelgette az alját, hogy látszott a csúnya combja. Zöldikének nem tetszett a látvány. Akkor meg az ismerőse férjét dicsérte, hogy semmi hibája nincs.

– Dehogynem – mondta Zöldike –, hisz téled tudom, hogy nem segít a feleségének, és ez elég nagy hiba. Ha nem iszik és nem dohányzik, az még az én szememben nem jó ember – mondta.
– Igaz, viszonyítás kérdése.

Másnap Eper behívatta Zöldikét az irodába. – Az este azt mondta a néni, hogy zárás után eladtatok egy blúzt és egy szoknyát. Azonban csak az egyiknek van meg az ára.

Kitört a botrány, mert nem volt a blúz a helyén. Zöldike arra emlékezett, hogy szoknyát adott el. Gondolkozott, és eszébe jutott, hogy 3 db ezrest, egy 500-ast és egy százast vitt be a rak-tárba. A blúz ára volt 3590 forint.

– Akkor hol a szoknya ára? – mert ez bizalom kérdése – mondta Eper.

Megszólalt a néni, hogy nem is vették meg a szoknyát, mert hosszú volt.

Zöldikének eszébe jutott, hogy Eper két napja írta össze, és akkor három szoknya volt abból a fajtából. Itt van mind a három.

Teljesen ki vagyok szolgáltatva – gondolta Zöldike. – Ha lehetne, azonnal hazamennék, és soha többet még a közelébe se jönnék ennek a boltnak.

– Itt, te vagy a felelős! – mondta Eper. – Ha kell, egy-két villamossal később menj haza, de minden rendben legyen!

Akkor több pénzt is adhatna! Szentelen, már nem bír magával. Ha elveszek valamit, akkor azt úgy csinálom, hogy ne vegye észre, nem vagyok hülye tanú jelenlétében pénzt elvenni – gondolta az asszony. Úgy döntött, ezután nem lesz kíméletes, ha vádolják, akkor legyen oka is. Később a nénihez jött két asszony, veszekedtek vele, mert a lánya tartozott nekik. Zöldike már nem bírta hallgatni, csak nyugalmat kívánt, egy jó könyvet, vagy sétát a belvárosi parkban ilyenkor június közepén. Csak már egyszer az életben szabadságot kapnék, vagy egyedül lennék a boltban. A néni által jutott eszébe, hogy ha még húsz évet él, mennyit kell szenvednie, még sok évet dolgozni a nyugdíjig. Ki tudja, mi vár még az emberre? Anyja is minél tovább élt, annyiival több szenvedés érte.

Megszűnt a kirakat, aminek Zöldike titokban örült is, hisz egy gonddal kevesebb. A boltban viszont akármennyi volt a forgalom, ő nem kapott egy fillérrel sem több fizetést. Millió forint tiszta haszon volt minden hónapban akkoriban a két boltban. Máshol egy boltvezető 35 ezer

forintot kapott, ő meg 28 ezret. Pipacs egész délután azt mondogatta, hogy szegény Eper, megszűnt a kirakat. Jaj Istenem, megszűnt a kirakat. Jaj Istenem. Egy asszony kosztümöt vásárolt, a gombokat kellett megerősíteni. Közben csörgött a telefon, Zöldike szaladt a raktárba. Eper telefonált otthonról, hogy a fenti boltból hozzanak le két kiskosztümöt. A lenti boltból a nadrágokat vigyék be a raktárba. Vegyék le az árcédulát, csomagolják be egyenként, majd az összest tegyék egy zsákba, és írják rá: Azúr. Közben állandóan vevők is jöttek a nyári hőségben. Egy szerb házaspár volt a boltban és hat tolvaj. Zöldike csak arra kérte az embert, hogy álljon a bolt közepére, így sikerült a lopókat elriasztani. Aztán vásároltak egy pólót, és továbbmentek. Később visszajött az asszony, és panaszkodott, hogy kirabolták az autójukat, mindent elvittek, amit addig vásároltak. Belvárosban, egy forgalmas helyen fényes nappal. Zöldike felhívta a rendőrséget. Kérdezték tőle, milyen az autó. Amikor tudomást szereztek arról, hogy Lada, azt mondták, azt csavarhúzóval ki lehet nyitni.

Július elején a vállalkozó és férje Amerikába utazott. Míg távol voltak, Pipacs vállalta a bevásárlást, Zöldike a boltvezetést a régi boltban. A bolttulajdonos három hetet töltött a másik világrészen. Távolmaradásuk alatt 1,5 millió volt a forgalom. Hazajövetelük után minden dolgozó kapott egy műanyag villát és egy műanyag húslocsolót, amit nem is Chicagóban vettek, mert ilyet árulnak ennek a városnak a piacán. Egy tábla csokit hozhatott volna abból a másik világból, vagy valamit, ami onnét származik. A dolgozók munkája nélkül nem utazhatt volna. Meg sem köszönték, hogy megnyit dolgoztak, pedig nagyon jól ment minden.

Érkezésük után Pipacs ment elszámolni a pénzzel a főnök lakására. Néhány órát ott volt. Visszaérkezése után Zöldike kérdezte tőle, hogy mi jót ebédelt. Csak ránézett a kolléganőre, aki már tudta, hogy semmit. Aztán kidőlt belőle a sok panasz, és sírva fakadt.

– Bántottak? – kérdezte a kolléganő.

– Az volt a baj, hogy az autót nem a férjem, hanem a fiam vezette.

Ezek után, egy-két nap elteltével, még Pipacs hívta a tulajdonost és férjét vacsorára. Ezt fordítva kellett volna, hisz három hétig becsületesen dolgoztak. Végre Panni néni sem adott igazat Pipacsnak, ő is elítélte a vacsorameghívás miatt. Pipacs azt mondta, lehet, hogy boltot nyit az emeleten. Volt a bankban, és kivette az anyja pénzét. Már érdeklődött, három nap alatt megvan a vállalkozás. A könyvelő havi tízezerért vállalná a könyvelést. Különben fél a boltnyitástól, mert Eper azt fogja mondani, hogy míg távol voltak, belelátott a titkokba. Az igaz, gondolta Zöldike, de a titkát minden dolgozó tudta. Zöldikének jó lenne, mert lehet, hogy jobban megbecsülnék őt. Most az egyszer Zöldikét nem bántották. Ez erőt adott ahhoz, hogy legyőzze a félelmét, és szabadságot kérjen. Váratlan esemény történt, a vállalkozó szépen mosolygott, és kérdezte, hogy mikor szeretne menni. Zöldike megköszönte, hisz annyira jólesett, hogy nem utasította vissza.

A szabadtéri színpadon a harsonát hallgatta, magyar néptáncot nézett, és kürtös kalácsot eszegetett. Végre valahol jól érezte magát. Az utcán néha veszekednek az emberek, és Zöldike szinte hálát ad az Istennek, hogy otthon nincs, aki torzsalkodik vele, mert volt olyan élete is.

Négyévi munka után Zöldike augusztus végén szabadságot kapott. Végre egy kis változás lesz az életében – gondolta. Már szeretne egy kicsit mást is hallani, mint a néni mindennapos sirását, panaszát és a tulajdonos jajgatását. Végre hosszabb időre elhagyja a munkahelyét.

Szeptember elsején az Adriai-tengerre utazott. Kora reggel indult a vonat a fővárosból, és végigutazta a fél országot, délelőtt már az országhatáron volt. A magyar vámos csak azt kérdezte, hogy milyen pénzneme van.

– Forint és kuna – válaszolta az asszony.

A horvát útiokmány-kezelő kopogott a vonatajtón, amikor a határhoz érkeztek. Megnézte az útlevelet, és haladtak tovább. Délután egykor szóltak horvát nyelven, hogy a sínek javítása miatt vonatpótló buszok szállítják tovább az utasokat. Iszonyú hőségben, csukott ablaknál utaztak, ahol rengeteg ember volt összezsúfolva, nem is volt elég ülőhely. Semprun nagy utazása jutott az eszébe. Zöldike szólt egy utasnak, hogy nyissa már ki az ablakot, mert megfulladnak. Az idegen azt mondta, mindjárt megérkeznek, és valóban néhány perc múlva megszabadultak a bezártságtól, a hőségtől. Kárpótlásul első osztályú vonat várta az utasokat.

Délután fél négykor, hét év szünet után, pillantotta meg Zöldike a tengert Rijekánál. A turistairodában 120 kunáért ajánlottak szobát. Jöttek nénik, és kínáltak 70 kunáért, de Zöldike nem akart a városban maradni. Úgy gondolta, utazik 20-30 kilométert, ott leszáll az egyik településen, és keres szobát, hisz mindenhol vannak szegény asszonyok, akik ebből élnek. Az állomáson kért jegyet, de nem tudta a települések neveit. Mondta, hogy 20-30 km-re déli irányba szeretne utazni. Ekkor két ember magyarul beszélt a közelben. Zöldike megszólította őket. Az asszony elmondta, hogy van kiadó szobájuk, ő utazik Németországba, de a férje visszamegy, és elviszi autóval a turistát, ha az megfelel. Megegyeztek. A férfi csomagtartóba helyezte a táskákat. Az Opel autóban Zöldike bekapcsolta az övet, és autóztak. Útközben látott a házakon olyan szöveget, hogy Fiume.

– Lassan, nyugodtan, ráérünk – mondta az ember, csak a vendégnek legyen kényelmes, és bekapcsolta a légkondit is. A tengerpart mellett haladtak, egyszerre csodálatos lett a világ, tengert látni és kényelmesen utazni. Mondta az embernek, hogy nagyon szereti a fűgét, és nem evett hét éve.

– Komppal megyünk a Krk-szigetre? – kérdezte az asszony.

Nemrég készült el két híd a szigetre, és már nem kell megszakítani az utat a komp miatt.

– A vonatból láttam egy hidat – mondta az asszony.

– Az az – mondta az ember.

Nem lehet igaz, gondolta az asszony, hisz amikor a hidat csodálta, akkor még nem is gondolta, hogy azon keresztül utazhat. Egy óra autózás után egy új, többszintes házhoz érkeztek, mely két éve épült. Meg volt hatódva az asszony. Kulcsot kapott a különbejáratú apartmanhoz. Azt mondta a tulajdonos, hogy itt nincsenek kerítések, itt nincs lopás, ez egy kis éden a világ borzalmai után.

– Ha kell valami, csak szóljon – mondta a tulajdonos.

A főzőfülkés ebédlőben szép, új edények és papírtörülköző volt. A zuhanyozóban láb-, kéz- és nagy törülköző, folyékony szappan, vécépapír. Zöldike az ámulattól nem tudott felocsúdni. Akart pihenni, de képtelen volt, hisz vágyott a tenger illatára. A tulajdonos elkísérte a pékségig, a boltig, megmutatta, merre van a templom, a posta és a tenger. Zöldike egy vendéglő teraszán tonhalat evett, és csodálta a tengert. Közben fűvós zenekar érkezett a közeli térre, könnyű, fülbemászó dallamokat fűjtak. Tonhal parázson, tenger illata, zene – ez már boldogság. A távoli Rijeka fényben úszott. Nem tudott mozdulni Zöldike, ott maradt volna élete végéig, mert van más is az életben, és nem csak egy ruházati bolt. Egy órán keresztül eszegette a halat, miközben a napnyugtát csodálta, ahogy a vízen tükröződött. A hullámok halkán csobogtak a parthoz. Csak foszlányokban látta a boltot. Hazafelé egyáltalán nem tudta, merre kell menni, hisz közben beesteledett. Egy szállodában kért segítséget. A recepción dolgozó nő lerajzolta, merre kell haladni, hisz a névjegykártyán rajta volt az utca neve. A sötét utcákon haladva egy kicsit megrezzent, de úgy gondolta, ha nem találja a lakását, visszamegy a partra,

hisz ott vannak a taxik. Amikor a pékséget meglátta, visszaporgette a délutáni eseményeket, és hazatalált. Az asztalon egy tál füge várta, melynek csodálatos íze volt.

Másnap reggel túrós burekot vásárolt a közeli pékségben. A tengerparton élvezte a tenger hűs illatát, a távoli hegyeket, a csendet, ami nem is csend, hisz morajlás. Zöldike nem tudott szabadulni az otthoni életétől, halványabbak voltak a gondolatok, de minden jelen volt, és felszínen volt, mint a hullámok a tengeren. Este, a part menti vendéglőben gilicéket fogyasztott fokhagymás öntettel. A szomszéd asztalnál megszólalt egy férfi. Schön meer. Elmondta, hogy Bécsből érkezett. Ott nincs tenger. Zöldike is ismételte, hogy szép a tenger és sajnálja is, hogy nem tengerparton él. Így csevegtek néhány szót, amit egyszerűen közölni kellett.

Vacsora után leült a partra, és nézte a naplementét, mert olyan csak a tengeren van. Felhők vonultak az égen, alig látszott a hegy és az ég körvonala. Később minden eltűnt a sötétségbe, és a fényben úszó kikötővárost látta, közben arra gondolt, miért nem tudták az ősök ezt a várost megtartani az utódok örömeire. Zöldike nagyapja is járt erre, csak akkor még Fiume volt ez a város. Egy kicsit megfájdult a feje ezektől a gondolatoktól. Fenyőfákkal övezett úton sétált hazafelé.

Reggelenként alig voltak még a parton, amikor Zöldike lement. Keresett magának egy helyet, és olvasott, majd a tengert nézte, és a hegyeket. Végre gondolkozhatott, hisz életében ez volt az első szabadgondolkozású nyaralása, amikor senki nem figyelmeztette, és senkinek nem okozott problémát az ő olvasása sem. Igazi feltöltődés. Sok illatot akart magába szívni. A tenger mellett nem fújt a szél, mint abban a városban, ahol Zöldike él. Az emberek ültek és napoztak, horvátok, csehek, németek, magyarok. Este sokáig várt a pizzarendelésre, mert elfelejtették, aztán kárpótlásul kicsi helyett óriásit hoztak neki ugyanannyiért. A maradékot becsomagolta, és a kutyára gondolt, ha jön feléje az úton, neki adja. Hazafelé leült a kerítés szélére, mert olyan alacsonyok, a kutya megállt előtte, szimatolt, farkasszemet néztek egymással, aztán elment. Zöldike gyönyörködött a kecses újholdban. Este találkozott a tulajdonossal, aki elmondta, hogy görbe úton járt, amit kozja puta-nak (kecskeút) mondanak ezen a tájon.

Utolsó reggel a tulajdonos kávéval és reggelivel várta Zöldikét. Melegítette a rozsos, magvas kenyeret, hozta a margarint, túrót, sajtot, sonkát, vágódeszkát adott, azt mondta, ő így tálal. Beszélgetés közben azt mondta a vendégnek, hogy nem nézi őt, csak egyen nyugodtan. Micsoda gazdagság, bőség, a kávéhoz hozott cukrot, tejport, de volt üdítő is. Hálásak a magyaroknak, hogy kalasnyikókat küldtek nekik. Ő horvát, Zágráb környékén volt háza 1000 négyzetméter területtel, a szerbek tönkretették és elvették. Zöldikének eszébe jutott, hogy ő is élhetett volna ilyen jólétben, hisz ő is akart Németországban dolgozni, valamikor fiatal korában, de anyja megátolta.

120 márkát fizetett a hat éjszakára.

– Jöjjön máskor is, ha szezonban jön, dolgozik, és nem kell fizetni! – mondta a vendéglátó.

– Dolgozni otthon is lehet – gondolta az asszony.

Az ember kivitte a vendéget a buszhoz, és kérte, írjon egy képeslapot megérkezése után.

Az asszony sajnálta, hogy ilyen gyorsan eltelt a pihenés. Babérlevéllel és fügével a táskájában felült a vonatra. Hazafelé még emlékezett az eltöltött kellemes napokra, de már gondolt a munkahelyére is.

Első nap Pipacs várta, hogy részletesen elmondja, Szürke mikor és hol ivott, mikor hányt, az anyjának mikor és mitől van széklete. Egyáltalán nem érdekelte a kolléganőt. – Ha tíz évig vele dolgozom, akkor egy évtizedig ezt fogom hallani – gondolta Zöldike. – Nekem is lehetne részeges férjem, hisz annyi alkoholistát van ebben a városban, de nekem nem kell díszkóró a

szoba közepére. Csak pátyolgassa, ha neki ez a fontos az életben. Ha ő nem változtat az életén, akkor nem változik semmi.

Az első napokban legszívesebben minden vevőt hazaküldött volna és a kolléganőket is. Nem tudta elviselni a bezártságot. Kilenc órán keresztül nem látni a fákat, az eget, a tengert, ez kibírhatatlan. Hiányoztak a leanderek, az illatok, a tenger hullámai, a sirályok, a hajók, a naplemente. Eper még kibírhatatlanabb volt, mint előtte. Mintha le akarta volna dolgoztatni azt a tíz nap szabadságot. A bolt el volt hanyagolva; ha más nem csinálja, az nem baj, de az áttelepültnek kötelező, hisz minek jött ide; ezt nem mondják, de érezni lehet. A főnökasszony a kék pólók között talált egy feketét, amikor délben lejött a fenti boltból.

– Rendetlenség van, pedig van annyi idő, hogy rendet tegyél. Ha én tudok rendet tartani, akkor te is tudsz – mondta Eper.

– Olyan sokat vagyok egyedül, örülj, hogy nincs lopás!

A vállalkozó erre nem is válaszolt, kiment az állomásra, mert két próbababát hoztak neki. Zöldike sírt bánatában. Amikor visszajött, folytatta a hisztériát. Kiválogatta a gyűrött nadragokat, melyeket ki kell vasalni. Nefelejcs a másik boltból telefonált, hogy kék ballont kér, a Panni néni feketét vitt. Eper azt mondta, felmond neki.

Alig múlt el egy hét, Zöldike találkozott egy külföldön élő, itt vendégeskedő magyar emberrel, akit már korábban is ismert. Vannak közös ismerőseik is. Tulajdonképpen a boltban futottak újra össze, Zöldike munkahelyén. A jól öltözött úriember egy halászcseréjébe hívta őt, ahol halászlét vacsoráztak, jókat beszélgettek, és sokat nevettek. Zöldike még soha nem élt óceán közelében, ezt meg lehetne vele valósítani, hisz az ember házának a terasza a tengerre néz. Akkor úgy gondolta Zöldike, el kell ezt az intelligens férfit búvólni, hogy mehessen vele Ausztráliába nyaralni.

– Mit forgatsz a kis agyadban – kérdezte az ember.

A nő gratulált neki, hogy észrevette. Válaszolt is rá. – Hiányozni fogsz, ha elmész.

– Jövök én, de te is jöhetsz, ha két ember megérti egymást, úgyis keresik a találkozást.

Másnap mindent elviselt a boltban, a vevőket, a főnököt, a kolléganőket. A problémák elhomályosodtak. Állandóan az óceán és a gazdagság járt az eszébe. Bandi már hat előtt ott ült a csodás autóban a bolt előtt. Zöldike kiment üdvözölni, majd zárás után beült az autóba.

– Hova menjünk, Csillagom? – kérdezte a férfi.

– Nekem mindegy! – mondta Zöldike.

Zöldike csinos volt és nagyon boldog. Már az autóban csókolóztak. Zöldike be volt zsongva, hisz egy kis remény arra, hogy változhat az élete. A Favilla vendéglőben haltepertőt vacsoráztak, ami nagyon jó volt. Bandi szépen beszélt hozzá, kedves volt.

– Édes, akarsz süteményt? – kérdezte vacsora után.

Csodálatos éjszaka volt, még reggel is szeretkeztek. A férfi reggelit vitt Zöldikének az ágyba. Délelőtt pihentek, beszélgettek, nevettek. Az asszony mámoros volt. Délben natúr sertésszeletet ebédelték gombával, isteni volt, aztán aludtak, szeretkeztek. Borjúpörköltet vacsoráztak. Ilyen szabadnapja is már régen volt, ha volt Zöldikének.

– Édes, milyen pózban kívánod? Milyen simogatást? Mennyire dugjam be?

Amikor elálmosodtak, Bandi ajánlotta, hogy bújjanak össze, ő lesz a nő mögött, és ölelkezve alszanak. Aki éjszaka felébred, az fordul, és éjszaka úgy fordultak, mintha mindig együtt aludtak volna, és örökké így lenne. Reggel elvitte a nőt dolgozni, aki a bolt előtt lépett ki. Remélte, hogy megszabadul a problémáktól, és neki is lesz jó élete.

Este újra találkoztak. Mivel se tévé, se zene, lefeküdtek és beszélgettek. A férfiak kedvenc témája a volt feleség, a régi szerelmek. A harmadik asszonnyal január óta nem él együtt, de olyan szép négy éve volt, hogy a Marit meg sem csalta. Csak az asszony gyerekei miatt veszekedtek. Mielőtt eljött, tíz szép napja volt vele, de állítólag elválnak. Zöldike arra gondolt, hogy nem válnak ők el, ha olyan jól elvannak, csak Bandi kalandozik. – Nekem olyan asszony kell, akinek nincs gyereke, van jogosítványa, úszni, evezni, főzni tud. – Akkor már tudta Zöldike, hogy neki csak ez a néhány vacsora jutott az életében, és néhány szép éjszaka, hisz Bandi egészséges, gazdag, annyi nőt kap, amennyit akar. Elmondta, hogy fiatalon a forradalom elől menekült külföldre, és akkor még ő sem gondolta, milyen csodás világ vár rá, kényelem, biztonság, pénz, utazás.

Néhány nappal indulása előtt Bandi már idegeskedett a hosszú út miatt. Utolsó este tízkor érkezett Zöldikéért, elmondta, hogy másnap indul Párizsba autóval, ott leadja, aztán repülőre ül. Sydneyből busszal utazik 300 kilométert. Több a csomagja a megengedettnél, hisz vásárolt kristályt, herendi, Zsolnay- és kalocsai porcelánt. Túl sokat akar az ember ebben a rövid életében. Már nem mentek vacsorára, de a hangulat jó volt, szeretkeztek, és éjszaka együtt aludtak. Zöldike reggel már érezte, hogy nem megy Ausztráliába, pedig mennyire szeretett volna. Hogy is mert ilyet hinni? Kérdezte is Bandit, hogy részéről ez csak egy kaland volt? Válasz helyett ugyanazt a kérdést adta fel. Azt mondta, fél éven belül újra jön, és felkeresi Zöldikét. Kérte a nőt, hogy írjon neki. Ő viszont rossz levélíró. Igen, ő csak újságcikkeket tud írni, levelet nem. Amikor reggel hazahozta a nőt, az autóban szenvedélyesen csókolóztak.

Tíz napig kizökkent időben élt Zöldike, még akkor is, ha mindennap dolgozott. Bandi elmenetele után még néhány napig lebegett, de utána észhez tért, és rájött, hogy neki nem sikerül olyan társ, aki jó hozzá, aki mellette van. Már hányszor eldöntötte, hogy soha többet nem próbálkozik, aztán újra felcsillan egy kis remény, mert az embert az ösztönei vezérlik. Időnként akadt valaki, aki teljesen kizökkentette a megszokott életéből. Nem is a megszokott, hanem a szar életéből, és olyankor tele van ábrándokkal, majd visszazuhan a vacak életébe, a ruházati boltba, ahonnan nincs menekvés, kereskedőnek tanult, és már az is marad élete végéig.

Rövidesen Zöldike mégis reménykedett, hogy talán jobb lesz a helyzete, mert Pipacs végül is beadta a kérelmet a vállalkozásra, és kivette a szabadságot. Zöldike egész nap, egész héten együtt volt a nénivel, akihez továbbra is jöttek a pénzüket kérni az emberek, amit a lánya nem adott vissza. Amikor elmentek, sírt, átkozott mindenkit, hogy ott rohadjanak el, mert a lányát behúzták a bajba. Ideges volt, kapkodott egész nap. Lehet, hogy nem tudta kezelni a helyzetet, de nagyon unta a kolléganőt. Ha néha csak egy oldalt olvasna a néni, vagy egyszer az életében látott volna egy kiállítást, akkor arról beszélne. Két ember egész nap összezárva, ez örület. A szép boltba jönnek a vevők vásárolni, és nem is gondolják, hogy a két kereskedő milyen helyzetben van.

Szeptember közepén Bibort megtalálták és letartóztatták. Panni néni vitte a csomagot a fogdába, ahol óráig várakozott. Zöldike nem tudta, mit kell ilyenkor csinálni, de egy biztos, hogy ő dolgozott a legtöbbet helyette, de Epernek nem panaszkodott. A néninek szokta mondani, hogy nem bírja fizikailag ezt a sok munkát. Megtörtént, hogy tíz ember volt a boltban, és hozták a bőrjavítást is. Zöldike velük foglalkozott, közben remegett, hogy kilopják a boltot, mert a néni valahol úton volt a két bolt között. Zöldike nehezen viselte a néni szen-

vedését, de nem volt olyan helyzetben, hogy keressen egy másik helyet, hisz egész nap ebben a boltban dolgozott. Valami könyvelést, vagy fordítást vállalna, ahol egyedül lenne, de nincs ilyen lehetősége.

Amikor Eper meghozta az árut, megállt a bolt közepén, felemelte a két kezét, billegette magát, és azt mondta: 100 ezer Ft kell naponta! Értitek? Estére kétszerese lett a két boltban, hisz szeptember végén vették a kosztümöket, kabátokat. A hónap utolsó napjaiban minden bevételt be kellett ütni a pénztárgépbe. Korábban megtörtént már az is, hogy hiányzott bevétel a kiadás számlákhoz, és fiktív összegeket ütöttek be, hogy ne legyen több kiadási számla, mint a bevétel. Senki nem vette észre, hogy mindig a hónap végén nagy a forgalom, mert addigra tudja a könyvelő, hogy állnak a számlák, és ugye azért forgalom is kell, nem lehet minden jövedelmet eltitkolni. A vállalkozónak börtönben lenne a helye, mint a néni lányának a sok adóeltitkolásért. Nem fizeti meg a dolgozókat, pedig nagy a bevétel, rengeteg pénzt keresnek neki.

Úgy néz ki, Pipacs soha nem megy el. Azt mondta, hogy ő is akarta nagyon a bolt nyitását, de nem jött össze. Később azt mondta, hogy neki most nem alkalmas az időpont. Ezek szerint nem is járt ebben az ügyben, csak hazudott. Egyszerűbb lett volna igazat mondani, de mindig ezt csinálja. Száz kifogást mond, és egy sem igaz. Ezután többet nem hisz neki Zöldike. Később azt akarta elhitetni a nénival, hogy Zöldike mondta meg Azúrnak, hogy a lánya fogdában van. Azt mondta a néni, hogy Zöldike nem mondta, mert ő is ott volt addig, míg Azúrral beszélt. Aztán Pipacs bevallotta a hazugságát.

– Nem tudom, a négy év alatt hányszor fogott rám nem létező dolgokat, amiről nem is tudok. Te mindent elhiszel Pipacsnak? – kérdezte Zöldike a főnöknőtől, de ő nem válaszolt. Felháborító egy ilyen kolléganő. Ilyenekről beszélnek a kártyás vacsorákon? Ezért kapott egy blúzt ajándékba? Aznap is felvett egy nadrágot, rajta is maradt. Bizonyosan nem fizette ki, mert nincs is pénze. Ott sürgölődik Eper mellett, és kedveskedik neki, meg árulkodik, meg hazudik. Ezért kap jutalmat, blúzt, nadrágot és ki tudja mit? Zöldike, ezen gondolkodott.

Pipacs hírsztelte, látta az újságban, hogy a néni lánya és az unokája is le van tartóztatva, és akit becsaptak, az jelentkezzon. Eper el akarja bocsátani a nénit, de ő mondta, hogy ne mondjon fel, mert így is öngyilkosságra gondol.

– Nem igaz, hogy nem tudja Panni néni, hogy az unokája le van tartóztatva!

– Lehet – közölte Zöldike, de nem köteles nekünk elmondani.

Eper újra kezdte a panaszt, hogy nullán van, semmi pénze, ezt is fizetni kell, azt is. Azt hiszi, a dolgozó nem tud számolni. Az üvegből itta az ásványvizet, hogy véletlenül se fogyasszanak a dolgozók is. Zöldike igyekezett a láncot úgy összeláncolni, ahogy Eper parancsolta, aztán nadrágokat vasalt, közben ki-be szaladgált, mert javításokat hoztak. Azúr lábára esett egy radiátor, és eltörte az ujját. Egyik lábán nagy papucs, a másikon cipő, sántikált, de dolgozott, mert nem lehet a munkát, a pénzt elszalasztani, hisz csak egy a cél. Pipacs azt mondta, nem árt, ha ők is kapnak pofonokat. Zöldike nem igazán válaszolt, hisz ki tudja, mit mond a főnökasszonynak.

Eper délután bement egy boltba, és a délelőtt vásárolt dezodor ott maradt a táskájában. A biztonsági berendezés sípolással jelezte. A biztonsági őr visszavezette, jegyzőkönyvet akartak írni a lopásról. Panni néni távolról látta, amikor vitte a ruhákat a másik boltba, hogy Eper be van vörösödve és sír. Úgy kell neki, ha a dolgozókat ok nélkül bántja, ezt neki is át kell élni, mert semmi empátia nincs benne. Zöldike nem kívánta, de örült, hisz ez volt az öröme évek óta a boltban. Amikor megjött Eper, panaszkodott, hogy idegileg kivan.

– Értem – mondta neki a dolgozó –, ha az embert ok nélkül bántják, az nagyon fáj.

Másnap folytatódott minden. Alig nyitottak, máris telefonált Eper, hogy a néni menjen fel, és hozzon le két kosztümöt. Aztán Zöldike csomagolja be két kabáttal együtt. Amikor Azúr a bolt elé érkezik, vigye ki az autóhoz, a nagy bőrönddel együtt. Közben Pipacs telefonált, kérdezte a kosztümméreteket és a -színeket. Kért egy kosztümöt, ami a próbababán volt. A néni vitte az emeletre. Verseny az egész, hol lesz nagyobb forgalom. Később Pipacs rohant le-föl, vitte az árut, csak hogy minél több fogyjon. Szinte meg volt zavarodva. Egy asszony jött néze-lődni, és mesélte, hogy a barátnője 14 szoknyát rövidített. Most kétségbe van esve, mert azt hallotta, hosszú lesz a divat. Zöldike kuncogott magában. Nem normálisak. Azt kell felvenni, ami jól áll, nem kell ész nélkül szoknyákat rövidíteni. Sok asszony minden pénzt, amit csak tehet, ruhára költ. Epertől volt még egy parancs, egy szoknyát dobozba csomagolni, a nagy dobozt, mert csak olyan volt, kisebbre szűkíteni. Zöldike szépen, szakszerűen becsomagolta, aztán átlátszó ragasztóval leragasztotta. Erre megszólalt a néni.

– Azzal a másikkal kellett volna leragasztani, mert az erősebb.

– Már vártam, mikor fogsz beleszólni – mondta Zöldike.

A néninek különben sem volt esztétikai érzéke, az eladott árut is, ha becsomagolta, nem tudta szépen összehajtani. Az utóbbi időben mindenbe beleszólt, kapkodott, amit Zöldike nem is csodált, hisz hetvenéves múlt. Amikor ketten maradtak, elmondta, hogy délben megy az állomásra, mert jön egy tanú a fővárosból. Aztán a férjét szidta, hogy nem eszi meg az ebédet, és neki kell enni egy hétig.

Néhány nap múlva Eper sok árut hozott. Zöldike árazta, a néni cipelte az emeletre. Szegény, alig bírta, de hallgatott.

– Csak legyen forgalom, mert az üzletbért kell fizetni – jajgatott Eper.

Egynapi bevételből akarja kifizetni az egész havi üzletbért.

Pipacs egyszer csak közölte, hogy már el is adtak egyet az új kosztümből.

– Ezt mindig így kellene!

Igaza van, gondolta a dolgozó, amit lehoz a fővárosból, azt aznap el kellene adni, aztán másnap újra mehetne, és este boldogan számolja a pénzt. A pulóvereket eddig 3990-ért árulták, azt mondta Eper, legyen 4590 – és lett. Az asszonyok bepörögtek, hátha nem jut nekik, és vettek is néhányat. Egy hölgy megjegyezte: nem is drága, Epernek meg csak ez kell, máris átárazzák 4990-re. Ebben a városban sok a gazdag ember, a szegény nem is jár a belvárosi boltokba vásárolni.

Zöldike mondta a néninek, hogy ma balettelőadás van a színházban.

– Anélkül nem lehet élni?

– Nekem csak egy életem van, és ha csak dolgozni kellene, akkor értelmetlen lenne az egész. Fel is kötném magam, mert nekem sok minden kell az életben.

Zöldike nem tehet róla, hogy a néni ilyen helyzetben van. Emlékszik az apjára, amikor azt mondta a fiának, „csak akkor fogok levetkőzni, ha lefekszem”. A néni nem így tette, persze az is természetes, ha valaki megbízik a gyerekében.

Hétvégén Zöldike a szomszéd országba utazott, ahonnét néhány évvel ezelőtt áttelepült. Az utazótársa egy idős néni volt, akinek 30 évvel ezelőtt meghalt egy 17 éves lánya, de azt mondta, ő erős. A gyerekeiről és a problémákról csak idegeneknek beszél. Megfigyelte, hogy a családokban ugyanazok a betegségek vannak generációról generációra. Igazi, halálos szere-

lem szerint nincs, csak a könyvekben, nem is érti, hogy miért hagyják el egymást az emberek egy másikért. Neki a szex soha nem volt érdekes, neki a boldogságot a gyerekei jelentették. A férje meghalt, nem siratja, így jobb neki.

Október végén Eper közölte Zöldikével, hogy másnaptól egy régi munkatársa, akinek technikai rajzoló végzettsége van, jön dolgozni, és a fél napra 600 forintot adjon neki. A néni 500-at kapott. Azt is mondta, hogy szeretné, ha Mimóza jól érezné magát.

Az új hölgy egy ápolat úri asszony, akkor jött a fodrásztól. Zöldike nem értette, miért dolgozik, hisz gazdag, olyan jól öltözött, hogy kellemetlen vele lenni egy térben.

– Csillagom – üdvözölte a vállalkozó. – Nagyon csinos vagy!

Nem gondol arra, hogy esetleg nekem fájhat? Igaz, az érzéseim nem fontosak, én csak egy áttelepült vagyok. Tulajdonképpen csak ők ketten beszéltek egymással. Eper azt mondta, hogy az árut 1,5-tel szorozza. Persze nem igaz, mert 2-vel. Egyet mond, mást csinál. Amikor ketten maradtak, az új kolléganő, aki egy kiegyensúlyozott nő, elmondta röviden a családi helyzetét. Férje adószakértő. Két lánya van és öt unokája. Az egyik lánya orvos, a másik nem dolgozik, mert a férje vállalkozó. A lányaik gyakran mennek kirándulni vagy külföldi utakra, a gyerekeket nem viszik magukkal, olyankor az unokák náluk vannak. Vasárnap templomba viszi a férje autóval, aki a házasságuk elején azt mondta neki, ha meghízik, elhagyja. Mimóza ezt nem felejtette, reggelire csak egy háromszögletű, kalciummal dúsított sajtot eszik a közös kávézás után. Ő este nyolckor lefekszik és nézi a tévét, kedvence a Fábry-műsor. Néha mennek színházba, és időnként verseket is olvas. Nem tudni, ki főz otthon, de ő nem. Egy orvos húga hirtelen meghalt cukorbetegségben, amit azután kapott, miután a férje akarata teljesült, és elhagyták ezt a várost. Egy nővére nyugdíjas, társadalmi munkában segít az egyháznak, ősz haja van, és csak felvesz valamit, hogy ne fázzon, nem követi a divatot, két fia nem akar dolgozni.

– Velem nem lehet akárhogy bánni, mert nem kenyérért dolgozom!

Mindjárt első nap feltűnt Zöldikének, hogy állandóan ellenőrzi őt.

Panni néni kettőkor jött dolgozni, elmaradt a tárgyalás, szidta őket, hogy a lánya már három hete előzetesben van, és nem tudták előhívni. Ideges volt, nem törődött semmivel, állt és melegedett a radiátornál. Ebben a boltban oda kell figyelni mindenre, és sokat kell dolgozni, erre ő vállfákat osztogatott a vevőknek. A néni unokája két évig nem hívta, most pénzt kért tőle, és ő elküldte postán.

Ezután nem sajnálom – gondolta Zöldike –, ha minden pénzét elosztogatja, és nem tudja kifizetni a lakást. A néni rosszul öltözött, műveletlen, rosszkedvű, ideges, vitatkozik. Fáj a keze és a háta. Nehéz nézni a kínjait a munkatársnak.

Estefelé Zöldike mondta neki, hogy a ruhák kint állnak a sötét utcán.

– Mit pánikolsz?

– Ha valami baj éri őket, én felelek értük.

Azon a napon semmit nem csinált, azonkívül, hogy mégis behozta a babákat.

Mimóza a porszívózsákot nem vitte ki, kivonta magát a munkából. Ő csak beszélgetett a vevőkkel, ő a jól öltözött díszeladó. Jönnek az ismerősei, rábeszéli őket, félreteszi a ruhákat. Elmondja Epernek, hogy ő milyen ügyes, aztán meg sem veszik, hisz nem lehet az egész boltot mindennap eladni. Ő nem csak más ruhában jár mindennap, hanem más kabátban is. Különben azt csinálja, amit Pipacs. Jaj Istenem, szegény Eper, nincs pénze, nem tud miből árut hozni. Pedig mindennap van minimum 200 ezer Ft bevétel a két boltban. Szegény Azúr,

neki meg a tetőre kell másznia, mert nem lehet megélni. Ezzel telik az idő, pedig lehetne rádiót is hallgatni. Amikor Eper bejött, megölelte az új kolléganőt, pusztit is adott neki, mert jó volt a forgalom.

– Csillagom, meghoztad a szerencsét!

Már november közepén nagy pelyhekben hullt a hó. Eper közölte a két állandó dolgozóval, hogy 35 ezer Ft fizetést kapnak, de csak 17 ezerre lesznek bejelentve. – Ezért lesz kis nyugdíjunk, ha megérjük – gondolta Zöldike. A néni, amióta jött az új kolléganő, végképp nem csinált semmit, valószínűleg érezte, hogy Eper el akarja küldeni. Zöldikét kihívta a konyhából, ha hoztak javítást, pedig csak egy zsömlét szeretett volna ülte elfogyasztani. Már nem érdekelte semmi, csak a levelek, melyeket a lánya küldött a fogdából. Neveket, címeket keresett a telefonkönyvben, majd telefonált, a kagylót rosszul tette le, azt is ellenőrizni kellett. A ruhákat sem oda tette vissza, ahonnan elvette, a vállfákat összecserélte. Állandóan utána kellett dolgozni. Este Eper összeszámolta a bevételt, ami 114 ezer forint volt. Ebből a hivatalos beütés 418 forint, és mégis jajgatott.

– Jaj, holnap se üss be a kasszába!

Csak a gazdagoktól mentsen meg az Isten, mert a gazdagok árnyékában nagyon hűvös van, dermesztő hideg, mindig zimankós tél. Remegés és félelem a dolgozó élete, fél attól, hogy nem jól vasalta ki a ruhát, nem elég tiszta az ablak és az ajtó, nem adott el elég árut.

December elején Eper ideges volt, mert nem volt meg a napi 200 ezer Ft bevétel a két boltban. Mimóza is idegeskedett, hogy nincs forgalom. Zöldike arra gondolt, hogy hangversenyre megy, hogy egy kicsit másról is szóljon az élete, és ne csak a boltról.

Egyik reggel a néni porszívózott, míg Zöldike árazott. Fél óra múlva szólt, hogy valami van a porszívóval. Zöldike megnézte, a cső tele volt szeméttel, és nem szívta a port. Nem gondolkodott. Panaszkodott, hogy a csomagot visszaküldték a börtönből. Azonkívül megkapta a bírósági ítéletet, hogy 15 napon belül ki kell költözni a lakásból. A néniben bosszú alakult ki. Zöldikének is van néha bosszú gondolata, azonban soha nem tenne olyat, amit gondolatban megtesz.

December közepén tetőzött a munka és vele a zűrzavar is. Jött egy csomag, benne egy kabát és néhány szoknya. Zöldike vasalt, már nem volt tíz perc pihenése sem egész nap. A fenti boltban árazva kapták és vasalva az árut. Egy asszony visszahozott egy gyűrött dzsekit, azt is gőzölte Zöldike.

Zöldike már csak gondolatban tudta felidézni a régi boltot, aztán visszazuhant a még kilátástalanabb életébe. Miután elmúlt egy újabb hónap, és Zöldike nem kapott határozatot, újra jelentkezett a pszichiátrián. Az orvos továbbra is kiírta a recepteket, de az asszony nem használta. Szabadidejében munkahelyekre pályázott, ha behívták, megjelent, de mindig fiatalat vettek fel. A kevés táppénz nem volt elég a havi számlák fizetésére.

Március végén újra a körzeti rendelőbe ment, amikor ő volt soron, fél óra szünetet tartott az orvos. Eltűrt beteg volt. Miután átadta a szakorvosi véleményt, csak annyit kérdezett tőle:

– Hogy van?

– Rossz hetem volt!

– Nekem is – közölte az orvos.

Megkapta az igazolást, és már mehetett is.

Április közepén az orvos megkapta Pestről a végzést. Nem hitte el se ő, se az asszisztensnője, hogy a beteg nem kapta meg.

– Nem tudom, miért néznek hülyének – gondolta Zöldike. Az asszony a postán kereste a levelet, mert állítólag neki egy hónappal előbb kellett volna megkapnia, mint az orvosnak. Közölték vele, hogy egy hónapon belül nem volt ajánlott levele. A Társadalombiztosításhoz beadta az igazolásokat, hogy fizessék a betegállományt. Kért segélyt, amihez kapott egy űrlapot, hogy az orvos töltsse ki. Ennek se fog örülni az orvos – gondolta. Felhívta a Fővárosi Nyugdíjbiztosítót.

– Maga az áttelepült? – kérdezte az ügyintéző. – Jövő héten megkapja a határozatot!

– Ez most 100%? – kérdezte az asszony.

– Igen.

Ilyen kurta választ kapott, de talán egy kis reménységet is.

Fél kettőkor az orvosi rendelőben várakozott, de csak háromkor hívta be az orvos.

– Most ne haragudjon, de sajnós nem tudom fogadni! Egy hét múlva jöjjön vissza három órára.

Zöldike átadta az űrlapot, és bánatosan kullogott az utcán.

Este a János passiót hallgatta. Egy ismerőse a színházban azt mondta, hogy neki hetven szoknya van, és abból tíz fekete. Zöldike egy háborús országból jött, szegénységből, neki kevés ruhája van, de nem is tudja, minek kell egy teremőrnék ennyi szoknya. Neki elég néhány darab, és inkább utazni menne.

Április végén megkapta a határozatot az 50 százalékos rokkantságról, ami nem nyugdíj, csak járadék. Hat hónapot várt a három oldalas levélre. Két évvel azelőtt elismertek három szolgálati évet, de akkor nem. Csak már valami biztos lenne, hogy ne kellene ennyit szaladgálni ilyen kevés pénzért. A Nyugdíjbiztosítóban azt tanácsolták, hogy kérdezze meg, jár-e neki a járadék, mert szerintük 6,5 ledolgozott munkaév után nem jár, csak 7,5 év után.

A panaszbíróhoz ment tanácsért. Röviden ismertette, hogy 56 éves, 6,5 évet dolgozott egy helyen, nem kapta meg a rokkantsági nyugdíjat. A vállalkozó nem engedi dolgozni, mert ő csak egészségeseket alkalmaz.

– A mondott szó semmit nem ér, csak az írott szó. Írásban kérje a főnök indoklását, hogy miért nem dolgozhat. Mindig mindenről másolatot csináljon, különben semmit ne adjon ki a kezéből. Aztán megyünk a bíróságra.

A panaszbíró javaslatára megírta a fellebbezést, mert ő az 50 százalékos járadékot igazságtalannak érezte. Közben munkahelyekre pályázott. Epernek egy levelet küldött, hogy indokolja meg, miért nem dolgozhat, és kért igazolást az elmúlt háromhavi bevételéről.

Panni nénihez ment látogatóba, aki azt mondta, Zsuzsa is 150 ezer forintot adott az orvosnak, hogy megkapja a 67 százalékot. Ad ő kölcsön Zöldikének, csak fizessen az orvosnak.

Akkor kétheti táppénz 6400 forint volt. Mégis miből adjon annyi pénzt? Hiába kap kölcsönt, azt vissza is kell fizetni. Ki tudja, mikor talál munkahelyet.

Zöldike a könyvtárban beszélt egy ottani dolgozóval, ő is azt mondta, csak az kap 67 százalékos nyugdíjat ebben a városban, aki fizet az orvosnak.

A családsegítő házban azt mondta a jogász, ha lejár a táppénz, vigye be a papírt a vállalkozónak, és legyen ott a munkakezdésre.

– Nem enged dolgozni a vállalkozó!

– Akkor mondjon fel a vállalkozó, de ne közös megegyezéssel szakítsák meg a munkaviszonyt! Három hónapos felmondás jár, ami azt jelenti, a munkaadó akkor is fizeti a munkabért, ha nem dolgozik a munkavállaló. Ezenkívül ki kell fizetnie erre az évre a szabadságot és a végkielégítést. Majd megnézi, mennyi jár ebben az esetben.

A pszichiáterhez ment Zöldike, mert a fellebbezésre beadott válaszig még betegállományban kellene lennie. Már nagyon kellemetlen volt számára ez a helyzet. Az orvos beírta, hogy nem tud a beteg altató nélkül aludni.

A körzeti orvosnál egy órát várakozott, mert jött egy vendég, és addig egy beteget sem szőlítottak be. Amikor végre behívták, még ott állt az asztalon a testápoló, a körömlakk és más kozmetikai szerek. Az orvos csak kiírta a kötelező igazolást, és semmit nem kérdezett a betegről. Míg dolgozott, az asszony rendszeresen számlákkal látta el, hogy pénzt kapjon vásárlás helyett, akkor jó volt Zöldike segítsége.

Kleopátra jött vele szemben a sétálóutcán, Zöldike köszönt neki, de ő félreacsapta a fejét. Micsoda büszke a szőke, festett hajára, meg a nyugdíjra, amit pénzért kapott. Miatta kellett a néninek és Zöldikének távoznia a boltból, mert ő ide született, és nem 20 kilométerre távolabb. Lilácskával is találkozott. A Hatos rétesben két órát beszélgettek, egy-egy finom rétes elfogyasztása közben. Felidéztek az együtt töltött egy évet. A régi kolléganő egy vállalkozónál dolgozik, aki kevés pénzt ad neki, csak négy órára jelenti be. Állami munkahelyre szeretne menni, hogy valamikor több nyugdíjat kapjon. Arról beszéltek, hogy a beteg embert elküldi a vállalkozó, mindenki tudja, hogy ez vár rá, és ezt általában már a betegsége ideje alatt közlik vele. Ebben az országban senki nem védi a dolgozók érdekeit, sok az ember, kevés a lehetőség. Megbeszélték, megerősítették, hogy régebben Pipacs volt az áruló, azért kapott több fizetést. Az árulók szaporodtak, jött helyette Kleopátra.

Zöldike egy munkahirdetésre jelentkezett, 12-en voltak jelentkezők. Behívták őket ötösével az irodába, ahol néhány adatot kérdeztek. Selejtezés után öten maradtak. Ők mentek háromnapos tanfolyamra. Másnap kérdésekre válaszoltak írásban, majd 1,5 órát beszélgettek, mert az egy telefonos munka turistairoda részére. Jó lenne ez a munka, ülni és telefonálni – gondolta az asszony. A harmadik napon, már csak hárman maradtak, abból kellett egyet kiválasztani. A végén az egyik csaj ott maradt beszélgetni. Akkor már tudta Zöldike, hogy ő kapja a munkahelyet, azért is hízeleg, vagy ajándékot, vagy pénzt vitt a vállalkozónak. Az utólagos értesítésre hiába várt.

Zöldike újra orvoshoz ment, mert kellett mennie a másodfokú bizottság elé. Az orvos nem szívesen, szinte kelletlenül, de meghallgatta a tüdőt és megnyomkodta az asszony hasát. Laborba és a belgyógyászatra írta ki a beutalókat, de semmit nem mondott.

Zöldike fájdalomban majdnem sírt. Tudta, hogy ez már nem működik, ez az utolsó kérése.

A laboratóriumban végeleáthatatlan sor volt, kevesebb az ülőhely, mint a beteg. Mindenhol kiszolgáltatott helyzetben volt az asszony.

Egy ügyvédhez ment tanácsért, aki azt mondta, hogy jár a végkielégítés, mert védett korban van, több mint öt évet dolgozott egy helyen. Legyen önbizalma, ezt harcolja ki magának.

– Kell is – mondta –, mert ebben a városban szemtelenek a vállalkozók.

Már csak tíz napot kell várakozni, és megyek a másodfokú bizottság elé.

Néhány nap múlva Zöldike nagyon köhögött, fáj a háta, lázas lett. Kénytelen volt orvoshoz menni, aki le sem ültette, nem vizsgálta meg, csak beutalót írt a tüdőosztályra.

A szakorvosnál szerencsére egy beteg sem volt. A nővér nem értette, hogy miért jött újra, hisz nemrég volt vizsgálaton. Ez újabb megbetegedés, a másik meg kötelező annak, aki a bizottság elé megy. Behívták a rendelőbe, az orvos is furcsán nézett, de miután átvilágították és megvolt az eredmény a tüdőgyulladásról, azt mondta az orvos, nem csoda, hogy fáj a háta.

– A háziorvoshoz menjen! – mert a diagnózis alapján csak ő írhatja ki a gyógyszert.

Ennyit kell egy betegnek járkálni. Már elsírta magát, hogy ő nagyon beteg, ő már gyalogolni sem tud ilyen sokat. Az évezred, az évtized legmelegebb júniusa, árnyékban 41 fokot mutattak a hőmérők. A háta annyira fáj Zöldikének, hogy nem bírta tartani, mintha nem is az övé lenne, hanem egy csomag a testén. Se ülni, se állni, se feküdni.

Köhögött három napon keresztül. Az ügyeletre ment, mert negyedik napja szedte a gyógyszert, és mindig rosszabbul érezte magát, a láza sem csökkent.

Az orvos megvizsgálta, és azt mondta, attól a gyógyszertől, amit szed, nem múlik el a tüdőgyulladás. Kérdezte az orvos nevét, aki kiírta a gyógyszereket. Megmérte a beteg lázát, a vérnyomását, és tudakolta, milyen gyógyszereket szed még. A szívnek is teher ez a betegség és a sok köhögés.

– Mától az új gyógyszereket szedje! – és már holnap érzi a javulást.

A váróban remegett a szenvedéstől, már nem tudott kiegyenesedni, annyira fáj a háta. Hajnali fél négyig hányinger és köhögés váltotta egymást, aztán aludt egy keveset.

A néni meglátogatta Zöldikét, levest, kalácsot vitt neki. Zöldike rosszul volt, a hányinger nem múlt, és este újra orvoshoz ment.

Az ügyelet orvos azt mondta, hogy a sok gyógyszertől lehet a hányinger.

Kapott egy injekciót. A gyomra továbbra is fáj, émelygett, de a hátfájása mérséklődött, és fokozatosan szűnt a láz.

A másodfokú bizottság elé készült, és a kötelező orvosi vizsgálatra ment. Újra tüdőrontgenre küldte az orvos, hiába mondta, hogy múlt héten és három hete is volt. Hajthatatlan volt az orvos. Újra átvilágították, ahol gerincfelvételeket is készítettek. Aztán EKG-re ment. Még mindig volt hőemelkedése, pedig már öt napja volt az ügyeleten. Pihenni kellene és nem egyik vizsgálatról a másikra menni – gondolta.

Az eredményekkel újra visszament a háziorvoshoz, aki írt egy oldal véleményt a bizottságnak, hogy lényeges változás az előzőkhöz viszonyítva nincs.

Akkor nincs sok remény a nyugdíjra.

Június közepén, korán reggel már a bizottság várótermében várakozott. Hét óra után összegyűjtötték a papírokat. Zöldikét harmadiknak szólították az 1-es rendelőbe. Az idős orvos gúnyosan szemlélgette. Gonosz tekintetén keresztül gondolatok szóródtak. A ki nem mondott szavakat is érezte az asszony. – Áttelepült vagy! Azt hiszed, nem fizetsz és kapsz rokkantsági nyugdíjat.

– A ruháját, a táskáját tegye a fogasra! Bugyira vetközzön! Üljön fel az ágyra!

Zöldike a parancsot teljesítette.

Az orvos leült kényelmesen az ágy mellé, és kérdezett.

– Volt-e kórházban?

Nőgyógyászatban a változó korban, endokrinológia kalciumvesztés miatt, és kardiológia.

A zárójelentések itt vannak? Magának is maradt? Bevette a gyógyszereket? Az orvos nézegette a papírokat: január dr. Varga, aztán dr. Weisz, újra Weisz, aztán dr. Donkó pszichés betegségek és depresszió.

Zöldike félmeztelenül ült az ágyon, az orvos szemben vele az asztalnál, nézte a papírokat, majd diktált a titkárnőnek. Micsoda szemtelen! Addig, míg beszéltette, ruhában is maradhatott volna. Fél óra múlva megmérte az asszony vérnyomását, majd megtapogatta a hasát. A bugyit deréknál elmozdította, aztán megigazította. Ez már személyeskedés – gondolta Zöldike. A szemébe nézett az asszonynak, a nyelvét nézte, majd mindkét kezével enyhén megsimította az arcát.

– Lábujjhegyre álljon! Sarkára álljon! Csukja be a szemét! Hajoljon le! Emelje a lábát! Menjen vissza az ágyra! A szandált vegye le!

Az asszony zavarban volt. Az orvos már segíteni akart a szandál kicsatolásában. Megnézte a lábujjait is, közben diktált a titkárnőnek. Domborodó has, jól táplált nő – ez kicsit cinikus volt. A beteg, parancsra, az orvos kezét szorította, miközben ő a páciens szemébe nézett.

– Gyenge a szorítás – mondta. Ezután a hátát nyomogatta az asszonynak, eltalálta azt a pontot, ahol a legjobban fáj, de nem mondott semmit.

– A hátam fáj – közölte a beteg.

– Fáj a háta? Merre nem tudja a fejét fordítani?

– Jobbra – mondta Zöldike.

Amikor az ágyról lejött, megszédült, ezt észrevette az orvos.

– Szédül? – kérdezte.

– Igen.

– Hirtelen jött le! Miért fellebbezett?

– Mert én már egész nap, ami a kereskedelemben kilenc óra, nem tudok dolgozni. Az 50% nem elég, abból nem tudok megélni.

– Ez nem szociális intézmény. Mi a panasz?

– Fáradékony vagyok, sokat sírok, nincs kedvem élni. Most tüdőgyulladásom van, ezenkívül gerinckopásom, magas vérnyomás, szívbetegség, cukorbetegség, csontritkulás.

– Érezni rajta a depressziót – mondta a titkárnőnek.

– Öltözzön fel!

A legközelebbi munkanapon Zöldike elment a körzeti orvoshoz, és mondta, hogy neki a bizottság megjelenéséig kellett a betegszabadság. Azonnal lezárta, és nem az aznapi hétfővel, hanem a péntekivel. Nem is kérdezte, elmúlt-e a tüdőgyulladás, pedig még mindig voltak köhögési rohamai a betegnek.

Zöldike megköszönte a segítséget, majd bevitte a boltba az igazolást a táppénzről és a bizonyítvány másolatát, amit felvételkor kell leadni és nem felmondáskor.

– Ül le! – mondta Eper erőltetett mosollyal.

Belenézett a papírokba.

– A holnapi napra adok szabadságot! Szerdán meg gyere be fél tízre! – és megbeszéljük.

A megbeszélt időben Zöldike újra bement a boltba.

– Negyvenöt nap felmondás, húsz nap szabadság, kéthavi végkielégítés, és közös megegyezéssel megszakítjuk a munkaviszonyt. Adok 85-86 ezer forintot.

– Három hónapi felmondás, mert elmúltam 55 éves. Azt mondta az ügyvédem, hogy 100 ezer forint alatti összegbe ne egyezzem bele. Majd hívsz! – mondta Zöldike és elköszönt.

Néhány nap múlva Eper telefonált, hogy megadja a dolgozónak, amit kért.

Zöldike 107 ezer forintot kapott Epertől, és aláírta a munkahely megszűnését. Nem beszéltek egymással.

– Van munkahelyed?

– Nem is kerestem, az egyiket befejezem, és akkor kezdem a másikat.

Margaréta úgy köszönt – szia Zöldike. Kleopátra csak nagyon halkán, éppen csak hallatszott a köszönése.

Az asszony iszkolt ki a boltból, semmire nem emlékezett, hogy mit látott a bolti térben. Egy kicsit kínos volt, mert három ember volt ellenne.

2000. június 29-én megszűnt a munkahelye.

Zöldike másik háziorvost keresett.

A másodfokú bizottság sem adta meg a nyugdíjat.

Zöldike emlékezett arra az időszakra, amikor még a boltban dolgozott. Már az ötödik éves leltáron volt túl, amikor újév után egyik éjszaka csörgött a telefon.

– Szia, Édes! – szólt a hang Ausztráliából. – Nálunk dél van, és nálatok most mennyi idő van?

– Hajnali három – mondta álmosan Zöldike.

– Hogy vagy? Két hónap múlva jövök – keressél nekem lakást!

Álmos volt Zöldike, nem is tudott sokat beszélni, se kérdezni, de utána nem tudott aludni, vágyott a tengerre Bandihoz. Szokott néha gondolni rá, de csak futólag, úgy, mint egy kalandra, aminek nem lesz folytatása, illetve egyszer se gondolt arra, hogy újra eljön hozzá. Transzba esett, annyira kívánt egy társat. Ábrándozott, hogy jó lenne, ha újra várná a bolt előtt, bálba mennének, és vacsorázni, és sokat-sokat szeretkezni. Eddig tévedésének könyvelte el azt a néhány napot, amit vele töltött, és arra gondolt, hogy többet nem hisz egy férfinak sem. Akkor azonban bizakodó lett és várakozó.

Továbbra is nehezen viselte a bezártságot a boltban, ment volna szórakozni, arról álmodozott, milyen is lesz, ha Bandi újra jön. Gondolatban leveleket fogalmazott meg, és mesélt Panni néninek képzelt jövőjéről. Napokig tele volt vágyakkal, feszültséggel, annyira várta a találkozást, mint egy éhes ember az ételt, vagy egy beteg a fájdalom csökkenését. Közben jöttek a vevők, nézelődők, Zöldike betűzte a szoknyák, blúzok alját, a nagy bunkós gombostűk kilyukasztották a vékony anyagot, meg a rozsdás tűk is nyomot hagytak a fehér blúzon.

Mondta Epernek, hogy kellene gombostűket venni, de azt mondta, hogy nincs pénz. Azt is említette Epernek, hogy nagyobb összegre jelentse be, mert így kevés lesz a nyugdíj.

– Rajtad az sem segít, ha százezerrel jelentelek be!

Nem egészen így van ez, de támadni, kimagyarázkodni lehet. A vállalkozónak biztosítva van a jövője, a dolgozóval nem törődik. Ez a modern rabszolgatartás. Eper csak körbenézett a boltban, és elment. Már az is jó, hogy nem bántotta Zöldikét. Mimóza mesélte, hogy huszonöt éve nem mos haját, mert a férje nem tudja elviselni a hajmosást.

Hova jut a világ, ha már az asszonyok haját sem mosnak? Annyi kabátja, sálja, ruhája, arany ékszere van, hogy nem lehet követni. Rengeteg pénzük is van. Délelőtt az unokákkal játszik, és délután kettőre bejön a boltba. Ebédet sem főz, és még soha életében nem süttött kalácsot.

Mutatta Zöldikének, hogy kell a kazettát betenni a rádióba, mert neki Pipacs mondta.

Nem nagy valami, hiszen minden gombon írja, hogy mire való.

Azt is mondta, hogy Pipacs jó teát főz. A teafűtől lesz jó, és nem a kolléganőtől, de itt a boltban őt illik dicsérni. Ha jönnek a vevők, kínálja nekik a ruhákat, és közben elmondja, hogy a vállalkozónak tüneményes unokái vannak.

Délután Pipacs ízléstelen művirágokkal rakta tele a boltot. Nefelejcs lejött a másik boltból és dicsérte, közben telefonált néhány személynek, majd elvitt egy S méretű fekete kabátot. Estefelé egy vevő olyan méretet keresett, és Zöldike visszakérte.

Nefelejcs azt mondta, hogy nála nincs.

– Kora délután vitted el!

– Én nem vittem – mondta ő.

Pipacs is megkérdőjelezte Zöldike állítását, mert egy áttelepültnek nem lehet igaza.

Másnap Nefelejcs elmondta Epernek, hogy Zöldike keresett egy kabátot.

– Ne bántsátok egymást! – mondta Eper.

– Én tudatosan nem bántok senkit – mondta Zöldike –, de Mimóza is úgy tudja, hogy volt S-es kabátunk. – Ezzel vége is lett a kabátügynek, mert Nefelejcs, ha hazudik, akkor is elhiszik, mert ő szerzi be a hamis blokkot egy nem létező kft. nevére. Vajon Nefelejcs miért mondta el ezt a kabátügyet. Valószínűleg titokban eladta a kabátot, és az áttelepült asszonyt bántsák, hogy merte keresni. Ez már disznóság a köbön. Azt persze nem árulta el a tulajdonosnak, hogy a kolléganővel vasaltatta a lánya ruháját, amit máshol vásároltak újévvárásra, és a fenti boltban akarja eladni. Akkor is mondta Zöldike, hogy ő nem vasalónő, de megcsinálta neki. Itt a köszönet, hogy védje saját magát, másra hárítja. Most legalább nyilvánvaló, hogy Nefelejcs rendszeresen meglopja Epret, mert nem először csinálja. Még otthon is foglalkoztatta az asszonyt, és kritikusnak látta a benti helyzetet. Azon gondolkodott, hogy viselkedjen egy újabb helyzetben, hisz még jó volna kibírni egymást néhány évig.

A főnökhasszony Mimózát kérdezte: – Drágám, mikor akarsz szabadságra menni?

Ő, aki november óta dolgozik, elmélkedett Zöldike.

Panni néninek az unokája jött a fővárosból, és közölte, hogy az anyjának méhdaganata van. Naponta viszik a börtönből sugarazni, aztán majd megműtik. A néni egész nap sírt.

Zöldike mondta neki, vegyen be gyógyszert, mert nem bírta látni a szenvedését, hisz vele együtt szenvedett ő is. Ő még mindig a lányát látja büntetlennek. Azt szokta mondani, hogy

belevitték a helyzetbe. Minek adtak neki pénzt, nem kellett volna. Mindenki hibás, csak ő nem, ezért, ha jönnek az emberek a saját pénzükért, azt mondja, rohadjanak el. A kolléganő arra kérte a nénit, hogy ne mondja többet senkinek, hogy rohadjon el, mert visszaüt. A néni problémája iszonyú lelki teher volt Zöldikének. Egész nap foglalkoztatta, azt sem tudta, hogy viszonyuljon hozzá, hisz sehol nem tanítják, hogy kell ilyen helyzetben viselkedni. Zöldikének megfájdult a feje, felment a vérnyomása, közben a vevőket ki kellett szolgálni mosolyogva.

Eper meghozta az árut, és hazament ebédelni. A kosztümöket, melyeket Eper 8400 forintért vett, 14 ezer forintra árazták. 5600 Ft a haszon. Mindig is a vásárló fizeti a terheket. A néni azt mondta, ha Eper a hátán fát aprítana, ő akkor se szólna semmit. Minden este cipelte a varrást Anikónak, mert így több árut adtak el, ha másnapra rövidebb a szoknya, vagy a nadrág, vagy a kosztüm ujjá. Zöldike is javított éjszaka, de csak egy-két darabot vállalt. A vállalkozó este bejött megnézni, hogy pakolták ki a ruhákat, szoknyákat, kosztümöket.

Amikor belépett, azt mondta: – A sálakat is kirakhattad volna!

– Ott vannak! – mondta az alkalmazott.

Normálisan szét se néz, de máris a hibát keresi. Pipacs fogta a kabátját és ment, mert elmúlt hat óra. Zöldike meg az orvosi rendelőbe ment, mert nem jó a laboreredménye. Valószínűleg pajzsmirigy-működési zavar. Kapott beutalót újabb vizsgálatra az endokrinológiára. Otthon a lelki segílyt hívta, hogy mit csináljon a nénival. Azt mondták, választani kell, vagy a néni a fontos, vagy ő saját maga. Ez azért sokkal bonyolultabb helyzet.

Másnap Panni néni vette észre, miután vállfástól kapták a kosztümöket, hogy két szoknya hiányzik.

Zöldike telefonon kérdezte Epret, hogy átnézte-e az árut.

– Miért? – kérdezte.

– Két szoknya hiányzik!

Teljesen higgadtan elintézte, nem volt mérges, azt mondta, majd felhívja őket.

Eper jött be a napi forgalomért, és valami csoda folytán, már február 2-án megadta a fizetést a dolgozónak, és megköszönte a munkát – életében először.

Zöldike kérdezte, mikor veheti ki a múlt évi szabadságot.

– Március közepéig nem lehet! Azt is megbántam, hogy Pipacsnak ígértem a szabadságot. Ideges vagyok, mert kell tanulni a boltvezetői tanfolyamon.

Ausztráliából volt hívás.

– Mit csinálsz, Kedves? Kerestél lakást? Szeretnék négy hónapot veled tölteni. Elmennénk egy fürdőbe két hétre, hozom a barátomat, és hármasban szexelnénk, mert neked bizonyosan nagyon jó lenne, és hogy nekem is jó legyen, hozd a barátnődet!

– Szó sem lehet róla – mondta az asszony.

Amikor szabadnapot kapott Zöldike, elment az újabb beutalóval a klinikára.

A szakorvos tájékoztatta, hogy két nap múlva be kell feküdni az osztályra kivizsgálásra, mert a laboreredmény kalciumvesztést mutat. Valahol van egy daganat, azt kellene megkeresni, aztán kerítünk egy jó sebészt.

Zöldike azt hitte, megnézik a pajzsmirigyműködést, és kap gyógyszert. Teljesen kétségbeesett, hisz közölhetnék volna akkor is, ha megtalálják a betegséget.

Zöldike személyesen ment a főnti boltba Epernek jelenteni a rossz hírt.

– Pipacstól kérdezd! Menj le a boltba! Mert úgyse hallja meg a telefont.

Különben rendszeresen egész nap szól a telefon a lenti boltban, és porszívózás közben is mindig meghallják. Micsoda viselkedés! Elég baja volt Zöldikének, akkor még ő is megnehezítette, pedig könnyíthetne az ember sorsán, mert az ő kezében a hatalom a dolgozók felett. A boltban először Mimózával közölte a hírt.

– Pipacs is beteg – mondta Mimóza.

– Igen, mert nincs ebédszünet, egész nap nincs megállás, nincs szabadság, persze hogy beteg a dolgozó, de most nekem kell befeküdni, és nem Pipacsnak – mondta Zöldike. – Nem tehetek róla, hogy ötévi munka után kivizsgálásra kell mennem. – Végül is beleegyeztek, hogy mehet néhány nap múlva a kórházba. Mimóza elmondta, hogy nem tudott hazamenni az egyik bevásárlóközpontból, pedig ebben a városban született. A fodráshoz még elmegy gyalog, de ha esik az eső, taxit hív, mert ő esőben nem tud az utakon járni.

Reggel -11 fok volt, amikor Zöldike szomorúsággal, étlen, szomjan a klinikára indult. Az asszony szorongott, mert nem tudta, mi vár rá a kivizsgálás után. Ahogy reggel kiért a folyóparthoz, a ködös, zimankós folyó fölött, a fák koronái közt megjelent a vörösen izzó Nap. Zöldike csodálta volna a ragyogást, de neki kórházba kellett menni. Amikor felment az épület lépcsőjén, a folyosón tudós orvosok domborműveit látta a falakon. Bejelentkezett. Tizenöt percig állt az ajtóban, aztán végre behívták vérvételre. Azt sem tudta, mikor szúrták meg, csak azt, hogy elszorították, mert annyira félt. Aztán egy nővér bevezette az ágyához, átöltöztött, és átvette a kórház nyomasztó hangulatát. Dél körül megjelent egy professzor, két orvos és két nővér.

– Csókolom! – köszöntötte a beteget. Hogy van? – kérdezte. A továbbiakban ismertette a beteggel, hogy a nemzetközi és hazai elvek szerint ki kell vizsgálni a kalciumvesztés okát. Aztán elnézést kért az előadásért.

Zöldike le volt döbbenve az orvos figyelmessége miatt. Bizonyosan nem lesz minden napom elégedett – gondolta, de úgy érezte, meg akarják őt gyógyítani. Mimóza azt mondta, hogy a régi laboreredményt nem fogadják el, de Zöldikének szokása a saját véleménye szerint cselekedni. Nemsokára jött egy adjunktus, aki megköszönte, hogy lesz mihez viszonyítania a leletet. Ő is azt mondta, hogy ilyen laboreredmények mellett daganat van valahol, azt kell megkeresni. Az emelkedett cukorszint viszont nem biztos, hogy cukorbetegséget rejt. Zöldike úgy érezte, mintha nem is róla lenne szó, hisz egészségesnek érezte magát, és nagyon akart még élni. Egy orvos leült mellé, és kérte, hogy minden betegséget, ami addig volt az életében, a saját érdekében mondjon el.

– Italozás, dohányzás, kábítószer volt-e? Az első vérzés mikor jött meg? Milyen panaszai vannak?

A beteg úgy érezte, nagyon törődnek vele, ugyanúgy a többi beteggel is. Ez az orvos vidéken rendel, de szakdolgozatát készíti, és ebben a kórházban van gyakorlaton. Elmondta, hogy utazása alatt nagyon fázott, de itt végre meleg van.

Zöldike később ultrahangos vizsgálatra jelentkezett. A nővér behívta a rendelőbe, miután a beteg levetkőzött, az ágyra feküdt, egy lepedővel letakarta. Az orvos percnyi pontosan érkezett az adott időpontra.

– Csókolom!

A nővér levette a lepedőt a betegről. Az orvos megnézte az epét, a májat, a veséket és a pajzsmirigyet. A vizsgálat után azt mondta, hogy minden rendben van, itt ki van zárva a daganat. Zöldike meg volt hatva az orvos tudása láttán. Visszament a kórterembe, és már hozták is az ebédet, ami húsleves volt, egy csirkecombbal, hozzá tejberizs kakaóval. Ennek öröme jót evett. Délután aludt, sétált, tévét nézett. Akkor látta, hogy a takarítónők nagy csomagokkal mennek haza, viszik a kenyeret, joghurtot, tisztítószereket.

Reggel mindhárom betegtársa elfelejtette, hogy vérnyomásmérésre kell menni. Zöldike szólt nekik, aztán megköszönték a gondoskodását. A beteg újra vérvételre ment, majd üvegbe pisilt, amit egy nagy hűtőbe helyezett el. A helyiségben, ami a vécé mellett volt, émelyítően pisiszag áradt, hisz minden beteg vizelete ott állt nagy, fedetlen üvegekben nevükkel feliratozva.

A reggeli kenyérosztás után, amit egész napra kaptak, hoztak még egy háromszögletű sajtot és teát. A viziten az orvos mindenkitől megkérdezte, hogy van. Zöldike megtudta, hogy még sok vizsgálat lesz, kár volt örülni az első eredménynek. Egy új orvos elmondta, hogy a vizeletgyűjtés folytatódik mindennap. Ezenkívül másnaptól székletet kell adni három napon keresztül, megnézik, van-e benne vér. Hétfőn a cukorháztartást nézik, és röntgenvizsgálattal folytatódik a kivizsgálás.

– Mi a beteg kívánsága?

– Szeretnék hazamenni rövid időre.

– Lehet, de este fél hatig érjen vissza!

Az ebéd erőleves volt, és tökfőzelék marhahússal. Zöldike utána gyorsan öltözött, alig várta, hogy a lábát az utcára tegye. A nap szépen sütött. Bement a boltba, és ismertette a kivizsgálás részleteit.

– Ha a székletet nézik, ne egyél banánt – mondta Pipacs.

Nem gondol arra, hogy a klinikán sokkal okosabb emberek vannak, mint ő. Zöldike Epernek mondta, hogy olyan váratlanul jött ez az egész, és néhány napig bizonyosan bent kell maradnia. Nem is válaszolt. Panni néni sírt, hogy biztos azért engedték a lányát szabadlábra, mert súlyos beteg. Zöldikére újra rázúdult a kinti élet terhe.

Hazafelé vett két narancsot és süteményt, hisz úgyis lesz cukorterhelés, legalább kiderül, ehet-e édes gyümölcsöt vagy sem. Otthon olyan szép volt a lakása, a virágok, a csend, az illat, de vissza kellett mennie, és még azt sem tudta, mi lesz vele a továbbiakban. Akkor gondolkodott el igazán a betegségéről. Kimegy a szervezetéből a kalcium? Ez olyan, mintha az ember vére csöpögne vagy csordogálna. Ezért van a csontritkulás is a gerincben. Meg kell keresni az okát, mert összeroppan. Nehéz volt visszamenni. Amikor a kórterembe érkezett, még jobban érezte a kórház szagát.

Azt álmodta a klinikán, hogy sok ember tetőszerkezetet készít, és amikor elkészülnek azzal a hatalmas szerkezettel, nagy precizitással emelik rá a házra. Azon a napon is, mint minden reggel, egy üres üveget kapott, mert minden csepp vizeletet be kellett gyűjteni. A délelőtti elég gyorsan elmúlt, és az ebédet várta, ami gyümölcsleves volt gyümölcs nélkül, párolt rizs, és töltött mellhús rántva. Vasárnap jöttek a látogatók, de őt senki nem látogatta. Zöldike olvasott,

sétált a folyosón, és tévét nézett. Az ágya fölött volt egy csengő, és egy kis mikrofon a falban, azon keresztül hallotta a szomszéd szobában egy férfi beteg szuszogását.

A negyedik napon is ötörk ébresztették. Éhgyomorral a nővérnél jelentkezett, de olyan kába volt, hogy mindent kétszer kellett mondani, mire megértette. Az első vérvétel előtt két deci cukros vizet ivott. Utána azt mondta a nővér, hogy ne menjen messzire, mert fél órán belül lesz a második vérvétel. Zöldike visszament a kórterembe, résnyire nyitva hagyta az ajtót, és várta az óra csörgését. Így a második, majd a harmadik vérvétel következett. Az éjszakás nővér hazament, azután egy óra szünet után újabb vérvétel volt. Az ötödik szűrés után nagyon gyengének érezte magát, az ujjai remegtek. Reggeli után, ami túró és kenyér volt, láb- és kézfejröntgenre ment, majd EKG-vizsgálatra. Zöldike már megtanulta, hogy panaszkodni nem szabad, inkább a nővért kell sajnálni, hogy sok a munkája, akkor jók lesznek hozzá.

Ebéd krumplileves volt tejföllel, utána paradicsomban húsgombóc és tarhonya. A kórteremben nehéz volt elviselni a három beteget, az egyiknek cukrot találtak és nyafogott, hogy élete végéig diétázni kell. Egy katonatiszt felesége, aki szintén ott feküdt, azt mondta, nem tud menni vérvételre, mert ott annyian vannak, mint a szemét. Hogy lehet az embereket így nevezni? – gondolta Zöldike.

– Sajnos nem találtunk daganatot – mondta az adjunktus a vizsgálatok után.

A beteg le volt dőbbenve, mert úgy érezte, hogy az orvosoknak élmény, ha daganatot találnak. Pipacs hívta a kolléganőt. Elmondta, hogy Évivel dolgozik.

– Jaj, a helyem megvan?

– Ne butáskodj! Eper iskolába jár, és ez a nő jött segíteni, aki Mimóza osztálytársa volt valamikor régen.

Ötödik napon azt mondta az orvos, hogy hajlama van a cukorbetegsége, mert terhelésre emelkedett a cukorszint, de utána visszament. Továbbra is diétázni kell, a májfunkció magas, csökkenteni kell a gyógyszereket.

Zöldike a főorvosnak adott háromezer forintot egy borítékba. Azután kapott egy készüléket, ami 24 órán keresztül méri a vérnyomást, és megkapta az elbocsátást.

Hazafelé bement a boltba. Örömmel tapasztalta, hogy kirakat készült a bejárati ajtóra.

– Eper ideges! – mondta a kolléganő. – Jó lenne, ha megdicsérnéd, mert csak annak örül.

Zöldikének ez a legnehezebb, de végül is kitalált valamit. A főnökkasszony mosolygott. Panni néni elmondta, hogy műtét után Bíbort elszállítják hozzá, mert nincs se lakása, se munkája, csak a betegsége. Örület, mit kell kibírni egyes embereknek – gondolta Zöldike –, és senki nem tudja, mi vár rá az életben.

Másnap levették a vérnyomásmérőt, az adjunktusnő megnézte, hogy alakult a vérnyomás. Kiderült, hogy amikor idegeskedett a beteg, azonnal felment a vérnyomása.

– Vérnyomásmérőt kell venni! Ezután naponta kell mérni az értékeket! Nyugtatót kell szedni, ha idegeskedik.

Zöldike megkapta a zárójelentést, és megbeszélték az új gyógyszerek szedését. Tulajdonképpen Zöldike nem tudta, mennyire veszélyes a betegsége, csak az eredmények mutatták a betegség súlyosságát. Szédült, gyenge volt, hányingerrel küzdött, állítólag az új gyógyszerek miatt. Azt tudta, hogy soha többet nem élhet gyógyszerek nélkül. A kalcium hormonális alapon távozik, de arra gyógyszert nem kaphat, mert májkárosodása van. Továbbra is füszer-

szegény diétát kell tartania, kalciumos ételt kell fogyasztania, és sokat mozogni friss levegőn, mert akkor jobban beépül a kalcium a csontjaiba.

Annak öröme, hogy nincs daganat, Zöldike elment meghallgatni Bartók Béla 3. zongoraversenyét. Mindig lelki felfrissülést jelent neki egy-egy hangverseny.

Pipacs felhívta Zöldikét, elmondta, hogy Eper nagyon leszidta, mert nem vigyáz a porszívóra és a lakatra. Hogy lehet a porszívóra vigyázni? Nyolc éve mindennap használatban van, egyszer el fog romlani.

– Nekem is mondta Eper, úgy vigyázzak a lakatra, mint a két szememre.

– Egyszer az utcán felejtettem a táblát, azért is megdorgált a főnökasszony.

Mi vár rám, ha kezdek dolgozni? – gondolta Zöldike. – Őrület ez az asszony, ahogy gazdagszik, mindig kegyetlenebb. Eper egyszer sem hívta fel az alkalmazottját, és nem is látogatta meg.

Zöldike reggelenként bevette a gyógyszereket, és tudomásul vette, hogy többet nincs cukor- és édesgyümölcs-fogyasztás, és csökkenteni kell a szénhidrát-fogyasztást is. Első nap, szerencsére, nem voltak sokan a boltban, néha leültek pihenni a kolléganővel. Mímóza mesélte, hogy Eper mindig valamiért bántotta Pipacsot. Úgy látszik, neki ez az öröme az életben. Közben telefonált a főnökasszony, hogy tegnap elesett, amikor szaladt a fodrászhoz, megütötte a lábát, és nem tud bejönni. Az utóbbi időkben hetente már kétszer is ment fodrászhoz. Micsoda szerencse. Zöldikének eszébe jutott az adjunktusnő, amikor azt mondta, hogy lesz a főnök is beteg.

Azt mondta Pipacs, amire Zöldike is gondolt, hogy nem is baj, ha vele is történik valami, talán így jobban megérti a dolgozókat.

Így próbálta megtudni Zöldike véleményét, de teljesen mindegy, mit mond, ő úgymint azt mond Epernek, amit akar.

Panni néninek meghozták a lányát a kórházból. Ezután ő ápolja Bíbort, aki sokat szenvedett, amikor az onkológiára került, először is kopasz asszony jött vele szembe, aztán ő is arra a sorsra jutott. A néni talált a hűtőben egy bögrében fél liter zsírt, azt kente a kenyérre.

Mesélte, hogy Pipacs nagyon felejt, mindig több hibát követ el. Nefelejcs viszont nagyon hízeleg Epernek, és már tudni, hogy becsapja, meglopja őt. Eltávolítja a régi árakat, és drágábban árulja, de Nefelejcs aranyos, mert őt ennivalóval kínálja. Eper Orosházán is akar boltot nyitni, már keresi az üzlethelyiséget. Különbözik állandóan szidta őket valamiért. Epernek az is fájt, hogy Pipacs szabadságon volt, mondogatta is, hogy mindig szabin van. Zöldike sok bőrruházat-javítást elküldött, főleg olyankor, ha vevő is volt a boltban. Ezért a külön munkáért még nem kapott tíz forintot sem. Nem érdekelte. Majd mondogatja Epernek, hogy nincs ideje a javításátvétel miatt a vevőkkel foglalkozni. Aztán gondolkodjon. Ebben az országban csak akkor lesz jobb az ember helyzete, ha hazudik. Zárás után zuhogott az eső. Azúr a buszmegállóig se vitte el a két dolgozót. Ők meg Eperrel beültek a drága autóba, amit az eltitkolt jövedelemből vásároltak.

A főnökasszony április elsején megnyitotta az új boltot, és olyan alkalmazottat vett fel, akinek nem alkoholista a férje, és hozzátartozója nem volt börtönben. Amikor bejött a boltba az árut válogatni, amit átvisz az új boltba, minden új volt rajta, a cipő és a táska is, mert valaki mondta neki, hogy jobban öltözzön. Zöldike, az előző évről visszamaradt árut kicsomagolta, átvásalta és felárazta. Neki kellett a készítővel is megbeszélni, hogy visszaadnak tizenöt kosz-

tűmöt, mert Pipacs azt mondta, nincs tartása. Inkább elvitte volna a harmadik boltba, olcsón, akciós áron árulni. Orosháza kis helység, ott nem figyelnek a tartásra. Már negyedik napja nyitva volt az új bolt, és még semmit nem adtak el. Eper ideges volt. Ezek szerint forgalomhiány miatt zárt be ez előző tulajdonos is – gondolta Zöldike. – Mit telhetetlenkedik? Nem elég a két bolt? – gondolta Zöldike. A legszebb árut elvitte, így itt sem lesz forgalom. Egyre nehezebben viselte ennek a kegyetlen főnöknek a hóbortjait.

Zöldike az új nyugdíjas kolléganővel, Évivel dolgozott. Ő sem kereskedő. Azt mondta, hogy ők már nem szeretkeznek ilyen korban, talán 66 éves a férje. Különben az is idegesíti, ha a gereblyézett földön végigmegy a macska. Tipikus esete a szexuálisan kielégületlen nőknek.

Zöldike éjszaka nagyon köhögött, alig szuszogott, láza is volt. Bizonyosan a kórházban fertőződött meg a vírussal. Reggel az ügyeletre ment, de olyan sok volt a beteg, hogy a lépcsőn is ültek. Mivel szombat volt, úgy gondolta, a rövidebb munkaidőt valahogy kibírja, Eper felmond, ha újra beteget jelent. Azúr ült az autóban a bolt előtt, ellenőrizte, hogy időben érkeznek-e a dolgozók. Zöldike a nénivel dolgozott, amikor köhögött, azt mondta neki:

– Pörkölj már cukrot! Te túl okos.

– Nekem aztán pont a cukor hiányzik. Erre antibiotikum kell – mondta Zöldike. Különben már az is baja, ha az ember szabadidejében olvas és könyvtárba jár. Leköpte volna Zöldike, de nem bántotta. Szerencsétlen öregasszony, már a terhes asszonyokat sem tudja elviselni, mert minek szülnek. Azért minden anyának nincs olyan gyereke, mint neki. Egy szavába kerülne Zöldikének, és többet nem dolgozna.

Délután aludt egy kicsit az asszony, aztán visszament az orvoshoz, mert rosszul volt, hányinger, fejfájás, láz gyötörte, a vérnyomása 170/110-re emelkedett. A villamoson az első ülésre ült. Az egyik megállóban három különös kinézetű fiatalember akart feljönni, de a vezető nem engedte fel őket. Az egyik esküdözött, hogy nem engedik balhézni a társukat, és van érvényes vonaljegyük. Kegyelem járt nekik, és felszálltak. Alig indult el a villamos, máris hallatszott a csúnya beszédük. Faszom! Zöldike csak arra gondolt, mi lesz, ha késelésre kerül sor. Remélte, hogy vészhelyzetben a sofőr kinyitja majd az ajtókat, és kiengedi az utasokat. A káromkodás, a zaj a férfiak körül csak fokozódott. A vezető megállította a villamost, hátrament, és figyelmeztette őket, hogy ne feszegessék az ajtókat. Zöldike nem is mert hátranézni, csak minél hamarabb vágyott leszállni.

A mentőállomáson meg két rendőr vezetett egy sérült férfit, verekedésről beszélgettek. Aztán megálltak mellette. A betegnek elege volt mindenből. Szerencsére nem kellett sokat várakoznia. Az orvos megvizsgálta a torkát, a tüdejét.

– Pihenni kell egyforma hőmérsékleten, és a gyógyszert szedni.

Ment az asszony a gyógyszertárba, ahol fény alá tették a receptet.

Azt mondta a gyógyszerész, nem jó a vény, és nem tudja kiadni a gyógyszert.

– Most jövök az ügyeletről, tíz perccel ezelőtt kaptam ezt a receptet. Kérem, telefonáljon, és kérdezze meg az orvost, mert én nem hamisítottam. Nagy keservesen eljutok az ügyeletre magas lázzal, eljövök kiváltani a gyógyszert, önök meg küldözgetnek oda-vissza. Gondolja, én a félúton receptet hamisítok? Nem csoda, hogy ebben az országban sok az öngyilkos, nem bírja mindenki elviselni ezt az életet.

A gyógyszerész azonban nem törődött a beteggel. Mérgelődött Zöldike, hogy egyszer is alig ért oda gyalog, és ilyen betegen visszamenni. Annyit nem tesz meg a gyógyszerész, hogy felhívja az ügyeletet orvost. Az igazi hamisítókat nem ellenőrzik.

– A rohadt, kurva világba! – mondogatta útközben.

Amikor visszavitte a receptet, kiderült, hogy a nővér javította a dátumot. Sajnálták, elnézést kértek, egy pecséttel igazolták a hibát. Dühösen, betegen újra visszament az ügyeletes gyógyszerárba. Soron kívül odaállt az ablakhoz.

– Én nem szaladgálhatok a recepttel, ha kiadom, nekem kell kifizetni!

– Rengeteg hamisítvány van! Az nem baj? Egy ártatlan beteget kell húsvét estéjén ide-oda küldözgetni. Csoda, hogy a beteg nem esik össze félúton.

Zöldike támolyogva ment, és sírt hazafelé a villamoson.

A húsvéti ünnepek után Panni néni azt mondta, hogy ő is beteg volt a hétvégén, de minden gyógyszert bevett, ami otthon volt, eszébe se jutott orvoshoz menni, hol be a kádba, hol ki a kádból, és meggyógyult.

Végre elérkezett május elseje, és nem kellett dolgozni. A tévében, a rádióban azt mondogatták, hogy háromnapos ünnep. A kereskedelemben bizony minden szombaton dolgozni kellett, ott a munka ünnepe is egynapos volt.

Eper rengeteg árut hozott, egy perc szünet nélkül dolgoztak egész nap, hisz három bolt részére kellett árazni, mert onnét viszik tovább. Volt százötven póló, harminc kosztüm, és ruhák, szoknyák, blúzok. Zöldike fáradtan, de mégis elment este hangversenyt hallgatni a Zsinagógába, hisz megdicsőül a hangverseny után.

Másnap az opera-énekesnő jött a boltba, aki szólót énekelt az este. Zöldike gratulált neki, aki azt mondta, tizenöt éve énekel, de őt senki nem ismerte meg.

Az embereknek nincs kulturális igényük, nem mennek koncertre – mondta Zöldike, isznak, esznek, kártyáznak.

Az énekesnő vásárolt egy ruhát, és azt mondta az eladónak, ha valamiben segíthet, szóljon neki. Megköszönte a kedvességét.

Zöldike meglátogatta a régen elküldött kolléganőt, aki egy másik boltban dolgozott.

– Tudsz az árulóval együtt dolgozni?

– Kénytelen vagyok.

– Csoda, hogy túlvészelted azt a nehéz időszakot a boltban – mondta Lilácska. – Én állami munkahelyet keresek, mert a vállalkozók kevés összegre jelentik be a dolgozókat, és kevés lesz a nyugdíj.

– Én is mondtam Epernek múltkor, de még csúfolódott is, és akkor sem emelte a nyugdíj-alapot nagyobb összegre. Őket meg senki nem ellenőrzi.

Színházba ment Zöldike a Bánk Bánt nézni. Egy jegykezelő ismerőse bemutatta Marikának, aki utazást szervezett Görögországba, és tájékoztatta őt, hogy van még két-három hely. Zöldikének tetszett az ajánlat, hisz csak ötezer forintot kellett befizetni, és a maradék 15 ezer forintot lehet részletekben az utazás után is.

– Ilyen helyzetben biztos kap szabadságot! – bátorította az asszonyt a szervező.

Zöldike másnap Epernek bejelentette, hogy a múlt évi szabadságát szeretné kihasználni.

– Hát jó – mondta.

Néhány nap múlva, május közepén, vasárnap reggel indult a taxi a lakástól. Zöldike egy kicsit szorongott, mi lesz, ha szorít a szükség, és fizikailag bírja-e majd az utazás gyötrelmeit, hisz hosszúnak tűnt a másfél nap. Úgy gondolta, a legkényelmesebb helyet foglalja el a buszban, és közben eszik, iszik, és bármikor megállnak, ő mindig kiszáll elsőnek, és utolsónak megy vissza. Valamikor súlyos bőröndöket cipeltek az emberek, most könnyű, szép és mosható táskát vásárolt, sok, zipzáras rekesszel, ahol mindennek lesz helye. Bizakodással indult az első görög útjára.

A sofőr otthon hagyta a feleségét, de jött a szeretője, akit a férje hozott ki reggel a buszhoz. Marika közölte az utasokkal, hogy késni fog a busz, mert a klímaberendezést kell javítani. Vasárnap reggel fél nyolckor? – gondolta Zöldike. Hideg reggel volt, kabátban és nadrágban is fáztak a téren. A késés máris kedvezőtlen hatással volt az utasokra. Közben kisütött a nap, és az utasok, mint a legyek, a napos ligeteket keresték az árnyékos téren. Félórai késéssel megérkezett a jármű. Zöldike két helyet foglalt el magának, mivel nem volt tele a busz. Föl-szedte a lábait, és vígan utazott. Általában mindenki párosan szeret utazni, és nyomorognak egymás mellett szűkösén.

Nemsokára az országhatárra érkeztek, és elhagyták az országot. Nem kellett nagy tudás ahhoz, hogy az utas észrevegye, nem működik a klímaberendezés. Annyira nem érdekelte Zöldikét, hisz számára minél fontosabb volt, hogy bepillantást láthat a görög kultúrába.

Az idegenvezető bemutatkozott, és elmondta, hogy három nyelven beszél.

Zöldike viszont, mivel szerb földre érkeztek, közölte, hogy tudja az ország hivatalos nyelvét. István megköszönte, de az emberek arról suttoztak, hogy lényegtelen, mert az angol és a német nyelv a fontos. Zöldikének, az országon áthaladva, csak pillanatnyi emlékek jutottak eszébe, nem is akarta, hogy bármilyen rossz emlék megzavarja a kellemes utazást. A Vajdaságban sok üres, elhagyatott házat láttak, melyeknek hiányzott egy-két ablaka, ajtaja, és cserepek, amit a szél lefújta a tetőről. Sok helyen a kerítésekről hiányoztak a deszkák, ezeket inséges időben az emberek eltűzelték, és azóta se pótolták. Távolról is látszott a szegénység, ami valamikor nem volt jellemző erre a tájra. Belgrádhöz közeledvén István elmondta, hogy alakult a történelem folyamán a város története. Az ország éghajlatáról, a bóra szélről tett említést röviden. Nisen haladtak keresztül, ott is nagy a nincstelenség, a házak alig haladták meg az emberek magasságát, pici ablakok. A házakhoz egy lépcső sem vezet, egy szinten áll a földel, a házak szorosan egymás mellé építve, hogy minél kevesebb épületanyag kelljen hozzá. Már délutánra járt az idő, amikor Zöldike újra elfoglalta a vendégülést.

– Még negyedóra, és megállunk – mondta a sofőr. – Pihenünk, és aztán irány Macedónia.

Akkor hirtelen a sofőr sebességet váltott, majd ránézett az idegenvezetőre. Érezni lehetett, hogy valami baj van. Az autóbusz megállt, a sofőr izgatottan kilépett. Zöldike csak annyit tapasztalt, hogy a motor nem dolgozik. Akkor keskeny kis bekötőúton voltak, távol minden településtől, a határtól 10 km-re.

– Nem mehetünk tovább – egy kicsit állunk – mondta Marika.

Kiszálltak a buszból, Marika bekapcsolta a rádiót. A sofőr és az idegenvezető megindultak gyalog előre. A két embert nemsokára felvette egy autó, és eltűntek. A tartaléksofőr kitette a piros háromszöget, a szembejövő járművek sofőrjei azt hitték, pihennek az utasok, hisz kegyetlenül szólt a zene. Marika vezényelt, az utasok énekeltek. Zöldike a barátnőjének egy lila virágot szakított, az ő kezében már ott volt a pipacs, amit neki hozott.

A sofőr és az idegenvezető, egy bizonyos idő elteltével visszaérkeztek egy idegen emberrel, akinek csak mutogattak, mert István hiába tudott három nyelven, amikor azon az elhagyatott tájon nem ismerték se a franciát, se az angolt, de a németet sem.

Az idegen csakis a saját nyelvét ismerte. Az ismeretlen, a durva viselkedésével megindult a tömegbe. Amikor a szőke Marikához ért, meglökte a vállát, és azt mondta: – Picska te materina, sta szi uradila?

Marika megborzongott. – Mit akar velem ez az idegen? Miért káromkodik?

Zöldike csitította őt: Nyugi, nyugi ez csak üdvözlés. Zöldike is odament üdvözölni az idegent. Zdravó, zdravó köszöntötték egymást, mint a régi jó barátok. Az asszony akkor szólalt meg szerbül, és bizony hosszú időn keresztül ő vezette a beszélgetést. Az autóbusz végén döbbsen látta a kritikus helyzetet. Leszakadt a motor, és ott álltak egy lakatlan területen, a szerbiai hegyek közt. Ami azért történt, mert az út nagyon rossz volt, és a sofőr gyorsan hajtott a pihenő előtt.

Zöldike beállt tolmácsnak a sofőr és az idegenvezető mellé, és nem csak a nyelvet tudta, hanem ismerte a mentalitásukat is az ott élő embereknek. A válaszokból senki nem értett egy szót sem, mert a szerb nyelv annyira más, mint a magyar.

Marika Zöldike mellett állt, és állandóan azt mondta: fordíts!

Miután az ember megnézte a motort, elmondta, hogy be kell húzatni a buszt a benzinkúthoz, hogy ne legyenek éjszaka kivilágítatlanul ezen a keskeny úton, ahol jobbra hegy, balra a szakadék. Az ember benzinkutas volt a legközelebbi kútnál, ami öt kilométer távolságra volt onnét. Zöldike segítséget kért. Mielőtt az ember bármit is válaszolt volna, ő adott fel kérdést.

– Gde ti je mŭzs? Zásto szi dosla?

Az idegennek nagyobb probléma volt, hogy az asszony férj nélkül utazott, mint az, hogy bajban vannak, és nem tudnak tovább utazni. Nem volt mit tenni, beültek a szerb ember autójába, elöl a sofőr és a fia foglaltak helyet, a hátsó ülésen István és Gyuri között Zöldike. Így hármasan összeérve a testük. Utaztak. Akkor este hét körül járt az idő. A benzinkútnál megnézték a teherautót, amivel majd behúzzák az autóbust. Zöldike az idegennek magyarázta, hogy szükségük van egy vontatókötélre, de azt mondta, neki ilyesmi nincs. Végül is a két ember egy teherautón talált drótkötelet, ami talán még soha nem volt leszerelve. A rozsdás csavarok végül is, nagy nehezen engedtek a szorításból, és az emberek kezében volt, ami szükséges a vontatáshoz.

Az ember morgolódott, hogy miért nem hoztak magukkal kötelet, ha már utazgatnak. Vasárnap este lévén az idegennek sehogya se volt kedve segíteni, vontatni az autóbust, mert mi az neki 100-200 márka beígért jutalom a munkáért, a benzinkút jövedelméhez képest. Mindent legalább tízszer kérdezett.

– Van levegő a motorban?

– Hat atmoszféra van, de ha soká várunk, nullára fog csökkenni – mondta az asszony. Mutatta neki, hogy a nap nyugszik, szürkület van már és hűl a levegő. Ott áll a busz kivilágítatlanul, a sok utassal, terhes asszony is; pedig nincs, de valamit ki kellett találni, ösztönözni, hátha megkötődik egy terhes asszonyon, akinek hat gyereke van.

– Gospodine, molim vász lépó, de krenemo.

Ekkor a válasz helyett újra kérdés következett.

Haragosan kérdezte: – Gde ti je muzs? Hol a férjed?

– Otthon van, vigyáz a gyerekekre!

– Honnét jöttél?

– Magyarországról.

– Hol a férjed? Hova mész, és miért? – ismételte.

Föl nem fogta, hogy egy asszony otthon hagyta a férjét és a gyerekeit, hisz az ő asszonyaik nem utaznak férjeik nélkül. Bánta már Zöldike, hogy azt mondta, otthon a férje, bár azt mondta volna, hogy a sofőr a férje.

Folyamatosan ismételte: hol a férjed? Hova mész, és miért?

Zöldike meg csak azt mondogatta: uram, induljunk, mindjárt sötét lesz, a buszon terhes asszony, a gyerekek is fáznak, jön az éjszaka. Ez az idegen soha az életben nem érti meg, hogy ez az asszony valahol ott hagyta a férjét, a gyerekeit, és megy valahova, és ő nem tudja, miért. Azt a fogalmat, hogy turizmus, kirándulás – nem ismerte. Utólag jutott eszébe Zöldikének, hogy miért nem kérdezte az embert Európa országairól, ugyan mit tud a világról. Három-negyed órán keresztül tartott a gyözködés. Ki tudja, mi járt az ember eszében, mire hajlandó volt indulni. Az asszony talán még soha nem ült teherautóban, nagyon magas volt, alig mászott fel, kezében még mindig szorongatta a pipacsot. Gyurka a sofőr mellé ült, Zöldike és István egy ülőhelyen osztoztak. Zöldike az idegennel beszélgetett, míg haladtak a szerbiai, hegyi utakon. Eszébe jutott, hogy nem is kérdezte, van-e üzemanyag a teherautóban, mert úgy tűnt, nem gyakran használja. Különös utazás.

Az ember továbbra is azt kérdezte, hova mennek? Később megkérdezte, hány éves az asszony. Tíz évvel fiatalabbnak mondta magát, nyugodtan tehetne, hisz az ottani körülmények között élők úgyszólván öregebbnek néznek ki. Nyolc-tíz éves gyerekeket vallott be, és mondta, hogy vásárolni megy Görögországba. Az idegenvezető időnként megszólalt németül, angolul. Szegény ember csak nézte gyanakodva, mert ő abból egy szót sem értett.

– Szerb vagy? – kérdezte az asszonyt.

– Nem!

– Honnét tudsz szerbül?

– Kereskedő vagyok, a szerbek jönnek hozzánk vásárolni, mert szomszédos ország, és azért tanultam meg a nyelvet. – Furcsán nézett az idegen, hisz Koszovón akkor éppen háborúztak a szerbek az ott élő albánokkal. Utaztak a cél felé, negyven percen keresztül, és vitték a kelleket. Az utasok türelmesen várakoztak az elhagyott úton. Érkezéskor a sofőrnek fordulni kellett, ami nehezen ment, majd visszatolatott, és végül is sikerült a buszt megközelítenie. Az emberek azonnal nekiláttak a kötél felszereléséhez, gyorsan ment a csatlakozás, az utasok felszálltak. Zöldike, a sofőr mellett foglalt helyet, és azt a feladatot kapta, hogy figyelmeztesse, lassan, óvatosan vezessen, egyforma ritmusban, hogy a kötél el ne szakadjon, vagy ki ne kapcsolódjon, mert mellettük a szakadék. Zöldike tudta a veszély súlyosságát, de kért valakit, hogy ne legyen egyedül a sofőr mellett. Akkor az idegenvezető ült mellé. Gyuri visszament a buszt irányítani. Nemsokára megindultak, és lassan haladtak. A sofőr a visszapillantó tükörben figyelte az eseményeket. István akart az ablakon kinézni, de nem nyílt ki. Vontatás közben Zöldike félt, de leplezte félelmét. Beszélgetett az idegennel a saját dolgairól, életéről, és kérte őt, hogy szépen, nyugodtan vezessen. Az igaz, hogy ők voltak iszonyú nagy bajban, és akkor mégis az idegennel kellett foglalkozni, mert egy olyan emberre találtak, akinek a saját problémája a fontos. Ezt érezni lehetett, mert úgy igazán nem sajnálta az utasokat, nem érezte

a helyzet súlyosságát. Lehet hogy nem is, tudta, hol van Magyarország, azt sem kérdezte, hányan vannak a buszban, mikor indultak. Nem érdeklődött felőlük.

– Honnét kapja a benzint? – kérdezte az asszony.

– Belgrádból – és ciszternákban tárolom.

Zöldike megtudta az idegentől, hogy nyolc gyereke volt, de kettő meghalt, mert későn ért oda az orvos, amikor betegek voltak, nem volt telefon. Elmondta, hogy ő albán. Akkor értette meg Zöldike a helyzetet, mert az albánok nem szeretik a szerbeket, a magyarokat meg nem ismerik, és lehet, hogy azt hitte, hogy az asszony szerb. Van Mercedese, amit 50 ezer márkáért vásárolt. Az asszony arra gondolt, hogy szerintek ennek az embernek fegyvere is van. Csak lassan, így, így vezessen, és dicsérgette az embert. Amikor elhallgatott az asszony, és nem foglalkozott vele, a sofőr átváltott egy gyorsabb ritmusba, és kiakadt a kötél. Leálltak. Az emberek gyorsan visszakapcsolták, és az asszony folytatta a beszélgetést.

– Gospodine, koliko imas godina? (Hány éves vagy?)

– Mit gondolsz?

Természetesen az asszony kevesebbet mondott, hisz tudta, hogy a férfiak is hiúak, nem csak a nők. Örült is az ember, hogy fiatalabbnak látszik a koránál. Mellette az idegenvezető, a kolozsvári adjunktus, néha adott fel kérdést magyarul, az asszony tolmácsolta.

– Hányszor imádkoznak az albánok?

– Ötször – felelte az idegen. – Az első napkeltekor, ami nagyon fontos, aztán délben –, a többit nem részletezte. Zöldike nagyon fáradt volt, már a beszélgetés is nehezebbre esett, meg a félelem, hogy mi lesz velük ott a szakadékok mentén. Már sötétedni kezdett, amikor újra gyorsított az idegen, és újból kiakadt a vontatókötél. Az idegenvezető kiszállt, elrendezték, visszakapcsolták. Ekkor már tudta az asszony, hogy még jobban kell ügyelni az idegenre, hisz tele a busz emberekkel, és ez az ő felelőssége. Hosszú volt az út, de az asszony csak kérdezett, beszélt. Akkor az ember megnyílt, és elmondta a titkát. Néhány éve tart a kapcsolata egy asszonnyal, nagyon szerelmes, az ő szerelmük a legnagyobb a világon.

– Mit csináljak, hagyjam el a feleségem?

– Ne hagyd el az asszonyt a gyerekekkel – tanácsolta Zöldike.

– Tudja a feleséged?

– Igen. A szeretett asszony képe mindig nálam van. Te, mondd meg, mit csináljak?

– Szeresd mind a kettőt!

Az ember meglepődött a válaszon. Közben besötétedett. Már úgy gondolkodott Zöldike, mint ha ő tartaná a kormányt. Ekkor a távolban fény derengett, és kibontakozott a benzinkút sziluettje. Az asszony irányította a sofőrt, hogy ne az úton álljon meg, hanem balra kanyarodjon. Akkor mutatta az idegen, hogy távol a hegyoldalban van egy falu, ott a háza. Sötét volt, amikor bekanyarodott a teherautó, az asszony kilépett a fűre, megcsúszott a lejtőn, az út peremét fogta meg. Úgy látszik, az idegenvezető figyelt, és máris ott volt mellette, megfogta a kezét, és segítségével kimászott az útra. Akkor vette észre, hogy a pipacsot még mindig szorongatja a kezében. Az idegen áramot adott a hosszabbítón keresztül, és az emberek nekiláttak a motor szereléséhez. Később esztergályost kerestek, de az idegen nem mondta, hol van szakember. Egyértelmű volt, hogy nem örvendett a busz utasainak. Ellenkezőleg, nagy teher volt számára. Zöldike figyelte az embereket, hogy haladnak a munkával, és az utasokat a buszban. Tulajdonképpen nagy volt a veszély, mert 20 km-re volt az iszonyú, koszovói

háború, de úgy tűnt, nem gondolkoztak ezen az utasok. A bokrokon szentjánosbogarak röpködtek. Zöldike még az életében sehol nem látott ennyi, fényes rajt. Továbbra is ő volt, akire számítani lehetett. A sofőr hívta, hogy a telefonja lemerült, és megkérte az asszonyt, hogy töltsse fel, közben vigyázzon rá, amíg feltöltődik. Aztán kérdezte, hogy kell innét hívni Magyarországot. Majd helyet keresett, ahol volt térerő, és hívott egy másik buszt, amivel továbbszállítják majd az utasokat. – Reggelre ideér a mentőbusz! – szólt a hír, és akkor mehetnek tovább az utasok. Valaki itt marad, és megjavítják az autóbust.

Amikor az asszony teljesen kimerült, bement a buszba, akkor már majdnem mindenki aludt rajta kívül. Ködös, májusi, hideg éjszaka volt, egy harisnya, két nadrág, egy pulóver, ami volt, mindent magára vett. A kabáttal betakarózott, de bizonyos időnként arra ébredt, hogy nagyon fázik. Akkor még jobban összehúzta magát, mintha csigaházba bújna, de újra és újra felébredt, és mindig jobban fázott, csak annak örült, hogy a legjobban fázott testrészére ráhúzta a kabátot. A sofőr és az idegenvezető egész éjjel felváltva örködtek, sétáltak a busz körül, hogy az utasok tudjanak aludni, hisz bármi történhet az éjszakában. Különböző nők sok aranyékszert hordtak magukon. Zöldike nem értette, miért van három-négy gyűrű az ujjakon egy turistautazáskor.

Hideg reggelre ébredtek, hajnalban pára gomolygott körülöttük. Az utasok aránylag nyugodtak voltak. Előjöttek a buszból, és várták, hátha kisüt a nap, ami javítja a hangulatukat. A motoralkatrészekben állt szétszerelve, az úton szerteszét mindenfelé, szerintük szép sorrendben, az asszony számára érthetetlenül. Újra Zöldikére volt szükség, elmondani a benzinkút tulajdonosának, aki akkoriban érkezett, hogy segítsen esztergályost keresni. Az idegen kedvetlen volt és ideges. Az asszony gyözködte, hogy segítsen már, hiszen szükségük van acélból készült négy csavarra, ami beletört a menetbe.

Az idegen elmondta, hogy tíz kilométerre onnét van egy mester, de ő egyedül akar elmenni hozzá megcsináltatni a csavarokat.

– Ha lesz csavar, akkor mennyi ideig tart visszaszerelni? – kérdezte az asszony.

– 1,5 óra – volt a válasz.

Az idegen elvitte a mintacsavart. Az idő múlt, az utasok nem értették, hol a segítő busz, amivel utazhatnak tovább, hiszen már rég Görögországba kellett volna érkezni. A nyakuk ferdült meg, mert mindig egy irányba néztek, és keresték szemükkel a piros buszt és az utánfutót. Az autók, buszok száguldoztak, de a várt jármű csak nem érkezett. Egy biztató volt számukra: a napsütés és a lassú, de biztos felmelegedés. Míg várakoztak a benzinkúton, ennivalót kölcsönöztek egymásnak.

Elég hosszú várakozás után megjött az idegen, és azt mondta, hogy a szakembernek nem volt acélja, más anyagból viszont nem érdemes csinálni.

A busz nem érkezett. Zöldike olyat mondott a sofőrnek, hogy talán nem is kérte a buszt, hisz kétszer ideért volna már. A sofőr közölte, hogy éjjel 11-kor elindult a segítő busz, de a szerb rendőrök elfogták a jármű vezetőjét, és bezárták nyolc órára. Akkor minden ígéret hihetetlennek tűnt, a valóság viszont az volt, hogy ott álltak, az idő múlt, és se csavar, se autóbusz. Újra gyözködni kellett az embert, hogy segítsen. Az idegenvezető hol németül, hol angolul beszélt. Az idegen viszont értelmetlenül nézett rá, és csak Zöldike szerb szavaira reagált.

– Uram, éhesek és szomjasak vagyunk, segítsen, hogy haladjunk tovább!

Végül is azt ígérte az ember, hogy 20 km-re a másik irányba van szakember, és elmegy megcsináltatni a csavarokat. Nagy nehezen elment, mégis olyan kilátástalan volt a helyzet, hogy az asszony úgy döntött, ha jön a busz, ő visszamegy, mert ez az utazás már nem lehet jó. Külön-

ben nem értette az asszony, miért nem ül be a sofőr egy taxiba, és megy egyedül mestert keresni. A buszt hiába várták. Két óra múlva csavar nélkül jött vissza az ember.

– Délután készen lesznek a csavarok, és 50 márka darabja!

Várakoztak tovább, és a reménytelen helyzetben ebédeltek, kinek mije volt. Megosztották. Az idő múlt, a busz nem érkezett, az ember is eltűnt, mint a köd a hajnali tájról. Már délutánra járt az idő, amikor megállt egy fekete Mercedes, a legújabb típus, és kiszállt belőle három olyan harminc körüli fiatalember. Magasak, jóképűek, rövid hajuk volt, fekete napszemüveget viseltek, és tiszta feketébe voltak öltözve, bőrnadrág, bőrdzseki, igazi maffiózók hatását kellették.

Zöldike kérdezte, hogy tudnak-e esztergályost itt a környéken.

Abban a pillanatban megszólaltak magyarul, mert látták, hogy milyen rendszámú a busz. Zöldike Gyurinak szólt, hogy beszéljen velük, már nincs szükség tolmácsra sem, ezek magyar emberek. Zöldike megtudta, hogy az egyik fiatalembernek itt a közelben él a menyasszonya, akihez jöttek. Azt mondták, hogy ők tudnak egy esztergályost itt a közelben. A sofőrt és az idegenvezetőt elvitték magukkal, egy társukat ott hagyták. Zöldike titokban felírta a Mercedes rendszámát. Honnét ilyen drága autó, mi lesz, ha túsul ejtenek bennünket, ha elrabolják az embereinket? Zöldike erre gondolt, amikor is tehetetlenség uralta a kis társaságot, de tenni kellett valamit. A benzinkutas ott toporzékolt kétségbeesetten, hogy mi is történik most, hisz nem értett magyarul. Különben úgy beszéltek meg, ha meghozza a csavarokat, átveszik tőle is, és azt is kifizetik. Ez volt a várakozás leggyötrelmesebb része, elment a sofőr, az idegenvezető is. Zöldike ott maradt egy busz utassal, szétszedett, csavarokra bontott motorral. Már sok-sok idő elmúlt, és semmi jel, se busz, se autó. A harmadik maffiatag üldögélt a lépcsőn és hallgatott. Fogalmuk se volt, mi lesz velük, átvillant az agyukon sok rémség, amit a tévében láttak már. – Mi lesz, ha elrabolják a két eltávozott embert, és utána minket is túsul ejtenek, távol minden lakott területtől. Minek is jöttem? Megvoltam én Görögország nélkül is – gondolta az asszony. Telefonálni nem lehetett, mert a benzinkutas működtelenítette. Mobilja csak a sofőrnek volt, azt is magával vitte. Szürke autót és piros buszt vártak. Egyesek a jókedvüknek tulajdonították a motorhibát, ugyanis azt megelőzően éppen magyar kórus létesült a buszban.

Hosszú várakozás után egyszer csak megjelent teljes valóságában az autó a négy emberrel. A fiatalember felvették az ott maradt társukat, és elmentek. A két ember meghozta a csavarokat, és nekiláttak a munkának. Az idegen egy szót sem szólt. A sofőr mesélte, hogy bizony ők is féltek, arra is gondoltak, hogy mi lesz, ha elrabolják őket, akár meg is ölhetik, hisz hétezer márka volt Gyuri zsebében, és ők nem ismerik a nyelvét sem ennek az idegen országnak. Megfejtethetlen a fiatalemberek gazdagsága, de tudták, durva dolgok lehetnek mögötte.

– Akkor másfél óra múlva mehetünk! – mondta ki hangosan a sofőr.

Közben csoda történt, megjött a tartalék busz is. A vezetője elmondta, hogy a magyarok négy órát várakoztatták a határon, mert egyedül volt a buszban, és valami rosszat sejtettek. Hiába mondta, hogy segíteni megy, várnak rá az utasok és a két sofőr. Aztán nagy könnyörgés után valahogy csak elengedték. A sofőr úgy döntött, hogy most már van választási lehetőség, és várják meg a munka végét, hisz nemsokára kész a szerelés. Ott állt Zöldike, és csodálta a gyors munkát. Az alkatrészek, a csavarok fogytak az útról. Kezdett összeállni a motor, és mikor minden a helyén állt, kiderült, mégse jó – itt kell hagyni, mert nem akart beindulni. Az utasok fogták a csomagokat, berakták az utánfutóba, a buszban helyet foglaltak, ahol csak 20 hely volt, és ők 26-an voltak. Zöldike úgy döntött, hogy visszamegy Magyarországra, és átadja a helyét. Még ketten jelentkeztek a visszaútra, de ugyan mivel is mentek volna haza? Hiába állt összeszerelve a motor, amikor nem működött. Akkor a nők elfoglalták a helyüket, a

férfiak álltak. Zöldike aggódott, hogy is lesz az utazás ezzel a kis busszal, de a társaság elég türelmes volt.

Macedónia határához érkeztek a fáradt utasok, amikor egyszer csak szörnyű bűzt éreztek. Zöldike szólt Istvánnak, aki tudott róla, csak nem szólt.

– A fék miatt van a szag.

Amikor kiszálltak, már füstölt a gumi. Mivel az útlelvizsgálatra várokztak, egy ismeretlen embertől kérdezte az asszony, hogy ez mit is jelent, mert nem hitt már nekik. Ő is azt mondta, hogy semmi. Akkor már esett az eső. Újra esteledett, újra egy éjszaka a buszban, de biztató volt, hogy legalább működik a motor, és talán nem fázna majd. Zöldike egyszer csak nagy csöndre ébredt, újra állt az autóbusz valahol az úton. Néma csend a buszban, a sofőr a kormányra támaszkodva aludt, a motor kikapcsolva, az utasok aludtak. Az álmatlanság rajta is eluralkodott. Csak pihenjen, gondolta Zöldike, ha ötven évig nem volt Görögországban, most már várhat néhány órát. Zöldike csak akkor aludt újra, amikor a sofőr felébredt.

Hajnalodott, amikor útlelvizsgálásra ébresztették őket, és nemsokára görög földre érkeztek. Az első városban görög betűkkel írt plakátokat láttak, és pizzaillat terjengett. Egy kis kávézóban, négyszáz drahmáért kávé ivott Zöldike, aztán sétált, nézelődött a rövid pihenés ideje alatt. Már jól érezte magát.

Amikor a várost elhagyták, sokáig utaztak a folyóparton. Az erdők színessége, a zöld szín minden árnyalata a sárgától szinte a feketéig jelen volt. Nemsokára a Pindos hegyláncot csodálhatták, mentek felfelé a hegyre. 1090 méter magasságban a havas tájon megálltak. Mindent hó takart, a fenyők díszek nélkül is csodálatosan ragyogtak. Az utasok hógolyóztak örömben. A távoli Olimposzon hó fehérlett. A hegyek közt sűrű ködfelhő üledett le, a fenyvesekben a köd mintha füstölt volna. Egy hatos alakú ködfelhő úszott az égen. Sokáig utaztak ilyen tájon, majd fokozatosan ereszkedtek lefelé kanyargós utakon a tenger szintjére. Zöldike azt mondta az utasoknak, hogy szóljon, aki először meglátja a tengert.

Nemsokára felkiáltott valaki: ott a tenger! Délután fél háromkor értek a kikötővárosba. Zöldike meghatódva állt a Jón-tenger partján, ahol csodálatos hegyeket, felhőket, növényeket látott. A tény, hogy görög földre léphet, a kultúra bölcsőjére, lenyűgözte őt. A tengeren kompra szálltak. Kényelmes foteleken üldögéltek, melyeknek félkör alakú támlájuk volt. Két tévé adása szórakoztatta az utasokat. Feketehajú görög férfiak utaztak, mobiltelefon volt a kezükben. Bizonyosan vállalkozók – gondolta Zöldike. Egy újjgazdag utas szórta a pénzt, bizonyosan olcsó munkaerővel dolgoztat, mint Eper. Vajon, hogy szerezte a tőkét? Akkor az is kiderült, hogy volt terhes asszony az utasok között. Kedd este fél hétre érkeztek Korfu szigetre Messongi helységbe Pandora Apartman házba. Kétágyas szobákban foglaltak helyet. Fürdés után Zöldike elment sétálni, élvezte a görög illatokat. A településen rengeteg virág volt, muskátlibokrok, a citromfákon virág és termés is.

Másnap a tengerparton hallgatta a tenger morajlását, miközben nézte a távoli hegyeket, Poszeidón, a tenger istene jutott eszébe. Barátnője arany ékszert ment vásárolni, ő azonban csak délután nézett be néhány boltba, ahol görög zene szólt.

Este ismerkedési est volt, kazettáról zene szólt. Zöldikét, a höst, a sofőr kérte fel táncolni. Marika vörösödött a dühtől, a féltékenységtől. Ott volt minden utas, még a 86 éves ember is az 55 éves fiával, aki a buli után beleesett a csatornába, de kihúzták, és az élet folytatódott a maga útján.

Két nap múlva egy kis busszal a sziget fővárosába, Korfura mentek. A város legnagyobb terére érkeztek, ahol sok ember gyülekezett ünnepi ruhába öltözve, ami sötétkék kosztüm a

nőknek és azonos színű öltöny a férfiaknak. Állami ünnep volt azon a napon, hisz a történelem folyamán sokszor volt gyarmat ez az ország, és az utolsó szabadulást ünnepelték. A fűvósok fekete nadrágban, és bordó zakóban öltözve muzsikáltak. Felvonultak a tengerészek, majd a fiatalok népviseletben, a lányok hosszú szoknyában, a fiúk viszont harisnyában. Megszólt a görög himnusz, és megkezdődött a szabadtéri istentisztelet, rangos papok celebráltak. A tömjén füstölt, a papok imádkoztak, az emberek meg hallgatták. Turisták sétáltak mindenfelé a városban, ahol mindenféle giccses tárgyakat árultak, és feliratos pólókat. Semmi különleges áru nem volt, ugyanaz, mint otthon. Sajnos azon a napon a múzeumok zárva voltak. Zöldike újra csodálta a tengert, a hegyeket, a görög épületeket, egy erődöt is, ami az öböl túloldalán állt, és 1570 körül épült.

A megbeszélt időpontra Józsi kivételével mindenki megérkezett. Akkor néhány ember megindult az utas keresésére. Zöldike is megnézte a közeli vendéglőben, mert szereti az italt, de Józsi sehol nem volt. A padokon, a partszegélyen ültek szerteszéjjel, és várták a hiányzó utast, hogy indulhassanak tovább. Egyszer csak Tibi meglátta Józsit, és szólt neki.

– Józsi, egykor volt a találka!

– Nem, háromkor – válaszolt az ember.

Vitatkoztak, hogy egykor, a másik mondta, hogy háromkor, és akkor kiderült, hogy ez a Józsi nem is ennek a csoportnak a Józsija. Különbözik termetre ugyanaz a magassága, bajusza is volt, napszemüvege, és sildes sapkája. Zöldike is távolról nézte, hogy mi történt, megvan Józsi, és mégse akar a buszhoz jönni. Amikor Zöldike megtudta a valóságot, elment az új Józsihoz, aki elmondta, hogy ő Gyöngyösről jött, és nagyon meglepődött, hogy számára ismeretlen ember tudja a nevét. Fél óra múlva az idegenvezető megtalálta az igazi Józsit, aki nyugodtan üldögélt egy padon. Induláskor integettek a másik Józsinak a görög tengerparton. Majd indultak a Sziszi kastélyba, ami Achilleon Erzsébet királyné rejtékhelye volt.

A következő napon szigetkörúton vettek részt, behajóztak a lagúnákba. A karszthegeyeken zászlók lengtek, melyeket kitűztek a meghódítók. Az egyik utas azt mondta: – Ruhák száradnak.

Néhány nap múlva indultak hazafelé. Útközben megálltak a Meteoráknál, meghatódva csodálták a hatalmas építményt. Az asszony sajnálta, hogy haza kell menni, még egy hetet maradt volna, ha az ember ennyit utazik, akkor érdemes meghosszabbítani. Valamikor éjjel egykor értek a görög határhoz. A Duty Free Shops-ba elköltötték a maradék drahmát. Hideg eső esett, sötét volt és Zöldike nem tudott búcsúzni Görögországtól, mert nem látott semmit, csak egy fedett átjárót a határon. Jött a macedón útlevélező, a vámos, és haladtak hazafelé, amikor a sofőrök mindig nagyon sietnek. Az órájukat visszahajtották, mert addig görög időszámítás szerint járt. A benzinkutas soha nem hozta meg a csavarokat, de az emberek végül is megjavították az ott maradt buszt, és hazautaztak. Már csak emlék marad az albán ember és az utazás viszontagságai. A magyar határon feltartóztatták őket, Zöldike viccelt, hogy kis görögöket hozunk, csak keressék.

Visszaérkezése után Zöldikét egy nagy virágcsokorral köszöntötték névnapján a kolléganők, akik azt mondták, hiányzott nekik. A néni azt mondta, nagyon jó lehet neki, hogy van lakása és szabadsága, meg időnként utazhat is. Ez neki is megvolt valamikor. Az ember soha nem tudja, hogy mikor mit veszít el. Eper Orosházáról cipelte vissza a ruhákat, mindig azt hitte, hogy a másik helyen lehetne eladni. Nem normális. Amikor gyűrötten visszahozta az árut, a dolgozónak újra kellett vasalni. Ezt a két boltot kellene jól működtetni, minden energiájával, pénzével, de neki kellett még egy. Nem tud élni. Neki csak a tárgyak a fontosak az életben.

Konyhabútort vett 150 ezerért, és új tűzhelyet. Már mobiltelefonja is van, így olyankor is telefonál az alkalmazottaknak, ha vendégségben van valahol, vagy utazik.

Pipacs bejelentette, hogy jövő héten kórházba megy. Eper elfehéredett, amikor meghallotta. Ezek a dolgozók mindig csak kórházba mennek, ha kell, ha nem.

Zöldike az egész napi munka után fáradtan ért haza, mint mindig, és akkor iszonyú hangokat hallott. Kiderült, hogy a háznál állt meg szirénázva négy tűzoltóautó. Szimatolta Zöldike a füstöt, de nem érezte, a sziréna csak szólt. Annyi embert az erkélyeken, az ablakokban még nem látott. Szegény tűzoltók teljes felszerelésben szaladtak a helyszínre, a hátukon palackkal, és kiderült, hogy vakláрма. Általában júniusban a diákok nem tudnak mit kezdeni az idejükkel, ők jelentették, hogy a 4. számú házban tűz van és néhány sérült.

Egyik este a Közéleti Kávéházba igyekezett volna, de hat előtt néhány perccel bejött Eper fia, menyé és a három gyerek. Amikor Pipacs elköszönt, akkor se kapcsoltak, hogy vége a munkaidőnek. A fiatalasszony felpробált egy ruhát, aztán kijött a fülkéből, nézegette magát, mosolygott. Aztán másikat próbált, le-föl sétált fél órán keresztül. Így könnyű élni. Az önkormányzattól kapja az ingyen ebédet. Hetente csak egyszer főz, szombaton, Eper meg vasárnap. A nagycsaládos olyan jólétben él, hogy van takarítónője is, akinek úgy parancsolnak, mint a többi alkalmazottnak. Neki az a feladata, hogy a mosógépből kiszedi a ruhát, tereget és játszik a gyerekekkel. Más asszony egy gyerekével többet dolgozik. Végül is választott egy ruhát, Zöldike becsomagolta neki, és elköszöntek. Az utcán Zöldike kikerülte őket, azzal voltak előnyben, hogy ő három ajtót bezárt. Szaladt a rendezvényre, de az már a vége felé tartott. Éjszaka Zöldike szenvedett a melegtől, és egyszer csak az erkélyen nagy zajt hallott az éjszakai csöndben. A szúnyoghálón megjelent egy csúnya kis állat, csupasz teste rátapadt a hálóra. Mi lett volna, ha az ajtó nyitva marad? Akkor tele lenne a szoba sok denevérral. Úgy érezte, csak lebillen a feje, és vége az életének.

Egyik reggel Zöldike már távolról látta Azúrt, ahogy ott áll a bolt előtt az autó mellett, ránézett a bejárati ajtóra, az órájára, és mérgesen beült az autóba, gázt adott és indult, akkor vette észre Zöldikét, aki mosolyogva integetett neki. Eper telefonon közölte, hogy megőrül, ha nem lesz forgalom, mert nincs semmi pénze. Azúrnak új inget kell vásárolni, mert mennek ebédre. Még a hegedűművésznek sincs mindig új inge, aki a város szimfonikus zenekarában játszik. Különben szegénynek semmi kulturális élménye nincs, nem is volt az életében. Eper később újra telefonált, hogy írja föl Zöldike, milyen színű és méretű kosztümök vannak a boltban.

– Jó, nem felejttem el.

– Te nem is szoktál soha semmit elfelejteni.

Jó tudni, hogy mit gondol a főnök.

Azon a nyáron is iszonyú hőség volt, az átmelegedett házak falaiból sugárzott a meleg. Zöldike a szabadtérin Verdi Álarcosbál című operáját nézte. Alighogy elkezdtek az előadást, a rendőrség hangos riasztása zavarta meg, ami hangosabb volt, mint az előadás. Amikor a nézőtér mellett haladt a rendőrautó, Zöldike megijedt. Az előadás folytatódott, a hang elcsöndesült, és csak a szünetben tudta meg, hogy motorost üldöztek, akit el is fogtak. A fiatalember nem tudta, hogy van előadás, különben átjáró a tér, és bejött, kimenni viszont nem tudott. Amikor sötétedni kezdett, felhők jelentek meg az égen, azt súgta a barátnő, hogy nem is hozott ernyőt. Amikor itt vagyok, még soha nem esett az előadások alatt, mondta Zöldike. A két főszereplő csodálatosan énekelt, hangzott az éjszakában a kis emberek nagy hangja, a színek pompáztak a színpadon, mint mezőn a virágok.

Amikor enyhült a hőség, Zöldike pókhálózott a bolt minden helyiségében. Azt mondta a néni, hogy most Zöldike kedveskedik. Panni néni hozta a hírt, hogy szeptembertől Eper menyje négy órát dolgozik majd, és Eper bejelenti teljes munkaidőre, hogy legyen nyugdíja. Akkor már beszélgetni se lehet, mert mindent elmond az anyósának. Napközben a rádiót hallgatták, ahol jelentették, hogy egy ember, séta közben, egy reklámszatyorban fiúgyermeket talált. Egy másik ember, kutyasétáltatás közben, a földből kiálló lábat látott, mint kiderült, valakit meggyilkoltak, és félig-meddig elhantolták nagy sietségben. Robbantanak, gyilkolnak, rabolnak, és mi itt vagyunk, élünk. Szinte hihetetlen, hogy ilyen világban még lehet nevetni, örülni az életnek – gondolta Zöldike.

A Zsinagógában hangversenyt hallgatott. A zene a legjobb kikapcsolódás számára. Ahhoz viszont pénz is kell. Ha több pólót adott el, akkor egynek az árát elvette. Ez nem is volt olyan nehéz, hisz a pénzt úgyis mindig be kellett vinni a raktár trezorjába, mert ha ellenőr jön, a pénztárban nem lehet több pénz, csak amennyire hivatalos számlát adtak. A hamis számlára kapott pénzt el kellett különíteni. A papírpénzt a melltartójába rejtette, majd később a táska egy rekeszébe. Soha nem tette a pénztárcába. Azt tapasztalta az asszony, hogy rengeteg a kövér nő ebben a városban. A boltba is bejött egy a sok közül, persze azt akarta próbálni, ami kicsi volt rá, mert neki a méret nem is fontos, ha tetszik a ruha, fel akarja venni, mintha nem látszana a méret. Próba közben elrepedt a ruha bélése. Persze az eladónak ezt is meg kell oldani. Aztán rakosgatta halomra a ruhákat, volt mit pakolni utána. Zöldike továbbra is rendszeresen vett el varráspénzt. Így mindennap volt pénze gyümölcsre, nem nélkülözött a nyári hőségben, hisz akkoriban egymillió forint tiszta haszon volt havonta, fele ebben a boltban, és ő csak 35 ezer Ft fizetést kapott.

Eper visszahozott egy kosztümöt, amiben esküvőn volt, azonkívül egy ismerőse is hozott egy használt, kitisztított ruhát, ezeket akkor kedvezménnyel árulták. Nyolc kosztümöt feláraztak 10 590-ről 12 990-re, majd leértékelték, és így az új ár 10 990 Ft. A 16 ezer forintos ruhát felértékelték 20 ezerre, majd leértékelték 20%-ot. A vevők persze boldogok, hogy árengedménnyel vásárolnak. Eper kinyitotta a faliszekrényt, és azt mondta, hogy ebből a fajta pohárból hat darab volt.

– Hol a többi?

– Bizonyosan a másik boltban van, heten dolgozunk, honnét tudjam, hol vannak a hiányzó poharak – mondta a dolgozó.

– Legyen forgalom, mert másképpen nem kapsz fizetést!

Pipacs, betegsége után kihasználta a szabadságot, elintézte a hivatalos dolgokat, és már nem jött vissza dolgozni. Hosszú töprengés után egy boltot nyitott. Zöldike azt hitte, nagyobb lesz a becsülete, ha Pipacs elmegy. Azonban jött egy új kolléganő, aki azonnal annyi fizetést kapott, mint amennyit Pipacs, aki hét évet dolgozott a boltban, és Zöldike, aki már nemsokára öt éve dolgozik. Eper boldog volt, hogy milyen értelmes eladót talált, bizonyosan azért, mert dohányzik vele. Vége lett a Pipacs-kultusznak, kezdődött a Margaréta-kultusz, aki hízelgéssel jutott a célja elérésére. Macska effektussal szerezte a munkahelyet, hisz csak nyolc osztálya volt. A kevés tudással rendelkezők csak hízelgéssel tudnak valamit elérni, mert ha egy munkahelyet meghirdetnek, csak úgy özönlenek a nők. Elemi végzettséggel csak takarítónők lennének, és ha egyszer sikerül ebbe a körbe belépni, akkor legközelebb már könnyebb. Csak Zöldikének van kereskedelmi végzettsége.

A főnöknő már második nap kulcsot adott az új kolléganőnek, és mindenbe beavatta. Aznap nem volt sürgős kirakni az árut sem, ki sem jöttek az irodából, akkor sem, ha tele volt a bolt vevőkkel. Nem is figyeltek Zöldikére, mintha csak ők ketten lennének a világon. Margaréta

elmondta, hogy előző munkahelyén ő rendelte az árut, és nagy forgalom volt, csak úgy tódultak a vevők, csak beszélt, közben állt a keze, nem igyekezett. Akkor miért volt munkanélküli? – gondolta Zöldike. Eper annyira szerette őt, hogy csókot dobált neki.

Egyik nap Epret névnapján az összes dolgozó felköszöntötte nagy csokor virággal. Mimóza is bejött a törött kezével. A főnőkasszony azt mondta neki, hogy hiányzik és jöjjön gipszes kézzel dolgozni. Neki mindegy, ha semmit nem csinál, majd Zöldike dolgozik helyette. A vállalkozó hozott pogácsát, zserbót, üdítőt. Előzőleg soha nem kínálta őket semmivel, de mióta volt osztálytársai itt vannak, bizonyítania kellett, hogy ő rendes munkaadó. Azóta, hogy Zöldike nem fogyaszthat édeset, nem jó a közérzete, nincs benne lelkesedés, hisz az édesség kedélyjavító. Zöldike kék kosztümbe és fehér blúzba öltözött, mert zárás után irodalmi estre készülődött. Eper kiküldte az utcára a bejáratí ajtót mosni. Ha érezte, hogy a dolgozó este megy szórakozni, olyankor még több feladattal bízta meg. Ha előző nap szól, akkor Zöldike hozott volna egy másik ruhát. Később odaállt cigizni, és minden részt megnézett, tiszta-e. Dühében Zöldike szólt a néninek, hogy ezután a vállalkozó pénzén reggeliznek. Örültek az ötletnek, hisz bármennyit dolgoztak, és akármennyi a forgalom, ők soha egy fillérrel sem kaptak több bért. Hat előtt bejött néhány hölgy próbálni, és Zöldike kétszer is szólt nekik, hogy tessék sietni.

– Annyira sietnek? – kérdezték.

Zöldike mondta, hogy neki már hatkor egy rendezvényen kellett volna megjelenni. Tudta, hogy a néni nem árulja be, hisz sajtot reggelizett. Az embernek nem csak munkája van, hanem szórakozása és magánélete is. Csak az egyik nő vett egy egyszerű pólót, de hosszan nézegette magát a tükörben.

Zöldike csak azt várta, hogy a néni eltűnjön, a taxihoz sietett, ami ott volt a közelben. Egy író-olvasó találkozón vett részt, ahol a helyi szerző olvasott fel könyvéből. Utána sétált a barátnőjével, hisz szép őszi este volt. Zöldike gyakran elmondta neki Eper viselkedését, aki azt mondta, hogy szeretné látni az arcát, látszik-e rajta a kegyetlenség.

Szeptember közepén Eper menyé kezdett dolgozni. Egyre több ember tartozott a vállalkozóhoz, aki árulkodott, akinek kedveskedni kellett. Eper dicsérte a menyé alakját. Ági nyafogott, hogy nincs is jó alakja. Zöldikétől várta a dicséretet. Úgyis azt mondta, amit mondania kellett. Ági mosolygott, és csak állt a tükör előtt, nézegette magát és várta, hogy többször is megdicsérjék. A továbbiakban mindennap próbált valamit, aztán á, nem is kell, pedig kellett neki, és vitte is haza. Ebben a városban egy bolti eladónak helyezkedni kell a munkaadójához. Minden főnök menyének jó alakja van, azonkívül szép, ügyes és okos. Szépek, aranyosak, okosak az unokák, és gyorsan nőnek. Ági nem beszélt Zöldikével, csak ami fontos volt, hisz ő a ranglistán magasabban élt, már nem egy szegény, falusi lány, hanem vállalkozó menyé és egy tanár felesége. Zöldikének fájt, hogy ő soha nem kap semmit ajándékba, választott egy szép sálát, és amikor nem látta senki, a táskájába rejtette.

Egyik reggel Eper felhívta Zöldikét, hogy nem telefontéma, de mégis rákényszerült. Ági azért van bent, hogy mindent elmondjon, ami bent történik, és ő mondta, hogy a vevő ki volt akadva, mert Zöldike csúnyán bánt vele, meg gyűrött volt a kosztüm, mintha kutya szájából vették volna ki.

– A kevés forgalom mellett neked mindent mondani kell: azt, hogy vasalj, meg azt, hogy mosd le az ajtót! Nem mutattad meg a vevőnek a javítást – csak becsomagoltad! Ha így folytatod, akkor megválunk egymástól.

Elege volt Zöldikének, de tulajdonképpen Ági nem dolgozott vele, akkor ezt csakis Margaréta mondhatta. Évinek elpanaszolta, aki azt mondta, hogy majd beszél Eperrel, mert nem egészen

így van. Zöldike ideges lett, sírt és nagyon felment a vérnyomása. Közben végiggondolta a történetet. A másik boltban eladtak egy kosztümöt, ami eredetileg hibás volt, és azt mondták a vevőnek, hogy azt meg lehet csinálni. Valószínű, ott hibázott, hogy amikor leküldték a vevőt a megjavított kosztümmel, azt mondta, hogy az eredetileg sem volt jó. Nem kellett volna megvenni, mert az ujja is csavarodik, ami nem attól van, hogy rövidebb az ujja. Ők azt mondták, hogy a varrónő rontotta el, erre mit tehetett Zöldike, visszaküldte Anikónak. Amikor elkészült, felküldte a másik boltba, oldja meg, aki eladta, Zöldikének semmi köze nem volt hozzá. Az a kosztüm különben nem is gyűrődik, nem is lehet összegyűrni, mert olyan anyagból készült. Az ő hibájukat a kolléganőre akarták hárítani, ami sikerült is. Nagyon ki volt egész nap, Évi sem vigasztalta egy szóval sem. Hogyan tovább? Ezen gondolkodott. Legszívesebben azonnal hazament volna, de nincs háttér, férj, nyugdíj. Nehéz volna nélkülözni, segélyből élni. Délután Panni néni sírt, mert a lánya beteg. Kéthetente mehetne természetgyógyászhoz, ami kétszer 8 ezer forint, de nincs pénze. Amit mások kidobnak, azt használja, mert semmije nincs.

Eper hivatalosan telefonált, csak azt kérdezte, mennyi a forgalom.

– 57 ezer forint – mondta Zöldike.

– Köszönöm. Szia.

Amikor legközelebb bejött Eper, mondta neki Zöldike, csak Évi tud arról, hogy ő mit beszélt a vevővel. Akkor a kolléganő elmondta a valóságot, hogy Zöldike csak azt mondta, hogy az a kosztüm eredetileg is hibás volt. A vállalkozót nem érdekelte. Évinek persze azt mondta: Csillagom.

– Azúrnak is mondták, hogy nem beszélsz szépen a vevőkkel! Még egy ilyen, és elválunk egymástól!

Zöldikének nagyon sok minden fájt abban az időken. Egy éve nem kapott fizetésemelést. Nehéz számon kérni az embert, ha nincs megbeszélve a teendő. Vajon miért csak tőle kéri, követeli?

Margaréta mindennap lejött ebédelni, nem kapkodott, nem idegeskedett, nem sietett vissza. Akkoriban tovább bonyolódtak a dolgok. Zöldike egy szoknya oldalát szűkítette, és a derék varrásai sem álltak jól a vevőn, amiről neki tudomása sem volt, mert a kolléganő igazította be, ő csak a bejelölt részt javította. A kolléganő mégis azt mondta, hogy ő rontotta el a szoknyát. Ekkor megmutatta Epernek, az oldalvarrást milyen cérnával varrta, mert ugyanazt az árnyalatot nem is lehet mindig megtalálni, és a derékvarrás cérnája azonos volt az egész szoknya-cérna színével. Ennyire kellett harcolni és bizonyítani az igazát, és akkor már hat éve ott dolgozott. Ha a másik boltban ellopták a kosztüm szoknyáját (vagy titokban eladták), akkor valaki lehozta a lenti boltba a felsőrészt, de nem szólt semmit. Később kiderült, hogy nincs meg a szoknya. Zöldike viszont tudta, hogy senki nem próbálta, tehát nem tűnhetett el. Aztán már nagyon figyelte, hogy mikor, mit hoznak. Ezután csak hivatalosan beszéltek a kolléganővel. Ági csak néha jött dolgozni, akkor is olvasott. A néni hallotta, hogy Eper 200 ezer forintért vásárolt Zepter edényeket, és azért bántja Zöldikét, hogy ne kelljen több fizetést adni. Eper 4800 forintért vett kosztümöket, és beárazták 11 980-ra. Egyik nap ketten is vettek volna, de elmentek, mert ugyanazt máshol 7900 forintért árulták. Inkább legyen kisebb haszon, de az asszony véleménye nem számított. Este belépett a vállalkozó, gonosz szemeivel a dolgozókra nézett.

– Mennyi a forgalom?

– Nyolcvanezer forint.

– Ne csináld ezt velem! Megmondtam, hogy háromszázezer forint kell! Különben sem értem, miért nincs több bevétel. Gyomoridegem van. Alig várom már Mimózát, hogy a forgalom növekedjen.

– Nem tűröm ezt a kevés forgalmat! – mondta Évinek.

Évi könnyezett, és azt mondta, ha megjön Mimóza, ő soha többet nem jön ebbe a boltba. A vállalkozó kapzsisága elviselhetetlen volt, a dolgozók többet nem tehettek ezért a boltért. Zöldike hasmenést kapott az idegességtől. Zárás után a szemészetre ment, mert vörösek voltak a szemei és viszketett is. Kapott szemcsöppet. Azt mondta az orvos, hogy a szemhéjon van szemölcs.

– Nem zavarja?

– Engem annyi minden zavar az életben, ez ahhoz képest semmi.

Este 160/108 volt a vérnyomása.

Mimózának levették a gipszet, dagadt a keze, de jött dolgozni. Tulajdonképpen nem is csinált semmit, csak ott volt, de Eper azt hitte, ő miatta nagy forgalom lesz. Akkor öt évig miért volt forgalom, amikor Mimóza még nem volt a boltban?

Néhány nap múlva Eper kérdezte, hogy mennyi a bevétel.

– Ötvenegyezer – mondta Zöldike.

– Látszik, hogy megjött Mimóza.

Múlt hónapban, az első szombaton 55 ezer volt, akkor nem volt Mimóza, de ezt már Zöldike nem mondta.

Egyik délután kiderült, hogy elveszett egy kabát, amit állítólag javításra küldtek. Eper telefonált Zöldikének, és kijelentette, hogy felelősséggel kell dolgozni.

– Ti fogjátok kifizetni a kabátot! Én nem is keresem, ki a bűnös.

Zöldike mutatta a fönti boltban dolgozóknak, hogy nincs a kabát beírva a javítások füzetébe, amit keresnek.

– Nem írtátok be! – mondta Margaréta.

– Nem vagyok olyan hülye, hogy öt darabot beírok, és a hatodikat nem. Különben is ketten vagyunk a nénivel, és hogy egyikünk se vette észre, az nem lehet igaz. 24-én volt, egy kosztümjavítás, négy nadrág, és ha lett volna még egy kabát, azt a néni el se bírta volna vinni Anikónak. Mert az utóbbi időben nem Azúr vitte a varrónőnek. Nincs beírva a füzetbe, de ha nem írtuk be elvitelkor, akkor miért nem írtuk volna a kifizetett javításokhoz. Nem olyan hülye Anikó sem, hogy megjavít egy kabátot, és nem fizetjük ki neki. Márpedig, ha sehol nincs beírva, akkor le sem hoztátok javítani.

Eper még kétszer hívta Zöldikét, nem a másik bolt dolgozóival, hanem vele veszekedett, aki-nek megfájdult a feje az idegességtől. Közben kitudódott, hogy a kabátot le sem hozták javításra. Persze utána mindenki hallgatott, és senki nem kért elnézést. Zöldikének eszébe jutott, hogy amikor a nyári ruhákat csomagolta a raktárban, fel sem jegyezték a mennyiséget. Így becsomagolt egy szép ruhát, a javítások közé tette, és hazavitte. Csodaszép ruhákba járt színházba, tudta, hogy se a főnöknő, se a kolléganők nem mennek oda.

Reggelenként Anikó zsákban hozta a javításokat, és Zöldike vasalta. Mimóza a díszeladó, egy sálát kitett a kabátra, máris dicséretet kapott, de amit Zöldike tett ki, azt kicserélte a vállalkozó. Az utóbbi időben Zöldike véleményét nem fogadta el. Mimózáról már mondták a vevők,

hogy nagyon erőszakos, de ez nem jutott el a vállalkozóhoz. A kolléganő nem aludt azon az éjszakán, mert az unokája csapata kilenc gólt kapott a mérkőzésen és nem lettek elsők, egész idő alatt ideges volt. Amikor fel kellett menni néhányszor az emeletre, mondogatta is, hogy az ő hajának nem jó a szél. Mit lehet tenni, ha nem veszi át a pénzt, se a varrásjavítást, nem tűzi fel a nadrág vagy a szoknya hosszát. Valamit neki is kell csinálni, ha már itt van. Zöldike egyszerre nem lehet két helyen. Délelőtt semmit nem adtak el. Mimóza káromkodott, hogy nem vásároltak, pedig Eper szerint, ő vonzza a jó vevőket. Azt mondta, már hozzá akarta vágni a nadrágot az egyik asszonyhoz. Akkoriban arról szólt minden, hogy mikor vették meg, mit vettek meg, miért nem vették meg.

Délután Nefelejcs jött a másik boltból panaszkodni, hogy Margaréta állandóan rászól valamiért. Simogatja Epret és mondja, hogy nagyon szereti a főnökasszonyt. Vele se beszélnek, csak ők ketten egymással. Már a fizetést is korábban megkapja, mint a többi dolgozó.

Zöldike is elmondta, hogy lejön a boltba enni, de nem is köszön. Múltkor azt mondta, a kolléganőket nem kell szeretni. Teljes a zűrzavar, amióta itt van, a főnökasszony mintha szerelmes lenne belé.

Eper egy bolerót keresett, azt mondta, csakis innét tűnhetett el – aztán megtalálta. Egész nap hordták az árut, és mégis ha valami eltűnt, akkor annak csakis Zöldike volt az oka. Anikó telefonált, hogy két kék szoknyát kapott, és nem tudja, melyiket kell rövidíteni.

Eper azt mondta, emlékezhetnél! – mert három telefonhívás volt ez miatt.

Zöldike csak ámult-bámult, hisz a másik boltban adták el, ott volt külön füzet, amibe be kellett írni a javítást. Margaréta nem írta be. Bolond ez az Eper.

Mimóza a rossz időről beszélt.

Zöldike azt mondta, csak rossz ember van, és csodálta a zúzmarás fákat. Ausztráliában élő ember ilyet nem is lát, és Bandira gondolt.

A decemberi hónapban még szigorúbb lett Eper. Naponta többször át kellett rakni a ruhákat, a pólókat másik helyre, a babákat átöltöztetni.

– Ha nincs forgalom, legalább rend legyen! Tavaly mindennap 100 ezerrel több volt.

Pedig 250-300 ezer forint bevétel volt naponta a két boltban. A vállalkozó már Mimózával sem beszélt, csak Margarétával, akivel együtt ettek, aztán dohányoztak.

Mimóza azt mondta, hogy Eper neki csak volt barátnője.

Aztán egyik nap Eper megállt Zöldike előtt, és azt mondta, továbbra is számítok a munkádra, és átadott egy borítékot, benne a 13. havi fizetés. Megköszönte az egész évi munkát. Még szerencse, hogy néha vannak józan gondolatai. Elmondta, hogy 96 kabátot eladtak ősz óta, általában darabonként 15 ezer forint haszonnal, némelyiken 10 ezer a haszon, a rövid kabátokon 7 ezer Ft. Karácsonykor felköszöntötték Évát, aki közölte, hogy nem jön többet dolgozni. Nefelejcs is elbúcsúzott. Megkezdődött az ünneplés, Epernek jénai tálat vettek ajándékba, az új konyhájába. A dolgozók akkor is, mint minden évben, egy tusfürdőt kaptak ajándékba.

Zöldike meglátogatta Pipacsot, aki 1,6 millió forintot tett a vállalkozásba. Nagy boltot nyitott, fél évre előre kifizette a bérletet, árut vásárolt. Akkor már csak 800 000 forint értéke maradt, a többi elment. Vettek egy autót, a fiúk használták, és jól éltek. Eper mondta neki, hogy a Margaréta nagyon okos, értelmes, nagyon ért a szakmához.

Az újév első munkanapján párokat alkotva dolgoztak, Mimóza és Zöldike, Eper és Margaréta. Ők csak egymással beszéltek.

A vállalkozó csak annyit mondott: ma nem ebédelünk, takarítunk és dolgozunk!

Zöldike már reggel eldöntötte, hogy kényelmesen dolgozik, mint Margaréta, mert estére hangversenyt akar hallgatni a színházban. Mivel azt mondta Eper, hogy Margaréta értelmes, Zöldike egész nap figyelte, miről beszél. Piszkos szőnyeg, meg evés volt a témája. Semmi értelmes dologról nem tudott beszélni az értelmes kolléganő, se egy vers, se könyv, se festmények, vagy színház, hangverseny, vagy az ország gondjai, vagy fontos események a világban. Ha Eper mondott valamit, a vásárlással vagy főzéssel kapcsolatban, azt helyeselte. – Igen Eper, úgy kell. Ügyes vagy. Olyan szép vagy ma. Te valóban sokkal fiatalabbnak nézel ki.

Ebben a városban elvárják a vállalkozók az állandó dicséretet. Az unokáit is mindenképpen dicsérni kell, a jóképű fiát, a fiatalos és nagyon csinos menyét, az ügyes férjét. A vállalkozó és családja egy tökéletes család. Ha kevés a forgalom, együtt érezni vele, ha nincs bevétel, jajgatni kell, és szidni azokat az embereket, akik nem vásároltak. Bűdös kurvák, giliszta minden ember, aki nem vásárol a boltban. Zöldike nem tanult meg színészkedni ötvenéves koráig, őt a munkája miatt becsülték. Eper szólt, hogy Margaréta másnapról szabadságra megy kilenc napra. Csak 2,5 hónapot dolgozott, gondolta a két kolléganő, amikor egymásra pillantottak.

– Ne akarjatok együtt menni! Utána, Zöldike, te is mehetsz!

Zöldike azt mondta, hogy neki elég négy nap, a többit kifizetheti.

– Az szabályellenes!

Zöldike szinte röhögött magában, hisz ő tudta, mennyi szabálytalanságot cselekszik. A nyugdíjasok megbízási szerződéssel dolgoztak, amit havonta írtak és a végére dobtak. A hamis számlák. Anikónak nem fizet társadalombiztosítást, soha egy nap szabadságot sem, pedig ő is dolgozója ennek a boltnak már évek óta.

Este a Mozart-zene hallgatását élvezte, az igaz, hogy mindig a legolcsóbb jegyet vásárolta, de a zene mindenhol hallatszik, a zenészek zokniját meg nem fontos látni.

A januári forgalom mindig elég gyenge, kevesebb a nézelődő is, de nem árt egy kis lazítás a dolgozóknak sem. Néha csak egy blúzt adtak el, pedig délelőtt ott volt a kis, ügyes dolgozó. Délután a néni a faliórát cipelte a zálogházba, mielőtt jött dolgozni. Mesélte, hogy csörgött a telefon Eper táskájában, nyomogatta a gombokat, de nem tudta bekapcsolni. Azt mondta, majd vesz egy komolyabbat, automatát, mert itt annyi a gomb, hogy nem tudja kezelni.

– Majd megtanítja az értelmes dolgozója, mert az automatát is be kell kapcsolni – mondta Zöldike. – Olyan telefon nincs, aminek úgy lehet parancsolni, mint a dolgozóknak. Kell neki mobil, hogy lássák, hogy ő üzletasszony. – Ezzel szórakoztak egész délután, még nevettek is. Azzal is foglalkoztak, hogy Eper rátalált az ország legdrágább lábosára, ami 60 ezer forint, két ember havi fizetése. Zöldike másfél éve nem kapott fizetésemelést. Azóta csak az utazási bérlet ezer forintról 1600-ra emelkedett, de ez csak egy példa a sok közül.

Zöldike egy hónapig nem látta Margarétát, mert amikor visszajött, attól a naptól ő ment szabira. Az asszony két hetet pihent, gyógyszert íratott, fodrászhoz ment. A könyvtárban könyvillusztrációkról nézett kiállítást. Igazi kikapcsolódás volt számára. Újraolvasta a Puszták népét. Rendezvényekre járt. Volt az Egyházmegyei Kincstárban, ahol Mátyás király palástját látta, sétált az árkádok alatt. Látogatást tett abban az országban, városban, ahol korábban élt. Az országhatáron leszállították a buszról, ami nagyon megalázó volt számára. Hűvös reggel volt, és, mint a halálraítéltek, álltak a büntetést várva az utasok, kint a határon sorban, előttük a csomag. A régi ismerősök nagyon megváltoztak, leszegényedtek. Míg hazafelé utazott a

villamoson, megdöbbenően tapasztalta, hogy az anyák nem beszélgetnek a gyerekeikkel. A gyerek az ölkében ül, vagy a másik ülésen, az anya néz ki az ablakon néma csendben. Az utasok is általában hallgatnak. Abban az országban, ahol Zöldike élt, ott óriási a hangzavar, autóbusszon, az utcán mindenhol mindenki beszél. Ő különben soha nem jött volna el onnét, ha nincs a háború.

A tévében a Tudósklub műsorát nézte. Hankiss Elemér azt mondta, hogy váratlan, nagy gazdasági válság nem lesz tíz évig. A társadalmi ellentétek növekednek. Tömegeknek marad az engedelmesség. Az ipari tanulókból lesznek a kiszolgáltatottak. Jövedelmi ellentétek, egyenlőtlenség, szegénység. Csak a nagyon gazdagoknak lesz igazi demokrácia. Ez már így van, tapasztalta ezt Zöldike. Az ismert ember csak megerősítette a jelenlegi helyzetet.

Aztán eltelt a szabadság és az asszony dolgozni ment. Mimóza teát főzött, és vitte fel a másik boltba, a főnök kedvencének. Míg távol volt a kolléganő, bejött három férfi. Azonnal lehetett látni, hogy nem vásárolni akarnak. Ott állt Zöldike mellettük, és félelmében reszketett. Mit csinál, ha lopni akarnak? Azt visznek el, amit akarnak, egyedül nem lehet védekezni. Eper egyáltalán nem gondol erre, pedig Zöldike nem egyszor mondta már neki.

Mimóza csak állt a lépcsőn a döbbenettől, amikor meglátta a hivatlan vendégeket. Aztán Margarétát dicsérte. Eper nagyon szereti, és akkor minden dolgozónak szeretnie kell – mondta. Később beszámolt az előző napi történetekről. A boltban nem működött a telefon, Eper nem tudta felhívni a mobilján a Déltávot. Ő telefonált a másik boltból a vezetékesről. Margaréta azt mondta neki, miért nem egy magas emberhez ment férjhez. Szegény asszony csak tátozott, pislogott, hisz a megértés nem magasságfüggő. 35 db gyűrött blúzt kaptak egy csomagban. Zöldike két órán keresztül vasalt. Egyszer rosszul volt, nagyon szédült.

Délután Eper hozta az árut, a ruhás kosztümöt 9000 forintért vette, és 16 900-ra árazták. Utána Zöldike egyedül maradt, mert a néni hordta az árut a másik boltba. A hosszú boltban ide-oda cikázott a vevők után. Egy lány nézte a sálakat, melyeknek 1490 forint volt az ára. Azt mondta, ő annyit nem ad egy sálért. Epernek 930 forint haszna van egy darabon. Zöldikének viszont nagyon megtetszett, és elrejtette a legszebbet a bugyijába. Újra jöttek a romák, akkor a raktárajtóhoz ment, és beszélt, mintha ott lenne valaki. Az egyik nadrágot próbált a fülkében, a másik várakozott, és elkezdtek cigányul beszélni. Különben még ketten várakoztak az utcán. Újra remegett Zöldike, mert aki egyedül van a boltban, telefonálni sem tud, mert a raktárban van a készülék. Amikor visszajött a néni, azonnal felhívta Epret, aki gyorsan megérkezett és megállt a bejárat ajtó előtt. Amikor látták a hivatlan vendégeket, hogy az eladó nincs egyedül, elmentek. Különben esténként is féltek, mert minden este zárás előtt a néni hozta a sok pénzt a másik boltból. Az utcának ez a része sötét és néptelen volt.

Egyik februári napon, jött egy új kolléganő. Kleopátra 49 éves, és már évek óta nyugdíjas, az orvos veje intézte el neki a rokkantságát. Van 37 munkaéve. Ezt mesélje a nagymamájának – gondolta Zöldike. Ő is gazdag nő, két házuk van, az egyik a városban, a másik 20 kilométerre távolabb, ott van medence is. Eper megölelte, mert nagyon szereti.

Azt mondta, hogy máshol a dolgozókat csak négy órára jelentik be, és nem nyolcra, mint Zöldikét. Szerinte a kolléganő fizetése nagyon jó. Mesélte, hogy van ebben a városban egy olyan jó bolti eladó, aki senkit nem enged ki vásárlás nélkül. Most éppen munkanélküli.

Eper csak bámult, és azt mondta, hogy neki meg kell ismerkedni azzal a személlyel, úgylis akar még egy embert felvenni.

Zöldike mondta az új kolléganőnek, hogy ő itt van hatodik éve, és nem kell őt kitúrni, ő sokat dolgozott a bolt fellendüléséért. Akkor már látta Zöldike, hogy semmi remény, hogy több

fizetést kapjon, mert ez az asszony is azért jött dolgozni, hogy legyen hova felöltözni, és még ő mondja, hogy jó fizetése van a kolléganőnek. Persze, ez egy piros pont a főnöknél. Első nap átkapcsolta a rádiót, mert ő a Kossuth rádiót nem bírja hallgatni. Mondta, hogy Eper rövidesen elküldi a nénit. Ebben csak az volt az öröm, hogy nem Zöldikét küldi el. Kleopátra hozott magának banánt, csokoládét és ásványvizet, mert a csapvíz nem jó. Kleopátra tizenhat évesen maradt terhes egy utcabeli fiútól. Szülés után az apa meglátta a kislányt, és elvette őt feleségül. Azóta együtt élnek. Két lánya van, az egyik ápolónőnek tanult, így ismerte meg leendő férjét, aki orvos. Külföldre mentek a két kis gyerekkel. Itt munkanélküli-járadékot kapnak mindketten, családi pótlékot, és minden segílyt, amit el lehet intézni. Kint a férj dolgozik egy kórházban, a feleség a gyerekekkel otthon. Másik lánya egy cukrászdában kiszolgálja a vendégeket, egy ott dolgozó cukrásszal jár együtt. Kleopátra rövid szoknyába öltözik, szőkére festett haja van. Gyakran nézi magát a tükörben. A férje radiátorok beüzemeltetésével és tisztításával foglalkozik. Szerinte őt soha meg nem csalta, mert ők rendszeresen szexelnek, aznap reggel is. Zöldike elhívná és kiderülne, hogy milyen ember. Különben akinek mindig a feje fáj, az nem túl sokat szexel. Minden évben Olaszországban nyaralnak, három házaspárral. Ők is csak vásárolni járnak és tévét néznek. Kleopátra állandóan takarít, kivéve, ha migrénje van, és ezzel ellensúlyozza az olvasatlanságát, mert neki nincs ideje. Látszott, hogy műfogsora van, mégis azt mondta, a sajátja. Neki még egy fogát sem vették ki, és persze olyan fehér, amilyen a természetben nincs. Egész délután mondogatta, hogy fáj a feje, meg hányingere van, meg rossz a közérzete. Estére már Zöldikének is megfájdult a feje, pedig neki amióta nincs férje, megszűntek az ilyen panaszai. Eper jött be zárásra és közölte, hogy hétfőtől nem jön a néni dolgozni. Ő nagyon sajnálja, de neki mindennap van kiadása, és nem tudja még a nénit is fizetni. Tiszta ideg volt, mert otthon nagy a por, minden falat eltologattak máshova. Vettek négy ajtót, azt is be kell állítani. Mondta, hogy a fiának soha nem lett volna lakása, ha ő nem vesz neki, meg négy gyereket se vállalhatott volna. Ezt minden dolgozója tudja.

Panni néni még jött dolgozni egy-két napig, de állandóan sírt. Könyörgött Epernek, hogy 2-3 hónapig engedje még dolgozni, mert nagyon kell neki a pénz, de nem könyörült meg rajta, pedig simogatta Eper kezét. A vállalkozó jobban szereti a jómódú hölgyeket, akiknek vállalkozó férjük van, mert a gazdag nagyobb biztonság. Nehéz volt Zöldikének a néni bánatát átélni, de nem tudott segíteni. Utolsó napokban a nénit már semmi nem érdekelt, csak a saját problémája, ami talán érthető is. Elbúcsúztak.

A hét első munkanapján tudta meg Zöldike, hogy előző nap a divatnapokon voltak Mimóza, Eper, Azúr és egy új kolléganő, aki még egy napot sem dolgozott. Mimóza nagyon boldog volt azon a napon, táncolt az új ruhájában a bolt közepén. Hol az egyik lánya jött be a boltba, hol a másik. Nevettek, mert boldogok, gazdagok és egészségesek. Lányainak is sok pénze van, sokat utaznak, sétálnak.

– Ma még Mimóza se tudott árulni! – mondta délután Kleopátra.

Ő már úgy tudja, hogy Mimóza a legjobb eladó, de minek alapján, amikor kizárólag Zöldike dolgozik vele. Mielőtt jött Eper, letörölt egy polcot, és mondogatta, hogy ő takarított, mert itt minden koszos. Nyafogott, hogy holnap otthon is takarítani fog, még azt sem tudja, mit főzzön. Csúfolódva mondta, hogy vannak áttelepült ismerősei, akik régen azt mondták, hogy a szomszédos országban milyen jó az élet, és mégis idejöttek. Jugóban a magyarok nem akartak velük magyarul beszélni. Egy vajdasági magyarra azt mondta, hogy szerb.

– Miért lenne a magyar szerb? – kérdezte Zöldike. – Ő nem tehet róla, hogy a határt áthelyezték. Nem tudja a fogalmakat? Ebben az országban se mindenki magyar, ugyanaz, mint Jugóban, ott sem mindenki szerb. Nem kedveli őt az új kolléganő, ezt azonnal észrevette Zöldike. Talán van még rokonuk, aki idejönne dolgozni? Bizonyosan kitűrnak – gondolta Zöldike.

Azzal dicsekedett, hogy őt bárhova felvonnák dolgozni. Közben bejött Panni néni a papucsáért, nagyon bánatos és fáradt volt. A sebészetén takarít 128 forintos órabérért. Kleopátra, azt mondta, neki is kellemetlen, mert ő van helyette, de az erősebb győz. Hallotta Zöldike a vevőktől, hogy ő mondogatta Epernek, hogy ne alkalmazzon ilyen idős asszonyt, addig ismételte, míg ő került a helyére. Zöldike kellemetlenül érezte magát a gazdagok között. Kleopátra pénzért vásárolt jogosítványt, ha férjének valamiért elveszik, akkor azt mondja, hogy ő vezetett, vegyék el tőle, hogy a férje ne legyen egy napig sem jogsi nélkül. Délután Kleopátra sógornője jött dolgozni, kitudódott, hogy ő sem kenyérért dolgozik. Ő is rokkant-nyugdíjas és nem kereskedő. Elmondta, hogy délelőtt volt a fürdőben, aztán főzött, és most fáradtan jött dolgozni. Azt mondta, ő az idősebb, aztán kiderült, hogy négy évvel fiatalabb. Kérdezte Zöldikétől, mennyi a súlya? Amikor Zöldike mondta, hogy 65 kg. Írisz 67-et mondott, pedig jóval több. Nem igaz, de mindegy.

– Ezt a boltot lehetne raktárnak használni – mondta.

– Itt raktár és bolt is van, jó bevétellel – mondta Zöldike.

– Nagyon kevés – mondta Írisz.

Honnét tudja, mennyi a forgalom, amikor először van a boltban?

Írisz szerint az a tájékozott ember, aki minden balesetet tud, ami az országban történik. 75 éves nénit megölte az unokája, aki símaszkban jelent meg, csak 30 ezer forintot talált, azt is elitta még aznap este, azonban csak fél év múlva derült ki. 1,5 éves gyerek a teherautó alá mászott, és elgázolta a saját apja. Nagy élvezettel mesélte, hogy Kecskeméten 16 autó ütközött. Nem hallottad? A helyszínen belehalt sérüléseibe az a 65 éves asszony, akit tegnap délben ütött el egy Fiat kisteherautó Deszken. Azt sem hallottad? Semmi megrendülés, amikor a balesetekről beszél. Azt a műsort nem szereti a tévében, ahol beszélnek, ebből adódik, hogy tájékozatlan. Ő is mindig vásárol cipőt, táskát. Hetente festi a haját, különböző vörös színeket próbál. Férje engedélyt ad az autó további működésére, miután a szerelők megnézik. Mivel őt senki nem ellenőrzi, annak is megadja, akinek nincs minden teljesen rendben. A pénzen kívül gyakran még ajándékot is visznek neki: gyümölcsöt, húst, halat, mint az orvosoknak. A munkáján kívül máshova nem megy, csak haza, ahol sokat eszik, és hozzá sört iszik, amit a felesége vásárol. Hébe-hóba van köztük valami, de neki a gazdagság a fontos.

Szombaton sok forgalom volt, habár egyedül volt Zöldike, mert Eper az irodában tartózkodott.

Zárás után jött Azúr, amikor csukták az ajtót, azt mondta, tönkretettétek a kampót! Asztalost kell hívni!

Vajon, hogy szexelnek? – azon agyalt Zöldike, amikor beültek az autóba. Zöldike egyedül kullogott hazafelé, és azon gondolkodott, hogy is tud ő ilyen emberekkel dolgozni?

Hétfőn Eper is megszidta Zöldikét az ajtó miatt. – Arra úgy kell vigyázni, mintha sajátod lenne! Ha kiraktátok az árut, hívjátok ide Margarétát, hogy jó-e? Mert ő olyan szépen ki tudja rakni. – Amikor a kolléganő lejött a boltba, nem is érdekelte az árukészlet, panaszkodott, hogy őt is megszidták az ajtókampóért. Különben nem igazán van lehetőség kibontakozni, hisz az állványok szoknyáknak és blúzoknak valók, és méret szerint kell kirakni. Ha lenne 200 blúz, akkor lehetne színek szerint is.

Március végén elkezdődött a légi csapás Jugoszlávia ellen. A nemzetközi vonatok nem közlekedtek, a Volánbusz is megszüntette a járatait. Délelőttönként Mimóza és Zöldike a rádiót hallgatták, az esti és az éjszakai bombázásról beszéltek, akkor jelentették a halottakat és a sebesülteket. Jugoszlávia megszakította diplomáciai kapcsolatát Amerikával, Nagy-Britanniával, Francia- és Németországgal. Erőszakkal vitték a tartalékosokat, magyarokat és szerbeket is.

Első nap negyven célpontot semmisítettek meg. Az albánokat minden irataiktól megfosztották, hogy soha többet ne tudjanak visszamenni a lakóhelyükre. Belgrádban kövekkel dobálták a belgrádi magyar nagykövetség épületét. A két embert, aki bent tartózkodott, sikerült hazamenni, tehát nincs, aki a magyar embert megvédi. Újvidéken felrobbantották az egyik dunai hidat. A szerb- és a szabad csapatok továbbra is kiűzik az embereket. Katonai segítséget kért Milosevics. Menekülnek az emberek a térségből. A zöldhatár aknásítva van. Zöldike csak annak örült, hogy ő ezeket az eseményeket megelőzve már korábban elhagyta az országot. Eper megkérdezte Írisztől, hogy miért van rossz kedve Zöldikének. Mintha nem lehetne a kolléganőt személyesen kérdezni. Azt mondta, hogy a bombázások miatt. Szomorú volt az asszony, de az új áru között talált egy négyrészes kosztümöt, mely nagyon alkalmas az utazásra. Ugyanis évtizedes vágyát teljesíti, hiszen utazik a normandiai partokra, a partraszállás évfordulójára. Évekkel ezelőtt volt egy álma: nagy sárga virágmezőn egy sírhalom, melyet lila virág borít, mely 25-30 cm magas, szirmai, mint a nyári őszirózsa, és a szárán mindössze két levél van. Különben mindkét virág azonos, csak a színük változó. Zöldike kihantolta a sírt, és egy férficsontvázat talált. Egy biológus meghatározta a virágot, és szerinte csak a normandiai partokon található. Azóta még jobban foglalkoztatta ez az utazás. Akkoriban mutatták be: Steven Spielberg a Ryjan közlegény megmentése című filmet. Zöldike ott is látta a sárga virágmezőket. Akkor ugyan mikor virágozhatnak, ha nem májusban és június elején. Esténként hallotta a repülők zaját, de ő csomagolt, mert már korábban befizette a franciaországi utat.

Egy évvel azután, hogy Zöldikének felmondott a vállalkozó, fokozatosan csökkent a forgalom a boltban. Addig, míg ott volt néhány kiváló dolgozó, óriási volt a bevétel. Amikor csak a szakképzetlen dolgozók maradtak, Eper bezárta előbb az egyik, majd a másik boltot. Abban a boltban, a szűk térben, benne volt a világvége, mert mindennap ugyanazok a kolléganők, akik ellenségnek tündek, vagyis azok is voltak, pedig Zöldike semmit nem tett ellenük, csak éppen eljött egy másik országból. Talán az emberek nézése a legiszonyúbb, mert abban benne van minden gyűlölet, lenézés. Zöldike és Panni néni, amikor találkoznak, visszaidézik az együtt töltött időszakot, de főleg a vállalkozó kegyetlenségeit, melyeket, míg élnek, nem felejtnek. A nénit azért használta ki, mert rászorult a pénzre, Zöldikét meg azért, mert bevándorolt. Zöldike eleinte mindenkinek hitt, mert ahol ő élt, a szavaknak volt súlya, itt azonban az ígéretek lazák. Megígérik, és aztán mondják, hogy ne haragudj, elfelejtettem, vagy vendég érkezésére hivatkoznak, nem létező utazásra, de az igazat akkor se mondják el. Az egész város tudja, hogy Eper ki van akadva amiatt, hogy a fia olyan fiatalon nősült és szegény lányt hozott az ő terhükre. Az első férjéhez nem volt elég reprezentatív, hát Azúrhoz ment, akivel nem értették meg egymást. Boldogtalan szegény. Azt is tudják a városban, hogy kiszúrtak Ilonka nénivel, így lett bérleti joguk az üzlethelyiséghez. A tükrökészítő mindenkinek elmondta, hogy Eper tartozik neki. Ebben a városban alkalmazottak tömege szenved a főnöktől. Nagy baj, hogy még mindig 10-12 órát dolgoznak naponta. A dolgozó olyan, mint a nép, nem mondja meg, hogy meztelen a király. Zöldike még manapság is visszaréved, hogyan is talpalt ő abban a boltban. S hiába múlnak az évek, az emlék nem halványodik. Pipacs férje ötvenévesen megbetegedett. A rendszeres mértéktelen alkohol hatására májrákos lett, ijesztően nőtt a hasa, de ilyen állapotban is még mozogni tudott, a kocsmába járt. Az asszony és a fiúk végképpen belefáradtak, ahol elesett az ember, ott hagyták, átléptek rajta és továbbmentek. Akit otthon bántalmaz a férje, a munkahelyén is kiszolgáltatott. Az esetek többségében a bántalmazott nő újra és újra megbocsát a társának, ezáltal viszont egy hihetetlen ördögi körbe kerül. Nem csupán a fizikai bántalmazás, hanem az azzal való fenyegetés, a lelki terror is beletartozik az erőszak fogalmába, vagyis azok a bizonyos. „Ha elhagysz, megöllek!”-típusú fenyegetések is.